

پښتو - دري

لنډ قاموس

دافغانستان دعلوموا کاډمي
دژبو او ادبیاتو مرکز
پښتو انستیتوت
۱۳۸۴

پښتو - دري لنډ قاموس

دافغانستان دعلومو اکاډمی

دژبو او ادبیاتو مرکز

پښتو انستیتوت

۱۳۸۴

دکتاب پېژندنه :

دکتاب نوم : پښتو- دری لنـــــد قامــوس

خپروونکی : دافغانستان دعلوموا کاډمی دژبو او

ادبیـــــاتو علمي مرکز پښتو انستیــــتوت

مهتمم : محققه ظاهــره هنــــګامه (خروټې)

ډیزاین او کمپوز : امـــــان الله (جــــاوید)

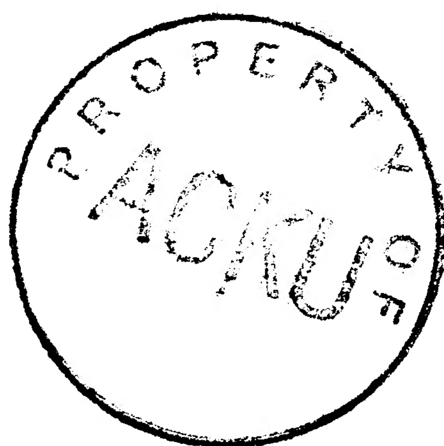
دچاپ ځای : ازادی مطبعه

شمـــېر: (۳۰۰۰) ټوکه

دچــــاپ کال : ۱۳۸۴ هـــ . ل .

کابل - افغانستان

بسم الله الرحمن الرحیم

د لوی او ښښونکي خدای (ج)
په سپیڅلي په نامه

د ۱۳۸۲ هجری لمریز کال دوړي په میاشت کې د (ښښتو - دري) او (دري - ښښتو) قاموسونو د لیکلو په باب د افغانستان د اسلامي جمهوریت جمهور رئیس جلالتمآب حامد کرزي له خوا یو فرمان د علومو اکاډمۍ د ژبو او ادبیاتو مرکز په نامه صادر شو ، چې د ژبو او ادبیاتو علمي مرکز هم سمدلاسه په هماغه وخت کې د ذکر شوي فرمان په بنا ښښتو او دري ژبو دواړو انستیتوتونو ته دنده و سپارله چې د دواړو قاموسونو په لیکلو پیل وکړي ، د دواړو انستیتوتونو علمي غړو هم په ډېر اخلاص او صداقت سره بې له ځنډه په کار پیل وکړ او په ډېره مینه یې دغه کارته ملا وتړله.

څرګنده خبره ده چې د یوې ژبې د زده کړې او د هغې د آثار و د لوستلو لپاره د عمل په ډګر کې د هغې ژبې قاموس ډیر اهمیت او ارزښت لري ، نو د همدغه ضرورت او اړتیا له مخې چې ښښتو ژبې ته د عملي کارونو په لړکې احساسیږي ، د دغه ډول یو دوه ژبیز قاموس لیکل د اهمیت نه خالي نه دی. د دغه قاموس ښاغلو لیکوالو د هر

لغت تلفظ په فونیمیکه الفبې ولیکله او د خج ځایونه یې هم په ګوته کړل ، ځکه چې د ا کار له یوې خوا د بلې ژبې دو یو نکو لپاره د پښتو ژبې د سم تلفظ د پاره په زړه پورې آسانتیاوې برابر وي او له بلې خوا دغه کار نن سبا یو علمي او اکاډمیک کار ګڼل کیږي او نړیوال ارزښت هم لري ، په ځانګړي توګه دغه قاموس چې اوس ستاسو مخې ته پروت دی هم د ښوونځیو زده کوونکو او هم په خارج کې د پښتو ژبې د مینه والو سره د پښتو ژبې په زده کړه کې پوره مرسته کولای شي.

په دغه قاموس کې (۴۵۶۶) پښتو لغتونه په دری ژبه مانا شوي او هم د دغو لغتونو ګرامري خصوصیات ښوول شوي دي چی دا کار هم د دغه قاموس یوه بله ځانګړتیا په ګوته کوي ، چې دې کار د قاموس اهمیت او ارزښت نور هم لاپسې اوچت کړی دی.

د دغه قاموس په لیکلو کې د پښتو ژبې او ادبیاتو د انستیتوت د غو پوهانو او څیړونکو برخه اخیستې ده.

۱ـ سر محقق عبدالرحیم خدراڼ: د پښتو ژبې او ادبیاتو انستیتوت آمر.

۲ـ سر محقق میر احمد ګوربز: د پښتوژبې او ادبیاتو د انستیتوت غړی.

۳ـ د سر محقق مرستیال مسافر خان رئیس خېل: د ژبو او ادبیاتو د مرکز علمي منشي.

۴ـ د سر محقق مرستیال نور الله ولسپال: د پښتو د دیپارټمنټ مدیر.
۵ـ د سر محقق مرستیال حضرت محمد ویاړ : د فولکلور دډیپارټمنټ مــدیر .
۶ـ د سر محقق مرستیال مجاور احمد مومند:د پښتو ژبې او ادبیــاتو علمي غړی.
۷ـ محقق مولا جـــان تنیـــوال: د ژبپوهنې د دیپارتمنت مـــدیر.
۸ـ محققه ظاهــــره هنـــګا مه : د پښتو ژبې او ادبیاتو انستیتوت علمي منشی.
په پای کې د افغانستان د علومو اکاډمۍ د ژبو او ادبیاتو علمي مرکز د دغو ښاغلو پوهانو او محققینو زیار او زحمت ته د قدر په سترګه ګوري او دوی ته د دغسې علمي او اکاډمیکو کارونو په سر ته رسولو کې د لوی خدای (ج) له درباره لا زیات بریالیتوبونه غواړي ، او همدا رنګه د محترمې محققې ظاهرې هنګامې څخه چې د دغه قاموس د تصحیح او چاپ په لارو چارو کې یې زیات زیار او زحمت ګاللی دی د زړه له کومې مننه کوي .

په درناوي

سر محقق عبدالواجد واجد

د ژبو او ادبیاتو علمي مرکز رئیس

د تلفظ لاربنود

معمول توری	فونیمیک توری	مثالونه	فونیمیک تلفظ
ا	a	سر، اتل	sar,atal
		شپه	šp̌a
آ	ā	آس ، ویاړ	ās,w yāṛ
		سبا	sabā
ب	b	بار	bār
پ	p	پښتو	paṣtó
ت	t	تور	tor
ټ	ṭ	ټول	ṭol
ث	s	ثابت	sābit
ج	j	جوړ	joṛ
چ	č	چاکو	čākū́
ځ	ǰ	ځای	ǰāy
څ	c	څوک	cok
ح	h	حاصل	hāsíl
خ	x	خور	xor
د	d	دود	dod
ډ	ḍ	ډیر	der
ذ	z̧	ذکي	zaki
ر	r	رپ	rap
ړ	ṛ	ړوند	ṛūnd

معمول توری	فونیمیک توری	مثالونه	فونیمیک تلفظ
ز	z	زوړ	zoṛ
ژ	ž	ژوند	žwand
ږ	ẓ	ږغ	ẓağ
س	s	سم	sam
ش	š	شلومبې	šlumbé
ښ	ṣ	ښاغلی	ṣāğə́lay
ص	s	صادق	sādiq
ض	z	ضرر	zarár
ط	t	طاقت	tāqát
ظ	z	ظالم	zālím
ع	ء	عادت	ءādat
غ	ğ	غمی	ğamáy
ف	f	فاصله	fāsilá
ق	q	قانون	qānū́n
ک	k	کار	kār
ګ	g	ګډ	gaḍ
ل	l	لاس	lās
م	m	موړ	moṛ
ن	n	نن	nən
ڼ	ṇ	مڼه	maṇá
و	w	واده	wādə́
هـ	h	هر	har
ی	y	میلمستیا	melmastyā́
و	o	کور	kor
و	ū	سور	sūr
پیښ	u	سُر	sur

معمول توری	فونیمیک توری	مثالونه	فونیمیک تلفظ
زیر	I	امضا	imzā́
ي	i	ویر	wir
ې	e	تېر	ter
ی	ay	سړی	saṛáy
ئ	əy	هیلئ	helə́y
زورکی	ə	نیکه	nikə
		زړه	zṛə

ژبني او ګرامري لنډون

اد	ادات
اص	اصطلاح
او	اوسنی زمانه
پ	پخوانی کلمه
تېر	تېره زمانه
ج	جمع
جن	د جنس نوم
را	راتلونکی زمان
ربط	ربط
ژ.ب	د ژبپوهنې اصطلاح
س	سفکس
ښځ	ښځینه نوم
ص	صفت
ض	ضمیر
عد	عدد
ش	شمېر
ف	فعل
فا	فاعل
فا ع	فاعلی حالت
ق	قید
گر	گرامر

ل	لازمی
لهج	لهجوي
م	مفرد
ما	ماضي
مت	متعدي
مج	مجازي
مخ	مختاړی
مص	مصدر
مف	مفعولی حالت
ن	نوی کلمه
نب	نه بدلیدونکی
ند	ندائیه
نر	نارینه نوم
ور	وروستاړی
وگ	وگورئ
/	د اکسنټ (خج ، فشار) نښه

الف

(a) ښځ .م.
۱) حرف اول زبان پشتو است
۲) حرف علت است .
۳)علامه تانیث است که درآخر اسم میاید مانند: ژړا .

ابا (abā) نر.م. (ج . اباگان)
لقب پدر.

اباتوونکی (abātawū́nkay)
نر.م. اباد کننده.

اباتي (abā́ti) ښح . م .وگ.
ابادي .

اباد (abā́d) ص .نر.م. ج جا ی
معمور.

اباد ول (abādaw ə́l) مص.
مت .آباد کردن ، تیار کردن.

ابادي (abādí) ښځ .م.
اباد ، ابادانی، جاییکه دران اب وگیاه پیدا شود ومردم درانجا زندگانی کنند.

ابا خيل (abā́xel)نر.م.
۱)اقارب پدری ، ۲) نام یک قبیله افغان است

اباگنی (abāganə́y)ښځ .م. ج .
فامیل وخانواده دختر خیل،پدر خیل.

ابته (abatá) ص.نب.عبث وبی
معنی .هدر ، بیجا .

ابره (lbrá) ښځ .م. ۱) حاصل

زمین ۲) محصول هر چیز . ربح ۳) فصل وزمین که سال به سال به نوبت کاشته میشود.

ابک (abák) نر.م . نام که پسر از روی محبت به پدر میگوید.

ابلاغ (lblāǧ) نر.م. رساندن ، رسانیدن نامه.

ابلاغول (lblāǧawə́l) مص مت. خبرکردن ، اگاه ساختن .

ابلاغیه (lblāǧyá) ښځ .م. ورقه اي که بوسیله ان مطلب را ابلاغ کنند.

ابی(abə́y) ښځ .م. زنیکه به منزلت مادر باشد.

اپت (apát) نر.م. مرض وتباهی.

اپلتی(aplaté)ښځ.ج.سخنان بیهوده،

اتام (atā́m) نر.م. ج.میده گی نان مجازا طعام وارد .جمع یی اتامونه.

اتبار (ltbā́r) نر.م. (۱) روشناسی، اعتماد ویقین (۲) روزیکشنبه.

اترنگ (atráng) نر.م.
(ج.اترنگونه) گل حنا ،بوته ایست که انرا میده کرده جامه وغیره را به ان رنگ می کنند .

اتره (átata)ښځ .م.کلمه مهمل است که با(خبره) یکجا استعمال میشود واکثرا درصورت جمع میاید-

دپلانی سره می خبری اترې و کرې .

اتکړی (at kaṛə́y) ښځ .م. ج .
.حلقه ایکه دردست مجرمین اندازند ، و ځلکۍ
په ښنو کړۍپه لاسو اتکړی
خپه پرې نه یم دجانان دلاسه دینه (لن)

اتل (atál) نر.م. (ج. اتلان)
قهرمان، مشهور، نابغه، با عزم، راسخ العقیده، ثابت القول.

اتلس (átalas) نر.م. هژده، (۱۸)

اتلوال (atalwā́l) ص.نر.م.
دارنده نبوغ، دارنده شان و شوکت.

اتم (atám) ص نر.م. (ښځ. اتمه) هشتم .

اتمانخیل (utmā̃nxél) نر.ج.
یکی از اقوام پښتونها است.

اتمانزي (utmā̃nzí) نر.ج.
یکی از اقوام مشهور افغانها است .

اته نیم (atanim) ص. نر.م.ج.
هشت و نیم، ½ ۸ .

اتڼ (atáṇ) نر.م. (ج. اتڼونه) رقص خاص ملی افغانها.

اتڼچي (atanči) ص. نر. م. اجرا کننده اتڼ.

اتوب (atób) نر.م. (ج. اتوبونه) ۱) اماچ ، اردابه ۲) مج.طعام بی مزه.

اته (atá) ش . هشت ، ۸ .

اته (aáta) ښځ .م. (ج.اتې) اندازه طول دست از انگشت تاآرنج .

اتیا (atyā́) ش هشتاد ، ۸۰ .

اټال (aṭā́l) نر.م.۱) معطل وملتوی ، ۲) ناآرام و پریشان .

اټک (aṭə́k) نر.م. دریاي سند (اندوس)، قلعه مشهوری که درپهلوی دریای سند اباد گردیده .

اټسکی (aṭə́skay) نر.م. عطسه .

اټکل (aṭkál) نر.م.تخمین وقیاس ، اندازه ..

اټکلول (aṭkalawə́l) مص .مت تخمین کردن ، ازمودن ، تجربه کردن تصور کردن .

اټکی (áṭkay) ښځ .م. فواق ، هگگ هکهک، هکه .

اټې (aṭə́y) ښځ .م. ج ۱) کلاوهٔ تار؛ ۲) دکان .

اټيران (aṭerā́n) نر.م. ۱)کلاوه پیچ مخصوص. ۲) بازي پچیز.

اټيرن (aṭerán) ص .نر.م. (ښځ اټیرنه) شخص بدهضم .

اجاره (ajā́ra) ښځ.م . مشترک با اجارهٔ دری .

اجاڼی (ajāṇáy) ص. ښځ .م. (ج اجاڼیانې) .زن حاجیه ، بی بی حاجی .

اجل (ajál) نر.م. زمان مرگ ،نهایت زمان عمر.

اجلځی (ajalʒáy) نر.م.مرگ جای .

اجڼه (ajəṇá) ښځ .م. وگ .اجاڼی.

اچول (ačawə́l) مص .مت.انداختن افگندن.

اچه (áča) ښخ .م.اواز کشتاندن وراندن بز .

اچی (ačə́y) ښخ .م.نوعی — از گاویست خورد وکم جثه .

اڅکزي (acakzí) نر.م. ج. نام یک قبیله از افغانها است .

اڅنل (acanə́l) مص . مت ۱) چیدن مرتب کردن، مقبول .کردن، بافتن چارپائي وامثال ان ۲) سرودن .

اڅه (acá) ښخ .م. (ج .اڅې) استخوان ران .

اڅۍ (ajə́y) ښخ .م.پنجره ایکه از خمچه ها ساخته شده باشد .

احمدزي (ahmadzí) نر.ج. یکی از اقوام مشهور پشتونها.

اخ (ax) اد.کلمه تحسر وافسوس است که درحال وقوع یک واقعه ناگوار از زبان انسان بی اختیار صادر میشود. و گاهی درحالت خوشی هم استعمال میشود .

اختر (axtár) نر.م. (ج. اخترونه)عید، جشن مسلمانها .

اختری (axtaráy) ص .نر.م. گوسفند قرباني عیداضحی .

اخته (axtá) ص. نب ۱)مشغول، گرفتار ، ۲) خصی ۳) گذاشتن گوشت خام درمرچ مصاله .

اخښل (axṣə́l) مص .مت، خمیره کردن ۲) ترکردن (ارد).

اخښی (áxṣay) نر.م. (ج.اخښي) خسربره ، برادر زن ،شوهر خواهر.

اخ وټوخ (axuṭúx) نر.م. به سبب ماندگي زیاد یالت وکوب زیاد کسی را از توان وطاقت بی بهر ه ساختن.

اخ وډب (áxuḍab) نـــــر.م. زد وخورد ، گیر ودار، جنگ وغوغا.

اخيړ (axéṛ)نر.م. (ج. اخيړونه)سيم گل ، گل سفيد کردن خانه .

اخيړل (axeṛə́l)مص .مت . (ج. اخيړونه) سيم گل کردن، کاگل کردن.

اخيستل (axistə́l)مص. مت. ۱)گرفتن، برداشتن۲) خريدن.

ادکه (adə́ka)ښځ .م. لقب مادر ، زن معمر.

ادکۍ (adəkə́y) ښځ.م. مادر.

ادم خيل (adamxél) نر.م. دپښتنو يوقوم .

ادوم (adū́m) نر.م. (ج.ادومونه) ران .

ادې (adé) ښځ .م. (ج. ادې گانې) وگ.ادکه .

ارام سئ (arāmsə́y) امر . يک قومانده عسکري است .

اربکۍ (arbakə́y) نر.م .پوليس مردمی که برای امنيت عامه تعيين شده باشد.

ارت (art) ص .نر.م.ج (ښځ. ارته) فراخ ، کشاده .

ارتول (artawə́l) مص .مت. فراخ کردن .

ارتيدل (artedə́l)مص .ل. فراخ شدن ، کشاده شدن .

ارتينه (artiná) ښځ .م. (ج.ارتينې) زوجه ، زن منکوحه ، عورت .

ارجل (arjə́l) ص .نر.م. ج .مخلوط ودرهم اميخيته،مخلوط النسل .

ارچه (arčá) ښځ .م يکي از اقسام درخت ها .

ارخاړۍ (arxāṛə́y)نر.م. (ج.ارخاړې ۱) مرض اسهال گوسفندان که دراول بهار عارض ميشود . ۲)خرفه ، يکنوع سبزی است که پخته خورده ميشود.

ارخښ (arxáṣ) نـــر. م . ضيق النفس ، صدايکه دروقت گريه درگلو گره شود .

ارزان (arzā́n) ص. نر. م. نرخ وقمیت خفیف .

ارزاني (arz āní) ښځ .م .ضد قیمتی .

ارزښت (arzə́ṣt)نر.م. قیمت، ارزش سز ا واری .

ارزښتناک (arzəṣtnā́k) ص.نر.م . باارزش ، دارای ارزش .

ارزیدل (arzedə́l) مص .ل. سزاواربودن، ارزش داشتن .

ارږمی (arẓamáy)نر.م .فاژه.

ارږی (arẓáy) نر.م. اروغ .ترش.

ارغاړی (arğā́ṛay) نر.م. سرنشیبی.

ارغنجا (arğanjā́) نر.م. نوعي از الوچه که دانه های خورد دارد.

ارڼی(arṇáy) نر.م. (ج.ارڼي) قنداق.

اروابناد(arwāṣā́d) نر.م. متوفیٰ.

ارومرو (arū́marū́) ق . حتماً . خامخا ،ضرور .

اره (ará)ښځ .م. اره٬یکی از وسایل نجاری .

اره (ā́ra) ښځ .م (ج.اري) بنـــیاد اساس ، تهداب ، اصل .

ارهټ (arháṭ) نر.م. (ج. ارهټونه) چاه کلان .

ارهنډه (arhánḍa)ښځ .م. بید انجیر .

اریان (aryā́n) ص .نر.م. ج. خوار٬ ذلیل ، حیران ، خاضع، محتاج .

اریانول (aryānawə́l) مص .مت .حیران کردن ، محتاج کردن .

اریانیدل (aryānedə́l) مص .ل. حیران شدن .متحیر شدن . محتاج شدن .

اریړه (ariṛá) ښځ .م. هلیله ، هریره .

اړ (aṛ) ص .نر.م. ج ١) محتاج ،گیر ، محبوس . ٢)مشغول ٣) بدهضم وقبض ۴) عبرت اندوز؛۵) زیچ سطرنج.

اړ (ar̄) نر.م. (ج.اړونه)قبض ،مزاحمت ممانعت.

اړاند (ar̄and) ص.نر.م . گرفتار.

اړايستل (aristə́l) مص .مت. مجبور ساختن .

اړتيا (artyā́) ښځ .م. (ج.اړتياوې) احتياج ، محتاجی.

اړخ (ar (a)x) نر.م. (ج.اړخونه) پهلو.

اړخی (arxáy) نر.م. (ج.اړخي) ۱) دامنه کوه ، ۲) زمين مايل ۳) قبرغهٔ علياء.

اړخيز (arxíz)ص.نر.م. پهلودار .

اړکی (arakáy)نر.م.۱)پله زينـــــه؛ ۲) چوب کمان مانند گليم بافی .

اړم (arám)نر.م. (ج.اړمونه) ۱) چوب چل مَرده ، ۲) تمبهٔ دروازه ۳) مصروف ومشغول .

اړوب (arób) نر.م. (ج.اړوبونه) ۱)کاچي ،اردابه ۲) ګِل رقيـــق (اخيړ) ۳) طعام بی مزه .

اړوتل (arwatə́l) مص ، ل .مجبور شدن ، محتاج شدن ، بند شدن .

اړودوړ (aru dū́r) نر.م. اغتشـــاش،زد وخورد ،انقلاب.

اړول (arawə́l) مص. مت موانع فراهم کردن ، جلو راه گرفتن .

اړول (arawə́l) مص .مت ۱) گشتاندن ، چپه کردن. ۲) اقامت کردن ، بودوباش کردن .

اړه (ára) ښځ. م (ج.اړی) ۱) رابطه ، تعلق ۲) مزاحمت ، ممانعت .

اړيدل (aredə́l) مص .ل ۱.) محتاج شدن ۲) قبض شدن.

اړيکی (arikáy) نر.م. (ج.اړيکي) بندش ،قبض۲) تعلق ورابطه؛۳) تنبه دروازه ۴) خسته ۵) تلک ۶) اميدو ارزوی سست ۷) دستک سقف .

ازار (azā́r) نر.م. (ج.ازارونه)

۱)رنجش۲)وبال.

ازارول (azārawə́l) مص.مت.اذیت کردن ، رنجانیدن.

ازاریدل (azāredə́l) مص .ل. رنجیدن ، اذیت شدن .

ازانګه (azāngá) بنځ .م. طنین، انعکاس صوت ، پژواک.

ازغن(azğə́n) ص. نر.م. ج بته خار دار وهرچیزیکه خار داشته باشد.

ازغی(azğáy) نر.م. (ج.ازغي) خار.

ازمايښت(azmāyáșt) نر.م. (ج.ازمايښتونه) تجربه وازمايش..

ازمويل (azmoyə́l) مص .مت. ازمودن ،ابتلا.

ازموينه (azmoyə́na)ښځ.م (ج. ازمويني) امتحان ، ازمايش .

اسانول (asānawə́l)مص . مت. اسان کردن .

اسانيدل (asānedə́l)مص .ل سهل شدن ، اسان شدن .

اسبون (asbū́n)ص. نر.م. (ج . اسبانه) گله بان اسپ.

اسپه (áspa)ښځ.م. (ج.اسپې) ماديان .

استازی (astā́zay)نر.م. (ج. استازي) نماينده ،قاصد ،رسول .

استاکار (astākā́r)ص. نر. م. (ج.استاکاران)اهل کسب ،کسبه کار.

استوګن(astogə́n) ص.نر.م.ج. مسکن گزين .

استوګنځی(astogən ǰ áy)نر.م. جای سکونت ،جای بودوباش .

استوګنه(astogə́na)ښځ.م. سکونت، بودوباش.

استول (astawə́l) مص. مت. ۱) مسکن دادن ۲)فرستادن ،ارسال نمودن.

اسره(asrá)ښځ.م . ۱)اميد وارزو ۲)صرفه .

اسکیرل (askerə́l) مص .مت. زبون ساختن .

اسمان ښکالی (asmānsakā́lay) نر.م. خفاش ، شب پره .

اسمان کټ (asmānkáṭ) نر.م. بنات النعش .

اشرپی (ašrapáy) بنځ .م. طلا، اسم مسکوک طلای قدیم .

اغزکی (ağzakáy) نر.م. خارک، بتهٔ تلخیست خاردار که برای رفع بعضی ازامراض جلدی به حیث دوااستعمال می شود (ازغکی) هم گفته میشود .

اغزن (ağzán) ص. نر.م. وگ ازغن.

اغزی (ağzáy) نر.م. وگ . ازغی .

اغږل (ağẓál) مص .مت.خمیر کردن سرشتن.

اغور (ağór) نر.م. (ج.اغورونه)هاوند چوبی .

اغوستل (ağūstə́l) مص .مت . جامه پوشیدن .

اغیار (ağyā́r) نر.ج. بیگانه .

اغیړ (ağéṛ) نر.م. بدهضمی .

اغیړل (ağeṛə́l) مص.مت . بدهضم کردن .

اغیزه (ağezá) بنځ .م. اثر ، تاثیر.

اغیزناک (ağeznā́k) ص.نر.م. تاثیرناک ، موثر.

افغان (afğā́n) نر.م. پشتون ،باشنده افغانستان .

افغانستان (afğānistā́n) نر.م. کشور افغانها ، مملکت افغانان .

افغانی (afğānáy) بنځ .م. ج.پول مروج افغانستان .

اکا (akā)نر.م.(ج.اکاگان)اکاکا، عمو ۲) شخصیکه به منزله عم باشد .

اکاخیل (akāxél) نر.م. نام یک قوم پښتو نها است .

اک پک (akpák)ص.نر.م.حیران ، حق حیران.

حق حیران.

اکړ (akáṛ) ص .نر.م. عقیم ، مایوس.

اکوبکو (ákobáko)نر.م. نوعی ازبازي اطفال .

اکوړ (akóṛ) نر.م. (اکوړونه) چارمغز

اکوک (akūk)نر.م. غوره بادام وزرد الو وامثال ان .

اګاهو (agāhū) ق . مسبوق ، پیش وآګاه .

۱)**اګر** (agár)نر.م.(ج.اګرونه) درخت وچوب عود.

۲)**اګر** (agar)ص.نر.م. ادم فضول، دنی.

اګن (agán)نر.م. (ج.اګنونه) چکاوک،نوعی ازګنجشک خاکی رنګ وخوشخوان

الالول (alālawә́l)مص .مت. ذبح کردن ،حلال کردن .

الګډ (algáḍ) نر.م. شیله ، مجرای سیلاب (خوړ) هم ګویند.

الوتکه (alwūtəká) ښځ .م . ج .الوتکې) طیاره جهاز هوائی .

الوتل (alwū́tә́l)مص.ل.پریدن ، پرواز کردن.

الوزول (alwūzawә́l) مص .مت. پراندن ، پرواز دادن .

الوګان (alūgā́n) نر.م.ج.کچالو.

الول (alwә́l) نرم .پیچ درپیچ ، تاوتاو.

۱)**الوی** (alwә́ y)ښځ.م.یلمه،خوشه ګندم وغیره حبوبات که درروی اتش بریان شود .

۲)**الوی** (aә́lway) ص.نر.م. حریص.

الویښ (alweṣ) نر.م. (ج.الویښونه) بادخفیف ،بادنرم.

اله ګوله (alagū́la) ښځ .م.

شوروغوغا ، اغتشاش .

الیش (aléš) نر.م. عوض ، بدل .

الیشول(alešawə́l) مص. مت . بدل کردن .

اماني (amānī́) ښځ .م. همگی ، تمامی ، جمله ،

امبار (ambā́r) نر.م. (ج.امبارونه) ۱) پارو،کود سرگین ۲)مج،چیز مبتذل وبسیار.

امته(amtá) ښځ. م. امید ،ارزو.

امتۍ (umatə́y) ښځ .م. زن صاحب خانه ، زن اختیار دارخانه .

امرل (amarə́l) مص. مت. جدا کردن گوسفند ها وغیره ازیک دیگر .

امسا (amsā́) ښځ.م. چوب دست .

امکوړی (amkoṛáy) نر.م. چوچه حیوان درنده .

امکه (amáka) ښځ.م. خواهرپدر ، عمه .

املوک (amlū́k) نر.م. یک نوع درخت میوه دار است شبیه ونزدیک به الوبالو که میوه ان شیرین وسیاه است. وثمر این درخت را املوک گویند .

اموخته (amūxtá) ص. نب. ۱) عادی، انس گرفته ۲) حیوان وحشی رام شده .

امیل (amél) نر.م. (ج. امیلونه) حمایل.

امیندواره (umayndwā́ra) ص. ښځ .م زن حامله .

ان (an) اد، ۱) لحظ ،وقت بسیار اندک ، ۲) توان ،قوت ،قدرت ۳) ارادت .

انا (anā́) ښځ .م. مادرکلان.

انجړ بنجړ (anjáṛbanjáṛ) ص. نر.م درهم برهم وسرگم .

انجه (ínja) ښځ .م. نفس سوختگی ، نفس زدن .

انځی (Incǒy) ښځ.ج.سردوزپشم ، تار بافته پشم .

انځر (injǎ́r) نر.م. انجیر .

انځرګل (injǎrgwǝ́l) نر.م. ګل انجیر ، کنایه از چیز یکه نایاب مي باشد .

انځور (anjǒ́r) نر.م. (ج.انځورونه) نقش ،رسم .

انځورګر (anjǒrgár) ص.نر.م. نقاش ،رسام .

انځورول (anjǒrawǝ́l) مص مت. نقش کردن ، رسم کردن .

اند (ānd) نر.م.اندازه ویک دوره زمان.

اندرپایه (andarpāyá) ښځ .م . نردبان ، زینه (ج.اندر پائي).

اندرغپ (andarğáp) ص. نر.م. بیهوش ، پنهان ، نامعلوم ، بلعیده .

اندرکاغی (andarkāğay) نر.م. بازی اطفال است که درغیاب یکدیگر خط ها برزمین ودیوار وغیره کشیده ودراخر که خط ها ی ،هر یکی زیاد براًمداوغالب ودیگر مغلوب گفته میشود.

اندرکه (andarká) ښځ .م. جاکت نیم تنه .

اندړ (andáṛ) نر.م.ج. ۱) نام یک طایفه مشهور پښتونها .۲) زرنیخک، یک نوع گنجشک زرد رنګ خواننده .
۳)یکنوع نبات است که علف حیوانات است.

انده (ánda) ښځ.م.خیال،اندیشه،تصور

اندیر (andér) نر.م. ۱)بدبختی ، مصیبت ، وحشت ، ظلمت ، تاریکی .
۲) کم وقحط ونایاب . چنانچه دردعا ی بد استعمال میشود — روزي دي اندیرشه.

اندیښمن (andeṣmán) ص.نر.م. ج. اندیشناک ،مشوش ، تشویشی .

اندیښنه (andeṣná) ښځ .م. خیال فکر ، اندیښه ،

انډ خور (anḍxwár) نر.م.خریج اتش .

انډر(ondár)نر.م.اسپ مست وسرشوخ.

انډو(andū́) نر.م. (انډوګان)غوزهٔ نارسیدهٔ پنبه.

انډوخر(andoxár) نر.م. خرمرد، نوعی از بازی بچه ها وازدحام مردم را نیز انډو خر می ګویند.

انډوغویی (andǧoyáy) نر.م. نوعی از بازی اطفال که دربین اب اجرا میشود.

انډول(andwál)نر.م.ج.موازنه، عدیل.

انډولۍ (andwaláy) ښځ .م. کجاوه .

۱)**انډه** (andá) ښځ .م. نوعي از بازی اطفال .

۲)**انډه** (ánda)ښځ .م. جیل ،ضد ، جنجال.

انډی (andáy) نر.م. (ج.انډی) عدل و یک لنګ بار. ۲) پهلو.

انډیری (anderáy) نر.م. بوریا ، فرش غریبانه.

انډیوال(andīwā́l)نر.م. رفیق ، همراه، شریک(ج.انډیوالان).

انډیوالي (andīwālī́) ښځ.م. رفاقت ،همراهی ،شریک در خورد ونوش وهمکاری.

انرکه(anarká) ښځ.م. کوشک، قصر، بنای مرتفع، عمارت عالی درخارج شهر که اطراف ان باغ وکشتزار باشد .

انزکی (anzakáy) نر.م. (ج.انزکي) طفل شوخ وګستاخ .

انسان پیژندنه

(insānpežandaná) ښځ.م. انتروپالوجی ،انسان شناسی.

انګار(angā́r) نر.م. (ج.انګارونه) اتش سرخ ، قوغ اتش .

انګارل (angāráll)

مص.مت.شمردن، تخمین کردن.

انګازه (angāzá) ښځ.م . اوازه

انعکاس صدا (ج.انګازې)

انګرمنګر (angármangár) نر.م.قید وبست ،ممانعت .

انګرۍ (angaráy) ښځ.م. پیراهن مخصوص افغاني که دربین کوچیها وافغانها مروج است وبعضی کرتی را نیز انګرۍ گویند .

انګړ (angáṛ) ښځ .م. (ج.انګړونه) .
۱) حویلی ،احاط وصحن خانه ،سرای ؛
۲) نفقه شبانه.

انګړۍ (angaṛáy) ښځ.م.
۱) بندتقسیم اب .۲) درختي است که دانه های سرخ میکند.

انګړۍ (angarǒy) ښځ.م. سراچه ومهمانخانه .حجره ·

انګل (angǒl) نر.م. (ج.انګلونه) غوغا ،اشوب، قضیه ،پیچیده ومشکل.

انګوړی (angoṛáy) نر.م. انار خرد (ج.انګوړي) .

انګول (angól) نر.م. تلاش.

انګولا (angolā́) ښځ.م. (ج.انګلولاوې). ۱) گریه وفریادبه اوازبلند، قوله سګ ..

انګولل (angolə́l) مص. ل. قوله کشیدن سګ.

انګ وهل (angwahə́l) مص. ل . عرعر کردن خر.

انګه (angá) ښځ.م. (ج.انګې)
۱) اوازه ۳) درخت انار .

انګه (anga) ښځ.م.(ج.انګی)تنګور ، زنیکه همرای عروس از خانه پدر به خانه داماد میرود .

انګیټۍ (angeṭáy) ښځ .م. بخاری

انګیرل (angerál) مص.ل.نداشتن گومان کردن .

انند (anánd) نر.م. (ج.انندونه)
۱) مسرت ،شادمانی .۲) شکر.

اننګی (anangáy) نر.م. (ج.اننګي)
۱) رخسار .۲) پستان زن دراصطلاح شعراء.

انیړ (anə́y) ښځ.م. وګ. انا.

انکې بنکې (aṇkébaṇké) ښځ.م. ج. بازی مشهور اطفال .

انل (aṇəl) مص.مت.جوکوب کردن ، ذریعه دستاس میده کردن.

انول (aṇawə́l) مص .مت . ۱) دانه دانه چیدن ،انتخاب کردن؛ ۲) میده کردن به ذریعه دستاس .

اوار (awā́r) ص. نر.م.ج.۱) هموار، ۲.) تاراج ،چوروچپاو، ۳) گسترا نیده .

اوارول (awārawə́l)مص. مت . هموار کردن ،گستردن .۲) چوروچپاول کردن.

اوبال (ubāl) نر.م. (ج.اوبالونه) گناه، عذاب اخرت .

اوبتل (obtə́l) نر.م. تحت البحری.

اوبجن (objə́n) ص.نر.م.و.ګ . اوبلن .

اوبدل (obdə́l)مص. مت . بافتن.

اوبړن (obṛā́n) نر.م. ابگین ،مایع .

اوبړیړ (obṛə́y) ښځ . م. جامنک بقه، گیاه سبزیکه دربین و کنار اب های دایمی می روید.۲)مج. هرچیز نرم وبی اتصال که مشابه ، به اوبړیړباشد.

اوبلن (oblán) ص.نر.م. ج. ۱) طعامیکه اب ان از اندازه بیشتر شود؛ ۲) زیمناک،نمناک ،دارای نم .

اوبول (obawə́l) مص. مت . سیراب کردن. ابیاری کردن .

اوبه (obá) ښځ .ج . اب .۲) سیراب، ۳) مج.عزت وابرو.

اوبه لګول (obalagawə́l) مص . مت.زمین را ابیاری کردن ، سیراب کردن .

اوبخور (obaxwár) نر.م . محل ابخوری حیوانات واب گرفتن مردم از نهر .

اوبه خوره (obaxwárə)ښځ.م.

اوبه خوره (obaxǿra) ښځ.م. زمینیکه بسیار اب می خورد.

اوپره (oprá) ص .نب. ۱) شخص بی جایداد. ۲) مج هر شخص بیگانه،وناجنس .۳) خاک سست .

اوتر(awtár) ص.نر. م.ج .سراسیمه وپریشان .

اوټ (uṭ)ص.نر.م. به کله ایستادن .

اوجاړ (ujāṛ) ص.نر.م.ج.وک ویجاړ.

اوجره (ujrá) ښځ.م. وک .حجره.

اوجغوني (ujǧūni) ښځ. ج.وک وژغونی .

اوچت (učát) ص.نر.م. ج . بلند وبالا.

اوچتول (učatawə́l) مص. مت . بلند کردن ،بالاکردن .

اوچتیدل (učatedə́l) مص .ل .بلند شدن ،بالاشدن.

اوچکول (učkū́l) نر.م. بره ایکه عمرش ازشش ماه الی یک سال باشد .

اوښار (awcā́r) ص.نر.م.اشکارا، پدید ار ، مشهور .

اوښارول (awcārawə́l)مص. مت.اشکارا کردن .

اوښکک (awcakák) نر.م.شاتره نباتي است معروف .

اوخ (ux) ا.د. کلمه ایست که برای ترسانیدن اطفال استعمال میشود .

اوخئ(uxə́y) ښځ.م. مادر ال ، یک موجود وهمی که اطـــــــفال رابه ان می ترسانند .

اوخی (uxáy) نر.م. (ج.اوخي) ۱) شوهر خواهر ، خسربره.

اودس (awdás)نـــــــــر.م. (ج . اودسونه) وضو ،طهارت،ابدس.

اودس مات (awdasmat) نر.م. رفع حاجت ، قضای حاجت .

اودس ماتی (awdasmā́tay) نر.م.

اودس ماتی (awdasmā́tay) نر.م. غائط.

اودل (owdə́l)مص. مت. بافتن .

اودوم (udū́m) نــر . م. ۱) چاره ، علاج ،بااصول عنعنه مروجه ومجر به .
۲) افسون ،دم تفاول برای دفع مرض.

اوده (udá) ښځ .م . د م وافسون .

اوده (udə́) نر .م. خفته ،خوابیده

اوده گر(udagár) نر.م.ج .افسون کار ، افسون گر .

اوډل (oḍə́l) مص. مت .ترتیب وتنظیم کردن.

اور(or) نر.م. (ج.اورونه) اتش

اور اورکی (ororá kay) نر.م. (ج.اور اورکی)کرم شب تاب .

اوربشي (urb ǘši) ښځ .ج. جو.

اوربشینه(urbušína) ص.ښځ . م. (ج. اوربشینی).نان جوینی .

اوربل (orbə́l) نر.م. درنظام قوماندہ اتش دادن،فیرکردن ، مرکب از(اور) و(بل).

اوربل (orbə́l) نــــــــر.م. (ج . اوربلونه). ۱) خانه وار واهل بیت ، مسکن وماواء .۲) موی بافته پیشانی زنان.

اوربلکي (orbə́loki) ښځ .م. ج .وک . اوراورکی .

اوربند(orbánd) نر.م. اتش بس .

اوربوز(urbúz) نر.م. پوز حیوان .

اورته (owratá) ښځ .م. (ج.اورتي) زن منکوحه.

اورژبی (urzə̄bay) ص . نر . م . فصیح ، بلیغ ، سخن سرای.

اورږه(urẓo) نر.ج. فله .

اورشو(uršó) ښځ .م. ج (اورشوگاني) ۱) چراگاه .
۲)مو ضع ازاد ومناسب ،دشت .
۳) سرشته کار.

اوربست (orast) نـــــر.م.
(ج.اوربستونه) بارش.

اورغالی(orğālay)نـــــر.م.
(ج.اورغالي) اتش دان ،جای افروختن اتش.

اورغوی (orğáway) نر.م. ج.
(ج.اورغوي) کف دست.

اورګاډی (orğāday) نر.م. (ج. اورګاډی) ریل .

اورلړونی (orlarūnay)نر.م.ج.
(اورلړوني) اتش کاو.

اورلګوونی (orlagawūnay)
نر.م.اتش افروز . مجازا ، فتنه گر.

اورلګیت (orlagít) نـــــر.م.
گوګرد.-

اورلوبه(orlúba) ښځ .م.تش بازی.

اورمړ(ormŏr) نر.م. ۱) نام یک قبیله افغان. ۲) شخص مرده دار.

اورمېږ(ormẽẓ) نـــــر.م.
(ج.اورمېږونه) پس گردن.

اورنوسی (ornusay) نر.م.
(ج.اورنوسي) اتشگیر.

اورنۍ(ornáy) نر.م. (ج.اورنۍ)
۱) اتش خانه ، اتشخانه ماشین وامثال ان. ۲) قنداق طفل.

اورول (orawál) مص.مت . ۱) باران کردن ، ۲) چیزی را به طور باران پراکندن .

اوره(ora) نر.ج. ۱) ابر باریک ؟
۲) پرده باریک سبز چشم ، گل چشم .

اوری(oray) ښځ .م. ج. بیره دندان، بیره ناخن.

اوریا (oryā) ښځ .م. (ج. اوریاوې) بارش ، باران.

اوریدل (awredál)مص.ل .
شنیدن.

اوړه(oṛa) نر.ج. ارد.

اوړی(oṛay) نر.م. تابستان.

اوږد (ūẓd)ص.نر.م. (ج.اوږده)
طویل ، دراز.

اوږدغوږی ūẓdǧwáẓay)ص.
نر.م. درازگوش ، خر.

اوږدوالی (ūẓdwā́lay) نر.م.
درازی ، طول.

اوږدول (ūẓdawә́l) مص.
مت .دراز ساختن.

اوږده (ūẓdá)نر.م. درازی.طول .

اوږدیدل (ūẓdedә́l مص.ل.
درازشدن.

اوږمکه (uẓmә́ka)ښځ .م.
(ج. اوږمکې) مهتاب .

اوږه (uẓa) ښځ .م. (ج.اوږې)
سیر.

اوس (os) ق . حال ، اکنون .

اوسپنه (óspana)ښځ . م. اهن .
fe .

اوستری (ustaráy) ص.نر.م.
(ج.اوستري) اخری.

اوسنی (osanáy) ص.نر.م.
(ج.اوسني) حالیه ،موجوده.

اوسیدل (osedә́l) مص. ل
سکونت کردن.

اوسیلی (awseláy) نر.م. (ج.
اوسیلي) اه سرد.

اوش (oš) ا د.کلمه ایکه برای
استاده کردن خر استعمال میشود .
(اویش) هـــم می گویند.

اوښ (uṣ) نر.م. (ج. اوښان) شتر.

اوښبنه (uṣbaná) ښځ.م.
(ج. اوښبنې) شترچران ، شتر بان.

اوښبون (uṣbū́n)نر.م.
(ج.اوښبانه) شترېان.

اوښبه (uṣbә́) نر.م. وګ.
اوښبون.

اوښتل (awaṣtә́l) مص. ل .
۱) چپه شدن ۲) گردیدن.

اوښکه (ū́ṣka) ښځ .م. ۱ شک .

اوښ مرغه (uṣmә́rğә) نر.م.
شترمرغ.

اوښیمه (uṣimá) ښځ
م،(ج.اوښیمې) شترمادهٔ نرطلب.

اوګره (ogra) ښځ .م.(ج .اوګرې)
دلده گندم وبرنج.

اوګی (ogay) ښځ .م.ج درخت

خنجک.

اوجه (oljá) ښځ .م. (ج. اوجې) غارت ،تاراج.

اولس (ulas) نر.م. (ج. اولسونه) ملت ، قوم .

اوه لس (awálas) عد، عدد هفده؛ ۱۷ .

اولس ګلوي (ulasgalwí) ښځ.م. ملیت پرستی.

اولسوال (ulaswā́l) ښځ .م. حاکم ، حاکم حکومت.

اولسوالي (ulaswālí) ښځ.م. علاقه.

اولسي (ulasí). ص. نب. قومی، ملی.

اولکه (ulká)ښځ.م. سرزمین.

اولنی (awalanáy) ص.نـر.م. (ج اولني) ۱) اولین، نخستین، ۲) سابق، مقدم .

اوم (um) نر.م. (ج. اومه) خام.

اومړی (umaṛáy) ص.نـر.م. (ج. اومړي) تار خام، خام تاب .

اونی (unáy) ښځ.م. هفته .

اونل (uṇә́l) مص.مت . چیدن.

اووم (uwә́m) ص.عد.نر.م. هفتم.

اووه (uwa) عد. هفت (۷).

اوولس (uwálas) عد. هفده (۱۷).

اوولسم (uwalasám) ص.عد .نر.م. هفدهم.

اویا (awyā́) عد ،هفتاد (۷۰) .

اویایم (awyāyә́m)ص.عد.نر.م. هفتاد م.

اویجه (awejá) ښځ .م. سرزمین.

اهاړ (ahā́ṛ) نر.م. (ج. اهاړونه) گرمی زیاد وحرارت شدید تابستان .

ایره (Irá) ښځ .م. (ج. ایرې) خاکستر.

ایزک (izák) نر.م. خنثی.

ایږ (iẓ) نر.م. (ج.ایږان) خرس.

ایسار (isā́r)نر.م. گرفتار ، بندی ومعطل.

ایساروړل (isārawә́l)مص .مت

ګرفتار ګردن ، معطل کردن.

ایساریدل (isāredә́l)مص.ل.

ګرفتار شدن ، معطل شدن،بندشدن.

ایستل (lstә́l) مص. مت . بیرون کردن ،کشیدن .

ایسیدل (isedә́l) مص. ل .

نمودن زیبیدن ، نمودار شدن.

ایشول (išawә́l) مص. مت .

جوش دادن.

ایشیدل (išedә́l) مص. ل . جوش خوردن ، جوشیدن .

ایښودل (iṣodә́l) مص. مت .

نهادن.

ایښوول (isowәl) مص. مت .

و ک.ایښوول .

ایغ نیغ (íeğneğ) ص.نر.م. ج .

شخ وشوخ.

ایغ سترګي (iyğstә́rgay)

ص.نر.م. شوخ چشم ، بیحیا.

ایل (lyl) نر.م. رام ،تابع ،منقاد.

ایلبند (iylbańd) نر.م. مسکن چراګاه تابستانی درجاهای سرد سیر .

ایلول (iylawә́l) مص. مت. رام نمودن ، تسخیر.

ایله (iyla) ص. نب. ازاد ، اواره ، واګذار.

ایله جاري (iylajārí) نر.م.

ملیشیا ، عسکر قومی که عندالضرورت جمع شوند.۲) اشخاص مخلوط که از یک صنف باشند.

ایلیدل (iyledә́l) مص.ل. رام شدن،تابع شدن. منقاد شدن.

ایمنول (lmnawә́l) مص.مت.

دلاسا کردن ازګریه ،رام کردن.

ایندہ (índә) نر.م. (ج.ایندیان) قوچ وحیوان ناخصی.

ایواد (iwā́d) نر.م. وطن.

ایوان (iywā́n) نر.م. (ج.ایوانان)

۱) طفل وبچه خورد ، ۲) مغفن حیوان.

آ

حرف دوم الفبای زبان پښتو است .

(ā) ا.د.

حرف ندا است که دراول اسم مخاطب استعمال میشود مثلا: آمحموده!

اریان (aryā́n) نر.م. حیران.

ازاددول (azādawə́l) مص.مت. ازاد کردن.

ازادیدل (āzādedə́l) مص.ل.ازاد شدن ، خلاص شدن.

ازموینه (āzmoyána) ښځ.م. امتحان.

آس (ās) نر.م. (ج.اسان)اسپ.

آغلی (āǧə́lay) ص.نر.م. (ج. اغلي) قشنگ ،مقبول ،زیبا.

ب

ب(be) بنځ.م.
حرف سوم الفبای فونیمیکی زبان ملی پښتو است که ارزش ابجدی ان (۲) میباشد.

بابا(bābā́) نر.م. (ج.بابا ګان) لقب پدر وشخص مسن ومحترم.

باباآدم (bābāādám) نر.م. ادم(٤)، پدر اول انسانها.

بابړ (bābə́ṛ)نر.م. (ج. بابړان)نام یک قبیله مشهورپښتونها است .

بابوزي (bābozí) نر.م.ج. نام طایفه از قبایل افغان.

بابولاله (bābūlā́la) بنځ .م. (ج. بابولالي) ترانه معروف افغانها است که دروقت عروسی وسربافی عروس وغیره اوقات خوانده میشود که لحن واواز مخصوص دارد.

بابۍ (bābə́y) بنځ.م. ج. لقب زن برادر که (ورینداره) نیز ګویند . که بطور احترام برای دیگر زنها نیز استعمال میشود.

باتور(bātū́r) ص.نر.م.ج.
۱) شمشیر ی ،دلاور، ۲) شاهین ؛
۳) سیاهی چشم.

باتوري (bāturí) بنځ.م.
شجاعت، دلاوری ودلیری .

باتۍ(bātə́y) بنځ.م. فتیله زخم ،فتیله چراغ ، نوع از میله جراحی .

باتینګړ (bātīngə́ṛ) نر.م.ج.
۱) بادنجان رومی . ۲) هنګ.

باټ (bāṭ) نر.م. (ج. باټونه)
۱) سنگ فسان ،سنگ چرخ . سنگی که
بران کارد وغیره را تیز می کنند .
۲) شلیک تفنگ ۳) تحریک تمسخرامیز.

باټو (bāṭū́) ص.نر.م. لافزن .

باجره (bā́jra) ښځ .م. (ج. باجرې)
نوعی است از غله مانند ارزن اما کمی
بزرگتر که مردم غریب ازان نان میسازند.

باجه (bājá) ښځ .م. (ج. باجې)
هارمونیه ،اله موسیقی .

باچا (bāčā́) نر.م. (ج. باچاهان)
پادشاه.

باد (bād) نر.م. شمال،۲) وجع
مفاصیل،۳) مرض اکله نقرس ، روماتیزم .

بادبیزی (bādbezáy)
نر.م.بادپکه.

باد پښ (bādpáṣ) بادرو ، نام
جای است بین لغمان وتگاب .

بادری (bādaray) ص.ښځ.م.
باتوری.

باد کښ (bādkáṣ) نر.م. سوراخ
داخل شدن هوا ویاباد.

بادول (bādawə́l) مص. مت.
۱) بادکردن غله وغیره. ۲)اسراف کردن.

بادي (bādí) ص. ښځ.م۱.شخصیکه
به مرض باد گرفتار شود .۲) فعل کسیکه
گندم را ازکاه ذریعه باد جدا مي کند؛
۳)نوعی از شتر تیز رفتار.

۳)**بار** (bār) نر.م. (ج. بارونه) حمل .

باران (bārā́n) نر.م. بارش.

بارکزي (bārakzí) نر.ج. نام یک
قبیله بزرگ افغانها است.

بارکښ (bārkáṣ) فا.نر.م. (ج.
بارکښان) حمال ،محنتی ،زحمتکش.

بارول (bārawə́l) مص . مت .
بارکردن ، تحمیل کردن .

باره (bāra) ښځ .م . (ج. بارې).
بندکلان،۲) دیوار سنگی ،پلوان بزرگ.

باري (bārí) ص.نب. .۱) درخت
باردار ،۲) حیوانیکه به باربردن اموخته
شده باشد.
۱) تکیه کلام است مانند : (نو) وغیره .

باریدل (bāredə́l) مص. ل .
بارشدن ، کوچیدن .

باړ (bāṛ) نر.م. فیر تفنگ ،شلیک
تفنگ .

باړخو (bāṛxū́) نر.م.
(ج.باړخوگان) رخسار .

(ج.باړخوګان) رخسار .

باز (bāz) نر.م. (ج.بازان) یک نوع پرنده شکاری .

باښه (bāṣá) ښځ.م (ج. باښې) یکنوع مرغ شکاری است .

باغکه (bāǧáka) ښځ .م. (ج. باغکې) ۱) نوعیست از پرنده که پرهای ان بسیار خوش ایند است.

۲)نوعی از سنګ کبود که ازان تشـــله می سازند.

باغو (bāǧū́) نر.م. ۱) نوعی است ازمرض اطفال ،ګربه کلان باغی.

باغوټ (bāǧū́ṭ) نر.م. دانه ای است که درزیر ګوش می براید،غده نکفیه.

باغوان (bāǧwā́n) نر.م. (ج. باغوانان) . ۱) باغبان . ۲) خرکار ،سبزی فروش.

بالښت (bāləṣ́t) نر.م. (ج.بالښتو نه) بالشت.

بامبړ (bāmbə́ṛ) نر.م. (ج. بامبړان) پیشوای اهل هنود.

بامل (bāmə́l) مص. ل. رشته دوستی را قایم نګاه داشتن .

بانجڼ (bānjə́ṇ) نر.م. بادنجان سیاه

باندې (bā́ndi) ق بالا،برذمه..

باندې کول (bāndikawā́l) مص. مت. بارکردن دیګ وغیره.

باندې کیدل (bāndikedā́l) مص.ل. بارشدن دیګ وغیره.

باندینی (bāndináy) نر.م. (ج.باندیني) ۱) انچه بالای چیزی واقع باشد. فوقانی۲) بیرونی .

بانډار (bānḍā́r) نر.م. (ج. بانډارونه) مجلس ، بزم ،جمعیت.

بانډه (bānḍá) ښځ.م. ۱) مسکن بیرون ابادی قریه وده ۲)ده خورد یکه به ده کلان مربوط باشد .

۳)مسکن موقتی تابستانی درایلبندها ؛

۴)تن ،بدن؛ ۵) محوځ فناه،

بانډیڅی (bānḍecáy) ص.نر.م. (ج. بانډیڅي) دهاتی.

بانه (bāná) ښځ.م. (ج. بانې) بهانه، عذر، حیله.

بانس (bāṇs) نر.م. (ج.بانسونه) چوب بانس .

باڼیچغ (bāṇičáǧ) نر.م. اندرچو چوبیکه یک بچه بر یک سر ان وبچه دیګر بر سر دیګر ان سوار شده تاو بالای

میشود ، نوعی از بازی اطفال است .

باور(bāwár) نر.م. اعتماد ،اعتبار.

باور لیک (bāwarlík) نر.م. اعتبار نامه.

باوري(bāwarí) ص. نب . (ج. باوریان) معتمد ،امین.

باهو (bāhū́) نر.م. (ج. باهوګان) چوری طلا یانقره.

بایده(bāyadá) ښځ .م. باید ،لایق رسم ورواج .

بایلل (bāylə́l) مص.مت. باختن.

۱)**ببر**(bábər) نر.م. شیر ژیان دارای موی دراز.

۲)**ببر**(babár) ص.نر.م. مشعر دارای موی انبوه ودراز.مجازاً غصه ناک.

ببری (babráy) نر.م. (ج. ببري) ګل ریحان ، نازبو ،کشمالی .

ببر یدل(babaredə́l) مص. ل. ۱)شخ وراست شدن موی بر بدن؛۲)موی دار شدن وموی دراز شدن.مجازاً قهر شدن.

ببو (babó) ښځ .م. لقب مادر.

ببو (babáw) نر.م. مادرآل که برای ترساندن اطفال استعمال میشود.

ببوزی (babūzay) نر.م. (ج . بیوزي) ۱) پکه .۲) نوعی از مرغ ماهی خوار.

ببی (babə́y) ښځ.م. (ج. ببی ګاني) لقب خواهر کلان که بطور محبت خطاب میشود .

بته(báta) ښځ.م. قاز.

بتکی (butakáy) نر.م. دام زمینی بودنه ګیری.

بتی (batə́y)ښځ .م. فتیله چراغ.

بټل (baṭal) نر.م. (ج.بټلونه) ظرف بنگ سائی ونصوارسائی.

بټه (baṭá) ښځ، برنجیکه بدون مصاله مثل چلوسفید اما کمی نرم تریخته شده باشد.

بټی(baṭáy) ښځ.م. داش ،کوره .

بټیاری(baṭyāráy) ص.نر.م. داش وان ، داش .و الا.

بجلکه (bujláka) ښځ .م. شتالنګ.

بچ (bač)نر.م. حفاظت ،نګاه.

بچاوڼ(bačāwə́ṇ) نر.م. (بچاوڼونه) فرش کلان.

بچاوڼه(bačāwṇá) ښځ.م. فرش

وبستره.

بچوړی (bačū́ṛay) نر.م.

(بچوړي) چوچه پرنده وغیره.

بچول (bačawə́l) مص.مت . نجات دادن .

بچی (bačay) نر.م. ج. بچي ،بچیان) بچه،طفلک ،بچه حیوان رانیز گویند .

بچیدل (bačedə́l) مص. ل . نجات یافتن ،از خطر رستن.

بڅخه (bəcxá) ښځ.م. (ج. بڅخې) جامه دان ،بقچه.

بڅر کی (bacə́rkay) نر.م. (ج.بڅرکي) . ۱) شر رکوچک ،شراره اتش . ۲)مج .ریزه وپارچه کوچک هرچیز.

بختور (baxtawár) ص.نر.م. ج. نیک بخت . صاحب بخت .

بخښښ (baxṣə́ṣ) نر.م. (ج. بخښښونه) جایزه ،انعام.

بخښښل (baxsə́l) مص. مت. بخشیدن.

بخښښنه (baxṣə́na) ښځ.م. بخشش – انعام .

بخمل (baxmál) نر.م. مخمل، یکنوع پارچه نفیس ابریشمی است .

بخملي (baxmalí) نر.م.

۱) یکنوع کرمی است پت دار که دروقت بهار از مسکن خودمی براید .

۲) نام پرنده ایست به رنگ مخمل که درشب می خواند.

بخوړی (baxū́ṛay) نر.م.

۱) مادرال ۲) پوست گوساله که ازکاه پر باشد.

بخوله (baxwə́la) ښځ.م. واقعه بد،فاجعه.

بخی (baxə́y) ښځ .م. ج. بخیه .

بد (bad) نر.م.ج. بابد فارسی مشترک است.

بدخرخی (badx árcay)نر.م. مصرف ،اسراف کننده.

بدخولی (badxūlə́y) ص.نر.م. یاوه گوی ،پوچ دهن.

بدر (badár) نر.م. چنار سفید

بدرگه (badragá) ښځ .م. ۱) بدرقه ۲) مج.خیرات روز های اولین مرده ختمه نیز گویند.

بدري (budrí)ښځ .م. سکندری

خوردن وبسر امدن حیوان.

بدری (badrí) نر.م. ۱) منافقت ۲)ضرر.

بدسولی (badsoláy) ص. نب. گرسنه چشم.

بدل (badál) نر.م. ۱)عوض ، ۲) ناأصل .

بدل (badál) نر.م. ترانه وغزل.

بدلامی (badlāmáy) ص.نر.م. شقی ، بد عمل.

بدلزن (badalzán) فا.نر.م. خوش خوان ، غزل خوان.

بدلغامه (badlağā́ma) ښځ .م. فاحشه.

بدلمنه (badlamə́na) ښځ .م. (ج. بدلمنې) ۱) زن ناپاک دامن ۲)زن بی عفت.

بدلول (badlawə́l) مص.مت . بدل کردن ، عوض کردن.

بدله (badla) ښځ .م. انتقام ، تلافی.

بدلیدل (badledə́l) مص. ل. تبدیل شدن . عوض شدن.

بدمخی (badməxáy) ص.نر.م.۱) بدروی وزشت قیافه . ۲) بی لحاظ .

بدمرغه (badmarğə́) ص. نب بدفال ، نحس ، بدبخت .

بد مرغي (badmərğí) ښځ .م. بدبختي ،بدفالی ، نحوست.

بدنام (badnā́m) ص.نر.م.ج. رسوا

بدنامول (badnāməwə́l) مص.ل. رسوا شدن ،بدنام شدن

بدنامیدل (badnāmedə́l) مص. مت. رسوا شدن ، بدنام شدن.

بدنه (badaná) ښځ .م. (ج. بدني) ۱) حصه شهر یا قلعه . ۲) برج قلعه ۳) تنه توت وغیره.

بدي (badí) ښځ .م. (ج. بدیه) دشمنی وعداوت.

بدی (báday) نر.م. ادم شریر ومفسد.

بدیدار (badidā́r) نر.م. شخص دشمن دار.

بدیدل (badedə́l) مص. ل. بدشدن.

بډ (baḍ) نر.م. کفو ،نطیر ، عدیل ، همسر ومقابل .

بډای (baḍā́y) ص.نر م. (ج. بډایان) توانگر ،دولتمند.

بډګال (badagāl) نر.م. ګل خ.

بډوډی (badūday) نر.م.
(بډوډي) ګرده.

بډه (báda) ښځ.م. (ج. بډې)
۱) نیفه ،۲) هدف،۳) مـاق وتحت
شعاع امدن قمر.

بډه بیره (badabéra) ښځ.م. ۱)
نوعی بوته کوهی است که میوه ان خورده
میشود ۲) درپشاور نام یک منطقه است .

بډې (badi) ښځ.ج. رشوت .

بډیخور (badexór) فا.نر.م.رشوت
خو ر.

بر (bar) نر.م. بالا ،فوق ،مجاز اً غالب.

برابر (barābár) ص.نر.م. ج .
. ۱) موافق وسازګار ۲)تهیه شده.

برابر ول (barābarawə́l) مص.
مت . ۱) موافق کردن ، برابر کردن ،
۲) درست کردن ۳) تهیه کردن.

برابر یدل (barābaredə́l) مص.ل.
۱) موافق شدن؛ ۲) تهیه شدن؛ ۳) درست شدن

برات (barāt) نر.م. ماه شعبان.

بربادول (barbādadwə́l) مص.
مت. خراب وضایع کردن.

بربادید ل (barbādedə́l) مص.
ل. بربادوخراب شدن.

بربنډ (barbánd) ص.نر.م.ج. عریان ،
بر هنه ساختن.

بربنډول (barbandawə́l)
مص.ل. برهنه شدن.

بربنډیدل (barbandedə́l)
مص.ل. برهنه شدن.

بربڼ (bárban) نر.م. باغ کلان ،باغ
بالا.

برخلیک (barxlík) نر.م(ج.
برخلیکونه) سرنوشت ،قسمت.

برخه (bárxa) ښځ.م. بـهره ،حصه،
بخش (ج . برخې)

برخه من (barxamán) نر.م.
بـهره مند.

برړه (barə́ra) ښځ.م. نام بوته ایست
کوهی بی برګ وبیخار که چوب ان
سخت است وساجق ازان میګیرند.

برسیرن (barserán) ص.نر.م. ج.
بالا ،اشکارا ،سرسری.

بدسیره (barséra) ق .
علاوه،اشکارا .

برغو (barğū) نر.م. یک اله صدادار
است که ازشاخ ګاو همچنان از بوته
مزری ساخته میشود .

برغولی(bargólay) نر.م. سرپوش دیگ.

برګ(brag) ص.نر.م. ج. ۱) ابلق ۲) پیس ومبروص.

برګیدل (bragedə́l) مص.ل. ابلق ودورنگ شدن. ۲) عصبانی شدن.

برلاسی(barlā́say) نر.م. زبر دست ، بالادستی ،کامیابی .

برملا(barmalā́) ص.نر.م. ظاهر، اشکارا ،معلوم.

برمنډ (barmánḍ) نر.م. برهنه، عریان.

برند (brand) ص.نر.م. شوخ چشم و بی حیا.

برندول(brandwə́l) مص. مت . به غوضه اوردن.

برندیدل(brandedə́l) مص. ل. قهر شدن ،عصبی شدن .

بروځه (burwā́ǰa) ښځ.م.(ج ، بروځي) ۱) شنان ۲) گیاه کوهی.

بری (baráy) نر.م. (ج ، بري) فتح ظفر ، غلبه.

بریالی (baryālā́y) ص.نر.م.فاتح ، مظفر ، (ج ، بریالي)

بریت (bret) نر.م (ج ، بریتونه) شارب ، بروت.

بریتور (bretawár) ص.نر.م.ج . شخصیکه بروت دراز دارد.

بریتو (bretó) نر.م. بروتي ؛ شخصیکه بروت دراز داشته باشد.

بریځر (briǰár)نر.م.چاشت ترق.

برید (brid) نر.م.(ج . بریدونه) ۱) آغاز ، ۲) هجوم ، حمله ، تعرض ۳) خط فاصل ، حدود ، سرحد.

برید جنرال (bridjanrā́l) نر.م. رتبه نظامی اول جنرالی.

بریدمن (bridman)نر.م. رتبه دوهم نظامی.

۱) **بربښ** (brex) نر.م. سینه بغل.

۲) **بریښ** (brīx) نر.م تابش و جلا و لمعان ، خله زدن دندان و غیره.

بریښنا (brexnā́) ښځ ، م (ج . بریښناوې) الماسک ؛ برق .

بریښول (brexawə́l) مص.مت. بریدن ، برنده ساختن ، تیز ساختن.

بریښول (brexawə́l) مص.مت ۱) تابانیدن ، درخشان کردن ، ۲) به خله آوردن.

برښنیدل (brexedә́l) مص.ل. درخشیدن ،خله نمودن.

بریښنیدل (brixedә́l) مص.ل تیز شدن ، قطع شدن ، برنده شدن.

بری لیک (baray lík) نر.م. شهادت نامه ، سند فراغت.

بړاس (baṛā́s) نر.م. (ج.بړاسونه) بخار، تفت.

بړچیدل (bṛačedә́l) مص.ل. ۱) عطسه زدن ، ۲) قهر شدن.

بړستن (brastә́n) ښځ.م.(ج . بړستنې) لحاف.

بړوس (bṛūs) نر.م.خپه ، دلگیر ، گرفته ، ترشرو.

بړوسیدل (bṛūsedә́l) مص.ل. عبوس شدن ، رنجیدن ، ترشروشدن.

بړیځ (baṛéc) نر.م.(ج . بړیځان) نام یک قبیله از افغانها.

بړېدل (baṛedә́l) مص.ل. ۱) غرش کردن شتر ۲) صدا کشیدن بزنر در وقت تماس برجنس ماده آن ، رها شدن حیوان نر به ماده آن.

بزغلی (buzğaláy) نر.م. برق.

بزگر (buzgár) نر.م.دهقان.

بسپنه (baspana) ښځ.م (ج . بسپنې)کومک ، اعانه.

بسیا (basyā) ص.نب. ۱) کافی ۲) قانع ، ۳) مشغول ۴) جابجا ، پوره..

بسیدل (basedә́l) مص .ل. کفایت شدن ، تمام شدن.

بشپړ (bašpáṛ) ص.نر.م.ج.کامل ، پوره ، تمام.

بشپړ ول (bašpaṛawә́l) مص.مت. کامل کردن ، پوره کردن.

بشپړیدل (bašpaṛedә́l) مص. ل . کامل شدن .

بشرپال (bašarpāl) نر.م. بشر دوست ، انسان دوست.

بغری (bağrә́y) ښځ .م.آغور ، چقوری ، پایکوب و غیره.

بلاربول (blārbawә́l) مص.مت. حامله ساختن ، باردار کردن.

بلاربیدل (blārbadә́l) مص .ل حامله شدن.

بلبله (bәlbә́la) ښځ .م.بلبل.

بلدول (baladawә́l) مص.مت آموخته ساختن ، رام کردن.

بلدیدل (balaldedә́l) مص. ل .

اموخته شدن ،رام شدن.

بلل (balə́l) مص.مت. ۱) ذکر کردن ، یاد کردن ۲) خواستن ،دعوت کردن.

بلمنګه (bə̀lmangá) ښځ.م. ږي نمک.

بلینډه (blenḍá) ښځ.م. شعله آتش.

بلن لیک (blanlík) نر.م دعوتنامه.

بلنه (balána) ښځ . م(ج بلني) دعوت.

بلوا(balwā́) ښځ.م .(ج بلوا ګاني بلواوې) شورش ، اغتشاش ، بغاوت .

بلوټ (balóṭ) نر.م (ج . بلوټونه / قلفک دروازه .

بلوس (blūs) نر.م (ج بلوسونه) رنجش ، تعرض .

بلوسیدل (blusedə́l) مص.ل . نفرت کردن ، رنجیدن ، ارزردیدن .

بلوڅ(balóc) نر.م (ج بلوڅان)یکي از افراد منسوب به قوم بلوچ .

بلوک (bulū́k) نر.م جماعت جاندارها از بیست تا پنجاه ، ۲) یک جماعت عسکر به همان تعداد.

بلوک مشر (bulūkməšə́r) نر.م.ضابط یک بلوک عسکر (ج بلوک مشران).

بلول (balawə́l) مص . مت دردادن افروختن ، اتش روشن کردن .

بلیدل (baladə́l) مص .ل . درګرفتن روشن شدن .

بلیږدل (blezdə́l) مص . مت . پیچیدن ، قنداق شدن .

بمبره(bambára) ښځ.م . زنبور (ج.بمبرې).

بمبل (bəmbál) نر.م . ګل جواری ، ګل نی ، یکنوع نبات است که ګل ان مثل ګل نی است وبرای حیوانات علف خوبی است .

بمڼ (bambáṇ) نر.م. (ج ۰ بمڼان) برهمن هندوها ۰

بندول (bandawə́l) مص .مت . بندکردن ، قیدکردن .

بندیدل (bandedə́l) مص.ل . بندشدن ، قید شدن ۰

بندیوان (bandiwā́n) نر.م. ۱) قیدی ، بندی ، ۲)نګاه بان زندان ، زندانبان .

بنډار (bandā́r) نر.م . مجلس وبزم و اجتماعیکه که اساس ان نشاط و طرب باشد .(ج. بنډارونه)

بنسټ (bansə́ṭ) نر.م بنیاد، اساس.

بنګړی (bangṛáy) نر.م (ج بنګړي) چوری فلزی و شیشه وغیره .

بنګړیوال (bangṛiwā́l) نر.م. (ښځ .بنګړی واله) ج .ښځ .بنګړیوالې) چوری فروش .

بنګښ (bangə́ṣ) نر.م .ج.نام یک قبیله افغانها است که درتیرا، هنگو وکرم زندگی میکنند .

بنګله (banglá) ښځ.م (ج .بنګلې) چندمنزله تعمیریاعمارت .

بنګي (bangí) نر.م (ج .بنګیان) محتاط به عمل بنگ .

بنګیدل (bungedə́l) مص.ل .
۱) طنین کردن زنبور و مگس وغیره .
۲) آواز کشیدن آلهٔ ساز سیمدار .

بنۍ (banə́y) ښځ .م . انبان ، دم اهنگر .

بنیره (banerá) ښځ .م . سرمهره دیوارکه ماهی پشت باشد .

بڼ (baṇ) نر.م(ج بڼونه) باغ ، درخت زار.

بڼه (bā́ṇa) ښځ .م(ج بڼې) چهره ،شکل ، قواره .

بڼه (baṇá) ښځ .م (ج بڼې) پرپرنده .

بوتکی (būtkə́y) ښځ .م اشرفی ، طلا.

بوتکی (būtakáy) نر.م (ج بوتکي)مراهق .

بوټی (būṭáy) نر.م (ج بوټي) بوته و هیزم .

بوټۍ (būṭə̂y) ښځ.م . پاره گوشت بی استخوان ، گوشت سرخی ، زخمی که از ان خون وریم جاری میباشد .

بوټیدل (buṭedə́l) مص.ل . رنجیده شدن ، ترشروشدن .

بوجۍ (bojə́y) ښځ.م.ج.گونی که دران چیزها راحمل ونقل میکنند .

بوڅ (būc) ص.نر.م ۱)خفه ، دلگیر، ترشرو ،با اصطلاح کابل چوندی کرده نشسته.۲) قایم استاده عمودی ، حالت حیوان که در وقت تور گوشهای خودرا قایم کرده طرف پیش مایل باشد.

بوخت (buxt) ص.نر.م مشغول ،

لګیا.

بوختول (boxtawә́l) مص.مت .
مشغول کردن .

بوختیدل (boxtedә́l) مص.ل .
مشغول شدن .

بوخڅه (boxcá) ښځ . م.(ج
بوخڅې)خریطه‌است که دران کالای
مخصوصی رانګاه میکند .

بوده (budә́) نر.م(ج. بوده ګان)
حیوان اهلي بارکش ، دواب .

بودیدل (budedә́l) مص.ل .
حصول شدن .

بوډا(budā́) نر.م (ج . بوډاګان)
پیروسالخورده

بوډۍ(buḍә́y) ښځ . م (ج.بوډیانی)
زن پیر)

بوډۍ تال (boḍaytā́l) نر.م.
قوس قزح .

بوډۍ کټ (boḍaykáṭ) نر.م
بنات‌النعش .

بورجل (burjә́l) نر.م.(ج .برجلونه
۱)اقامتگاه ومسکن ، ۲)سنگر و کمین
گاه .

بوره (bū́ra) ښځ . م.(ج. بورې)
زن پسرمرده .

بوربوکۍ (burbūkә́y) ښځ .م
گردباد که در هوا بپیچد.

بوړنول (būẓnawә́l) مص .ل .
اوازکلفت و درشت کشیدن .

بوس (būs) نر.م ،۱) گاه خشک ،
گاه سفید گندم۲) چیز کاواک.

بوساره(būsāṛa) ښځ .م . ۱)گاه
وعلفی که یکجا کرده و برای حفاظت از
باران کاگل میکند . ۲)گاه وعلف خشک
وکاواک؛۳) هرچیز کاواک میان‌وتهی ؛
۴)مجازاً ادم سست وتنبل.

بوکاڼ (būkāṇ) نر.م . کوهان
شتر .

بولله (bulә́la) ښځ .م.(ج .
بوللې) قصیده .

بومیا (bumyā́) نر.م.پیشوا، رهبر.

بونګه (bunga) ښځ م.(ج.بونګې)
فدیه خلاصی اسیر، محافظهٔ حفظ عزت ۲)
عوض مال مسروقه .

بونګیدل (bungedә́l) مص.ل . بونګ
بونګ کردن.

بوڼ (būṇ) نر.م مونج ، منج .

بوڼل (buṇә́l) مص.مت . بافتن

چارپایی.

بونیدل (buṇedə́l) مص.ل.اواز کردن مگس و پشه و امسال ان ، زُنگ زُنگ کردن .

بوین (būyán) ص.نر.م.ج.بویناک .

بویول (būyawə́l) مص.مت.بو کردن، شمیدن .

بویه (būyá) ښخ.م.(ج بويي) نباتی است که مانند مشنگ پلی میـــــگیرد، گل سفید دارد وخوشه میکند بطورپارودرباېزاستعمال می شود .

بهاند(bahā́nd) ص.نر.م.جاری .

بهاڼ (bihā́ṇ) نر.م . کرۀ اسپ .

بهر (bahár) ق.خارج ، بیرون .

بهرنی (baharanáy) نر.م خارجی، بیرونی .

بهول (bahawə́l) مص.مت .جاری کردن .

بهیدل (bahedə́l) مص.ل جاری شدن.

بهیر(bahír) نر.م.(ج.بهیرونه) قطار، جماعت مسلسل.

بی (be) ا د .بغیر، ماسوا .

بیا (byā) ق.باز، دوباره ، پس .

بیابیا(byābyā́) ق.باز باز ، دوباره

بی ابری (beibré) ص.ښخ.ج . زمین بی حاصل.

بیارته (byā́rta) ق.واپس ، پس .

بیاسته (byāsta) ښخ . م .ریسمان کلفت، کمند .

بې پامه (bepā́ma) ص.ښخ . م . بي فکر.

بې پته (bepáta) ص.نب.بي عزت، بی ناموس.

بې پــــتي(bepatí) ښخ .م. بی ناموسی بی وفائی .

بې ځایه (beǰā́ya) ص.نب. بی جای، بی موقع.

بې ښتنه(becaṣtə́na) ص.نب. بی صاحب ،لامالک.

بیچاوڼ (bačāwə́n) نر.م. فرش کلان سالون.

بیدول (bidawə́l) مص . مت . خوا باندن .

بیدیا (bedyā́) ښخ .م. (ج.بیدیاوي) دشت خشک وبی گیاه ،صحرا.

بیدیدل(bededə́l) مص .ل. خوابیدن خفتن.

بې ډبه (beḍába) ص.نب . بی

عقل ، بي نزاكت .

بې ډوله (beḍáw la) ص. نب . بی سلیقه ، بی نمود ، بی ارایش ، بی نظم .

خواباندن.

بېډۍ (beḍə́y) ښځ . م . ج . بجل .

بېرته(bírtə) ق.۱)پس ،واپس ، باز، بعد.

۲)دور ، بعيد ، كشاده ،فراخ.

بيرول (berawə́l) مص.مت . ترسانیدن .

بيريدل(beredə́l) مص.ل . ترسیدن .

بېړا(beṛā́) ص.نر.م(ج.بيړاګان) كم عقل ، بی خرد .

بيړه (bíṛa) ښځ.م.عجله ، شتاب

بيړۍ(beṛáy) ښځ .م.۱)زورق ، كشتی كوچک ۲)زولانهٔ آهنین .

بيزو (bīzó) ښځ.م(ج بيزوګاني) شادی، میمون ، بوزینه .

بې ږغه(beẓə̆ğə) ص.نب.بی صدا ، بی اواز.

بې كوره (bekóra) ص.نب.بي خانه، اواره ، مجرد .

بېګاه (begā́) ق . دیشب ، شب گذشته.

بيل (bel)ص.جدا.تنها.علٰحیده.

بيلتون (beltū́n) نر.م. ج. جدائي فراق،تنهائی ،زمانه هجر.

بيلګه(bélga)ښځ .م(ج.بیلګې) نشانه،علامه،سراغ.

بېليدل (beledə́l)مص.ل. جــدا شد ن.

بينډۍ (benḍáy) ښځ.م. بامیه که ترکاری معروف است.

بې وزلی (bewázlay) ص.نر.م. بیچاره، خوار، عاجز.

بيول(bewə́l) مص.مت. بردن شخص و یا حیوان به قوت خودآن بدون اینکه بر برنده حمل شود .

بيول (bayawə́l) مص.مت. جاري ساختن.

بيه (báya) ښځ.م. مفغن بیع، قیمت.

بيه كول (bayakawə́l)مص مت. قیمت چیزی را پرسان کردن.

بيه كيدل (bayakedəl) مص. ل. قمیت چیزی پرسان شدن.

پ

پ (pe) ښځ.م.(ج. بې ګانې)حرف چهارم الفبای زبان پښتو.

پاته (pāta)ص نب. باقی مانده، پس مانده.

پاته کول (pātakawə́l)مص.مت. معطل کردن، ایستاد کردن.

پاته کېدل (pātakedə́l) مص.ل. معطل شدن.

پاتې شونی (pāteš ū́nay)ص.نر.م. پس خورده، پس مانده و باقی مانده چیزی .

پاڅول (pāc awə́l)مص.مت. بیدار کردن، خیستاندن، بر انگیختن.

پا څېدل (pācedə́l) مص.ل. بیدار شدن، بر خاستن.

پاخه (pāxə́) ص.نر.م. ج. اشیای پخته شده.

پارول (pārawə́l) مص. مت . تحریک دادن، تیز کردن، بر انگیختن.

پارېدل (pāredə́l) مص.ل. به تحریک‌آمدن، به حرکت آمدن، تیز شدن، بخشم آمدن .

پاړسوب(pāṛsób) نر.م. ورم، اماسی .

پاړکی (pāṛkə́y) ښځ.م. ۱) قطعه شعـــر، پارچه شعـــر، ۲) طالع وفال.

پاړو(pāṛū́) نر.م. دم، افسون.

پاړوګر (pāṛūgár) ص.نر.م.
افسونگر، مارگیر.

پازه (pāźa) ښځ.م. کار، عمل، تاثیر.

پاس (pās) نر.م. ۱) بالا، بلند، فوق، ۲) رعایت و خاطر داری.

پاسوال (pāswā́l) نر.م. ۱) پادشاه، واکمن، ۲) د پولیسو برید جنرا ل .

پاشل (pāšə́l) مص.مت. افشاندن، پاشیدن، متفرق ساختن .

پاغونده (pāǧundá) ښځ.م. (ج . پاغـــوندې). ۱) کلوله پنده، مخلوچ شدهٔ نداف. ۲) کلوله برف.

پالل (pālə́l)مص.مت. ۱) ادا کردن مناسبات دوستی و هر گونه مـــساعی لا زمه۲) پرورش و تربیت کردن.

پالنه (pāləna) ښځ.م. پرورش، تربیت، غم خواری.

پالوا ل (pālwā́l) ص. نر.م.
پرهیز گار، و فادار.

پالونکی (pālū́nkay) ص.نر.م.
پرورش و تربیت کننده، شخصیکه مناسبات دوستی را به جا می آورد.

پام (pām) نر.م. هوش. فکر.

پاملرنه (pāmlarə́na) ښځ.م.
توجه ، نگهداری. مراقبت.

پانګوال (pāngwā́l) نر.م.
ثـروتمند و دارای سرمایه .

پانګه (pā́nga) ښځ.م. (ج. پانګې)سرمایه، راس المال ، ذخیره.

پاڼ (pāṇ) نر.م. (ج . پاڼونه)
۱) کمرکوه۲) جای که در کنار دریا زیر انرا دریا برده و مشرف به سقوط باشد.

پاڼه (pā́ṇa)ښځ.م(ج . پا ڼې)
. ۱) ورق ۲)برگ) رقعه ۴) پلوان، زمین

پایڅه (pāycá) (ج پایڅې).
پاچه تنبان.

پایښت(pāyə́ṣht)نر.م. بقـــا، پایندگی.

پاییدل (pāyedə́l) مص.ل.
۱) پائیدن، زنده ماندن ۲) دیر ماندن ۳) سکونت کردن ۴) پایدار شدن.

پپړ غوږ (papaṛǧwáẓ) نر.م.
۱) نوعی از علف کوهی؛ ۲) ص شخصیکه گوش های کلان داشته باشد.

پت (pat) نر.م. ۱) عزت، ناموس، ابرو ؛ ۲) پشم نرم بز که در زیر موهای دراز ان میباشد و ازان پتو می سازند. ۳) مناسبات دوستی و نگهداری ان.

پتاسه (patāsá) ښځ.م.(ج. پتاسې) شیرینی، نوعی از شیرینی.

پترکی (patə́rkay) نر.م. ۱) ارچق زخم، ۲) پترهٔ اهنی و ریزهٔ چوب.

پتری (patráy) نر.م. (ج. پتري) پترهٔ آهنی ۲) نوعی از ماهی، ۳) یک پارچه اهن نازک. ٤) میخ سپر ٥) برگهای خشک نیشکر. ٦) به معنای قطع.

پتړ (patáṛ) نر.م. (ج. پتړونه) گذرگاه دریا، راه عبور دریا.

پتک (paták) نر.م. (ج پتکونه) ۱) ابخوری سفری که به گردن اویزان میکنند؛ ۲) کاغذی که بر ان تار می پیچند.

پتکی (patakáy) نر.م. وگ. پتک.

پتنګ (patáng) نر.م. (ج. پتنګان) ۱) پروانهٔ شمع، ۲) کاغذ پران بزرگ.

پتون (patū́n) نر.م. (ج. پتونونه) ران.

پته (páta) ښځ.م. (ج. پتې) ۱) نشانی، ادرس. ۲) شعبهٔ قوم. ۳) ته لای سیلاب . ۴) پر قطعه بازی.

پتي (patí) ص. ښځ.م. ج. ۱) دا ل وماش پخته ۲) اعتباری، با عزت،ابرومند.

پتیالی (patyālā́y) نر.م. (ج. پتيالي) معزز، ابرومند، با ناموس.

پتېیل (pateyə́l) مص. مت. تصمیم گرفتن.

پټ (paṭ) نر.م. (ج. پټونه) ۱) پته زینه؛۲) پله؛۳) پوست درخت؛۴)پهلوهای سینه اشتر ؛۵) رنگ دباغی چرم که از پوست و ریشه نباتات می سازند. ٦) سر سام ۷) طوق قمری و غیره.

پټ (pəṭ) ص. نر.م. ج. پنهان، پوشیده.

پټاټې (paṭāṭé) ښځ.ج. کچالو.

پټول (paṭawə́l) مص.مت. ۱) پنهان کردن، پوشیدن، ۲) دزدیدن .

پټی (paṭáy) نر.م. (ج. پټي) زمین کشتی، زمین زراعتی ، کرد زمین.

پټی (paṭáy) ښځ.م. ۱) سر بند وپتی مخصوص طفل ۲) زخم بند یا جبیره؛ ۳) تخته ۴) تسمه کمر بند، ۵) پارچه دراز جامه.

پټېدل (pəṭedə́l) مص. ل. پنهان شدن.

پچه (pá̌ca) ښځ.م. (ج. پچې) ۱) پشکل ۲) قرعه ۳) بوسه.

پڅ (pəc) ص.نر.م. ج/مو پڅه(ج.پڅې) کند.

پڅول (pəcawə́l) مص.مت. کند ساختن.

پڅېدل (pəcedə́l) مص. ل. کند شدن.

پخپله (paxpə́la) ق. خود بخود، شخصاً ، برضای خود .

پخلا (pəxlā́) ص.نب. دلاسا، خوشنود، آشتی شده.

پخلنځی (paxlanǰáy) نر.م. مطبخ، اشپزخانه ، جاي پخت و پز.

پخلی (paxláy) نر.م. (ج پخلي) پخت و پز، طباخی.

پخوا (paxwā́) ق. پیش، قبل، سابق .

پخول (paxwə́l) مص.مت. پختن.

پخه (paxá) ص. ښځ.م. پخته.

پخېدل (paxedə́l) مص.ل. پخته شدن.

پخېدل (puxedə́l) مص.ل. قهقهه کردن.

پدل (padə́l) . نر.م. اثر، تاثیر.

پراخ (prāx) ص.نر.م. ج. کشاد ،وسیع .

پراختیا (prāxtyā́) ښځ.م. ۱) کشادگی، وسعت. ۲) وفرت.

پراخول (prāxawə́l) مص.مت ۱) کشادگی، وسعت دادن، ۲) وافر ساختن .

پراخېدل (prāxedə́l) مص.ل. ۱)کشاده شدن، وسیع شدن، ۲) وافر شدن.

پرانیستی (prānístay) نر.م. کشاده، افتتاح شده.

پرانیستل (prānistə́l) مص.مت. باز کردن، کشادن، افتتحاح کردن.

پرتل (partā́l) نر.م. (ج.پرتلونه) سامانیکه پیش از کوچ، کوچیها به جای دیگر نقل میکنند. پیشخانه.

پرتله (partā́la) ښځ.م. موازنه، اندازه، سنجیده.

پرتوګ (partū́g) نــــر.م. (ج پرتوګونه) تنبان، شلوار.

پرتوګاښ (partūgāṣ) نر.م.(ج. پرتوګاښونه) ازار بند.

پرچ (prač)نر.م. (ج. پرچي) ۱) عطسه ۲) صدای بز کوهی در وقت رمیدن.۳) نالبکی، پیشقاب،

پرچال (parc ā́l) نر.م. ۱)فصیل قطعه،۲) قطار چوب سردیوال .

پرچول (prač awә́l) مص.مت. به عطسه آوردن.

پرچېدل (pračedәl) مص.ل. عطسه کردن .

پرځول (parzawә́l)مص.مت. خوابانیدن، بر زمین افکندن

پرځېدل (parzedә́l) مص.ل. بر زمین افتیدن.

پرخه (párxa) ښځ.م. (ج. پرخې) شبنم، برنجک.

پردی (pradáy) نر.م.(ج. پردي) بیګانه. ۲) کواسهء کواسه..

پرښه (párṣa) ښځ.م. (ج. پرښې) خرسنګ لشم .

پر کاله (parkā́lә)ص.نب. سستی، تنبلی، کاهلی .

پرکټی (parkaṭáy) نــــر.م. (ج پرکټي) بچه اندر.

پرګنه (parganá) ښځ.م. (ج. پرګنې) ۱) فریق. خاندان، فامــــیل، ۲) علاقه، ناحیه.

پرګی (pargáy) نر.م. (ج. پرګي) دانه بلوط.

پرله پسی(parlapasé) ق. پیهم متواتر، تسلسل .

پرمختګ (parmaxtág) نر.م. پیشرفت، ترقی.

پرنجل (pranjә́l) مص.ل. عطسه کردن.

پرنجېدل (pranjedә́l) مص.ل.

عطسه کردن.

پروت (prot) ص.نـــــــــر.م.
(ج. پراته)افتاده، دراز کشیده.

پروسږکال (parosazkāl)
ص.نر.م. ج. پارسال، سال گذشته.

پرون (parūn) ق. دیروز.

پریټ (paréṭ) نر.م. (ج. پریټونه)
نمایش عسکری، مانورهء عسکری؛
۲) نوعی ارایش و اصلاح موی سر؛
۳) چین کرته و غیره.

پریړ (priṛ)ص.نب. م. ج. لُک و
سطبر .

پریړول(priṛawə́l) مص. مت. لُک
و ضخیم ساختن..

پریړېدل (priṛedə́l) مص.ل.
لُک ، سطبرشدن ، ضخیم شدن .

پرېښودل (preṣuwə́l)
مص.مت. گذاشتن، ترک کردن، ماندن،
رها کردن.

پرېښوول (preṣuwə́l) مص.مت .
گذاشتن ، ترک کردن ، ماندن ، رها
کردن.

پریکړه (prékṛa)ښخ .م. (ج.
پریکړې) ۱)فیصله قطع ، ۲) قیا فت
خوب و قشنگ.

پرې کول (prekawə́l) مص
مت.بریدن، قطع کردن.

پرې کېدل (prekedə́l) مص.ل.
قطع شدن.

پرېمان (premān) نر.م.
۱) بسیار، فراوان؛۲) مشیمه که نمونه
هم گویند.

پرېمینځل (preminjə́l) مص
.مت. شستن.

پریواته (prewātə́) نـــــر.م.
۱) افتیدن، خوابیدن، و دراز کشیـــدن،
۲) غروب.

پرېوان (prewān) نـــــــر.م.
(ج. پرېوانونه) ۱) بسیار، ۲) جفت
جنین، خس حیوان .

پریوتل(prewatə́l) مـــــص.ل.
افتادن، خوابیدن.

پرېولل (prewələ́l) مص.مت .
وګ. پرېمینځل.

پړ (paṛ) ص.نر.م. (ج. پړه) مغلوب، ملامت .

پړانګ (pṛāng) نــــــــــر.م. (ج پړانګان) پلنگ.

پړاو (paṛāw) نر.م. (ج. پړاوونه) ۱)منزل، رباط. ۲) مرحله.

پړپوس(parpūs) نــــــر.م. (ج. پړپوسونه) شش؛ مجازاً بطور صفت به معنای شخص رذیل و دنی.

پړسوب(paṛsúb) نر.م. ورم، آماس.

پړسول (paṛsawə́l) مص.مت.

۱) آماس دادن، از باد پر کردن

۲) . ۲) به قهر اوردن.

پړسېدل (paṛsedə́l) مــص.ل. ۱) اماسیدن، از باد پرشدن.۲) قهر شدن. غصه ناک شدن.

۱) پړک (paṛk) نر.م. یک جماعت از ده الی بیست نفر؛ ۲)رمهٔ کوچک گوسفندان ؛ ۳) لرزه اضطراب؛ اندازه و مساوات در عمر.

۲) پړک (pṛək) نر.م. یک لای مروارید سفته.

پړک مشر (parkmaš ə́ r) نر.م. (ج. پړک مشران) قوماندان بیست تا سی نفر.

پړکه (paṛká) ښځ.م. (ج. پړکي)تلک چوبی گنجشکها.

پړکه (pṛáka) ښځ.م. اواز رعد و برق، تابش، درخشندگی .

پړکول (paṛakawə́l) مص.مت. ۱) تا بانیدن، درخشاندن، ۲) کف زدن .

پړکېدل (paṛkedə́l) مص.ل. تابیدن، درخشیدن،

پړمخی (paṛmáxay) ق. به روی افتاده.

پړنګ (pṛəng) ق. ۱) صــــوت ابتدائی گریه ۲)منا فق .

پړول (parawə́l) مص.مت. ملامت کردن؛

پړه (pṛa) ښځ.م. (ج. پړې) الزام، ملامتی، مسئولیت.

پړی (páṛay) نر.م. (ج. پړي) ریسمان .

پړېدل (paṛedə́l) مص.ل. ملامت شدن.

پړینګ (pṛeng) ق. ۱) صوت گریه ابتدائی، ۲) ماده سفیدیکه قبل از زائیدن ازفرج گاومی بر اید.

پزه (pə́za) ښځ .م. (ج. پزې) بینی .

پسات (pasā́t) نر . م .(ج. پستاتونه)فساد ، شر .

پس پسی (puspusáy) نر . م سر گوشی .

پستول (pastawə́l) مص . مت. نرم کردن.

پستیدل (pastedə́l) مص . ل. نرم شدن غم واندوه ، پریشانی ، غصه .

پسخاک (pasxā́k) نر.م. غم واندوه ، پریشانی ، غصه .

پسخول (pasxawə́l) مص . ل مغموم ساختن ، به غصه اوردن.

پسخیدل (pasxedə́l) مص مت.مغموم شدن ، به تمام مشتقات .

پسرلی (psarláy) نر . م . (ج. پسرلي) بهار.

پسول .(psol) نر . م . ج . زیور

پسولل (psolə́l) مص . مـــت. زینت دادن .

پسولول (psolawə́l) مص . ل. تزئین.

پسه (psə)نر . م . (ج پسونه) گوسپند .

پشه (pə́ša) ښځ . م (ج پشې) گربه.

پشیرلی (pšerláy) نـــــر . م (ج پشیرلي)گوسفند ..

پښ (paṣ) نر . م .(ج پښان)اهنگر.

پښت (paṣt). نر.م. نژاد .

پښانګه (pṣā́nga) ښځ .م. (ج. پښانګې) ۱) کنج ، (۲ پاچه تنبان.

پښتانه (paṣtānə́) نر . ج.افغانان .

پښتو (paṣtó) سځ .م. زبان ملی افغانی وتمام صفات وعنعنات ملی پشتونها

پښتون (paṣtū́n) نـــــر . م . (ج پښتانه)افغان ، باجمعی صفات افغانی

پښتونخوا (pəṣtūnxwā́) ښځ.م.

مسکن افغانها.

پښتۍ (pusṭáy) ښځ . م .قبرغه

پښه .(pṣa) ښځ . م . (ج پښې)

۱) پای۲) طایفه ، شعبه قوم .

پښېدل(puṣedə́l)مص . ل .

فش فش کردن ماروغیره .

پښېمانه (pṣimāna) ص . نب .

پشیمان کردن .

پښېمانه کول

(psimānakawə́l)مص.مت .

پیشمان کردن.

پښېمانېدل(psimānedə́l)

مص . ل . پشیمان شدن ، ندامت کردن

پک (pak) نر.م .(ج.پکان) کل ،

اقرع.

پکتیا (paktyā́) ښځ.م. ولایت

جنوبی افغانستان.

پګړه(pagə́ṛa) ښځ .م.(پګړې)

حشر، کار دسته جمعی بدون مزد..

پګړۍ (pagṛáy) ښځ . م .

دستار .

پلټل (palaṭə́l) مص . مت.پالیدن.

تفتیش کردن.

پلار (plār) نر . م .(ج . پلرونه)

پدر.

پلار ګنی (plārganáy)

ښځ .م. ، پدر خیل ، قوم پدری .

پلته .(paltá) ښځ .م.(ج پلتې)

فیتله چراغ،یک دانه چوبک گوگرد.

پلټل (palatal) مص . مت . پالیدن

تفتیش کردن .

پلټونکی (palatūnkay)نر .

م . (ج پلټونکي). مفتش ، بازرس .

پلک (palk) نر . م . (ج.پلکونه)

ودان ، جکش کلان اهنگران.

پلمه(palmá) ښځ . م . (ج پلمې)

بهانه.

۱)**پلن** (plan) ص.نر.م. ج. عریض ،

پهن، بردار..

۲) **پلن** (Palán) نر . م .پیاده .

درمحاوره کنونی مستعمل نیست .

پلندر (plandár) نر . م . پدراندر .

پلنول(planawə́l) مص . مت .

۱) عریض کردن ، هموارکردن .

(۲) مج به زمین افگندن شخص ولت کردن .

پلنېدل (planedə́l) مص . ل عریض شدن ، هموارشدن .

پلو (palə́w) نر . م . (ج پلوونه) ۱) گوشه چادر، ۲) پهلو ، ۳) طرف وجانب ، ۴) پرده خیمه .

پلورل(plorə́l)مص . مت . فروختن.

پلورنځی(ploranǰáy) نر . م . فروشگاه .

پلوشه (palwašá́)ښځ . م . (ج پلوشې) تجلی ، نور ، نورافتاب ، شعاع .

پلوی (palawáy) نر . م . ۱) طرفداران ۲) همسایه ، پلوان شریک ۳) شیرتوت .

پمن (pamán) ص . نر . م . ج گرگین.

پناه (panā́) ښځ . م . ۱) غائب وناپدید ۲) پاشش ۳) باران میده .

پنځ (panǰ)نر . م . خلق ، افرینش

پنځول (panǰawə́l).مص . مت. آفریدن ، تخلیق ؛ ۲) پرکردن جوال وغیره ، ۳ کامیاب ساختن .

پنځېدل (panǰedə́l)م .مص . ل . ۱) آفریده شدن، خلق شدن ، ۲) کامیاب شدن ، ۳) پرشدن .

پنډ(panḍ) نر . م . ۱) لَک ، ۲) تنومند ، ۳) خشن.

پڼه (paṇá) ښځ .م. کفش – پیزار.

پنډ (panḍ) نر . م . پشتاره .

پنډغالی (panḍǧā́lay) نـــر . م.(ج.پنډ غالي) ۱) فراهم گاه حیوانات ؛ ۲) کمپ مهاجرین .

پنډوس (panḍós)نر . م . گوی ، توپ ، توپ بازیچه.

پنډوکی (panḍū́kay) نر . م . ۱) پشتاره خورد ، ۲) فتراک .

پنډېدل (pə̄nḍedə́l) مص . ل مسکون شدن ۱) فراهم شدن گاو ویاگوسفندبراي ارام کردن ۲) چاق ولَک شدن .

پڼول (paṇawə́l) مص . مت . ابیاری کردن ..

پنه (paṇá)ښځ . م .کفش ،پیزار

پنه (páṇa) ښځ . م. ابیاری کشت.

پو (pa)نر . م . ۱) پف ، ۲) اتش .

پوپنا (pūpanā́)ص . نب . نیست ونابود . تباه ، محو .

پوټکی (puṭǒkay)——— . م . (ج پوټکي) پوست .

پوچ (pūč) نر . م . ج . ۱) فحش۲بی مغز .

پوچ خولی(pūčx ūlǎy) ص . نر . م . ج . بدزبان ، فحاش و یاوه گوی.

پوڅکی (puckáy ———ــر . م . (ج پوڅکي) نر مه گوش .

پوڅه (púca) ښځ .م. .خام پنیر .

پوخ(pu x) نر . م . (ج پاخه) پخته ، رسیده ، بالغ ، ۲) مج . کلان سال، قایم ، مظبوط.

پوډري (poḍarí) ص . نب . هیروینی ، نیشه یی.

پور (por) نر . م . (ج . پورونه) قرض . دین ، وام .

پوروړی (porawə́ṛay) نر.م. قرضدار ، دین دار، وام دار.

پورته (pórta) ق . با لا ، بلند.

پورته کول(portakawə́l) مص .مت . بالاکردن ، بلند کردن .

پورته کیدل(portakedəl) مص . ل . با لا شدن، بلند شدن .

پورول(p orawə́l)مص . مت . قرض کردن.

پوره (pūrá) ص . نب . کامل ، تمام.

پوره کول (purakawə́l) مص مت . به انجام رساندن ، تمام کردن .

پوره کیدل (purakedə́l) مص . ل . به پایان رسیدن ، تمام شدن .

پورې (puri) ق ۱) با ، تا ، به او ۲) بسته به واو معروف نیز تلفظ می شود.

پورې ایستل (puriıstə́l) مص . مت . از دریاوجوی عبوردادن .

پورې وهل(puriwahə́l)مص . مت ، تیله دادن .

پوړ (pur) نر . م . (ج پوړونه)

ا)طبقه ، مرتبه ، منزل ، صف ، ۲) زولانه وپای بند که انرا (شکیل)گویند.

پوړمخی(purmaxi) ق . و گ .

پوړنی (puránay)نــــم . (ج پوړني) چادر زنانه .

پوړۍ (purəy) ښځ . م . پـــله نرد بان ۲) چوکی بضمه پاوواو معروف نیز گویند.

پوسپوسی (puspusáy) نر . م . سر گوشی.

پوسپوسی کول

(puspusaykawə́l)مص . ل . سرگوشی کردن .

پوست (post) نــــر . م . (ج پاسته) نرم .

پوستکی (postákay) نر . م . قشر ، پوست.

پوستول(postawə́l) مص . مت ۱) پوست کردن ، ازقشر کشیـــدن، ۲) نرم کردن.

پوښ(poṣ)نر . م .(ج .پوښونه) ۱) غلاف ، ۲) لباس ۳) لباس خاص عروس .

پوښاک (puṣāk) نر . م . لباس ، جامه.

پوښتل (puṣtə́l) مص . مت . ل . پرسیدن.

پوښتورګی(poṣtawə́rgay) نر . م . گرده.

پوښتنه(pustə́na) ښځ .م. پرسش ،سوال ، پرسان ، ۲) استعلام ۳) عیادت مریض.

پوښتۍ(puṣtə́y) ښځ . م . ج . ۱) قبرغه . ۲) نوعی از سر بافتکی زنان است .

پوښتیدل (puṣtedə́l)مص . ل . پرسیدن .

پوښښ (posə́ṣ) نر . م . پوشش . سقف خانه.

پوښل(poṣə́l) مص . مت پوشش کردن سقف خانه .

پوکانه (pukāṇa) ښځ .م. (ج.پوکانې). ۱)حباب ۲) مثانه ،۳) روده وانبان .

پوکل (pukə́l) مص . مت . پف کردن .

پوکول (pukawə́l) مص . مت پف کردن ، دمیدن .

پوکی (pūkáy)نر .م ۱) پف ، پفک زرگران ، ۲) تصفیرپک به معنای گل واقرع .

پوکیدل (pukedə́l) مص . ل . ۱) سوختن ، ۲) پف شدن .

پول (pul) نر . م (ج پلونه) پل .

پولپولک (pulpulák)نر . م فلفل الماء . بته ایست تلخ که در کنار جویها می روید ، برگهای ان به مانند ببد وبرای امراض جلدی به کار میبرند .

پوله (pū́la) ښځ . م . گل چشم ، خط بانقطه رویت.

پونده (pū́nda) ښځ . م . (ج پوندې) ۱) پاشنهٔ کری ، ۲) تانال شمشیر.

پونده (pawandá) نر . م . مالدار کوچی وبادیه نشین .

پونډکه (punḍə́ka) ښځ . م . سبزی که از شبدر پخته می شود.

پونډی(punḍəy) ښځ . م . ج . ساق ؛ ۲) نبات سبزرنگ است که گل سفید دارد مردم انرا مانند ارغوزک پخته کرده میخورند . ۳) صندوق چوبی.

پوول (powál) مص . مت . چراندن.

پوونده (powəndá) نر.م. ج. شبان ،چوبان.

پوه (poh) ص . نـــــــب . (ج.پوهان) فهیم ، دانشمند ، دانا.

پوهاند (pohā́nd) نر . م . استاد ، عالم ، دانا ، پروفیسور.

پوهنتون(pohantū́n)نــــــر . م . یو نیورستی ، دانشگاه .

پوهنځی .pohanǰáy) نر . م . فاکو لته ، کالج.

پوهنه(pohə́na)ښځ . م . فهمیدگی ، علم ، دانش.

پوهول (puhawál)مص . مت . دانسته کردن ، فهماندن.

پوهه(póha) ښځ . م . (ج .پوهې)
۱) خرد، دانش ، علم ،۲) زن دانشمند .

پوهیدل (pohedә́l) مص . ل .
دانستن .

پویول(poyawә́l) مص . مت .
فهماندن .

په یاد (payād) ق . به خاطر ،
یاد کرده .

په یادول (payādawә́l) مص .
مت . یادکردن ، از بر کردن ، حفظ
کردن.

پی (pay) ښځ . م . ۱) شیر ،
لبنیات ،۲) نباتیست شیردار.

پیاوړتوب (Pyāwaṛtób)نر . م
. قوتمندی ، ذکاو ت .

پیاوړی (pyāwә̄ṛáy) ص .نر . م
. (ج پیاوړي).قوی ، ذکی.

پیت (pit)ص . نر . م . پهن ،
پخش پچق .

پیت پزی (pitpazáy) ص . نر
. م . بینی پچق . بینی . پهن .

پیتول (pitawә́l) مص . مت .
پچق کردن ، پهن وهموار کردن.

پیتیدل(pitedә́l)مص . ل . پچق
شدن ، پهن شدن .

پېچل (pečә́l) مص . مت .
پیچاندن.

پېچموزی (pečmúzay)نر .
م . تمسخر، استهزاء .

پېچومی (pečúmay) نر . م .
۱) سربالایی ، عکس نشیب . ۲) کج
گردشی کوتل وغیره.

پېڅول (pecawә́l) نـــر . م .
. ۱) پرده خیمه وغږدی . ۲) فرش
کلان بوریایی.

پیڅه (pica) ښځ . م . حاشیه لباس ،
دامن.

پیداکول (paydākawә́l)مص
. مت . پید اکردن ، یافتن .

پیداینښت(paydә̄yә́ṣt)نــر . م
. افرینش ، یافت ، پیدایش .

پیر (pir) نر . م (ج . پیـــرا ن
۱) مرشد ، پیشوا ، شخص مقـــدس
۲) سالخورده ۳) دوشنبه .

پېر (per) نر . م . ۱) گردش .

نوبت ، دور ، حالت ؛ ۲) طرز شکل.

پېرړ (perə́ṛ)نر . م . لُک ، سطبر .

پېرزو(perzó) ص . ښخ . م .

رواداری .

پیرکی(pirakáy) نر . م . بولانی

۱)**پېرل** (perál)مص . مت .

بوریا وچارپا یی بافتن.

۲)**پېرل**(perə́l) مص . مت .

خریدن .

پېرنګ(peráng)نـــر . م . فرنګ

وتمام اروپا.

پېرنګی (perangáy) نـــر . م.

.(ج . پیرنګیان).نصرانی ، اروپایی .

پېروتی (perwatə́y) ښخ . م .

ګیاه عشق پیچا ن ، پیچک .

پېرودل (perodə́l) مص . مت .

خریدن.

پېرونکی(perū́nkay)نـــر . م .

۱) بوریاباف . ۲) خریدار.

پېروی(perā́way) نر . م . قیماق.

پیره (payrá) ښځ .م. بهره، تهانه ،

۲) ګردش ، نوبت ، دفعه.

پېری (peráy) نر.م. پری ، جن ،

دیو.

پېریان (peryā́n) نر . م . ج.

پری،جن.

پېریانی (peryānáy) ص . نر . م

.جنی.

پېړ (peṛ) نر . م . هاوند چوبی ،

کنده جهاز ، ۲) لک وسطبر ، ۳) کاه

سفید ګندم و غیره ، ۴) جهاز وعمل

شیره کشی.

پېړمار (permā́r)ص . نر . م.

شخص شربت کش نیشکر .

پېړمن (permán) نر . م . شخص

تنبل وفربه .

پېړو (perú)ق . حق الزحمه چوپان.

پېړه (perá) ښځ . م . زواله خمیر ،

۲) نوعی از شیرینی که شپیره نیز ګویند.

پېړۍ (perə́y ښځ . م . مص . مت ،

۱) چوکی ، کرسی ، ۲) صُفـهٔ نشیمن،

۳) قرن،صده .

پېزل(pezə́l)مص.مت . رفو کردن.

پېزوان (pezwā́n)نر . م . یلاق

، زیوریکه دربینی اویزان وبالای لب میباشد ۲) ریسمانیکه دربینی گاو وشتر اندازند ودر شاخهای او می بندند

پېزوانی (pezwānáy) نر . م . چوبک یوغ.

پېژند گلوي(pežandgalwí) ښځ . م. تعارف ، شناسایی .

پېژندل (pežandə́l) مص . مت شناختن .

پېژندوی (pežandóy) ص . نر . م .عارف ، شناسا ، معروف .

پیش پړانگ(pišpaṛāńg) نر . م . گربه صحرایی .

پیشو(pišo) ښځ .م .(ج.پیشوکانې) گربه . پشک.

پیشوا (pišwā́)نـــــــر . م . (ج پیشواگان) رهبر.

پېښه (péṣa) ښځ . م . (ج پیښې) واقعه ، حادثه ، تصادف.

پېښېدل (peṣedə́l)مص . ل . ۱) عارف شدن ، اتفاق افـــــتادن ، ۲) واقع شدن ، ۳) امدن تصادفی.

پېغله (péǧla) ښځ . م.(ج پیغلې) دختر باکره ، دوشیزه.

پیغور(payǧór)نر . م . طعنه ، عیب وزشتی.

پیغورورکول (payǧorwarkawə́l) مص .مت . طعنه دادن.

پیکو (paykó) نـــــــر . م . ۱) پایکوب شالی وغیره . ۲) ماشین سیمیان.

پیکه(piká)ص . نـــــــب . ۱) کم رنگ،رنگ شکسته ، ۲) بي مزه ، شرمنده ، منفعل .

پیکی (pikáy) نـــــــر . م . (ج پیکې) موی پیشانی ، زلف دوشیزگی وبچه گی که پیش روی بمانند.

پیل (payl) نر . م . اغاز . شروع

پیلامه (paylāmá)ق .(ج پیلامې) علامه ،نشانی۲) بنیاد ۳) خوی۴) نتیجه

پیلوځی (pilwə́ǰay) نر . م . درگیران.

پی مخی (paymaxay)نر . م . (ج پیمخی) حسین ، خوبرو ، خوشنما ، قشنگ مخی مص . مت . سفتن ، نظم کردن .

پېیل (peyə́l) مص .مت. سفتن ،نظم کردن.

ت

ت (te) ښخ .م. حرف پنجم الفبای پښتو است که ارزش ابجدی ان (۴۰۰) است.

تاخچه (tāxčá) ښځ . م . (ج تاخچې) طاق .

تارپه تار (tārpətār) ق . متشتت منتشر ، پراگنده.

تارپه تارکول (tārpətārkawə́l) مص . مت . متشتت کردن ، منتشرکردن ، پراگنده کردن .

تارپه تارکیدل (tārpətārkedə́l) مص . ل .متشتت شدن ، منتشرشدن ، پراگنده شدن .

تارو (tārū́) نر . م .(ج تاروگان) تیهو .

تاړ (tāṛ) نر . م . ۱) غم ،شبخون ؛ ۲) خرسنگ کلان ۳) تاراج .

تاړاک (tāṛā́k) نر . م . (ج تاړاکونه) ۱) شبخون ، غم ، مصیبت، زحمت؛ ۲) تاراج .

تاسې (tāsí) ض . ج . نر . ښځ . شما .

تالا (tālā́) نر . م . تاراج .

تالنده (talánda) ښځ . م . (ج تالندې) ،رعد،برق .

تاڼه (tāṇá) ښځ . م . (ج تاڼې) تهانه . پهره دارخانه.

تاڼدار (tāṇadā́r) ص . نر . م . پهره دار.

تاوول (tāwawə́l) مص . مت ۱) تاب دادن ۲) چرخ دادن.

تاویدل (tāwedə́l) مص . ل . تابیده شدن ، تاب خوردن ؛ ۲) چرخ

خوردن ،طواف کردن .

تبخی (tabaxáy)نــــــر . م .
تابهٔ نان پزی .

تبرګی(tabərgáy) نــــــر . م .
(ج تبرګي)تبر .

تبک(tabák) نر . م . یکنوع
مرضی است که در دهن وپای حیوانات
پیدامی شود .

تبه (tába) ښځ . م . **تب** .

تبی (tábay)نـــــــــــر . م .
(ج تبي) داغ روغن .

تبۍ(tabə́y) ښځ . م تابه .

تپاک (tapā́k)نــــــــر . م .
(ج تپاکو نه) ۱) حرص ۲) بی قراری
، جوش محبت ، توجه زیاد .

تپل (tapə́l)مص . مت ۱) ګِل
وغیره را بردیوال چسپانیدن۲)لابلای برلای
چسپانید ن ګِل وغیره .

تپوس (tapús) نــــــــر . م .
(ج تپوسونه) پرسان ، جستـــــــجو
استفسار.

تپیدل (tapedә́l)مص . ل .
تپیدن ، ناارام شدن .

تت (tat) ص .نــــــر. م . ج .

۱) پیوسته . ګنجان ، انبوه ۲) کم نور
، چراغ کم روشنی ۳) سایه غلو.

تتۍ (tatəy) ښځ . م . ۱) سینه
شتر؛ ۲) نوعی از کاسه وپیمانه ګندم
وغیره که چوبی میباشد ؛ ۳) ابدان
سنګی ،باران درکوه.

تخرګ (t xarg) نــــــــر . م .
(ج .تخرګونه) بغل .

تخنول (təxnawә́l) مص . مت.
دغدغه کردن ، تختخک کردن.

تخنیدل(təxnedә́l)مص . ل .
دغدغه شده .

تخه (tə́xa)ښځ .م . (ج تـــخي)
دُرد دوغ .

تخیدل(taxedә́l)مص . ل
دغدغه شدن .

تراټ (trāṭ) .نــــــــر . م .
(ج تراټونه) تاخت ، دویدن تیـــــز ،
۲) مهمیز ۳) بوته ایست که ګل انــرا
(بوس) میګوید وبه ان کالامشویند وبه
بوته اش مشکهارا آش میدهند
واګر شترخسته انرا بخورد فوراً
هلاک میشود ؛ ۴) دزه بازی .

تراږه (trāẓá) ښځ م . قاش خربوزه و...

تراوسه (tarósa) ق . تاهنوز .

تربګني (t rbaganí)ښځ . م .
(ج تربګنۍ) ۱) عموزادګی ۲) مجازاً
مخاصمت ودشمنی.

تربور (tarbū́r) نـــــــر . م .
(ج تربوران) پسر کاکا ،عموزاده.

تربورګلوي (tarbūrgalwí)
ښځ . م (ج تربورګلوی) ۱)عموزادګی
۲) مجازاً همچشمی ، مخاصمت ،
دشمنی .

ترپ (trap) نر . م.۱) اواز افتادن
چیزی برزمین ۲) جست وخیز.

ترپایه (tarpāya)ق . الی . اخر ،
الی نهایه .

ترپل (trapál) مص . مت . دویدن
غیرمنظم وجست وخیززدن .

ترپلل (traplal) مص . ل .
ګریختن از جنګ به صورت افتــــا ن
وخیزان . دویدن وسیل کردن.

ترپول (trapawál)مص . مت .
چیزی را بصورت غیر منظم کوفتن و
ماندن .

ترټل (tratál) مص . مت . راندن
توبیخ کردن.

ترڅ (traǰ) ق .در بین ، ضمن .

ترخه (tárxa)ښځ . م . درمند ،
شیح، بته تلخ که در دوا استــــــعمال
میشود. .

ترخه (rarxá)ص . ښځ . م .
(ج ترخې) تلخ.

ترړی (trarí)نر . ج . ابر باریک
دروقت تموز.

ترسره کول (tarsarakawál)
مص . مت . به پایان رساندن ، انجام
دادن.

ترسېری (tarseráy) نر .م .
(ج . تر سیري).افسار اسپ وغیره .

ترشا (taršā́)ق . دنبال ، درپشت
درعقب.

ترښځ (t(a,a) rsǵag) ښځ .م
تیشه.

ترکاڼ (tarkā́n) نـــــر . م .
نجاری.

ترکاڼي (tarkāní)ښځ . م .
بخاری .

ترله (tarlá)ښځ . م . (ج ترلې).

دختر کاکا.

ترنج (turúnj) نر . م . یک نوع میوه است.

ترنګړ (trangáṛ) نر.م. (ج.ترنګړونه) کاه کش.

ترنګول (trangawə́l) مص . مت . زدن زنګ وسارنګ و امثال ان.

ترنیکه (tə́rnikə) نــــــر .م . پدر پدرکلان.

ترور (tror) ښخ . م . (ج تر ندې) خاله . عمه ، خواهرپدر یا مادر.

تروزی (trorzáy) نر . م . (ج تروزي) پسر عمه ، پسرخاله.

تروږی (troẓmáy) ښخ . م . تاریکی . شبی که ماهتاب نباشد .

ترول (tarawə́l) مص . مت . رم دادن .

تروې (torwé) ج . ۱) ترېو بمعنی ترش ، ۲) دروغ.

۱ **تره** (tra) نر . م . (ج ترونه) کاکا، برادرپدر .

۲ **تره** (tra) ښخ . م . (ج .ترې) ناوه.

۳ **تره** (trah.) ښخ . م . نقرت . ترس . سهم.

۴ **تره** (tərá) ښخ .م . وجود ، بدن.

تره کی (tárakay) نـــــر . م (ج ترکي) نام یک قبیلهٔ افغانها .

تری تم (taray tám) ص . نب . ناپدید .

تریخ (trix) ص. نـــــــــر .م . (ج ترخه)تلخ.

تریخول (trixawə́l) مص . مت . تلخ کردن .

تریخی (trīxay) نـــــــــر . م . (ج تریخي) زهره ، مراره .

تریخېدل (trixedə́l) مص . ل تلخ شدن.

ترېدل (taredə́l) مص . ل . تورخوردن.

ترینداره (trindā́ra) ښخ . م . (ج ترینداري)تنداره ، زن عمو .

ترینګلی (tringálay) ص . نر . م . (ج ترینګلي)سخت . عبوس .بخیل .

تریو (triw) نر . م . (ج . تروه)

ترش ، شور .

تریوول (triwawә́l) مص . مت .

ترش نمودن ، ترش ساختن.

تریوېدل (triwedә́l) مص . ل

۱) ترش شدن ، ۲) عبوس شدن.

تړ (taṛ) نر . م . ۱) شـــــرط ،

۲) بندچیزی ، سد ؛ ۳) عقد ، گره ،

بست؛ ۴) بندآب ؛ ۵) سنگ کلان ؛

۶) قرارداد.

تړانګه (taṛā̃nga) ښځ . م .

(ج . تړانګې) ۱) تریشه دراز ، جامه

کهنه؛ ۲) تریشه دراز زمین .

تړاو (taṛā́w) نــــــر . م .

(ج.تړاوونه)۱) طناب جریب کشی وغیره

۲)نسبت ، ارتباط علاقه.

تړل (taṛә́l) نر . م . بستن ،

بندکردن .

تړم (taṛm)ص . نر . م . شیر گرم

نیم گرم .

تړون (taṛū́n) نـــــــر . م .

۱) معاهده ، پیمان ، قرارداد ، عقد ،

بندوبست ؛۲) گره ؛ ۳) طرز بستن.

تړه (táṛa) ښځ . م . ۱) راه ،

طریق ، ۲) زمین سخت ، ۳) اراده ،

قصددل ، ۴) پیمان ، عهد بســـــتگی ،

۵) تپه که سرتیز داشته باشد.

تږی (tә́ẓay) ص . نر . م . تشنه

تش (taš). ص . نر . م . ج .

خالي، تهی .

تش لاسی (tašlā́say). ص .

نر . م . دست تهی ، دست خالی.

تشول (tašawә́l) مص . مت .

تهی کردن ، خالی کردن.

تشی(tә́šay) نر . م .(ج تشي)

تهیگاه انسان وحیوان ، خالیگاه.

تکړه (takṛá) ص . نب .

تندرست ، قوی ، توانا و مجازاً ماهر .

تګ (tag) نر . م . رفتار .

تګ راتګ (tagrātág) نر .

م . رفت وآمد .

تګلاره (taglā́ra) ښځ . م . خط

مشی .

تل ۱)(tal) نر . م . عمق ، پائین ،

۲) پامال ، قعر ، ۳) ته نشین ، دَرد.

تل ۲) (tal)ق . همیشه ، دایم ،

جاوید .

تلتک (talták) نر . م . لحاف .

تلل (tlәl) مص . ل . رفتن.

تلل (talә́+) مص . مت . وزن کردن .

تلوار (talwā́r) نر . م . عجله ، تعجیل ، شتاب .

تلوسه (talwasá) ښځ . م . (ج تلوسي) بیتابی، حرص ، بیطاقتی .

تلول (talawә́l)مص . مت . بریان کردن در روغن.

تلول (talawә́l)مص . مت . ۱) به عمق بردن ، ته نشین کردن . ۲) چپه کردن آب وغیره.

تله (tә́la) ښځ . م . (ج . تلې) ترازو.

تلی (taláy) نر . م . (ج . تلي) ۱) کف پیزار ، کف پا پوش ، ۲) پارچه چرس پخته ، ۳) جای نهادن کنده زیر چرخ اسیا ، ۴) پرده بیرونی شـــــکم. ۵) صحن وجای خرمند ، ۶) سفوف ، ۷) سطح زمین ، ۸) قسم از باربندی بته وغیره ، ۹) خس دندان ، خلال .

تلین (talín) نر . م . سالگره مرده .

تم (tam)نر . م . استاده ، معطلی، تمام.

تم (tam) نر . م . (ج تمونه) تیر .

تمام (tamā́m)ص . نر . م . ج . اتمام . اختتام .

تمامول (tamāmawә́l)مص مت .تمام کردن .

تما مېدل (tamāmedә́l) مص . ل. تمام شدن.

تمبه (tambá)ښځ . م . ۱) تنبه دروازه ، ۲) ستون عمارت، ۳) مج . مُصر ، اصرارکننده.

تمبېدل (tambedә́l) مص . ل . یک تکه بزرگ از کوه ودیوار وغیره جداشدن .

تم ځای (tam ǰā́y) نر . م . ایستگاه ، جای استاد شدن موتر.

تند(tund). ص . نر . م . ج . تیز.

تنداره(tandā́ra). ښځ . م . زن کاکا .

تندر (tándar)نـــــــــر . م .(ج . تندرونه) صاعقه .

تنده (tә́nda)ښـــــــــخ . م

. (ج . تندي) تشنگی .

تندی (tandáy) نــــــر . م .
۱) پیشانی ، ۲) چوچه شیر خوار هر حیوان ۳) نوکشت ، نوروئیده.

تنکی (tankáy) نــــــر . م .
(ج . تنکي) نازک ، تروتازه ، نوروئیده ، نوزاد .

تنگ (tang) ص . نر . م . ج .
ضیق.

تنگول (tangawә́l) مص . مت
تنک ساختن ، ضیق ساختن .

تنگی(tangáy) نــــــر . م .
۱) تنگناودرهٔ کوه ، ۲) جوالیــــکه کوچی ها در ان قروت وغیره میاندازند.

تنګېدل(tangedә́l) مص .ل .
تنک شدن ، ضیق شدن .

تنور (tanū́r)نر . م . (ج تنوروونه)
تندور .

تڼاکه (taṇā́ka) ښــــــخ . م .
(ج تڼاکي) ابله.

تڼی(taṇә́y) ښځ . م . تکمه پیراهن وغیره .

توبره (tobrá) ښــــــخ . م .
(ج . توبرې) ۱) نوعی ازدسترخوان .
۲) طبراق جوخوره اسپ .

توتړی (tutṛáy) ص . نر . م .
الکن .

توتکی(totakáy) ښخ . م .
غوچی ، پرستو.

توتي (totí) نر . م .(ج . توتیان)
طوطا .

توخی(tóxay) نر . م . نام یک قبیلهٔ افغانها.

تود (tod) ص . نــــــر . م .
(ج . تاوده) گرم .

تودوخه (tawdóxa)ښخ . م .
(ج . تودوخې) گرمی .

تودول (tawdawә́l)مص .
مت . گرم کردن .

تودېدل (tawdedә́l) مص . ل .
گرم شدن .

تور ۱) (tor) ص . نر . م . ج
۱) سیاه ، ۲) تاریک .

تور۲) (tor)نر. م . (ج . توروونه)
۱) تهمت ، ۲) رم ، ۳) دام نخی پرندگان،جال .

توربربېښ (torbreṣ́) نر . م .
تهدید سلاح و برق شمشیر را به کسی
نشان دادن.

تورتم (tortám)نر . م . ظلمات ،
تاریکي زیاد .

تورزن (tū́rzan) ص . نر . م .
شمشیری .

تورن (torán)ص .نر . م!۱)متهم
۲) ق . سیاه .

تورنجنرال (tūranjanrā́l)ص
نر . م . رتبه دوهم جنرالی.

تورول(torawə́l) مص . مت .
۱) سیاه کردن ، ۲) رمـــــــاندن ،
۳) متهم کردن.

توره (tū́ra) ښـــــــــځ. م
(ج. تورې) سیف ، شمشیر.

توره بلا (torabalā́) ښځ . م.
بلای سیا ه .

توره تبه(toratə́ba) ښځ . م .
تب محرقه .

توره تږخله(toraṭoxə́la)
ښځ . م.سیاه سرفه.

توره غاړه (toraǧā́ṛa) ښځ .
م . سیاه سرفه .

توری (tóray).۱) نـــــــر . م .
(ج توري) ۱) حرف ، ۲) طحال .

توري۲ (torí) نر . ج . یک
قبیله بزرگ افغانها که در کرمه و پاړه
چنار زیست دارند.

توريالی (toryālā́y) ص . نر . م.
(ج . توريالي) شمشیری ، شمشیرزن
شجاع .

توربدل (toredə́l) مص . ل .
۱) بدنام شدن ، ۲) ســــیاه شدن ،
۳) رمیدن.

تورږه(toṛə́y)ښځ . م . خاله ،
مجازاً زن بیگانه .

توږل (tūzə́l) مص . مت .
تراشیدن چوب وامثال ان ، چک کردن .

توښه (toṣá) ښځ . م . توشه ،
اذوقه .

توغ (tuǧ)نر . م .(ج .توغونه)
بیرق ، نشان .

توغندی (tūǧa ndáy)نر . م
(ج. توغندي) راکټ .

توغول (tūǧawə́l) مص . مت.

۱) چیزی را دزدانه بردن ، ۲) کسی را به زمین مالیدن ، ۳) راکت رافیر نمودن.

توغه (tŭğa) ښخ . م . کفاره ، جواب ، ۱) یکنوع میوه .

توکانی (tūkānáy)ښخ . م . ۱) تف دانی ، ۲) نوعی از بازی اطفال

توکل (tūkə́l) مص .مت . تف کردن.

توکلي (tawakalí)ص . نب . قیاسی ، تخمینی .

توکم (tūkám) نـــــر . م . (ج . توکمونه) نژاد ، نسل .

توکول (tūkawə́l) مص . مت. تف کردن .

تومنه (túmna) ښـــــخ . م . (ج . تومنې) ۱) ماست مــــایه ، ۲) تخم زراعت.

تون (tūn)نــــر . م . ۱) جای ، کلمه ظرفیت اســـــت ، ۲) نوعی از درخت کوهی است .

تویول (tuyawə́l) مص . مت . ریختاندن .

توئیدل (tuyedə́l) مص . ل . ریختن .

ته (tə)ض . تو ، ضمیر مفرد مخاطب فاعلی .

تیار (tayā́r) ص . نر . م . ج . ۱)اماده ۲) فربه ، ۳) درست وصحیح .

تیارول (tayārawə́l)مص . مت. ۱) اماده کردن ، ۲) ســـــاختن ، ۳) فربه کردن .

تیاریدل (tayāredə́l) مص . ل ۱)اماده شدن ، ۲) فربه شدن .

تیتول (titawə́l) مص . مت . افشاندن

تیر (tir) نـــر . م. (ج . تیرونه ، تیران) چوب ســـــطبر پوشش خانه .

تېر (ter) ص . نر . م . ج . گذشته ، پیشقدم ، ثابت .

تېرایستل (teristə́l)مص . مت . بازی دادن ، فریب دادن .

تیر کښ (tirkaṣ) نـــــر . م (ج. تیرکښونه) ۱) سوراخ کشمش خانه . ۲) سوارخهای برج قلعه وسنگر .

تېروتل (terwatə́l)مص . ل .
فريب خوردن ، بازی خوردن .

تېغ (teğ) نر . م . (ج . تيغونه)
نبات نوسرزده .

تېغنه (teğná) ښځ . م . تابه اهنی.

تېکی (tékay) نر . م . غلاف
شمشير و كارد وغيره.

ټ

ټ (ṭe) نبخ ۰م ۰
حرف ششم الفبای پښتو .

ټاپو .(ṭāpū́) نر . م (ج. ټاپوګان)
جزیره کوچک بین دریا .

ټاپه (ṭāpá)ښخ . م . (ج . ټاپې)
۱) مهر ، نشانی ، اله چاپ ، ۲) نقش دوخت وغیره .

ټاپې(ṭā́pay) نر . م . (ج ټاپي)
۱) فاصله ، مسافه ، ۲) وقت رسیدن قسط قرض .۳) دوستی وروابط ، ۴) وقت معین ، ۵) وقت بحران مرض ۶) توغل سرما وباران .

ټاټ.(ṭāṭ) نر . م . ۱) فخر ، ناز ، غرور ، کبر ، خودنمائی ۲) چیزخم ومایل ، ۳)) یکنوع رخت .

ټاټوبی .(ṭā́ṭobay) نـــر . م
(ج ټاټوبي) ارام ګاه ، مسکن وماوٰی .

ټاغی .(ṭāğáy) ص . ــر . م .
(ج ټاغي) چشم برآمده .

ټاک (ṭāk) ص . نر . م . ج .
(۱) ترش ، ۲) ګوسفند نشانی شده ، ۳) صدای تفنګ وغیره ۴) میوه درخت است که از پوســـت همان میوه قطی

نصوار می سازند..

ټاکل (ṭākә́l مص . مت ۱) نشانی کردن ، تعین کردن ، انتـــخاب نمودن ۲) مریض رابه چیـــــزی عنعنوی تکمید کردن.

ټال (ṭāl) نر . م . (ج ټالونه)گاز مخصوص که در مبله وسپــــــورت از ریسمان درخت میسازند.۲) کپان ترازو، ۳) تاخیر ، درنگ ،۴) تارعنکبوت.

ټالول.(ṭālawә́l) مص. مت .

۱) گاز دادن ۲) معطل کردن .

ټالېدل .(ṭāledә́l) مص . ل .

۱) معطل شدن ۲) گاز خوردن.

ټانټه(ṭānṭá) ښځ .م .(ج ټانټي) ناروبته ، ساق جواری .

ټانګه.(ṭānngá) ښـــــځ . م .

(ج . ټانګي) درخت تاک پیوندی .

ټبر .(ṭabā́r) نر. م . (ج . ټبرونه) خاندان ، قبیله،عشیره قوم ، ملت،خانم .

ټپ .(ṭap) نــر . م . (ج . ټپونه) ۱) داغ ۲) زخم ۳) پارووران ۴) اواز زدن چیزی،۵) بند کردن کتاب .

ټپال.(ṭapā́l) نر .م . قاصد ، پوسته چی ۲) احوال وپیغام .

ټپوس (ṭapús) نــــــــر . م .

(ج ټپوسان) ۱) غالموش ، غلیـــــواز ۲) مجازاً ادم کاهل وسست وتنبل ولک وفربه.

ټپول (ṭapawә́l) مص . مت .

بند کردن کتاب . برکسی تهمت ویا خیانت بستن وبه ان منســـــوب کردن، ۲) تمام مسایل تحســــین چیزی را بر کسی بستن .

ټپه (ṭapá) ښځ . م . ح (ټپې) لنډۍ زبان پښتو ، نوع مخصوص شعر ملی پښتو است .

ټپی (ṭapī́) ص . نر.م (ج ټپیان) زخمی ، داغدار .

ټټار (ṭaṭā́r) ص.نـــــــــــر.م .

(ج. ټټاران)مسکر .

ټټر (ṭaṭár) نر.م.(ج . ټټرونه) سینه

ټټو (ṭatū́) نر.م .(ج ټټوګان) یابو.
اسپ خورد و کوتا ه دم و بیکاره.

ټټی (ṭatay) ښځ . م.(ج . ټاټی،ټټیانې)
۱) کاروان سرای ، ۲) بیت الخلا ؛کناراب ، مبرز.

ټسکوره (ṭaskóra) ښځ . م .
کج بیل .

ټغ (ṭəğ) نر . م . ۱) پرده بالای چشم ، مجازاً مژه . ۲) قبای سبز .

ټغر (ṭağár) نر . م . (ج . ټغرونه)
۱) ګلیم ، ۲) بته ایست که بر ګهای یش به مثل بید است .

ټغکی (ṭuğakáy) نـــــر . م .
(ج . ټغکي) ۱) مرض مرغ مـــرګی ، ۲) مرض نزله وریزش . .

ټغن (ṭəğán) نـــــر . م . ج .
۱) سرفه کننده ، ۲) شوروغوغاکننده ، ۳) شخص بزدل وبی همت .

ټغول (ṭəğawə́l) مص . مت .
خفه کردن مرغ وغیره تاکه اواز غیر طبعی بکشد .

ټغېدل (ṭəğedə́l) مص . ل .
اواز کشیدن مرغ وغیره در وقت خفه شدن .

ټک (ṭak) نر . م . (ج . ټکونه)
اواز تفنګ ، اواز کوفتن دروازه وامثال ان، اواز افتادن چیزی سخـــــت برزمین؛ ۲) کوکـ سوزن ودوختن؛ ۳) ګوسفند مر ګی ومرض وبای ګوسفند؛ ۴) خط فاصل حدود، ۵) زمین سرحدی، ۶) زمین میراث پدری، ۷) جاي وغار کاشتن تخم خربوزه وغیره در پالیز؛ ۸) ساعت چوبی است که دهقانان وقت زوال واستحقاق آب خود را معلوم میکند، ۹) تنقید وایراد، ۱۰) دانه مهلک که اکثراً در حلق بر اید .

ټک پولی (ṭik ə́tpulí) ښځ . م . عایدی که از درک تکټ بدســـــت میاید .

ټک ټک (ṭakṭák) نر . م .
دق الباب ، اواز بهم زدن چیزهای سخت

ټکر (ṭakár) نر . م . ۱) تصادم ،

سکندری ، ۲) خساره .

ټککه (ṭakaká) ښځ . م .

(ج . ټککې) شانه ، بیل که بیل زدن در ان پای می نهد .

ټکنده (ṭákanda) ص . ښځ . م

گرم وسوزان ، صفت چاشت میاید، مثلاً ټکنده غرمه (چاشت سوزان)

ټکنی (ṭakanáy) ص . نر . م .

۱) حیوان گهگیر ، ۲) متردد ، دودل ، اندیشنه ناک .

ټکور (ṭakór) نر . م . ضماد ، تکمید ، گرم کردن عضو .

ټکورول (ṭakorawə́l) مص . مت . تکمید کردن عضو مصـــاب و در درسیده .

ټکول (ṭakawə́l) مص . مت .

۱) کوفتن ، میده کردن به سبب کوفتن . ۲) مج . زدن .

ټکه (ṭáka) ښځ . م . (ج ټکې)

(۱) صاعقه ، سنگ . وافت سماوی ؛ (۲) سانقه بازی .

ټکی (ṭə́kay) نر . م . ۱) خال ، ۲) نقطه ، ۳) اب کم به قدر چند قطره؛ ۴) جای معین ..

ټګ (ṭag) ص . نـــــــــر . م .

(ج . ټګان) شیاد ، غدار ، دغاباز .

ټګمار (ṭagmā́r) ص . نر . م .

(وګ . ټګ) .

ټګی (ṭagí) ښځ . م . فریب ، مکر ، دغابازی .

ټل (ṭal) نر . م . ۱) رفیق وهمراه وشریک ، ۲) قبیله ، وطایفـــــه . ۳) مجموعه ودسته چوب چار تراشیکه حمل ان ذریعه دریا می شـــــــود ، ۴) دسته هرچیز ،(۵) نام شهر یکه در پښتو نستان موقعیت دارد.

ټلواله (ṭalwā́la) ښـــځ . م .

رفاقت ، همراهی ، گروه رفقا .

ټمبکه (ṭambə́ka) ښـــځ . م .

۱) چراغ دان ۲) انبار کاه ســـفید ، ۳) لانه زنبور عسل .

ټمبل (ṭambal) نـــــر . م .

۱) فربه واماسیده ، ۲) کاهل وسست.

ټنډ (ṭanḍ) ص . نـــــر . م .

۱) اماسیده ، فربه ولُک ، ۲) جوانه گاو وگاومیش، ۳) نوعی از انگور قندهاری است .

ټنډه (ṭanḍa) بنځ . م . (ج.ټنډې)

۱) حامله ماچه خر، حـــــامله زاینـــه ، ۲) پیشانی، ۳) اجتماع برای مشوره یا بحث ومجلس جهت فساد .

ټنډېدل (ṭandedə́l) مص . ل .

۱) ابستن ، حامله شدن زاینه یا حیوان ، ۲) اماسیدن وفربه شدن .

ټنګ ټکور (ṭangṭak ór)

نر . م . عیش وطرب وساز وسرود .

ټنګول (ṭangawə́l) مص .

مت . سازکردن ، فلز رازدن وبه اواز اوردن.

ټنګه (ṭangá) بنځ . م . سِی

پولی، تنگه .

ټنګېدل (ṭangedə́l) مص . ل .

نواخته شدن ساز وغیره .

ټوپ (ṭup) نر . م .(ج . ټوپونه)

۱) دویدن ، جست وخیز؛ ۲) توده شالی وجواری .

ټوپ ټپانی (ṭopṭapā́nay)

نر . م . مسابقه خیززدن .

ټوپک (ṭopák) نر . م . تفنگ

ټوپکسالار (ṭopaksālā́r)

ص . نر . م . تفنگدار ، تفنگسالار .

ټوپنی (ṭopanáy) بنځ . م .

۱) نوعی از بازی اطفال اســـــت ، ۲) جهاندیده وسیاح .

ټوپۍ (ṭopə́y) بنـــــخ . م .

۱) پشتهٔ کوه ؛ ۲) ســـــــرخانهٔ چـــــلمَ ۳) پتـــــــــــاقِی ، ۴) کلاه ، ۵) نوعی از بازی .

ټوټکه (ṭoṭka) بنـــــخ . م.

(ج . ټوټکې) ۱) علاجی که بطور تجربه وعنعنات نمایند . ۲) تحفه ایکه

به خانه عروس میبرند .

ټوټکی (totak y) بنځ . م .
۱) عینک زانو ، ۲) کاسه چوبی خورد ، ۳) استخوان سُرین .

ټوټه (toṭá) بنځ . م . (ج . ټوټې) رقعه ، پارچه هر چیز .

ټوخل (ṭūxә́l) مص . ل . سرفه کردن .

ټوخله (ṭūxә́la) بنځ . م . سیاه سرفه .

ټوخول (ṭūxawә́l) مص . مت. به سرفه اوردن .

ټوخی (ṭuxáy) نر . م . سرفه .

ټوخېدل (ṭuxedә́l) مص . ل . سرفه کردن .

ټوغ (ṭūǧ) نر . م . ۱) خمیده ، کوزه پشت ؛ ۲) گره .

ټوغکی (ṭuǧakáy) نـر . م .
۱) اسم مصغرټوغ به معنای کوزه پشت وخمیده ۲) مرض مرغ مرگی .

ټوک (ṭuk) نر . م . جلد . حصه، جزء یک جلد کتاب ، پارچه نان وغیره .

ټوک ټوک (ṭukṭúk) نر . م . پارچه پارچه . جزءجزء، حصه حصه ، میده میده ،تکه تکه .

ټوکر (tukә́r) نـــــــر . م . (ج . ټوکران) پارچه ، تکه پوشیدني ، حصه .

ټوکرټوکر (ṭukәrṭukә́r) ص . نب . تکه تکه ، پارچه پارچه .

ټوکرۍ (ṭukrә́y) بنځ . م . سبد .

ټوکمار (ṭukmā́r) ص نر . م . مزاحی ، مزاح کننده .

ټوکه (ṭúka) بنــــــخ . م (ج . ټوکې) مزاح ، لطیفه .

ټوکی (ṭukáy) نـــــــر . م .
۱) قماش ؛ توپ رخت ، پارچـــــــه ؛ ۲) نوعی از بوته سیاه رنگ است که برگهای عریض دارد

وګلهای قشنګ میکشد .

ټوکېدل (ṭūkedә́l) مص . ل .
سرزدن نباتات ، نورروئیدن نبات .

ټول (ṭol) نر . م . ۱) همه ، تماماً ، ۲) جمع ، یکجا .

ټولګی (ṭolgáy) نـــــر . م .
(ج . ټولګي) انجمن ، جمعیت ، صنف .

ټولګیوال (ṭolgaywā́l) نر . م . هم جمعیت ، هم صنفی .

ټولنپوهنه(ṭolənpohә́na)
بنځ . م . علم الا جتماع ، سوسیالوجی .

ټولنه (ṭolә́na) بنـــــــځ . م .
(ج . ټولني) انجمن ، اجتماع ، جامعه .

ټولنیز (ṭolaníz) ص . نر . م .
ج . اجتماعی .

ټولواک (ṭolwā́k) نـــــر . م .
(ج . ټولواکان)پادشاه ، مختار کل .

ټولول (ṭolawә́l) مص . مت .
جمع کردن ، چیدن،اندوختن .

ټولی (ṭoláy) نـــــــــر . م .
(ج . ټولي) یک جمـــــــاعت از صد تادوصد .

ټولېدل (ṭoledә́l) مص . ل .
جمع شدن ، فراهم ګردیدن ، چیده شدن .

ټولیمشر (ṭolaymә́šәr) نر .
م . (ج . ټولیمشران) آمربزرګ ،قوماندان .

ټومبل (ṭumbә́l) مص . مـــت .
۱) خلانیدن ؛ ۲) برای اګاه ساختن کسی را خفیه چـــــــوندی کردن ؛
۳) خلال کردن دندان .

ټونګل (ṭungә́l) مص . مت .
شخصی را به انګشت یا به اشاره به چیزی ملتفت کردن و (سکونډول) نیز ګویند .

ټونګه (ṭungá) بنــــــځ . م .
(ج . ټونګي) نول ، منقار .

ټیپر (ṭepә́r) نر . م . ج . شلغم .

ټیټ (ṭiṭ) ص . نر . م . ج . پخش ، کوتاقد ، پست .

ټیټال (ṭiṭā́l) ص . نــــــر . م .

۱) تنزل ، نائب ، نذلل ، پستی ۲) دغابازی .

ټيټوالی (ṭiṭwā́lay) نر . م . پستی ، خمی ، فروتنی .

ټيټېدل (ṭiṭedə́l) مص . ل . پخش شدن ، فروتن شدن ، خم شدن .

ټيغ (ṭeğ) نر . م . آروغ .

ټيغ سترګی (ṭiğstə́rgay) ص . نر . م . لق چشم .

ټيغکه (ṭigáka) ښځ . م . کله خورک؛یک نوع پرنده است .

ټيک ۱) (ṭik) نـــــــر . م . ۱) یکنوع زیور طلایی زنانه . ۲) پوره ، کامل ، موافق ، درست . ۳) بجل کلان سانقه .

ټيک (ṭek) نر . م . ۱) شــقيقه ۲) یکنوع ګلابتون دوزی ۳) زیوریکه بر شقیقه می آویزند؛ ۴) ارام ، توقف ؛ ۵) مج . جای ارام ومسکن وموقف .

ټيکانه (ṭekā́na) ښځ . م

۱) اجاره ، وظیفه معین تاوقت معین ۲) محل بود وباش .

ټيکاو (ṭıkā̄w) نر . م . توقف ، معیشت ، وګذاره ، سکونت ، ارام .

ټيکری (ṭikráy) نر . م . (ج . ټيکرې) چادر زنانه .

ټيکله (ṭikála) ښځ . م . (ج . ټيکلې) ګردهٔ نان ؛ ۲) ریکارډ ګرافون .

ټيکلی (ṭikaláy) ښځ . م . قرص نان .

ټيکه (ṭeká) ښځ . م . قشقه هندوها .

ټيل (ṭel) نر . م . تیله ، فشار .

ټيله (ṭelá) ښځ . م . (ج . ټيلې) (۱) تیله شده (۲) لول شده (۳) برج سنګی برای روګردانیدن اب در جوي کلان ویا در دریا .

ټيم (ṭim) نر . م . پیپ فلزی تیل خاک وغیره .

ټينګ (ṭing) نـــــــر . م .

۱) محکم ، پایدار ، بادوام ، باقوام ، ۲) مج . بخیل (۳) غلیظ .

ټینګار (ṭingā́r) نر . م . اصرار ، تاکید ، محکمی ، پایداری .

ټینګول (ṭingawә́l) مص . مت . محکم کردن .

ټینګېدل (ṭingidә́l) مص . ل . محکم شدن ، پایدار شدن ، سخت شدن .

ث

حرف چهارم عربی است که در زبان پښتو بطور مستعار استعمال می شود ارزش ابجدی ان (۵۰۰) است .

ج

ج (jim) نر . م . (ج . جیمان ،جیمونه) حرف ۸) الفبای پښتو است . ارزش ابجدی ان ۳) است .

جاج (jāj) نر . م . (ج. جاجونه) فکر ، اندیشه .

جار (jār) نر . م . ۱) فدا ، نثار صدقه ، ۲) منادی ، ۳) پرده نی ، ۴) جویه و جنگل مصنوعی مخصوص بودنه کری که شگاریان بودنه ترتیب مینمائید .

جاروتل (jārwatál) مص. ل . ۱) تنیده شدن؛ ۲) پس گشتن، ۳) بند شدن دردام .

جاروکښ (jārukas) ص .

نب . خاک . روب ، جاروکش .

جټ (jaṭ) نر . م . (ج . جټان)

۱) نام قومی است؛ ۲) مجازاً شخص قبیح.

جرګه (jargá) ښځ . م .

(ج . جرګې) جلسه ، کنفرانس ، جمعیت ، مشاوره و ګنګاش ، وفد .

جرګه ګی (jargág y) ښځ .

م . ۱) جلسه کوچک ، کنفرانس کوچک ، جمعیت کوچک ، کنکاش کوچک .

جړ (jaṛ) ص . نر . م . ج .

۱)درهم برهم ، پیچیده ۲) ریشه درخت ۳) سم ، زهر قاتل .

جړاو (jaṛā́w) ص . نب . مرصع مکلل .

جړاوول (jaṛāwwə́l) مص .

مت . ترصیع وتزنین .

جړاوېدل (jaṛāwedə́l) مص

. ل . مرصع شدن .

جړوبی (jaṛobáy) نر . م .

ابشار.

جغندر (juğandár) نر . م . ج .

لبلبو .

جکړ (jakáṛ) نـــــــر . م .

(ج جکړونه) بادوباران ، ارام ، لاابالی وتنبل .

جګ (jəg) ص . نـــــــر . م .

۱) بلند ، سهي . ۲) لغب ، خلیده ایستاده .

جګتورن (jəgtūrán) نر . م .

کفتان .

جګړن (jagṛan) نر . م . میجر

جګړه (jagṛa) ښـــــځ . م

. (ج جګړې). جنګ ، نزاع .

جګړه مار (jagṛamā̃r) ص .

نر . م . جنګړه .

جګوول (jəgawə́l) مص . مت

۱) افراشتن ، بلند کردن ، ۲) خلانید ن ، ۳) نصب کردن .

جلګی (jəlkáy) ښځ . م .
(ج . جلکیانې)دختـــــــــرک .

جلګه (jəlgá) ښځ .م .
(ج . جلګې) نیزار ، کېل زار ، زمین غیرآباد وغیره .

جلیا (jal yā́) ص . نـــــب .
۱) سوخته وبریان ، ۲) فروزان ۳)عاشق و دلباخته .

جمدر (jamdár) نـــر . م .
(ج .جمدرونه) سلاحی است مثل خنجر راست که در مابین چوب دست بوده تا بیرون نکشند از عصای عادی فرق ان نمیشود .

جنډه (jandá) ښـــــځ . م .
(ج جنډې) ۱) بیرق ، ۲) پارچه کهنه.

جنګول (jangawə́l) مص .
مت . به جنګ انداختن .

جنګیالی (jangyāláy) ص . نر.
م (ج جنګیالي) جنګجو ، سرباز.

جنګېدل (jangedə́l) مص . ل .
جنګیدن .

جوارګر (jawārgár) نر . م .
(ج .جوارګران)قمار باز.

جوارینه (juwārina᷄) ښځ . م .
نان جواری .

جوباته (jubāta) ښځ . م . چادر مردانه .

جوت (jawát) ص . نر . م . ج .
اشکار ،پدیدار،هویدا.

جوتول (jawatawə́l) مص .
مت . پدیدار کردن ، اشکاره نمودن .

جوتېدل (jawtedə́l) مص . ل .
واضح شدن ، اشکار شدن .

جوړ (joṛ) ص . نـــر . م . ج .
۱) درست ، سالم ، صحت ، تندرست ، ۲) تیار ، ساخت ، ۳) موافق، برابر .

جوړتیا (joṛtyā́) ښـــــځ . م .

. صحت ، تندرستی .

جوړښت (jorə́st) نر . م .

۱) موافقت ، سازکاری ۲) ساختمان .

جوړول (jorawə́l) مص . مت

. ساختن ، درست کردن ، ابادکردن ،

ایجاد کردن ، شفادادن .

جوړه ۱) (jóra) ښځ . م .

۱) صلح ، اشتی ، موافقت ، ۲) قواره

، شکل ، ساختمان .

جوړه ۲ (jorá) ښځ . م

(ج . جوړې) ۱) زوج ، جفت ،

همـــــتا ، ۲) لباسی که به عروس از

خانه داماد برند.

جوړېدل (joredə́l) مص . ل .

ابادشدن ، صحت یافتن ، موافق شدن ،

درست امدن ، باهم اشتی شدن .

جوس (jawás) نـــــــر . م .

(ج . جوسونه) صحن خانه .

جوغه (juğa) ښځ .م (ج. جوغې) .

تاج ،اکلیل.

جوغېدل (juğedə́l) مص . ل .

شله شدن ، باکمال توجه به چیزی

مصروف شدن .

جونګ (jung) نر . م . ۱) شتر

جوان دوساله ، ۲) کتابچه یاداشت.

جونګړه (jungə́ra) ښځ . م

(ج . جونګړې) خس پوشک .

جونګی (jongáy) نــــر . م .

(ج . جونګیان) کره شتر ، چوچه شتر

، شتر دوساله .

جینګ (jing) نر . م . پیخ .

جینګ داړی (jingdā́ray)

ص . نر . م . پیخ دهن ، شخص پیخ

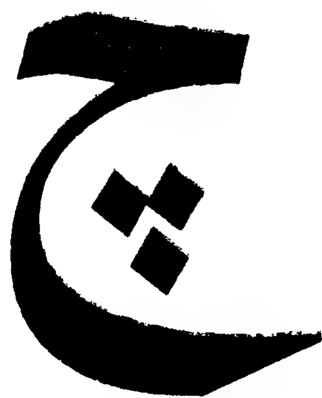
دهن که مدام دندانهایش سفید معلوم می

شود .

جینګړ (jingár) ص . نر . م .

۱) بی همت ، ۲) طفل لاغر .

جینۍ (jinəy) ښځ . م . دختر .

چ (č e) ښځ.م.
حرف نهم الفبای پښتو است .

چا (čā) ض . که، ازضمایر
استفهامی پښتو است ، که درحالت
فاعلی ماضی متعدی میا ید .

چابک (čābák) ص .نر . م .
تیزرو ، چالاک .

چاپړاخ (čāpṛā́x) نر . م .
گشاده ، فراخ .

چاپېر (čāpér) نر . م . گرداگرد،
دورا دور ، محیط .

چاپېرول (čāperawə́l) مص .
مت . احاطه کردن ، محاصره کردن .

چاپېريال (čāperyā́l) نر . م.
ماحول ،چارطرف .

چاټ (čāṭ) نر . م . قات هردوران

چاټۍ (čāṭáy) ښځ . م . خم .

چارګل (čārgwál) نــــر. م .
(ج . چارګلان،چارګلونه) زیور بینی
زنانه که به یکطرف بینی میگزارند .

چاره (čā́ra) ښځ . م . کاروعمل .

چارۍ (čārə́y) ښځ . م . بیل

جویه کشی .

چاړه (čāṛá) ښـــــــخ . م .
(ج . چړې) کارد ، پاکی ، نوعی از کارد کلان ودراز است که در جنګ استعمال میشود.

چاغ (čāğ) ص . نر . م . فربه .

چاغښت (čāğә́ṣt) نر . م .
فربهی . چاغی .

چاغول (čāğawә́l) مص . مت .
فربه ساختن .

چاغېدل (čāğedә́l) مص . ل .
فربه شدن .

چاڼ (čāṇ) نر . م . بیخته ، غربال چغل .

چاڼول (čāṇawә́l) مص . مت
پختن ، صفاکردن ، پاک کردن .

چاڼېدل (čāṇedә́l) مص . ل .
صفاشدن ، پاک شدن .

چاود (čāwd) نر . م . درز
شکاف ، ترقیدګی .

چاودل (čāwdә́l) مص . ل .
ترقیدن ، شکاف شدن ، چاک شدن .

چت (čat) نر . م . (ج . چتونه)
سقف .

چټ (čaṭ) ص . نــــــر . م .
۱) جوان ازاد ، قلاش ؛ ۲) ظرف خوراکه سګ . ۳) ظرفیکه در ان آب مستعمل ظروف وغیره انداخته وبازبیرون مي ریزند . ۴) تباه برباد ،محــــوونابود، ۵) ریش تراشیده ؛ ۶) کارتمام شده .

چټاکی (čaṭākә́y) ښځ . م .
چهارم حصه خورد ، چیزی کم وقلیل .

چټ پټ (čaṭ páṭ) ص . نر .
م . ج . . ۱) بالکل ، تبـــــاه‌محو ؛ ۲) کارتمام شده .

چټک (čaṭák) ص . نر . م . ج .
چست وچالاک ، تیز رو .

چټک تسمه (Čaṭak tasmá)
ښځ.م.(ج . چټک تسمې) کمر بند.

چټل (čaṭál) ص.نر.م.ج چرکین ، نا پاک ، گنده ، پلید.

چټلول (čaṭalawə́l) مص.مت . پلید ساختن ، ناپاک ساختن.

چټلېدل (čaṭaledə́l) مص.ل . ناپاک شدن ، پلید شدن.

چټي (čaṭí) ص.نب. ۱) قلاشی ، آزادی. ایله گردی ، ۲) فضول ، بیهوده یاوه.

ڇج(čaj) نر.م.ظرفی است که توسط آن غله دانه پاک میشود.

ڇجه (čajá) ښځ .م (ج.ڇجې)
۱) دام مخصوص چوبی ماهی است،
۲) احاطه و تجیریکه از نی سازند،
۳) کنار پیش بر آمده بام؛ ۴) قبرغه،
۵) چوبهای جبیره عضو شکسته .

ڇخ (čəx) نر.م. خلیده ، درون شده.

ڇخپیت (čaxpít) ص.نر.م.ج . پایمال ، شفتربه زمین.

ڇخپیتول (čaxpītawə́l) مص.مت شفتر کردن ، پایمال کردن به زمین.

ڇخپیتېدل(čaxpitedə́l) مص.ل. شفتر شدن ، پایمال شدن.

چربانګ (čərbā́ng) نر.م. سحر ، وقت بانگ خروس.

چرچرکه (Čar čuráka) ښځ.م.حشره است مانند ملخ که در وقت شب چرچر میکند و بعضی بال دارند.

چرخول(Čarxwə́l) نر.م. تاج خروس.

چرګ(Čarg) نر.م.(ج ، چرگان)
۱) خروس ، مرغ خانگی ۲) براق ، خال سفید در پیشانی اسپ و غیره.

چرګوړی (Čərgū́ṛay) نر.م. چوچه مرغ.

چرګه (Cárga) ښځ .م .ماکیان.

چرګی (Čərgáy) نر.م. حیوان

قشقه برناق ، حیوانانیکه بر پیشانی خال سفید داشته باشد.

چړمبنکی(Čərməṣkə́y)بنخ . م.چلپاسه.

چرمه (čarmá) بنخ.م. قیطان بافتگی گلابتونی .

چریکار (Čarekā́r)نــــــــر.م. (ج.چریکاران) ۱) دهقان ، ۲) موی لب زیرین.

چړتون(Čaṛtū́n) نــــــــر.م. غلاف شمشیر.

چړچوبن(Čaṛčubán) نر.م. آبگین.

چړچوبی(Čaṛčubə́y) بنخ .م. غسلخانه ،تشناب.

چړچه (Čaṛčá) بنخ.م.(ج ، چړچې عیتش،میله.

چړکی(Čaṛkə́y) بنخ .م. آله جارجه مانند کارد.

چړوس(Čaṛū́s) نــــــــر.م. (ج ، چړوسان) دنی ، بی همت.

چړي(Čaṛí) نر.م.درو یزگر و خادم طلاب مسجد.

چړیا (Čaṛyā́) ص.نب. مشغول ، مصروف.

چړیتوب (Čaṛitób) نر.م.درو یزگری ، خادم طلاب مسجد.

چغال(Čağā́l) نر.م.شغال.

چغ سترگی(Čəğstə́rgay) ص.نر.م.تنگ چشم.

چغل (Čəğəl) نر.م.۱) نوعی از غربال و ایلک که دارای سوراخهای کلان باشد؛۲) نمام .

چغل بازي (Čuğəlbāzí) بنخ .م.نامزاد بازی.

چغلي (Čuğulí) بنخ.م. نمامی ، سعایت ، نمامت.

چغول (Čiğawə́l) مص.مت.به آواز آوردن.

چغيدل (Čiğedə́l) مـــص.ل. ۱) چیغ کردن ، شور و فریاد کردن ، چغچغ کردن بودنه در جنگ .

چکړ (Čikə́ṛ)نر.م (ج. چکـــړي) گلابه ، لای.

چکې (Čáke) ښځ.ج.کف ز دن.

چلمچي (Čilamčí) نـــــر.م. (ج ، چلمچي) لگن دست شوئی.

چلند (Čaland) نر.م.۱) رواج سکه متداول ؛۲) رفتار.

چلول (Čalawə́l)مص.مت.۱)رواج کردن ، ۲) اداره کردن ۳) گذراندن و کفاف دادن ۴) جاری کردن ، چالان کردن ماشین و غیره.

چل ول (Čalwál) نر.م فریب ، حیله .

چليدل (Čaledə́l) مـــــص.ل. ۱) مروج شدن ؛ استعمال شدن ماشین و غیره ۲) گوزاره شدن شخص غریـــب ۳) چالان شدن آسیا و غیره ، جاری شدن باد و غیره.

چم۱) (Čam) نر.م.۱) محله و کوچه ۲) خدعه ، مسافه بین دو کشهٔ قلبه که چند متر با هم فاصله داشته باشد و در بین آن تخم افشانند.

چم۲) (Čəm) نر.م. مقدار یک پره بیل گل ۲) انبوه گیاه و موی و امثال آن.

چمبړ خيال (Čambaṛxyā̃l) نر.م.فلوس.

چمبړ (Čumbáṛ) نر.م. کرباس منقش.

چمبلي (Čambeláy) نر.م.گلی است معطر و معـــــروف که از آن عطر ساخته میشود.

چمتو (Čamtū́) ص.نب. آماده ، مهیا ،منتظر.

چنجن (Činján) ص.نـــــر.م.

(ج کرمی.

چنجی (Činj áy) نر.م. کرم.

چندړۍ (Čindray) ښځ.م .

۱) جزبازی نوعی از بازی است که یک خط مربع و مستطیل کشیده و در بین آن چند خط مستقیم کشیده میشود . و یک سنگ را به یک پای به طریق مخصوص خود از آن خارج می سازد ۲) به یک پای خیزان خیزان رفتن.

چندڼ (Čandáṇ) نر.م .صندل.

چندنهار (Čandanhā́r) نر.م .

گلوبندیکه از دانه های صندل می ساختند ولی اکنون به آن شکل از نقره و طلا می سازند (زیور) .

چندوڼی (Cəndūṇáy) نـــر.م.

(ج چندوڼي) پکه گوش.

چندی (Čandáy) نـــــر.م.

(ج چندي)شـــاعر.

چنګاښ (Čungāṣ) نــــر.م

۱) خرچنگ٬۲) سرطان٬۳ ماه چهارم هجری شمسی .

چڼ (Čaṇ) نر.م. ۱) خشاوه نباتات٬ ۲) صاف و پاک٬۳) خاشاک و بوبته پوشش سقف٬۴) عمل بخیتن٬۵) انتخاب.

چڼچڼه (čančə́ṇa) ښځ .م.

(ج.چڼچڼي)عصفور .

چڼول (Čaṇawə́l) مص .مت.

خشاوه کردن٬۲) پاک کردن٬۳) انتخاب کردن٬۴) بیختن .

چڼېدل (čaṇedə́l) مص.مت .

خشاوه شدن ، ۲) صاف وپاک شدن ، ۳) انتخاب شدن٬۴) بیخته شدن.

چوارړی (Čawāṛáy) نـــــر.م .

۱) خاکروب٬۲) سیاه چهره.

چوپړ (Čopáṛ) نــــــــــــر.م .

.(ج چوپړونه) .خدمت.

چوټه (Čawáṭa) ښځ.م(ج چوټې) چپلی.

چوټي (Čoṭi) ښځ.م.ج.گیسوی کلان.

چورلک (Čūrlák) نـــــر.م.
(ج.چورلکونه) گردش ، دور.

چورلول (Čūrlawə́l) مص.مت
دور دادن ، به گردش آوردن.

چورلېدل(Čūrledə́l) مص.ل
دور خوردن ، گردش کردن.

چورلکه (Čūrláka) ښځ.م.
(ج چورلکې) ، هلیکوپتر ، طیاره چرخی.

چورلول (Čūrlawə́l) مص.مت
دور دادن ، چرخ دادن، تاب دادن.

چورلېدل (Čūrledə́l) مص.ل.
چرخ خوردن ، دور خوردن.

چوښکه (Čū́ṣəka) ښځ .م .
(ج چوښکې) نوله آفتابه و امثال آن.

چوغکه (Čūğáka) ښځ.م
(ج ، چوغکې) عصفور ، گنجشک.

چوغل (Čuğə́l) نر.م.
(ج. چوغلونه) ۱) غماز ، سخن چین،۲) غربال کلان سوراخ.

چو غلي(čūğəlí) ښځ .م. نمامت ، غمازی ، سخن چینی.

چو کول(Čukawə́l)مص.مت.
خو اباندن شتر.

چو کی (Čawkə́y) ښځ .م.
۱) کرسی ، چوکی،۲) رفتن به زیارت اشخاص روحاني بقسم نذر به تعدادووقت معین ،۳) پهره ، تهانه.

چو کېدل (Čukedə́l) مص.ل
خوابیدن اشتر.

چول (Čɵl) نر.م.۱) دشت و بیابان دراز و بی آب و علف و خشـــــــک، ۲) آله تناسل اطفال .

چونتی ۱) (Čunṭáy) ص.نر.م
.شخص یک دست ، چولاق.

چونتی ۲)(Cuntay)ص.نر.م .
گیسوی کلان .

چونګ(Čung) نر.م. ۱) پیمانه یک دست ،چیز قلیل و کم،کنج چیز

شکسته، ۲) آواز چوچه مرغ ، ۳) آواز گوز باریک، ۴) تحریک و مصلحت سری.

چونګښه (Čungaṣa) ښځ .م (ج ، چونګښې) بقه .

چونګول (Čungawə́l) مص.مت. گریاندن طفل.

چونګی (Čungáy) نر.م ۱)طاقه ، یک دست ۲) آواز پرنده ۳) انـــدازه ۴) آواز باریک گوز ۵) مجازاً و تحقیراً پسر شخص.

چونګېدل (Čungedə́l) مص.ل . گریه کردن.

چوڼ(Čūṇ) نر.م (ج ، چوڼونه) ۱) لخک دروازه، ۲) چین کالا، ۳) آواز بسیار آهسته، ۴) آتشدان و غوزه تنفنگ ۰ ۵) سوراخ خورد دربند جوی و یا حوض ۶) آواز گنجشک.

چوڼل (čūṇál) مص .مت ۱) بختن ،۲) به جامعه چین دادن.

چوڼول (čūṇawə́l)مص.مت ۱) بصدا آوردن گنجشک و غـــــیره ۲) جاری ساختن آب تا که صدای باریک ازان بر آید۳) انتخاب کردن.

چوڼهار (Čūnhā́r) نر.م. آواز پرنده ها.

چوڼی (Čawṇə́y) ښځ.م.چهاونی ، قشله عسکری.

چوڼی (Čū́ṇay) نر.م.(ج، چوڼي) بلبل.

چوڼیا (Čūṇyā́) ښځ . م۱) بلبل و مرغ خوش الحان ۲) بنفش .

چوڼېدل (Čūṇedə́l) مص.ل.۱) به آواز آمدن گنجشک و بلبل و غیره ۰ ۲) جاري شدن آب ۳) پخته شدن.

چیت (Čit) نر.م .پیمال ، شفتر.

چیتول (Čitawə́l) مص.مت.پایمال کردن.

چیتېدل (Čitedə́l) مص.ل. پایمال شدن.

چیچکه (Čičáka) ښځ .م.

.ماکیان جوانه.

چیچل (Čičəl) مص.مت. گزیدن ، چیز سخت را به دندان جویدن و میده کردن.

چیچی (čičáy) نـــــــــر.م. (ج. چیچیان) چوچه پرنده.

چېرته (Čérta) ق.کجا.

چیغه (Čiǧa) ښځ.م. (ج. چیغې) فریاد ، غوغا ، فغان.

چېلی (Čeláy) نر.م. بزغاله .

چیندری(Čindráy) ښځ.م. بازی کودکان است که آنرا نانگ گویند.

چینه (Činá) ښځ.م.(ج . چینې) چشمه آب.

ځ

ځ(ǰe) بنځ.م .حر ف دهم الفبای زبان پشتو است.

ځاځی(J̌āǰáy) نر.م.(ج، ځاځي) یکی از اقوام پښتون ها است.

ځار(J̌ār) نر.م. قربان ، نثار ، فدا.

ځارځار (ǰārǰár) نر.م. فغان ، نوحه.

ځارول(ǰārawə́l) مص.مــــت قربان کردن .

ځارېدل (ǰāredə́l) مص.ل قربان شدن .

ځاله(J̌ā́la) بنځ.م.(ج . ځالې) آشیانه.

ځان (J̌ān) نر.م(ج . ځانونه) خویشتن ، خود ، بدن .

ځانځاني (J̌ānǰāní) بنځ .م.خود خواهی ، بی وسیله گی.

ځانګړتیا(ǰāngəṛtyā) بنځ .م. خود پسندی ، فرد گیرائی.

ځانګړی(ǰāngəṛáy ص.نر.م (ج، ځانګړي) بیل ، علیحده ، جدا.

ځانګو (J̌āngó) بنځ.م.
(ج ، ځانګوګاني) ګاز ، ګهواره ، جاله
کوچک دریا.

ځای (J̌āy) نر.م.(ج. ځایونه)
۱) جای،۲) بستر خواب.

ځایول (J̌āyawә́l) مص.مت.
ګنجانیدن.

ځائي (ǰāyí) ص.نب. ۱) جـــائي،
۲) اصلی ، ذاتی ، طبعی ، بومی ساکن.

ځپل (J̌apә́l) مص.مت. کوبیدن ، از
بین بردن.

ځړی (J̌áray) نـــــــــر.م.
(ج ځړي)۱) جاسوس ، قاصد،۲) دید بان
تفنګ.

ځړوبی (J̌aṛobáy) نر.م(ج ځړوبي)
آبشار.

ځړول (J̌aṛawә́l) مص.مت آویختن
آویزان کردن.

ځړېدل (J̌aṛedә́l) مص.ل.آویزان
شدن.

ځغاسته (J̌ğā́sta) بنځ .م.
(ج ځغاستي) تاخت ، دوش.

ځغستل (ǰğastә́l) مص.ل. دویدن
تاختن.

ځغلند (ǰğáland) ص.نر.م .دونده.

ځغلول (J̌ğalawә́l) مص.مت.
دواندن ، ګریختاندن.

ځکه (J̌áka) اد . زیرا ، ازین جهت،
ازین سبب .

ځګ (J̌ag) نر.م.(ج . ځګونه)
کف.

ځګر (J̌igár) نر.م.(ج ځګرونه)
جیګر.

ځل (J̌al) نر.م.۱) نوبت ، بار ، دفعه،
۲) درخشندګي .

ځلا (ǰalā́) بنځ.م.(ج ځلاوي)
درخشندګی.

ځلاند (J̌aland̄) ص.نر.ج .تابان ، درخشان.

ځلول(J̌alawə́l) مص.مت .تابانيدن درخشاندن.

ځلېدل (J̌aledə́l) مص.ل .تابيدن ، درخشيدن.

ځم (J̌am) ض . ميروم.

ځمبل(Jambə́l) مص.ل. پلک زدن چشم.

ځمکنی (Jmakanáy) ص.نر.م (ج.ځمکني) مربوط به زمين ، زمينی .

ځمکه (J̌m áka) بنخ.م. (ج ، ځمکی) زمين.

ځناور (J̌ināwár) نـــــــر.م . (ج ، ځناوران) جناور.

ځنځير (J̌ nāwár) نـــــــر.م. (ج . ځنځيرونه) زنجير.

ځنډ (J̌anḍ) نر.م.درنګ ، تاخير ، توقف.

ځنډنی (J̌anḍanáy) ص.نر.م. ديرينه ، قديمی .

ځنډول (J̌anḍawə́l) مص.مت.به تاخير انداختن.

ځنډېدل (J̌anḍedə́l) مص.ل درنګ کردن ، تاخير کردن.

ځنګل (J̌angál) نر.م (ج.ځنګلونه) جنګل .

ځنګلي (J̌angalí) ص.نب. جنګلی ، وحشی.

ځني (J̌íni) اد.ازو ،از نزدش .

ځوان(J̌wā́n) ص.نر.م.(ج ځوانی) جوانی .

ځوانېدل (ǰwānedə́l) مص. ل . جوان شدن .

ځوانمرګ (ǰwānimárg) ص.نر.م.جوانمرګ.

ځور (ǰawr) نر.م.(ج ځورونه)

رنج ، تکلیف ، درد .

ځورول (ǰawrawə́l) مص.مت
رنجانیدن ، تعزیب کردن ، آزردن ، تکلیف دادن .

ځوړ (ǰwaṛ) نر.م .نشیب زمین ، پستي زمین ، سرازیری زمین .

ځوړند (ǰwaṛánd) ص.نر.م.
اویزان ، معلق .

ځوړندول (ǰwaṛaudawə́l)
مص.مت اویزان کردن .

ځوړندېدل (ǰwaṛandedə́l)
مص.ل. اویزان شدن .

ځوز (ǰoz) نر.م . (ج ځوزان) خار .

ځولۍ (ǰoləy) ښځ.م.جولی ، طبراق.

ځیر (ǰir) نر.م .تیزبین ، نگاه دقیق .

ځیرک (ǰirák) ص.نر.م.۱) تیزبین ، هوشیار ، مدقق،۲)نام یکی از اقوام پشتونها است .

ځیږ (ǰiẓ) ص . نر.م . (ج ځیږه) درشت ، خشن ، شخص تند مزاج ، سخت طعبیت.

ځېږمه (ǰéẓma) ښځ.م .
(ج ځېږمي) پلک چشم .

ځېل (ǰel) نر.م .(ج ځېلونه)
۱)نادانی ، جهل، ۲)لجاجت ۳) قطار ، سالک.

ځېلي (ǰelí) ص.نب . لجوج، جاهل

ځیني (ǰínni) ق . بعضی .

څ

څ (ce) بنځ .م.حرف یازدهم الفبای پشتو است.

څاه (cā) نر.م .(ج څاه ګان) چاه .

څاپېړه (cāpérá) نر.م بنځ .م . (ج.څپېړې) سلی ، قفاق.

څاڅکی (cáckay) نـــــر.م . (ج.څاڅکي) قطره .

څادر (cādár) نر.م . (ج څادرونه)

څار (cār) نر.م. ترصد ، تجسس ، مراقبت.

څارل (cārə́l) مص .مت. دیده باني کردن.

څارنه (cārə́na) بنځ .م .جاسوسی ، دیده بانی.

څارونکی (cārū́nkay) نـــر.م (څارونکي) تجسس کننده ، مترصد.

څاروی (cārwáy) نـــر.م . (ج.څاروي) دواب ، چارپای .

څاړی (cāṛay) نر.م (ج څاړي) مرض شق شدن موی ، دوغ داغ پرنده است معروف.

څاښت (cāṣt) نر.م (ج څاښتونه)

ضحیٰ ، وقت ما بین بعد از طلوع و قبل از زوال ۲) شویست.

څاښتی (Cāṣtáy) نر.م!) خوراک وقت ضحیٰ؛۲) چاشتی ، از چاشت.

څاښه (Cāṣa) ښځ .م.(ج ،څاښې) سر دوز چرخه شده.

څانګه (Cānga) ښځ.م.

(ج . څانګې) ۱) خله ، اق زدن از درد ، ۲) شاخ درخت،۳) شعبه ۴) نیزه.

څپان(capān)ښځ.م.(ج . څپانونه) توفان آب .

څپاند(capānd) ص.نر.م. ج. طوفانی ، موج دار.

څپر (Capár — cápar) نـــر.م.

(ج. څپرونه) ۱) چپرد الهٔ هنس وغار کوفتن خرمن، ۲) هموارئ سرکوه، ۳) تکه نان یخ و ـ خس پوشک .

څپرکی (Capárkay) نــــــر.م.

(ج ، څپرکې) ۱) شاخچه، پرخچه چوب و سنگ و غیره،۲) پا غونده برف، ۳) تکه نان و غیره ۴) حصه.

څپړ(Capáṛ ښځ.م.(ج . څپړې) قفاق، سیلی.

څپلی(Capláy) ښځ.ج!) پا پوش ، چپلی،۲) انعام مقرره که برای سوار و نشانه زن در وقت کامیابی داده میشود؛۳) قلچه شتر خارکه بالای سر جهت ساختن چیزی می اندازند،۴) درهم بر هم و انبوه.

څپن غوړی (Capaṇǧwáẓay) نر.م .بنا گوش (گوشت‌نازک گوش که بآن چله می آویزند.

څپول (Capawə́l) مص.مت .چج کردن ، پاک کردن غله بذریعه چج و شکور.

څپه (Capá) ښځ.م (ج.څپې) ۱) موج آب ۲) حالت بیهوشی و مرض ناگهانی ، ۳) بیلچه کشتی.

څپیاکه (Capyā́ka) ښځ.م .

(ج ، څپیاکې) ۱) قرص ســــرگین، ۲) لانه زنبور،۳) نوعی از نبات پهن برگ خوردنی است.

څپیړه (Capéra) ښځ.م(ج څیړې) قفاق.

څټ (Caṭ) نر.م.(ج څټونه) ۱) پس گردن، ۲) عقب و پشت هر چیز.

څټل (Caṭə́l) مص.مت.۱) لیسیدن ، ۲) مجازاً در اثر نحوست تبا کردن.

ختې مخی (Caṭməxay)

ص.نر.م .بد شکل ، بد قواره ، کج روی.

ختې مری (Cəṭmaray) ښځ.م .

مهره گردن ، چقوری پس گردن.

ختپه (Caṭa) ښځ.م. (ج، ختې) بار غله.

ختی (Caṭáy) نر.م.(ج.ختي) پشتاره گندم.

خخواکی (Cacwākay) نر.م (ج ، خخواکي) قطره.

خخوبی (CaCóbay) نر.م.(ج . خخوبي) ۱) چکک، ۲) چشمه که از آن آب بصورت قطرات بیرون می آید، ۳) چجه دیوار.

خخول (Cacawál) مص .مت . چکانیدن ، تقطیر.

خخه (Cáxa) اد. از نزد ، نزد.

خخېدل (Cacedə́l) مص .ل. چکیدن ، تراویدن.

خراغ (Cirāğ) نر.م (ج ،خراغونه) چراغ.

خربښت (Carbə́ṣt) نر.م. فربهی.

خربول (Carbawə́l) مص.مت. فربه کردن.

خربېدل (Carbedə́l) مص.ل. فربه شدن.

خرخ (Carx) نر.م.(ج . خرخونه) ۱) چرخ، ۲) حالت تیر و یا سوزن و امثال آن که در چیز خلیده باشد.

خرخول (Carxawə́l) مص.مت . چرخ دادن.

خرخی (Carxáy) نر.م.(ج.خرخي) ۱) کلوله نخ و سر دوز و غیره ۲) چرخه دستی سردوز ربسی.

خرخېدل (Carxedə́l) مص.ل. چرخ خوردن ، دور خوردن.

خرښه (Carṣa) ښځ.م. ۱) مس ، مساس، ۲) خطیکه از کشیدن چیزی بر زمین پیدا میشود.

خرک (Crak) نر.م. سراغ ، درک خفیه پولیس.

خرکول (Crakawə́l) مص.مت. درخشاندن.

خرکېدل (Crakedə́l) مص.ل ۱) درخشیدن، ۲) طلوع نمودن آفتاب.

څرګند (Cargánd) ص.نر.م .
ظاهر ، معلوم ، آشکاراً ، معلومدار.

څرګندول (Cargandawə́l)
مص.مت پدیدار کردن ، ایضاح نمودن ، آشکارا نمودن.

څرګندېدل (Cargandedə́l)
مص.ل. پدیدار شدن ، ظاهر شدن.

څرمښکی (Carmuṣkə́y)
ښځ.م. چلپاسه.

څرمن (Carmə́n) ښځ.م
(ج ، څرمنې) چرم ګاو وغیره،پوست ، مدبوغ.

څرمه (Cə́rma) ښځ .م. نزدیک ، چسپیده،هم پهلو،مجازاً همسایه.

څرنګه (Cáranga) ق. چطور ، چونکه.

څرول (Carawə́l) مص.مت.
چرانیدن.

څرېدل (Caredə́l) مص.ل.
۱) چریدن،۲) ریخ زدن.

څریکه (Críka) ښځ.م.
(ج . څریکې) ۱) طلوع افتاب.

څړ (Caṛ) نر.م.۱) چرا ، چرایش ، ۲) ریسمان و چوبیکه بان ګاو سرکش بسته میکند.

څړځای (Caṛ ǰā́y) نــــــــر.م.
(ج . څړځایونه) چراګاه.

څړمنی (Carmə́nay) نــــــــر.م.
(ج . څړموني) موسم بهار.

څړی (Caṛə́y) ښځ.م.۱) شا باز موی زنان ، موی بافته زنان که از تالاق سر می بافند و بر آن پول می دوزند.

څړیکه(Cṛíka) ښځ.م.(ج،څړیکې) خله ودرد .

څښاک (cṣ̌āk) نر.م. نوشیدن.

څښتن(cəṣtán) نر.م. (ج. څښتنان)
۱) مالک، خداوند، صاحب ، ۲) شوهر.

څښل (Cṣ̌əl) مص.مت. نوشیدن ، باتمام مشتقات.

څکل (Ck ə́l) مص.مت .آشامیدن ، نوشیدن.

څکل (Cakə́l) مص.مت .چشیدن ، مزه و ذایقه کدام چیزي به زبان به خود معلوم کردن.

څکول (Ckawə́l) مص.مت .
۱) دم کشیدن ، دود چلم و سگرټ کشیدن ، ۲) چیزی را بر زمین کش کردن.

څکه (Cáka) ښځ.م.(ج . څکې)
۱) لب چش ، ذایقه ، ۲) نوعی از مرض .

څکېدل (C kedə́l) مص.ل .
۱) خزیدن ، جو قیدن ، کش شدن.
۲) دود چلم کش شدن.

څکېدل (Cakedə́l) مص.ل.
چکک کردن بام.

څلور (Calúr) عدد چهار ، ۴.

څلور بول (Calorbúl) نــر.م .
.(ج ، څلوربولي) ۱) حیوان چارپا ،
۲) حالت چارغاوک.

څلورپښی (Calorpṣáy) نر.م.
(ج ، څلور پښي) چارپای.

څلور خواوې
(Calorxwā́we)ښځ.ج .چار طرف .

څلور خوندې
(Calorxwánde) ښځ.م .چهار ماه قمری.

څلور غاښی (Calorğā́ṣay)
ص.نر.م. گاو چهار دندان و گاو پنج ساله که بعد از آن (کجه) میشود.

څلور لاری (Calor lā̃ray)
نر.م.چهار راهی.

څلورم (Calorə́m) ص.عد.نر.م.
چهارم.

څلوریزه (Calorī́ja) ښځ.م .
(ج . څلوریزې) رباعی.

څلوېښت (Calwéṣt) عد .نر.م
چهل. ۴۰.

څلوېښتي (Calweṣtí) ښځ.م .
چهل روز نفاس ، روز چهلم تولد و مرده و غیره.

څله (Cilá) ښځ.م. ۱) چهل روز یخ زمستان ، ۲) چله ماه رمضان.

څلی (Cə́lay) نر.م.(ج . څلي)
۱) منار ۲) نشانه ، حدود ، سنگ نشان راه و سرک و گذر دریا و بندر وغیره.

څمڅه (Camcá) ښځ .م.چمچه.

څمکني (Camkaní) نر.ج .یکی از ولسوالی های ولایت پکتیا.

څملاستل (Cəmlastə́l)
مص.ل. دراز کشیدن.

خملول (Cəmlawə́l) مص.مت.
خوابانیدن.

خنډل (Canḍə́l) مص.مت. تکاندن
افشاندن.

خنډه (Cə́nḍa) ښخ .م.کناره ،
حاشیه ، ضلع.

خنګ (Cang) نر.م (ج.خنګونه)
۱) بغل ، پهلو ، ۲) طرف.

خنګزن (Cang zán) نر.م. کناره
گیر.

خنګل (Cangə́l) ښخ .م.
(ج . خنګلې) آرنج.

خنګویږدی (Cangwezdáy)
نر.م.۱) بالین ، تکیه،۲) بند تفنگ .

خنګه (Cə́nga) ق. چطور.

خنګی (Cangáy) نـــــر.م.
۱) ریسمان حلقه دار حیوانات که آنرا
(وندر) میگویند . ۲) همسایه.

خنی (Cnəy) ښخ.م. سردوز.

خڼکه (Caṇáka) ښخ.م.
(ج ، خڼکې) ۱) کاکل' ۲)کاک
سرپوش بوتل،۳) ابریشم غوزه جوار.

خـڼي (Cáṇe) ښخ ، ج ، کاکل
دراز ۲) ابریشم غوزه جوار.

خو (Co) ص.عدد.چند ، چقدر.

خوارلس (Cwā́rlas) عد.
چهارده ، ۱۴.

خوباړی (cobāṛay) نر.م.
(ج.خوباړي) چوب جامه کوب.

خوربـ... (Cw...) ص.نر.م .
(ج . خربه) چاغ و فربه .

خورنګ (Cowráng) نر.م.
۱) پایمال،۲) خون آلود و کوفته،۳) شل
شوټ.

خوری (Cwaráy) نر.م. توشه ، زاد
راه ، سفر خرچ.

خوک (Cok) ض .که . کدام ،
کس.

خوکی (Cawkə́y) ښخ.م ۱)
چوکۍ۲) پهره ،محل پاسبانی و تهانه،
سنگر.

خوکیدار (Cawkidā́r)ص.نر.م .
چوکیدار.

خومره (Cúmra) ق. چقدر.

څووم (Cowə́m) عد. چندم.

څه (Cə) اد. چه.

څېر (Cer) نر.م. مانند.

څیرل (Cirə́l) مص.مت. پاره کردن ، دریدن.

څېرمه (Cérma) ښځ.م. گوشه ، کناره.

څیرونکی (Cirū́nkay) ص.نر.م. درنده ، پاره کننده.

څېره (Cera) ښځ . م. ۱) فوتو و عکس ، چهره ، قیافه ، قواره ۲) مترس پرندگان ۳) عکس های پرنده ها که شکاری به کدام تکه دوخته و توسطه آن پرنده ها را شکار میکند.

څیرې (Círe) ص.نب. پاره . دریده.

څیریدل (Ciredə́l) مص.ل.پاره شدن.

څېړل (Cerə́l) مص.مت.بحث کردن.

څېړنه (Cerə́na) ښځ.م. (ج ، څیړنې) بحث سوال و جواب.

څېړونکی (Cerū́nkay) نر.م. محقق ، تحقیق کننده.

څېړۍ (Cerəy) ښځ.م.۱) درخت بلوط،۲) تالاق سر.

څیز (Ciz) نر.م. (ج . څیزونه) شی ، چیز.

څېلمه (Célma) ښځ .م ۱) همه ، تماماً ۲) کناره ، طرف جاشیه ۳) جای نشیمن برای جنگ ، استحکام .

څینگکه (Cingə́ka) ښځ.م نوعی از گنجشک.

ح

حرف دوازدهم الفبای زبان پشتو است که ارزش ابجدیٔ آن ۸ است.

حاصلول (hāselawə́l) مص.مت. بدست آوردن.

حاضرول (hāzerawə́l) مص.مت.حاضر کردن.

حاضربدل (hāzeredə́l) مص.ل.حاضر شدن.

حجره (hujrá) بـــــــــــخ . م . (ج ، حجري) مهمانخانه ، سراچه.

حقوق پوه (huqūq pə́h) ص.نر.م . حقوقدان.

خ

حر ف سیزدهم الفبای زبان پشتو است که ارزش ابجدی ان ۶۰۰ است.

خاپوړي (xāpurī) ښـــــخ .م. چارغاوک .

خاټول (xāṭól) نـــر.م .گل لاله .

خاربنت (xārə́ṣt) نـــر.م خارش.

خاربنتي (xārə́ṣti) ص.نـــب . خارشتی ، شهوتی ، مجازاً شخص نایاک ومغرض.

خالي ورځ (xāliwráǰ) ښځ .م. روزشنبه .

خامخا (xāmaxā́) ق . هر و مرو، ارومرو ، بالضرور ، حتماً.

خاوره (xā́wra) ښـــــځ .م. (ج خاوري) خاک .

خاورین (xāwrín) ص.نـــر.م. خاکی،از خاک تیارشده .

خبرتیا (xabartyā́) ښـــــځ .م. (ج خبرتیاوي) اگاهی ، اطلاع ، اعلان .

خبرلوڅ (xabarlóc) ص.نـــر.م . (ج.خبرلوڅي) نطاق، سخنور.

خبرول (xabrawə́l) مص .مت. خبرکردن .

خبره (xabára) ښـــــځ . م. (ج خبري) ۱) سخن ، ۲)مج، واقعـــــه ، حادثه ، معامله .

خبري اتري (xabareatare) ښځ.ج .گفتگو ، مکالمه .

خبریال (xabryā́l) ص.نـــر.م. سخنور.

خبرېدل (xabredə́l) مص .ل . آگاه شدن ، مطلع شدن ، خبرشدن .

خپرول (xparawə́l) مص.مت.

توزیع کردن ، اشاعت دادن ،پراگنده کردن .

خپرونه (xparawə́na) ښځ .م .
توزیع کردن ، اشاعت دادن، پرا گنده کردن.

خپربدل (xparedə́l) مص.ل .
تیت شدن ، پراکنده شدن .، توزیع شدن.

خپړ (xapáṛ) ښځ . (ج خــــپړې)
پنجه انسان .

خپسکه (xapə́skə) ښځ.م.
کابوس .

خپگان (xapgā́n) نر.م خفقان .

خپل (xpal) ص.نب. (ج خپلوان)
۱)ازخود،۲) پیش ، قریب ، دوست .

خپل چاری (xpəlčā́ray) ص
.نر.م . خودخواه .

خپل سری (xpolsáray) ص
.نر.م .خودمختار .

خپلواک (xpolwā́k) ص.نر.م
.ج . مستقل ، خودمختار .

خپلواکی (xpolwākí) ښځ . م.
ازادی ،استقلال .

خپلوان (xpolwā́n) نر.ج. اقربا ،
خویشاوندان .

خپلول(xpolawə́l) مص.مت .
۱)دوست ساختن ، قریب ساختن ، ۲)از خود کردن ، تملیک نمودن؛ ۳) بخشیدن ، معاف کردن .

خپلوی (xpolwí) ښځ .م . دوستی، قرابت .

خپور (xpoṛ) نر.م.نشــــــــر ، تیت، پراگنده .

خپه۱) (xapá) ص.نب .
۱)خفه،ناراض ،۲) آزرده،گلو گرفته .

خپه ۲)(xpa) ښځ . م . (ج.ځپې)
پای .

خت (xat) نر.م.(ج.ختونه) پیراهن.

ختل (xatə́l) مص.ل .بلاشدن ، برامدن یخ وامثال ان ، تحریرشده

ختیځ(xatī́j) نر.م .شرق ، آفتاب برآمد .

ختک (xaṭə́k) نر.م . ۱)سوسک، .نام یک خزنده است ،۲) نام یک طایفه افغانها است ،۳) چوبک خوردیکه در بین دوزه غوله کمان میباشد .

خټکی(xaṭakáy) نــــــــــر . م .
(ج ، خټکی) خربوزه .

خټگر (xaṭgár) نر.م .گلکار.

خټه (xáṭa) ښځ.م .گِل.

خجوره (xajū́ra) ښځ.م. خرما.

خچ پچ (xačpáč) نر.م.میده درهم شکسته.

خچن (xačán) ص.نر.م .چرکین ، پخلوک.

خچه (xáča) ښځ.م انگشت خنصره انگشت کوچک.

خځله (xazə́la)| ښځ.م. خس و خاشاک.

خډل(xaḍál) نر.م. سنگ بسیار کلان.

خراشکی(xarā́škay) نــــر.م. (ج ، خراشکي) بلغم ، خلط سینه.

خربون (xarbū́n) ص.نـــــر.م. خرچران.

خرپ (xiráp) نر.م. آو از ضرب و زدن و شکستاندن چیزی،۲) غـــرور ، دبدبه ، غیرت.

خرپل (xarpál) نر.م تغاله جواری میوه و غیره.

خرڅ (xarč́) نر.م.۱) خـــــرچ ، ۲) فروش ، فروخت.

خرڅلاو (xarclā́w) نر.م. فروش.

خرڅوړی(xarcóṛay) نـــر.م. (ج خرڅوړي) لباس بیکاره ، پارچه کهنه .

خرڅول (xarcawə́l) مص.مت . ۱) فروختن ، خرچ کردن ، ۲) مصرف کردن.

خرڅی (xarcoy) نر.م.۱) توشه ، مصرف راه و سفر ۲) محصلی مخصوص سپاهی.

خرڅېدل (xarcedə́l) مص.ل. ۱) فروخته شده،۲) مصرف شدن.

خرخښه (xarxaṣá) ښـــــخ . م(ج ، خرخښې) ۱) فتنه،۲) تردد خاطر ، وسوسه ؛ ۳) مرض اطفال است که در وقت چیز خوردن خفه شده چیزی نه می خورد و گریه میکند.

خردنگ (xardə̂ng) نــــــر.م. شخص احمق و بیعقل و بیکار.

خرډگ (xarḍə́g) نر.م.۱) نام بوته خود روی دشتی که برگهای کلان و پهن دارد ؛ ۲) احمق و جاهل.

خرل (xarə́l) مص.مت. خراشیدن زمین به پای یا به دست.

خروټي (xaróṭi) نر.ج. یکی از اقوام مشهور افغانها.

خروړی (xaróṛay) نـــــر . م. (ج . خروړي) سگ عقورودرنده.

خروله(xar[illegible]) ښځ.م .خربید ،

قسمی از بید .

خړېدل (xəredə́l) مص.ل .خرخر کردن.

خړېړی (xarerá́y) نر.م ۱) دوغ داغ ، شیر آمیخته با دوغ که به اصطلاح کابل قویمه گویند . ۲) سمارق.

خریل (x reyə́l) مـــص.مت. تراشیدن موی.

خرېمه (xaremá) بنـــخ.م. (ج ، خریمې) ما چه خریکه طلب الاغ کند ، ماچه خر نر طلب.

خړ (xạr) ص.نـــر.م.(ج ، خړه) ۱) خاکی ،۲) خجل.

خړپړ(xarpár) ص.نر.م .بالکل خاکی رنگ و گرد آلود.

خړ سترګی (xərstə́gay) ص.نر.م. ۱) خاکی چشم ۲) خجل.

خړوب (xaṛób) ص.نر.م. ۱)گل آبه، ۲) سیراب ، شاداب.

خړوبول (xaṛobawál) مص.مت ۱) سیراب کردن ، آبیـــــاری کردن ۲) گلابه و رنگ کردن دیوار خانه.

خړوبی (xaṛobáy) نـــــر.م (ج . خړوبي) گلابه ایکه در رنگ کردن خانه استعمال میشود، ۲) نوع از لیتی آرد مثل اماچ که به حیوانات میدهد.

خړوبېدل (xarobedə́l) مص . ل. ۱) گلابه و رنګ شـــــدن خانه ، ۲) سیراب شدن.

خړوس(xaṛū́s) ص.نـــــر.م. (ج . خړوسان) ۱)دون همـــت ، دنی ۲) آدم فربه.

خړول ۱)(x ṛawə́l) مص.مت . درخاک و گل مالیدن ولول دادن حیوان .

خړول ۲) (xəṛawə́l) مص.مت . ۱)خاکی کردن ،۲) آب راګل الود کردن، ۳)خجل کردن .

خړېدل (xəṛedə́l)مـــص.ل . ۱) خاکی شدن . ۲)گل الود شدن اب وغیره ۳) خجل شدن.

خښتګ(xaṣtág) نـــــر.م (ج خښتګونه) خشتک .

خلات (xalā́t) نر.م. (ج خلاتونه) خلعت .

خمبه (xa mbá)بنخ .م (ج خمبې) ۱)انبار خانه ، کندو ۲) کلان، ۳) دسهٔ پوشش سقف.

خمبیره (xambirrá) بنـــخ. م (ج.خمبیری) خمیرمایه .

خمتا (xamtā́) بنخ.م . کرباس .

خندل (xandə́l) مص.ل.خندیدن.
خندول (xandawə́l) مص.مت. خندانیدن.
خنډېدل (xandedə́l) مص .ل . خندیدن
خنډ (xanḍ) نر.م.(ج.خنډونه)پیخ پای مرغ،۲) گره درخت ، ۳) خار سخت ، ۴ مج ، مشکل.
خنډن (xanḍán) نـــــــر.م . چوب گره دار.
خوا (xwā) ښځ.م.(ج . خواوې) ۱) طرف ۲) دل ، خاطر ، اشتها و آرزو.
خوابدی (xwābáday) ص.نر.م . (ج . خوابدي) دق ، خفه دل ، آزرده.
خواپه خوا (xwāpəxwā́) ق. پهلو به پهلو ، قریب.
خواخوږی (xwāxū́ẓay) ص.نر.م.(ج . خواخوږي) دلسوز ، غمشریک.
خوار (xwār)ص.نر.م.(ج .خواران) ۱) مسکین ، ۲) لاغر.
خوارول (xwārawə́l)مص . .مت.عاجز ساختن ، زحمت دادن.
خواري(xwārí) ښـــــــځ.م. (ج . خوارۍ) ۱) کســـــــب و کار، ۲) زحمت ، تکلیف، ۳) مفلسی ،ناداری.
خوارېدل (xwāredə́l)مص . ل . ۱) مفلس و غریب شدن ۲) لاغر شدن.
خواریکښ (xwārikáṣ)ص . نر.م.ج ۱) کســــــــب و کار، ۲) زحمت کش.
خواړه (xwāṛə́) نر.ج. ماکولات ، اشیا خوردنی طعام، ۲) مصالح آش دادن مشک دوغ و غیره.
خواږه (xwāẓə́)ص.ج. ۱) جمع خوږبه معنای شیرین،۲) شیرینی ها.
خواشینی (xwāšínay)ص.نر . م.(ج . خواشیني) غم ، خفگان ، غمگینی ، آزردگی.
خواښي (xwā́ṣe) ښـــــــځ.م. (مادر زوجه و شوهر) خشو.
خواگرځول (xwāgərzawə́l) مص.مت .قی کردن ، افعال قی آوری کردن.
خواگرځېدل (xwagazedəl) مص.ل ۱) قی آمدن ، قی کـــــــــردن ۲) بد آمدن ، نفرت کردن از چیزی.
خواله (xwālá) ښـــــــځ .م (ج . خوالې، همدردی ، راز دل.

خواله کول (xwālakawə́l) مص.مت. همدردی کردن ، راز دل کردن.

خوب(xob) نر.م.(ج . خوبونه) ۱) خواب، ۲) رویا.

خوبا (xobā) ښځ .م.(ج .خوبانې) معشوقه.

خوبیاولی (xobyāwəlay) ص.نر.م .(ج . خوبیاولي) خواب آلود.

خوټول (xoṭawə́l) مص .مت . جوشاندن .

خوټه (xoṭá) ښـــــــــځ.م . (ج.خوټې)خصیه.

خوټېدل (xoṭedə́l) مـــص.ل . به جوش آمدن ،جوشیدن .

خوځند (xwaǯánd) نــــــــر.م . متحرک.

خوځول (xwaǯawə́l) مص.مت . حرکت دادن ، جنبانیدن .

خوځېدل (xwaǯedə́l) مص. حرکت کردن ، جنبیدن .

خود (xwad) ق .شاید، باید ، البته ، به تحقیق .

خور(xor) ښځ.م.(ج.خویندې) ۱) خواهر ، همشیره، ۲)آشبکه به پوست داده میشود .

خورځه (xorǰá) ښـــــــځ.م . (ج.خورځې) دختر خواهر ، خواهر زاده.

خورلڼه (xorláṇa) ښـــــــځ.م . (ج.خورلڼې)خواهر خوانده ، زن قریب وخویش شخص.

خوروول (xurawə́l) مص.مت . پراگنده کردن ، هموارکردن .

خوړ(xwáṛ) نر.م.(ج . خوړونه) شیله ، مجرای سیلاب .

خوړل (xwaṛə́l) مص.ل. ۱)خوردن ، ۲) گزیدن .

خوړه (xwa ṛá) ښځ .م.(ج خوړې) زمین بسیار نرم وشن زار ، گل لای سیلاب .

خوړه (xwaṛá)ص. ښـــــځ.م . (ج ، خوړې ۱) مواجب ، تنخواه مقرره تقاعد، ۲) نان یا خوردنی هائیکه بصورت غیر پخته و جنسی بخانه عروس بفرستند .

خوړین (xuṛín) ص.نــــــــر.م . بسیار پخته، شاریده.

خوړینول (xuṛinawə́l) مص . مت.شارانیدن ، بسیار پخته کردن.

خوړینېدل (xuṛinedə́l) مص.ل .

۱) شاریدن ۲) بسیار پخته شدن.

خوړ (xoẓ) ص.نـــــــر.م.

(ج.خواږه) شیرین.

خوږ (xwaẓ) نر.م. ۱) افگار، زخمی، ۲) درد، مرض.

خوږلن (xuẓlán) ص.نر.م.شیرین چک.

خوږمن (xoẓmə́n) ص.نـــــر.م. دردمن، افگار، زخمی.

خوږول ۱) (xwaẓawə́l) مص .مت شیرین کردن.

خوږول ۲) (xuẓawə́l) مص.مت افگار کردن.

خوږېدل ۱) (xuẓedə́l) مص .ل. شیرین شدن.

خوږېدل ۲) (xwaẓedə́l) مص .م. افگارشدن.

خوسا (xusā́) ص.نب .گنده، بدبو.

خوسکی (xusakáy) نــــــر.م. گوساله.

خوسی (xusáy) نر.م.(ج.خوسي) ۱) گوساله، ۲) بازی معروف ملی است که به یک دست پای خودراگرفته با حریف خود بازی میکند.

خوشال (xwašā́l) ص.نر.م. خوش، مسرور.

خوشحال ختک (xwašālxaṭə́k) نر.م. یکی از شعرای مشهور و متعبر پښتونها اســـت که بین سالهای(۱۱۰۰-۱۰۲۲)هجری قــمری میزست.

خوشالول (xwašālawə́l) مص. مت مسرور گردانیدن.

خوشالي (xwašālí) بنـــخ.م. خوش وقتی.

خوشالېدل (xwašāledə́l) مص. ل .خوشنودشدن.

خوشایه (xušāyá) نر.ج .سرگین.

خوښ (xwaṣ) نـــــر.م .خوش، پسندیده، راضی.

خوښول (xwaṣawə́l) مص.مت پسندیده، خوش کردن.

خوښه (xwáṣa) ښځ.م.رضــــا، خواهش، خوشی.

خوېښت (xwešt) نـــــر.م. (ج. خوېښته)بالکل تر.

خوښېدل (xwaṣedə́l) مص. ل.م .پسند شدن، خوش شدن، خوشنود شدن.

خوګلن (xūglán) نر.م.خریچ اتش.

خولپوټی (xulpūṭay) نر.م. (ج.خولپوټي) ۱) ساکت ، خاموش ؛ ۲) سرپوش .

خولګۍ (xulgə́y) ښځ .م. بوسه .

خوله (xwalá) ښځ.م .(ج.خولې) ۱) عرق ؛ ۲) نوعی از علف است .

خوله (xwála) ښځ.م .کلاه .

خوله (xulá) ښځ.م.(ج.خولې) ۱)دهن ۲) بوسه.

خولور (xulawár) ص.نر. م .زبان باز، نطاق .

خولۍ (xwalə́y) ښځ.م. ۱) کلاه ۲) کلاهک ستون.

خوند (xwánd) نر.م. مزه ، ذایقه ، لذت.

خوندور (xwandawár) ص.نر.م. ج .مزه دار ، لذیذ .

خوندي (xwandí) ص.نب. محفوظ.

خونديکول (xwandikawə́l) مص.مت .محفوظ کردن، جابجا کردن.

خونړی (xunaṛay) ص.نر.م . خونکار، خونی .

خونه (xūna) ښځ.م.(ج.خوني) خانه اتاق.

خوی (xway) نر.م. راشبیل .

خي (xe) ښځ.م.چوکردن شتر.

خېټو (xeṭū) ص.نب . شکمبو،پرخور.

خېټه (xéṭa) ښځ.م.(ج خیټې) شکم ، بطن.

خیرن (xirán) صَ.نر.م.ج. چرکین.

خیرنول (xiranawə́l) مص.مت . چرکین کر دن .

خیرنېدل (xiranedə́l) مص .ل . چرک شدن .

خیری (xíray) نر.م.چرک.

خېښ (xeṣ) نر.م (ج خېښان) خویش.

خیګ (xig) نر.م.(ج.خیګونه) مشک کلان‌شناوری اب وغیره .

خېل (xel) نر.م. ۱) اولاده، ال ، طایفه ، قوم ؛ ۲) قسم ، طور .

خېلخانه (xelxānā́) ښځ .م (ج . خیلخانې) خاندان .

خېله (xelá) ص.نب . هرزه ، بیباک ، فضول .

خیمه (xaymá) ښځ .م.غژدی .

د

حرف چهاردهم الفبای زبان پشتو است که ارزش ابجدی آن ۴ است .

دا (dā) ض. اشاره قریب ، این .

داخلول (dāxilawə́l) مص.مت . داخل کردن .

داخلېدل (dāxiledə́l) مص .ل . داخل شدن .

دادا (dādā) نر.م . (ج داداگان) پدر .

داړل (dāṛə́l) مص . مت . گزیدن .

داړو (dāṛū́) ص.نـــر. م. شخص دندان دراز .

داړور (dāṛawar) ص.نر.م.وگ . داړو .

داړونکی (dāṛū́nkay) ص.نر.م. گزنده ، درنده .

داړه۱) (dā́ṛa) بنځ .م.(ج.داړې) دندان انیاب ، دندان دراز .

داړه (dāṛá) بنځ .م.جماعه دزدان .

داړه مار (dāṛamā́r) نـــر.م . شبخون کننده ، چپاولگر.

داسې (dāsé) ض. این چنین .

داغل (dāǧə́l) مص.مت. داغ کردن، داغ نهادن .

داغول (dāǧawə́l) مص.مت . داغ کردن .

داغېدل (dāǧedə́l) مص .ل . داغ شدن .

دالان (dālā́n) نر.م.(ج.دالانونه) تالار، سالون .

دانګل (dāngə́l) مص.ل.خیززدن.

دانګې دانګې (dāngé dāngé) ص.نب . پاره پاره٬حصه حصه ، تکه تکه.

داوڼ (dāwaṇ) نر.م.(ج داوڼونه) چادر زنانه ، شال زنانه .

دباندې (dəbāndé) ق . بیرون .

درانی (durānáy) نـــــر.م . قوم مشهور افغان .

دربل (drəbə́l) نر.م ۱)پای برزمین زدن؛ ۲)تخته کردن .

دربلول (durbalawə́l) مص.مت باهم بستن دو پای حیوان .

دربلېدل (durbaledə́l) مص .ل. بسته شدن دوپای حیوان که فاعل ان معلوم نه باشد .

دربول (drabawə́l) مص .مت . ۱)پای زدن ، ۲) تکاندن ، ۳) دهل زدن ، ۴) کوفتن.

درځه (darǰa) امر . برو ، امر رفتن .

درڅه (durcá) ښځ .م.(ج درڅې) سوراخ ، روزن .

درځي (darǰí) ق. به طرف تومیاید.

درزي (darzi) ص.نب .خیاط .

درشل (doršā́l) نر.م. چهارچوب دروازه.

درغل (darǧā́l) ص.نر . م.۱) قلب و ناسره ، مجازاً شخص خاین و غدار . ومنافق۲)مضطرب ، ۳) بند محصور.

درغلنه (darǧalə́na) ښځ . م . (درغلنی) خیانت ، منافقت.

درغلول (darǧalawə́l) مص.مت . ۱)مضطرب ساختن ،۲) محصور نمودن.

درغلي (darǧalí) ښځ . م . فریب ، چال ، خیانت.

درغلېدل (darǧaledə́l) مص.ل . مضطرب شدن ، محصورشدن .

درغن (d rağán) نر.م. تخته سنگ (مخصوص که بران مرچ ومساله میده میکند).

درګه (də́rga) ښځ.م.(ج درګې)

۱)نیزار ، ۲)نی قلم میان پر.

درلودل (darlodə́l) مص. مت .
داشتن.

درمل (dermə́l) نر.م.۱) دوا ودارو،
۲)جوان نوخط که به اصطلاح بعضی
شکر پشم میگویند.

درملتون (darmaltū́n) نـــــر.م.
دواخانه، دوافروشی.

درمند(də́rmənd) نـــــــــر.م.
(ج درمندونه) خرمن .

درمه (dormə́) ښخ.م .۱) نی ،
۲)میل تفنگ .

درناوی (darnāwə́y) نــــــر.م .
۱) سنگینی ،۲) وقار احترام ، تمکین .

درنښت (d ranə́ṣt) نر.م ۱)وقار
۲) سنگینی .

درنگ (drə́ng) نر.م ۱)معطلی،
مکث ، ۲)کان ، معدن .

درنگول (drangawə́l) مــص.
مت.به اواز اوردن رباب وغیره .

درنول (dranawə́l) مص.مت .
۱)سنگین ساختن ،۲) باوقار نمودن.

درنه (dranə́) ښخ .م ۱)سنگین ،
۲)بلا، مریض شدید .

درنېدل (dranedə́l) مص.ل .
۱)سنگین شدن ، ۲)محقرشدن .

درواغ(darwāğ) نر.م. دروغ .

درواغجن (darwāğ án) ص
.نر.م.دروغگوی،و عده خلاف ،منافق .

دروږه(darwáẓ) نر.م. علامهٔ عقیدت،
، بریدگی گوش حیوان، حیوان نذری که
گوش ان کمی ببرند .

دروستل (darwastə́l) مص.مت ،
بردن .

درول (darawə́l) مـــــص.مت .
استاده کردن ، نصب کردن .

دروند (drū́nd) ص.نر.م. سنگین ،
مجازاً شخص باوقار .

دروه (droh) ښخ .م.۱)خـــــدعه ،
فریب ، حیله ، دغا،۲) بیم ، اندیشه..

دروهل (drohə́l) مص.ل .بازی
دادن، فریب دادن.

دروی (də́ rway) نـــــــر.م .
(ج دروي) نی.

دروېزگر (darwezgə́r) نر.م .
خیر جمع کننده ، سوالگر ، گدایی گر .

درويزه (darwezá) بنـــــخ .م.
(ج.درويزې)خير .
درويش (darwéš) نر.م. فقير ،
ملنگ .
درويښته (darwištá) بنخ .م .
علف جوجوشده ، علف ميده با كاه .
دري[1] (daráy) بنخ .م. سطرنجى.
درې[2] (dre) عد .سه ، ۳ .
دريځ (daríj) نر.م. منبر.
دريدل (daredál) مص .ل. استادن.
دريش (dreš) نر.م . استادشو.
دريم (dreyám) نر.م . سوم ،
عدد سوم .
دريم گړی (dreyamgáray)
ص.نر.م. ثالث باالخير ، حكم ، منصف .
دريمه خور (drayámaxór) بنخ.
م .ماه جمادى الاول.
دړدنگ (dardáng) نـــــــــر.م .
۱)جست وخيز مسرورانه ،۲) سرعت ،
دويدن تيز ،۳) لخطه .
دړكه (daraká) بنخ .م.(ج. دړكې)
تهديدبه سلاح .
دړوكي (darúke) بنــــــخ . م
۱)تخته وپراخچه خورد ،۲) چراغ چوب.

دړوايي (darwāyí) ص.قپانچی.
دړه (dára) بنخ .م(ج.دړې)
۱)تخته ، پارچه چوب ،۲) تنه وقامت
انسان ،۳)دروازه ۴)پانگ ترازو ،
۵)درزوشگاف چوب ،٦) قاش
خربوزه .
دستي (dastí) ق..بالفور، فورى ،
فعلاً.
دښمن (dusmán) نر.م.(ج دښمنان)
دشمن، خصم .
دښمني (dusmaní) بنـــــخ .م.
(ج.دښمنۍ) دشمنی، عداوت.
دښمنېدل (dusmanedál)
مص.ل .دشمن شدن.
دښن (dusán) نر.م . دشمن ، خصم ،
عدو.
دغسې (dağase) ص.نب.اين چنين .
دغلته (dágalta) ض. اينجا .
دغو (dáğū) ض.ا.اشاره جمع قريب
است .
دغومره (dağúmra) ق. اينقدر.
دغه (dağá) ض.ا.اين (اشاره قريب).
دل (dal) نر.م .۱) هد ر، ۲)غله دلده
شده،۳) نواله شاخل .

دلاسا (dilāsā́) ص.نب.خوشنود .

دلته (dálta) ق.اینجا .

دلده (daldá) ښځ.م.گندم میده شده دردستاس .

دلوه (dálwa) ښځ .م. ماه یازدهم سال شمسی .

دلیدل (daledə́l) مص .ل . دلده شدن.

دم (dəm) نر.م.۱)افسون ، نفس۲) چُپ، خاموش .

دمول (damawə́l) مص.مت.۱)دم کردن (افسون برچیزی چف کردن)
۲)دم کردن (برنج دیگ شوربا وغیره)

دمه (dáma) ښځ .م. آرام ، توقف برای استراحت.

دمه ځای (damaǰā́y) نر.م.جای دم راست کردن .

دمېدل (damedə́l) مص.ل .دم شدن، چُپ شدن ، خاموش شدن .

دنده (dandá) ښځ .م (ج. دندې)
۱)وظیفه ، شغل ، ۲)خوش گزرانی .

دنګ (dang) نر.م .۱)پای کوب شالی و غیره ، ۲)سهی ،قدبلند .

دنګل (dangə́l) مص.ل .جهیدن ، خیز زدن .

دنګله (dangalá) ښځ .م . (ج. دنګلې) نزاع .

دننه (dənə́na) ق..درون ، داخل ، اندرون .

دڼیا (daṇyā́) ښځ .م.ج . گشنیز.

دواړه (dwā́ṛa) ص.ض.هردو .

دوپټه (dopaṭá) ښځ.م .چادر ، قدیفه زنانه ، چادرشانه .

دود (dod) نر.م.(ج.دودونه) رسمو رواج ، عادات ، دستور، آئین ، طور .

دودول (dodawə́l) مص.مت. رواج کردن ، مروج ساختن.

دودېدل (dodedə́l) مص.ل. رواج شدن.

دوړ (dūṛ) نر.م ۱) بافنده ، گلیم باف ، ۲)دروغگو .

دوړول (dūṛawə́l) مص.مت . پاشیدن ، باغبار اوردن آرد وأمثال آ ن .

دوړه (dū́ṛa) ښځ.م . ۱)گردوغبار ، ۲)اردگندم ،۳)مج.دروغ،کذب، سنون دندان و گلون.

دوړه مار (dūṛamā́r) ص.نر.م. ((ج دوړه ماران)مسخره باز.

دوړېدل (dūredə́l) مص.ل.پاش شدن آردو امثال ان .

دوک (dūk) نر.م . ۱)دق ، سل ، ۲)بغض حسد ، عناد۳) سیخ اهنیٔ چرخه نختابی.

دوکړه (dukrá) ښځ.م.(ج دوکړې) طبله ، نقاره ،۲) دوک نختابی شکسته ، ۳) موضع پای ماندن درماشین ... ۴)بازی بیجا.

دومره (dūmra) ق اینقدر .

دوولس (dwolás) عد.دوازده ۱۲

دوولسم (dwolasám) ص.عد. دوازدهم.

دوه اړخیز (dwaaṛxíz) نر.م. دوجانبه .

دوه ژبی (dwažə́bay) ص.نر.م دوزبانه .

دوه سوه(dwasáwa)عد.دوصد ۲۰۰.

دوه غاښی (dwağā́ṣay) ص.نر.م. دودندان، گاوچهارساله.

دوه کسیز(dwakasíz) ص.نر.م. دونفری.

دوه ګون (dwagū́n) نر.م. دویی ،نوټ دوافغانیگی .

دوهم (dwahám) ص.عد.دوم .

دوهمه خور (dwahamxór) ښځ .م. ربیع الثانی ، ماه چهارم هجری قمری.

دوه مخی (dwamáxay) ص.نر.م. دورویه.

دوهۍ(duhə́y) ښځ .م دوده ، جای استعمال دخانیات ملنگ ها .

دوی (dūy) ض.ج .انها .

دی ۱)(day) ض.نر.م آن .

دی ۲)(day) ق . است .

دېرش (derš) عد . سی (۳۰)

دېرشم (deršə́m) ص.عد . سی وم

دېره (derá) ښځ .م.(ج دیرې) اقامت ، اقامتگاه ، مهمانخانه ، جایگاه.

دینګ (ding) نر.م.(ج .دینگونه) شخ استاده ، اله پنبه کوبی.

دېو (dew) نر.م. دیب .

دېوال (dewā́l) نر.م .دیوار .

دېوان (dewā́n) نر.م. دفتر ، مجموعه اشعار یک شاعر.

ډ

حرف پانزدهم زبان پشتواست.

ډاډ (ḍāḍ) نر.م .تسکین ، اطمینان ، تسلی .

ډاډګیرنه (ḍāḍgerә́na) ښځ.م .تسلی ، خاطر جمعی .

ډاډه ۱) (ḍāḍә́) ص.نـــب خاطر جمعی .

ډاډه ۲)(ḍā́ḍa) ص.نـــب

۱) خوشه دلمل شده ونیم رس ، خوشه ایکه شیره گرفته باشـــد، ۲) یلمه کردن های خوشه های دلمل .

ډاډینه (ḍāḍyә́na) ښځ .م ، (ج ډاډیني) تسلیت .

ډار(ḍār) نر.م .ترس ، خوف ، بیم ، رعب .

ډارن (ḍārán) نر.م. بی دل ، ترسو.

ډارندوکی(ḍārandū́kay) نر.م.(ج.ډارندوکي) ترسوک ، بزدل.

ډارول (ḍārawә́l) مص .مت. ترساندن .

ډارېدل (ḍāredә́l) مص. ل .

ترسنیدن.

ډاربدونکی (ḍāredūnkay)

ص.نر.م. ترسنده.

ډاکه (ḍāká) ښځ.م. (ج. ډاکي) ۱) شبخون، ۲) قسمی از ململ.

ډاکه مار (ḍākamā́r) نر.م.

(ج. ډاکه ماران) یلغار کننده.

ډاګ (ḍāg) نر.م. (ج ډاګونه)

۱) جاي پاك كردن و ميده كردن خرمن، ۲) میدان و بیابان، ۳) پوسته.

ډاګه (ḍā́ga) ښځ.م.

(ج ډاګي) ۱) پایه تیلفون، خاده آویزان نمودن بودنه ها ۲) چوب پوشش سقف ۳) نوع ململ.

ډاګي (ḍāgí) نر.م.

(ج ډاګیان) پوسته رسان.

ډال (ḍāl) نر.م.(ج. ډالونه) سپر.

ډالۍ (ḍāláy) ښځ.م.

۱) محل ترصد ۲) حاشیه گلیم،

۳) گاز مدور اطفال.

ډامبر (ḍāmbár) نر.م. انبار.

ډاندس (ḍānḍás) نر.م.

(ج.ډانډسونه) کمان نداف، آله کمان مانند ندافی پنبه.

ډانډوکی (ḍānḍūkə́y)

ښځ.م. حوضچه‌شناوری.

ډانډۍ (ḍānḍə́y) ښځ.م.

۱) شاتیر، ۲) شاهین، ۳) شعله آتش که توام با دود باشد. ٤) چله، حلقهء گوش.

ډانګ (ḍāng) نر.م.

(ج. ډانګونه) ۱) چوب ضخیم که قریباً یک گز باشد و از(سوټي) کوتاه مي باشد. ؛ ۲) ګرُز.

ډانګه (ḍā́nga) ښځ.م.

(ج. ډانګي ۱) لنگ، ۲) پایه تیلفون.

ډانګه یي (ḍāngayí) ص.نب.

(ج. ډانګیان) شخص جنگره و اوباش.

ډب (ḍab)نر.م. ۱) آواز زدن و افتادن چیزي، ۲)گودال، چقوري، ۳) عظمت، ۴) معطل و استاده؛ ۵) تاوان.

ډبر (ḍabár)نر.م. ۱) خاندان، قبیله، عشیره؛ ۲) تباه.

ډبره (ḍabára) ښـــځ.م. (ج. ډبرې) سنگ.

ډبریدل (ḍabaredə́l)مص.ل. تباه شدن.

ډبرین (ḍabarín) ص. نر.م. ج. سنگی، سنگستان.

ډبلی (ḍabaláy)ښځ.م. کلوخ کوب.

ډبول(ḍabawə́l) مص.مت. زدن به زور که صدایش بلند شود.

ډپ (ḍab)نر.م. ۱) آب استاده، ۲) تاوان، تکبروغرور، کلا نکاری.

ډډ (ḍaḍ)نر.م. ۱) اماس، ۲) آواز لُک و درشت، ۳) مجوف، تنه خالی درخت که آنرا (گوگ) نیز گویند.

ډډوزه (ḍaḍū́za) ښـــځ.م. ۱) بوی تیز، تعفن؛ ۲) دود تفنگ و دود غلیظ.

ډډول (ḍaḍawə́l)مـــص.مت. ۱) مجوف کردن، کاواک ساختن، میانه تهی کردن، ۲) ازراه گشتاندن، گمراه و بی راه کردن.

ډډه(ḍáḍa) ښځ.م. پهلو، بغـــل، جانب.

ډډی ۱) (ḍaḍáy) نر.م. (ج ډډي ۱) بالش، متکا،۲)پوست گوساله مرده را کشیده از کاه انباشته و پیش روی مادرش میگذارند تا اورا دوشیده و شیر بدهد.

ډډی ۲) (ḍaḍáy) ښځ.م. باروت دانی.

ډډیدل (ḍaḍedə́l) مص.ل. ۱) اماسیدن؛ ۲) درشت شدن آواز، ۳) کاواک و مجوف شدن.

ډز(ḍaz)نر.م. آواز فیر تفنـــگ و غیره.

ډزو ډوز (ḍazoḍū́z)نر.م. صدای پیهم تفنگ ها و توپ ها،

انفلاق های پیهم.

ډزول (dazawə́l) مــــص.مت.

۱) زدن، ۲) کوبیدن،

ډغره (dağə́ra) ښخ.م. تصادم،

ډکهٔ زدن با چیزې.

ډک (dak) ص.نر.م. ج..پر و

مملو؛ انبا شته.

ډکول (dakawə́l) مــص.مت.

۱) پر کردن، آگندن، انباشتن، مجازاً حامله کردن؛ ۲) تمباکو در سرخانهء چلم انداختن.

ډکېدل (dakedə́l) مص.ل.

۱) پر شدن؛ ۲) حامله شدن سگ ماده.

ډګر (dagár) نر.م. (ج. ډګرونه)

میدان، دشت خالي.

ډګره (dagə́ra) ښــــــخ.م.

(ج. ډګرې) زمینی که گیاه و بته نداشته باشد.

ډګه (də́ga) ښخ.م. آله تناسلي، ذکر.

ډلګۍ (dalgə́y) ښخ.م. جماعته از سه تا ده نفر.

ډلګۍ مشر (dalgəymašə́r) نر.م. حواله دار، منصب دار ډ لګۍ.

ډله (dála) ښخ.م. جماعت، گروه

ډله ییز (dalayíz) ص.نب. گروپی. دسته جمعی.

ډم (dəm) نر.م. (ج. ډمان) مطرب، حجام، دلاک، سلمانی.

ډمامه (damāmá) ښــــــخ.م. (ج. ډمامې) نقاره.

ډمبره (dambára) ښخ.م. گاوزنبور، گاوزنبور سرخ.

ډمول (damawə́l) مص. مت. آب را ایستاده کردن.

ډمه (dəma) ښخ .م. (ج. ډمې) مشاطه، سازنده.

ډمېدل (damedə́l) مص.ل. ایستاده شدن آب.

ډنډ (dand) نر.م. ۱) آبگیر، حوض طبیعی، تالاب، کول، آب

ایستاده؛ ۲) وادی سر سبز و شاداب و اغلباً همره شین استعمال میشود؛ ۲) روی آیینه. جیوه آئینه.

ډنډر (dandár) نر.م. ۱) نار و ساق نبات، شاخهء حبوبات؛ ۲) حلقهء پیزوان زنان.

ډنډکی (dandakáy)نرم. کچری قروت.

ډنډوره (dandorá)ښځ.م. جار، نقارهٔ تشهیر و جار

ډونډورچی(dandorčhí)

ص.نر.م. جارچی.

ډندوکار (dandokār) نر.م.

شور و غالمغال.

ډنډوکی (dandūkay)نر.م. ج.

کول خورد، تالاب خورد.

ډنډول (dandawə́l) مص.

ل. آ ب را در کول جمع و استاده کردن.

ډنډه ۱) (dánda)ښځ.م.

(ج. ډنډې) کرد مستطیل پر آب شا لی کاري، پلوان کلان براي ایستاد کردن آب.

ډنډه۲) (dandá) ښځ.م. (ج.

ډنډې) ۱) چوگان، ۲) شاهین ترازو، ۳) ساقه نبات، ٤) میل نی مانند و مجوف.

ډنډېدل (dandedə́l) مص.ل.

ایستاده شدن آب و یک کول را تشکیل کردن.

ډنګا (dangā́) ښځ.م. آواز مکرر

دایره و نقاره و غیره .

ډنګر (dangár)ص. نر. م.

۱) لاغر، ۲) گاو .

ډنګ وډونګ(dangodū́ng)

نر.م. ساز و سرود، ساز و آ واز.

ډنګول (dangawə́l) مص.مت.

نقاره زدن، ډول زدن، رباب و غیره آ لات سرود زدن.

ډنګېدل (dangedə́l) مص.ل.

زده شدن نقاره و امثال آ ن.

ډوب (dūb)ص. نر.م. ج.

۱) غرق، مستغرق، ۲) گم شدن،

ډوبول (ḍūbawál)مص.مت.
غرق کردن.

ډوبېدل (ḍūbedál) مص.ل.
۱) غرق شدن، مستغرق شـــــدن؛ ۲) بیهوش شدن.

ډوډه (ḍūḍa) بنځ.م. (ج. ډوډې)
۱) بوته کله خار؛ ۲) غوزهء کوکنار؛ ۳) نان جواری.

ډوډی۱) (ḍūḍay) نر.م.
۱)سوجی، استخوان سر سرین، ۲) بازی اطفال است که ذریعه چار مغز اجرا میکنند.

ډوډی۲) (ḍoḍáy) بنځ.م. نان ، طعام، دعوت، مهماني.

ډوډی غپ (ḍoḍəyğáp)ص. نر.م. ۱) شکمبو، بخیل، حریص.

ډوډوی مار (ḍoḍəymár) ص. نر. م. نان ده، سخی، سخاوت مند.

ډوګره (ḍográ)ص.نب.
۱) شخص مفلس و بیباک و بي اعتبار؛ ۲) رفیق راه بد.

ډوګل (ḍogál)نر.م. خفقان، دقیت.

ډول۱) (ḍol)نر.م. (ج. ډولونه)
۱) دهل، ۲) دلوه، ۳) غله دان آسیا.

ډول۲) (ḍawl)نر.م. ۱) قسم، طور، ۲) آرایش، فیشن.

ډولچه (ḍolʎa)بنـــــــځ.م.
(ج. ډولچې) تاس حمام، دلوه چاه .

ډولچي (ḍolč í)نــــــر.م.
(ج. ډولچیان) دهل زن، دهل نواز.

ډولک (ḍolák)نر.م. ۱) دهلک، دهل خورد؛ ۲) قطی؛ ۳) چیزي که به ذریعه حرارت آفتاب سخت شود.

ډولي۱) (ḍawlí)ص.نب. فیشنی، آراسته ، مزین.

ډولی۲) (ḍoláy)بنځ.م.حجله عروس.

ډومبکی (ḍūmbakáy) نر.م.
دهلک خورد بازی کودکان که یک دسته دارد و از هر دو طرف چوبک های خورد داشته، بسته حرکت میکند که بذریعه همان دو چوبک زده میشود؛
۲) ماده سیاه و تلخ که در لانهء زنبور بی عسل باشد.

ډومبورى (dumboráy)نر.م.
(ج. ډومبوري) توده‌ء سرگین.

ډونګ (dong) نر.م. چپاوُل ، چور، به چپاوُل بردن حـــــيوانات؟ ۲) غرور، ۳) تمسخر و استهزاء.

ډونګه (dũnga) ښځ . م.
(ج.ډونګې) ۱) چاربند انسان ، کمرباریک انسان۲) مسخره ومذاق.

ډیبک (díbak) نر.م. ۱) بلندی ساحل دریا؛۲) یک نوع پرنده دشتی خورد که دراوایل بهار میاید ورنګ ان ابلق میباشد.۳) مج. ادم چالاک ولاغر.

ډیچه (díča) ښځ .م. (ج. ډیچې) جست وخیز وحشیانه ومستانه وار.

ډیډه (didá) ښځ .م. ۱) پارچه و اغاز یکه ذریعه آن میخ مرکز آسیا محکم میکنند؛ ۲) چرمیکه سوراخ کوزه و غیره به آن بسته میـکنند؛ ۳) انداخت و فیر بصورت اجتماعي، ٤) دهن بند بوتل و غیره مانند کاک و امثال آن؛ ٥) گره کلوله لته یی نی چلم، ٦) آهن دو شاخه‌ء میخ مانند که سپار با کنده محکم میکـــنند و آنرا(پولکی و کبره) نیز میگویند.

ډیر (der)ق. زیاد، بسیار، خپلی، افزون.

ډیران (derãn)نر.م. پارودان، محل انبار و پارو.

ډیرول (derawə́l) مص. مت. افزودن، زیاد کردن.

ډیرى (deráy)ښځ.م. کود، توده‌ء پارو و غیره ، مخزن، گدام غله و غیره.

ډیریدل (deredə́l) مص.ل. بسیار شدن، زیاد شدن.

ډیل (dil)نر.م. ۱) تأخیر، تعطیل، درنگ، مکث، ۲) شکوه. حشمت.

ډیلول (dilawə́l)مص.مت. تعطیل کردن.

ډیله (dilá)
ښځ.م. سعد کوفی.
(نباتی است خیلی نازک و لطیف که میوه هارا در بین آن حمل و نقل میدهند.)

ډیلېدل(ḍiledə́l) مص.ل.

معطل شدن.

ډینداپ(ḍindā́p)نر.م. نداف

ډینګ(ḍing) نر.م.۱) ګزلینګ،

پرندهء است آبي بقدر بودنه و يا

کلانتر ازان که پای

و نول دراز دارد، ۲) بلند، مرتفع؛

۳) مج. آدم قد بلند.

ډنګری(ḍıngray)ښـــخ.م.

۱) سمارق؛ ۲)یك لنګ آبکشی چاه،

۳) چوب جیپهء جاله که آنرا (پر) نیز گویند؛ ٤) چوب لخ کوبی ؛٥) کوبه نداف .

ډېوټ(ḍewát) نر.م. چراغ

دان، پا یهء چراغ .

ډیوډی(ḍiwḍə́y) ښخ.م. ۱)

راهرو سر پوشیده، دهلیز، سوپ، ۲) آهن کلوله خرادی مانند که در کتارههای آهنین بر نوک آهن هاي

عمودی کتاره نصب میکنند.

ډېولا(ḍewlā) نر. م. سګ

ماهی.

ډېوه(ḍewá) ښخ.م. چراغ.

ذ

حرف نهم زبان عربي است كه در زبان پښتو بطور مستعار استعمال ميشود. ارزش ابجدي آن (۷۰۰) است.

حرف هفدهم زبان پشتو است که ارزش ابجدی آن (۲۰۰) است.

را بر سیره (rābarséra) ص.نب. افشا، اشکارا، ظاهر.

رابلل (rābalə́l) مص.ل. به طرف خود طلبیدن، دعوت کردن .

راپورې (rāpóre) ق. ۱) اینطرف و به طرف متکلم چسپیدن ۲) بستن دروازه.

راپورې کول (rāporekawə́l) مص.مت. بسته کردن دروازه، ۲) از دریاودیگرجاها گذشتاندن.

راتګ (rātág.) نر.م. آمدن .

را تلل (rātlə́l) مص.ل. آمدن، وارد شدن . چون این مصدر خلاف القیاس و بی قانون است، لذا تمام افعال و مشتقات بصورت مستقل نوشته شده است.

راتلونکی (rātlū́nkay) نر.م. (ج. راتلونكي) ۱) مستقبل، آینده. ۲) وارد شدنی، آمدنی .

راته (ráta) ق. برای من، به من.

راټولول (rāṭolawə́l) مص.مت. فراهم کردن، جمع کردن.

راټولېدل (rāṭoledə́l) مص.ل. فراهم شدن ، گرد آمدن، با هم جمع شدن.

راشه۱)(rā ǩ á) بنځ.م.(ج. راشې) خرمن پاک شده غله.

راشه۲) (rā ǩ a) امر است از مصدر راتلل، به معنا بیا .

راشه درشه .(rā ǩ ádar ǩ á). بنځ.م. دارومدار، رفت و آمد.

رابنکول(rāṣ kól) نر.م. گاوزنبیل.

راغه (rāğa) نر.م. (ج. رغونه) دامنهٔ کوه.

راغی (rāğay) نر.م. مخفف از (راغلی) به معنی آمد.

راکړه ورکړه rākṛawárkṛa بنځ.م. داد وستد، داد و گرفت.

رانجه (rānjə́) نر.ج. سرمه .

رانځره (rānǰṛə́)نر.ج. تیل ناچ.

رانۍ(rāṇə́y) بنځ.م.(ج.رانۍ گانې) ۱) هندوزن۲) زن راجا، ملکه.

راهیسې.(rāhíse) ق. به اینطرف

ربړ(rabṛ). نر.م.مشقت، زحمت .

ربړول .(rabṛawə́l) مص.مت. تعذیب، رنجانیدن، تکلیف دادن.

ربړه.(rabṛá) بنځ.م.(ج. ربړې) زحمت، تکلیف ،دعوه.

ربړېدل (rabṛedə́l) مص.ل. پریشان شدن ، رنجیدن .

رپ (rap) نر.م.۱) تپش، لرزه، ۲) لمحه، ثانیه؛ ۳) رف خانه که بر آن ظروف میمانند.

رپا (rapā́)بنځ.م. تپش، لرزه.

رپول.(rapawə́l) مص.مت. لرزاندن، پلک زدن.

رپېدل (rapedə́l) مص. ل. لرزيدن، اهتزاز، تپيدن، پلک زده شدن.

رټل (rtəl) مص.مت. توبيخ، سرزنش ، راندن، طرد کردن‌که آ نرا (ترټل) نيز گويند.

رجړومه (rajrṛū́ma) ښځ.م. سرمه دانی.

رخه (rəxá) ښځ.م. (ج. رخې) کينه، حسد.

رډ (raḍ) ص.نر.م.ج. ۱) چشم بر آمده، شوخ چشم،۲) علانيه،صاف، برا لا، ۳) سر تمبه، عمل نه کننده.

رډبډ (raḍbáḍ) نر.م. اشـــــکارا صراحتاً.

رډی (raḍáy) ص.نر.م. چشم لق، چشم بر آ مده.

رژول (ražawə́l) مص.مت. ريختاندن .

رژېدل (ražedə́l) مص.ل. ريختن.

رسۍ (rasə́y) ښځ.م. ج. ريسمان.

رسېدل (**rasedə́l**) مـص.ل. ۱) رسيدن. ۲) مج پخته شدن ميوه؛ ۳) بالغ شدن.

رشه (raš á) ښځ.م. ۱) خوی، عادت، طبيعت، دســــتور، دود، ۲) آذوقه ۳) قيماق.

رښتيا (rəṣtyā́) ښځ.م. صداقت وراستی، راست، ضد دروغ.

رښتين (rəṣtín) ص. نر.م. صادق، راستکار.

رښتينواله (rəṣtinwā́la) ښځ.م، اخلاص، صداقت.

رغړول (rğaṛawə́l) مص.مت. لول دادن ۲) اب در دهن‌گنګال کردن.

رغښت (rğə́ṣt) نر.م. لول.

رغښتل (rğaṣtə́l) مص.ل. لول خوردن.

رغول (rağawə́l) مص.مـــت ، ۱) درست کردن.۲)دوختن۳) منقش

کردن.۴) قطع رابط دوستی ، قطع تعلق ومراوده.

رغیدل (rağedə́l) مـــص.ل.
۱)دوخته شدن۲)درست شدن،
۳) قطع رابطه شدن.

رمباړه (rambā́ṛa) بـــخ.م.
(ج رمباړې) اواز گاو وگوسفند و غیره.

رنځ (ranǰ) نر.م. (ج. رنځونه)
مرض وزحمت.

رنځور(ranǰū́r) ص.نر .م. (ج
رنځوران) مریض.

رنځوری (ranǰūrí) بـــخ.م.
مریضی.

رنځوریدل (ranǰūredə́l) مص
.ل. مریض شدن.

رنډ (ranḍ) نر.م. اصـــــــــرار،
تقاضای مکرر.

رنګړی (rangṛáy) نـــــر.م.
(ج رنګړي) یکه یکه، پراګنده و ازهم
جدا.

رڼا (raṇā́) بنخ.م.(ج. رڼا ګاني)
روشنی.

رڼه (rṇa) بنخ.م. رشک ، تخم شپش

روټه (rúṭa) بنخ.م. (ج. روټې) نان
جوی .

رودل(rawdə́l) مص.مت. مکیدن.

روزل(rozə́l) مص.مت. پروراندن.

روزنتون (γozantū́n) نر.م .
تربیه خانه .

روزنه (rozə́na) بـــخ.م. تربیه،
پرورش .

روژه تی (rožatáy) ص.نر.م.
روزه دار.

روژه (rožá́) بنخ.م. روزه رمضان

روژه ماتی(rožamā́tay) نر.م.
افطار.

روږدول(ruẓdawə́l) مص.مت.
اموخته کردن، بلد کردن.

روږدېدل (rūzdedә́l) مص.ل.
اموخته شدن، بلد شدن .

روستاړی (rūstāṛay) نـــر.م.
پسینه، پساوند.

روښان (roshān) ص.نر.م. روشن

روښانول (roshānwә́l) مص.
مت. روشن کردن.

روښانیان (rosānyān) نر.ج.
پیروان و مریدان پیر روشان.

روښنایي (rosnāyí) ښځ.م.
روشني.

روغبړ (roğbáṛ) نر.م. مصافحه.

روغتون (roğtūn) نــــــر.م.
(ج روغتونونه)شفاخانه.

روغتیا (roğtyā) ښځ.م. تندرستی.
صحت .

روغتیا پال (roğtyā pāl) ص.
نر. م. نرس .

روغ رمټ (roğramaṭ) ص.
نر.م. صحیح و سالم .

روغول (roğawә́l) مص.مــت.
۱) درست کردن، ۲) شفا دادن.
۳) باهم اشتی کردن .

روغه (roğa) ښځ.م. (ج. روغې)
صلح، ساز گاری، آ شتی .

روغه وال (roğawāl) نر.م.
میانجی، شخص مصلح.

روغېدل (roğedә́l) مـــص.ل.
۱) صحت یاب شدن، ۲) اشتی شدن،
۳) درست شدن.

روکی (rokáy) نر.م. (ج.روکي)
مخفف از ورورکی به معنای برادرک.

روڼ (rūṇ) ص.نرم. روشن، جلادار،
مشعشع، ملمع، درخشان.

روڼ (rawṇ) نر.م. ۱) نوبـــت
۲) مرتب، منظم، ۳) قسمي از گلوله
توپ است .

روه (roh) نر.م. ۱) نام علاقه پښتونها.

(افغانستان)؛ ۲) نام کوهی است در افغانستان.

روهي(rohí)ص.نب. باشنده سر زمین روه.

روهیلی(rohiláy) ص.نب .باشنده افغانستان.

روی۱) (rawé) ښځ.م. ۱) مادر ال شیشک ؛ بلا .

روی۲) (ráway) نر.م. شخص چالاک و گستاخ، حریص.

ریبز(rebáz) نر.م. جارو .

ریبل(rebál) مص .مت .درو کردن.

ریتاړه(ritāṛa) ښځ.م. توته کالا،

تریشه جامه.

ریچن (ričhán) ص.نر.م. رشکی، چیزی که تخم شپش در ان باشد.

ریچه (richa) ښځ.م. تخم شپش

ریچې ریچې(rič é ričе)

ص . نب . میلۍ میلۍ .

ریخ (rix) نر.م. ۱) فضله رقیق ، فضله اسهال ۲) بازی پنجاق که به سنگ های خورد،خورد اجرا میشود.

رېږ(reẓ)نر.م. لرزه، رعشه ، تپش.

رېږدول (reẓdawə́l)مص.مت. لرزاندن.

رېږدېدل (reẓdedə́l)مص.مت. لرزیدن.

ړ

حرف هژدهم زبان پشتو است.

ړپ(ṛap) نر.م. ۱خاک نـــــرم، ۲) ماده لزج، آواز اتصال زبان به کام.

ړپول(ṛapawә́l) مص.مت. جنبش دادن اب. ۲) حرکت وزدن زبان به کام .

ړپیدل(ṛapedә́l) مص.ل. چپه و جنبش خوردن اب.

ړچ(ṛәčh) نر.م.لق، لرزان ·

ړچند(ṛač ánd) ص.نر م. ج. بسیار لق .

ړچول (ṛač awә́l) مص.مت.

لق دادن، شور دادن.

ړچېدل (ṛač edә́l) مص.ل. لق شدن، لرزیدن .

ړخبنی (ṛaxbanáy) نـــــر. م. بازوی چار پایی.

ړک (ṛak) نر.م. مففن لق به معنای متحرک و لرزنده.

ړکول(ṛakawә́l) مص.مت. لق کردن، تکان دادن.

ړکېدل(ṛakedә́l) مص.ل.لق شدن، تکان خوردن.

ړندول(ṛandawә́l) مص.مت

کور کردن، نا بینا ساختن.

ړنګ(ṛang) نر.م. خراب، ویران.

ړنګ بنګ(ṛangbáng) نر.م.

مست و پریشان و نپشه۲) رفتار خرامان و نازدانه.

ړنګول (ṛangawә́l) مص.مت.

ویران کردن.

ړنګېدل. (ṛangedә́l) مص.ل.

خراب شدن، ویران شدن.

ړومبی(ṛombánay) ص.نـر.م.

(ج. ړومبني) اولین، پیشینه، سابقه.

ړومبی خور(ṛombayxor) بنځ

م. ربیع الاول ،ماه سوم هجری قمری.

ړوند(ṛūnd) نر.م. (ج.ړانده) کور ،نابینا.

ړوندچرګ (ṛūndčṛg) نر.م.

مرغ کور ،نوع از بازی اطفال است که یک بچه را چشم بسته دریک دایره میشانند ودیگر اطفال انرا خارج از دایره به کلاه می زنند وبچه چشم بسته کلاه را پالیده میگیرد.

ړوندول. (ṛūndawә́l) مص.

مت. کور کردن.

ړوندېدل. (ṛūndedә́l) مص.

ل. کور شدن.

ز

حرف نوزدهم الفبای پشتو است که ارزش ابجدی آ ن ۷ است.

زار (zār)نر.م. جار، قربان، فدا .

زار(zār zār) نر.م. جارجار، قربان قربان..

زارول (zārawә́l) مص.مـــت. فدا کردن.

زاره ترکی(zāratrákay) نر.م. ۱) مرده، ۲) غم، زحمت، حزن .

زاره چاودی(zāračā́wday) نر.م. زحمت کش ومغموم.

زاریدل(zāredә́l) مص.ل. فدا شدن، قربان شدن

زاریده(zāredә) نر.ج. فدا شدن .

زاوله (zā́wla)ښح.م. ساجق.

زامه (zāma) ښځ.م (ج زامی) الاشه.

زانګو(zāngó)ښځ.م. گهواره.

زانه(zā́ṇa)ښځ.م. (ج زانې) کلنگ.

زبیښاک(zbe ṣ āk) نــــر.م. استثمار.

زبیښل(zbeṣ ә́l) مص.مــــت. جوشیدن،شپلیدن.

زپل (zapә́l) مص، مت. ازیت رسانیدن، مضمحل کردن.

زخه (zә́xa) ښځ.م . (ج. زخې) ۱)گره، ۲)زخ، زگېل،۳) جوک تفنگ ، ۴) دانهٔ سخت که بر بدن ظاهر شود.

زده کړه (zdákṛa) ښـــخ .م.
آموزش، تعلیم.
زر (zər) نر.م. ۱) زود؛۲) هزار، ۱۰۰۰.
زرځې (zarǰe) ص.ښځ.ج.
رنگ سرخ مایل به کبودی.
زرځې سترګې
(zarjestə́rge) ښځ.ج .چشم میش، چشمیکه سرخ و مایل به کبودی باشد.
زرغون(zarğū́n) ص.نرم. رنگ سبز مایل به زردی؛ ۲) روییده.
زرغونول(zarğūnawə́l)مص.
مت. ۱) سبز کردن، رنگ سبز دادن؛ ۲) رویانید. ۳) مج. بختیار و صاحب اقبال کردن .
زرغونېدل(zarğūnedə́l) مص .
ل. ۱)سر سبز شدن، رنگ سبز به خود گرفتن؛ ۲) روئیدن؛۳) صاحب اقبال شدن .
زرکه (zə́rka) ښځ.م. (ج. زرکې)
کبک ماده.
زرګون(zargū́n) نر.م. نوټ هزار افغانی.
زړښت(zaṛə́ṣt)نر.م. پیری
زړګی(zaṛgáy) نر.م. دلک ،بطور محبت لقبی است از طرف پدر به پسر.
زړوکی(zaṛū́kay) نر.م. پارچه کهنه .
زړول (zaṛawə́l) مـــص.مت.
کهنه کردن، پیر ساختن.
زړه (zṛə) نر.م. (ج. زړونه) دل.
خاطر، ضمیر.
زړه بدی(zṛabadáy) ص.نر.م.
خپګان . .
زړه خوږی(zṛəxū́ẓay) ص
.نر.م. همدرد، غمشریک.
زړه سواندی(zṛəswā́nday).
نر.م. دل سوز.
زړه سول(zṛaswə́l) مص.مت .
دل سوزی کردن، ترحم .
زړه سوی(z ṛəswáy) ص.نر
.م. دل سوخته، غم دیده، مصیبت زده.
زړه شین.(z ṛə ş ín) نر.م.
قهر آلود، خشمناك، دل ارزده.
زړه کول(zṛakawə́l) مص.ل.
جسارت کردن، دلېری و جرئت کردن.
زړه کېدل (zṛəkedə́l)مص .
ل. دل خواستن، به دادن چیزی رضامند شدن.

زړه لوغی (zaṛalwǎğay) ښځ.م. ګاو کهنه دوش.

زړه نا زړه (zṛənāzṛá) ق. دل نادل.

زړه ور (zṛəwár) ص.نـــــــر.م. دلاور، شجاع، بهادر، پردل.

زړورتیا (zṛəwartyā́) ښځ.م. شجاعت، مردانگی، بهادری، دلبری

زړی (záṛay) نر.م.۱) مغز خسته، ۲) تخم خربوز و تر بوز و امـــــثال آن.

زړېدل (zaṛedə́l) مص. ل. کهنه شدن، پیر شدن، ساخورده شدن.

زښت (zaṣ t) ق.بسا، بسیار، ۲) منفور.

زغره (zğə́ra) ښځ.م. (ج زغری) زره، جوشن.

زغم (zğam) نر.م. ۱) برداشت، صابر، تحمل. فروخوردن. قهر و غضب ۲) جذب، هضم.

زغمل (zğamə́l) مـــــــص.ل. ۱)حوصله کردن، برداشـــــــــت کردن؛۲) جذب کردن، هضم کردن.

زګېروی (zgerwáy) نـــــر.م. (ج. زګېروي) ، نالش و فریاد مریض.

زګېرل (zgeṛə́l) مص.مت. ګنګوګ کردن.

زلمی (zalmáy) نـــــــــــر.م. (ج. زلمیان، زلمي).جوان.

زلمیتوب (zalmitób) نـــر.م. جوانی.

زمری (zmaráy) نر.م(ج. زمریان) اسد، شیر .

زمریالی (zmaryālá́y) نـــــر.م. شجاع، بهادر، عسکربهادر.

زموږ (zmūẓ) ص.ج. ازما.

زمولول (zmolawə́l) مص.مت پژمرده کردن، پریشان کردن، ناتوان ساختن.

زمولېدل (zmoledə́l) مص.ل. پژمرده شدن، ناتوان و ضعیف شدن. پریشان شدن.

زنځ (zanǰ) نر.ج. زمج.

زنځه (zánǰa) ښځ.م. (ج زنځې) هزار پا.

زندی (zandə́y). ښځ.م .حلقه، منع تنفس، غرغره، حلقه دوانک.

زنګول (zangawə́l) مص.مت. ګاز دادن.

زنګون(zangūn) نــــــــر.م. (ج.. زنګــنونه) زانو..

زنه(zəná) ښځ.م.(ج.زني)ذقن،زنخ..

زنغوزی(zanğuzáy)نــــــــر.م. (ج.زنغوزی) جلغوزه .

زنکی(zankə́y) ښځ.م زیره.

زورکی(zwarakáy) نر.م. فتحه، فتحهء مخصوص زبان پشتواست،حرکت بین بین است .

زورل(zorál) مص.مت .دشنام دادن، رنجانیدن.

زوروَر(zorawár)ص.نر.م .ج. طاقت مند، قوی .

زوړ(zoṛ) ص.نر.م. (ج.زاړه) پیر، کهنه، معمر، دیرینه، باستان.

زوږ(zwaẓ) نرم. ۱) شور، غوغا،۲) قحط، نیست.

زوښا.(zoṣā) ښځ.م.(ج.زوښاوې) دوشاب، شیره چیز شیرین.

زوښول(zoṣawə́l) مص.مت. جوش دادن.

زوکړه(zokṛa) ښځ.م(ج زوکړې) زایش، تولد.

زول۱)(zawál) نر.م. بوته بوی مادران.

زول۲) (zūl) نر.م.۱) هفته بارانك. بارش دوامدار،۲)خنك و باد سرد.

زولن.(zawlán) نر.م. زخم ریمدار

زوم(zūm) نر.م. (ج.زومان) داماد .

زومبک(zombák) نر.م .ج (زومبکان) ۱) پوپك؛ ۲) حصهء انبوه نباتات، پوپك جواری.

زوول(zowə́l) مص.مت. زایانیدن، تولد کردن.

زوه(záwa) ښځ.م. (ج. زوې) ریم، زرداب دانه.

زوی(zūy) نر.م. (ج. زامن) پسر، بچه.

زوی مړی (zūymaṛay) ص.نر.م. پسر مرده، بچه مرده.

زوی نیو(zūyníw) ص.نر.م. بچه خوانده.

زه(zə) ض.م.(ج.موږ) من .

زیات (zyāt)ق. بسیار ، زیاد.

زیاتره(zyātára) ق. اکثر، زیاده .

زیاتول(zyatāwə́l) مص.مت. زیاد کردن، افزودن.

زیاتی(zyātáy) نر.م. ۱)زیاده، اضافه؛ ۲) تجاوز.

زیاتېدل(zyātedə́l) مص.ل. زیاد شدن، بسیار شدن.

زیار (zyār) نر.م. کوشش، سعی، جدوجهد. ۲) افسوس، ارمان.

زیارکښ(zyārkáṣ) ص.نر.م. ج. زحمت کش، ساعی، کوشنده، کوششی.

زیارن (zyārán)ص.نر. م. وک. زیار کش.

زیاره(zuā́ṛa) ښځ.م. (ج.زیارې) دشنام.

زېرمه(zérma) ښځ.م.(ج.زیرنی) ۱) سفارش،۲) ذخیره، ۳)خبرگیری.

زېرمه تون(zermatū́n). نر.م. ذخیره گاه.

زېرموال(zermawā́l) ص.نر.م. ذخیره کننده، پاسره کر.

زېری(zéray) نر.م. مژده، خبر خوش، نوید، بشارت..

زېړ (zeṛ)نر.م. زرد، صفرا .

زېړانکه(zeṛānáka) ښځ.م. نوعی از پرنده دهقانک ۲) پرنده معروف که آنرا دختر صوفي مینامند.

زېړی(zeṛáy) نر.م. یرقان، مرض زردی.

زېړېدل(zeṛedə́l) مص.ل..زرد شدن.

زیږ(ziẓ) ص.نر.م.درشت .

زېږنتون (zeẓantū́n) نر.م. زایشگاه.

زېږنده(zeẓə́nda) ښځ.م. چشمه.

زېږول ۱)(zeẓawə́l) مص.مت. زایاندن، تولد کردن.

زیږول ۲)(ziẓawə́l) مص.مت. درشت کردن.

زېږېدل ۱)(zeẓedə́l) مص.ل. زا ئېدن ، تولدشدن .

زیږېدل ۲)(ziẓedə́l) مص.ل. درشت شدن.

زېل (zel) نر.م.. غل، طنابو یازنجیریکه گردن محبوسین را بسته میکنند. ۲) اسرار و سر تمبگی.

زیم(zyam) نر.م. نم.

زېمنه (zemna) ښځ.م. (ج.زېمنې) ۱) شوربا،۲) خجل و شرمنده.

زېمناک(zemnā́k) ص.نر.م. زمین نمناک.

زېندی(zendáy) ښځ.م. حلقه منع تنفس، غرغره..

ژ

حرف بیستم (۲۰) الفبای زبان پشتو است.

ژارغالی(žārğālay) نر.م.
چقوریکه مردم صحرا و کوچی‌ها در زمین کنده و در آن زیست مینمایند.

ژاوله (žāwla) ښـــــــځ.م.
(ج. ژاولې) ساجق .

ژباړن (žbāṛan)ص.نرم. ترجمان، مترجم .

ژباړنه (žbāṛəna)ښځ.م. ترجمه .

ژباړونکی(Žbāṛūkay) ص.نر.
.م. وګ. ژباړن .

ژبپوهان(žəbohān) ص.نر.م.
زبانشناس.

ژبپوهنه(žəbohāna) ښځ.م.
زبانشناسی.

ژبغړاند (zəbğaṛānd) طفل نَو به سخن آمده.

ژبور(žəbawār) نر.م. ج.
۱) زبان آور، زبان دراز، ۲) شخص فصیح.

ژبه (žəba) ښځ.م ج. ژبې) زبان، لسان .

ژ بی(žabəy) ښځ.م. ۱) زبانچه،

کوچلک ۲) تریز جامه.

ژر(žər) ق. زود.

ژرترژره(žə́rtəržə́ra) ق. فوراً، بلا تأمل.

ژرنده(žránda) ښـــــــخ.م (ج. ژرندې) آسیا.

ژرنده گړی (žrandagəṛay) ص.نر.م. آسیاوان.

ژړا (zaṛā́) ښخ.م. (ج.ژړاوې) گریه.

ژړاند(žaṛā́nd) ص.نر.م. ج. گریه کنان.

ژړبخون (žaṛbaxū́n) ص.نر.م. ج. زرد مانند.

ژړل(žaṛə́l)مص.ل.گریه کردن.

ژړول (zarawə́l) مـــــص.مت گریاندن

ژړغونی(žaṛağū́nay) ص.نر.م. گریه آلود.

ژړېدل(žaṛedə́l) مص.ل. گریه کردن.

ژغ۱) (žağ) نر.م. آواز، صدا.

ژغ ۲)(žağ) نر.م. ۱) یوغ؛ ۲) یک پره بېل گل.

ژغورل(žğorə́l) مص.مت.نجات دادن، نگاه داشتن، حفاظت کردن.

ژغورنه (žğorə́na) ښخ.م. نجات دادن، حفاظت کردن.

ژغی(žəğáy) نر.م. زنبیل که در آن زخمی های حیوانات و دیگر انتقال میدهند.

ژمنه (žmā́na) ښخ.م. وعده، قول، لوظ.

ژمی (žā́may) نر.م. (ج. ژمي) زمستان.

ژنکی(žaṇkáy) نر.م .پسر نو بالغ شده.

ژنی(žaṇáy)نر.م. وگ. ژنکی.

ژواک(žwā́k) نر.م. زندگی، حیات.

ژوبل(žobā́l) ص.نر.م. زخمی، افگار، خسته. مضمحل.

ژوبلور(žoblawár) ص.نرم. عسکر.

ژوبلول(žoblawə́l) مص.مت افگار کردن، مضمحل کردن.

ژوبله(žóbla) ښخ.م (ج ژوبلې) مجروحیت، خستگی.

ژوبلېدل(žobledə́l) مص.ل.

افکار و زخمی شدن، مضمحل شدن.

ژوبڼ(žobáṇ) نر.م. باغ وحش ،باغ حیوانات.

ژور(žawár) ص.نر.م. ج. عمیق، چقور.

ژورول(žawrawə́l) مص.مت. چقور .کردن.

ژوره(žawára)ښځ.م.(ج ژورې) ۱) زلو ۲) نشیب.

ژوربدل (žawaredə́l) مص.ل. چقور و عمیق شدن .

ژوند (žwand) نر.م. حیات، زندگی.

ژوندون (žwandū́n)ص.نر.م. زیست، زنده گانی.

ژوندی (žwandə́y) ص.نر.م. حیات، زنده.

ژوول.(žowál) مص.مت. خائیدن، جویدن .

ژوی(žáway) نرم. جاندار، حیوان، زیروح .

ژی (žay) نر.م. (ج ژي) مشـــک آ ب.

ژۍ (žəy) ښځ.م. ۱) زه کمـــان ، ۲) کناره حا شیه.

ژیړ (žir) نر.م.ج. زرد .

حرف (۲۱) زبان پشتو است.

ږدن(zḍən)نر.ج. ارزن .

ږلۍ (zaləy) ښځ.م. ج. ژاله.

ږمنځ(zmənǰ) ښـــــځ.م (ج.ږمنځې) شانه.

ږمنځول(zmanǰawə́l) مص.مت. شانه کردن ریش و سر.

ږمنځېدل.(zmanǰedə́l) مص.ل. شانه شدن

ږنګورۍ. (zangū́ray) نر.م. خوشه انګور .

ږو(zo) ا د. کلمهٔ قسمیه است. که (ګو) هم تلفظ میشود.

ږیره(zíra) ښځ.م.(ج. ږیرې) ریش.

ږیره ور(zirawár) ص.نر.م. ریش دار.

س

حرف بیست و دوهم الفباي زبان پشتو است.

سا (sā) بنځ.م (ج. ساوې ۱) دم، نفس ۲) روح، جان ۳) هواء باد ۴) بوی بد.

سابه (sābә́) نر.ج. سبز یجات ، ترکاری ،ساګ.

سابه والا (Sābawā́la) ص.نر.م. سبزي فروش.

ساتل (sātә́l) مص.مت. نگاه داشتن، حفاظت کردن.

ساتندوی (sātәndū́y) نـــــر.م. (ج. ساتندویان) نگاه بان، حامی.

ساتنه (sātә́na) بنځ.م. نگاه باني، محافظت، نگاه داشت .

سادو (sādū́) نر.م. شیاد، طوار، مداح.

ساده (sādá) ص.نـــــــــب

۱) بی تکلف، بسیط، ۲) بی نقش.

سادتوب (sādatób) نر.م. بی آلایشی . ساده گی .

سادین (sādín) نر.م. زمین شدیار شده.

ساډو (sāḍū́) ص.نر.م. لافوک.

ساډۍ (sāḍə́y) ښځ.م. زن احمق و تنبل.

ساروان (sār wā́n) فا. نر. م. شتربان .

ساری (sā́ray) نر.م. عدیل، همسر، همتا، مانند.

ساړه (sāṛə́) نر.ج. سرما، خنکی، سردی.

ساړه تاوده (sāṛətāwdá) نرج. پیاوه.

سازښت (sā́zəṣt) نـــــر.م. ۱) موافقت، سازش، ۲) درستی.

سازول (sāzawə́l) مص.مت. ساختن، ایجاد کردن.

سازېدل (sāzedə́l) مص.ل. ۱) ساختن شدن، ۲) موافق شدن.

ساک (sāk) نر.ج. وگ. سابه.

ساکښ (sākáṣ) نر.م. ذیروح.

ساکښل (sākṣ ə́l) مص.ل. نفس کشیدن، تنفس کردن.

سالنډۍ (sālanḍə́y) ښځ.م. نفس تنگی، مرض ضیق النفس.

سالو (sālū́) نر.م. (ج سا لوگان) نوعي از چادر زنانه است که عموماً سرخ میباشد.

سانډو (sā́nḍū) نـــــــر.م. (ج سانډوگان) ۱) باجه، شوهر خواهرها.

سانډه (sānḍá) ښځ.م. گاو مېش نر طلب.

سبا (sabā́) ق.فردا.

سبات (sabā́t) نر.م. چت بام خانه.

سبا ناری (sabānāráy) نر.م. ناشتا صبح.

سباوون (sabāwū́n) نر.م. وقت صبح صادق.

سبايي (sabāyí) ق.وقت صبح، سحری.

سپارښت (spārə́ṣt) نر.م. ۱) سفارش، سپردن ۲) کشیدن گل و خاک.جویه انگور و به طور مخصوص انداختن آن طرف تاک هاي انگور.

سپارل(spārә́l) مص.هت. سپردن، تسلیم کردن، ۲) کشیدن گل جویه انگور. و انداختن آن به طرف تاک انگور.

سپاره (spā́ra)بنځ.م. (ج. سپارې) سپار .

سپخول(spәxawә́l) مص.مت. گره باز کردن، از هم کندن وگسختاندن چیز دوخته.

سپخېدل (spәxedә́l) مص.ل. گسختانده شدن و باز شدن چیز دوخته.

سپرغه (sparğá) بنځ.م. (ج. سپرغې) ۱) چاه کاریز؛ ۲) نقش گل،۳) جای خشک در بین آ ب.

سپرغی(sparğә́y) بنځ.م. شراره آتش، قوغ آتش.

سپر لی (sparlә́y) بنځ.ج. سواري .

سپرول(sparawә́l) مص.مت. سوارکردن.

سپرېدل (sparedә́l). مص.ل. سوار شدن .

سپړل(sparә́l) مص.مت. به دقت جدا کردن، مدققانه مجزا ساختن.

سپږمه(spәẓmá) بنځ.م. سوراخ بیني

سپږن(spazә́n)ص. نر. م. شپشدار. شپشو .

سپږه(spәẓá) بنځ.م. شپش.

سپږی(spaẓә́y) بنځ.م. شبشک غله.

سپښته(spáṣta) بنځ.م. بجل.

سپک(spak) نر.م. ج. ۱) سبک، ۲) بی عزت، دني، رذیل.

سپکاوی(spakā́wáy) نر.م. سبکی، استخفاف، اهانت، خفت، بی عزتی.

سپکول (spakawә́l) مص.مت ۱) سبک کردن،۲) بی عزت ساختن ، تحقیر کردن.

سپکه خوله (spә́kaxwalá) بنځ.م. دهن، بیباک وبیهوده گو، سخن بد.

سپکه خبره (spә́kaxabára) بنځ.م. سخن سبک و تحقیر آ میز، سخن نا مناسب.

سپکه سپوره(spákspóra)

ښځ.م. سخن بیهوده.

سپکه سترګه (spəkastə́rga)

ښځ.م. چشم سبک، چشم و نظر حقارت.

سپکېدل (spakedə́l) مص.ل.

۱)سبک شدن، ۲) توهین شدن.

سپلګه (spálga) ښــــــځ.م

(ج سپلګې)ابرک.

سپیلنی (spalanáy) نـــــر.م.

(ج.سپیلنی) بوته سپند، دانه سپند.

سپم (spam) نر.م. سوراخ سوزن، دفهٔ سوزن.

سپما (spamā́) ښځ.م. (ج سپماوې) اقتصاد، صرفه جویی.

سپمول (spamawə́l) مص.مت. صرفه جویی کردن.

سپمېدل (spamedə́l) مص.ل. صرفه جویی شدن. پس انداز شدن.

سپنسی (spansáy) نر.م. تار، نخ، رشته.

سپنسین (spansín) ص.نر.م. ج. تاری، نخی.

سپنل (spanə́l) مص.مت. تارکشی.

سپنېدل (spanedə́l) مــــص.ل. ۱) شګفتن غنچه و پندوک و امثال آن ؟ ۲) باز شدن درز جامه و یا کمی پاره شدن.

سپوخته (spóxta) ښځ.م. عانه ، زیر ناف.

سپور (spor) ص.نــــــر.م. (ج سپاره)سوار.

سپورچلم (sporč elám) نر.م. چلم چرس.

سپوره. (spóra) ص.ښځ.م: نان قاق وخشک،۲) بیهوده و فحش.

سپوږمی (spoẓmáy) ښــــځ.م. ماهتاب، قمر.

سپوڼی (spūṇay) نر.م. مرض خشکی که آثارش به روی و به جلد پیدا میشود.

سپی. (spay) نر.م. سګ. ۲) مج. شخص بي همت و بخیل و بزدل .

سپیازول (spyāzawə́l) مص.مت. اسقاط حمل، ضایع شدن حمل زن.

سپیتانه (spitā́na) ښځ. سګی، رذالت، دنائت.

سپیته (spéta) ښځ.م. ۱) فانه،

۲) سیخک بافت چپلي و
غـــــــــیره،۳) چوب نوک تیز
سنچل پرا ني اطفا ل.
سپېڅلی (spec ǝlay) نـــــر.م
(ج.سپېڅلي) پاک ،بی غش، خالص.
آدم صاف، راست و صاد ق
سپیده داغ(spedadāǧ) نر.م.
وقت اول صبح، سپیده دم.
سپیدې(spede) ښځ.ج. سپیده
روشني صبح.
سپیدې چاود(spedeč āwd)
نر.م. روشنی صبح، وقت صبح صادق .
سپېرکی(sperkǝ́y) ښـــځ.م.
۱) جوانی، نانخواه، ۲) نوعی از
درخت ریگي است.
سپېره (sperá) ص.نب ۱) خاک
آلود، ۲) خاکی و خاکي رنگ،
۳) خانه تباه.
سپېغول(speǧól) نر.م. اسفرزه.
سپېلنی(spelanáy) نر.م. سپند .
سپیمه(**spayamá**) ښـــځ.م.
(ج سپیمي) ماده سگ نر طلب.
سپین (**spin**) ص.نر.م. ۱) سفید،
ابیض، ۲) مقشر، پوست کنده .

سپین روبی(**spinróbay**)
ص.نر.م. شخص سفید پوش و معزز .
سپین ږیری(**spinẓíray**)
نر.م. ۱) ریش سفید،۲) مج. سرکرده
و کلان قوم .
سپین سترګي(spinstǝ́rgay)
نر.م. ۱)چشم سفید، ۲) مج.بیحیا،
شوخ، گستاخ.
سپین سترګی(spinstǝrgí)
ښځ.م. بیحیایی، گستاخی .
سپینول (spinawǝ́l)مص.مت.
۱) نقشر یعني از پوست کندن.
۲) سفید کردن ظرف و غـــیره؛
۳) تصفیه .
سپینېدل(**spinedǝ́l**) مص. ل.
۱)سفید شدن؛ ۲) از پوست بر آمدن.
پوست شدن، ۳) فیصله شدن.
ست (sat) نر.م. ۱) صلا
،دعوت ۲) ناموس ، عزت، شرف.
ستا(stā) ض. ازتو.
ستاسو(stāsó) ص. از شما .
ستانه (stānǝ́) ص.نب.شخص
روحاني.
ستایل(stāyǝ́l) مص.مت. ستودن،

تعریف کردن، مدح کردن.

ستایوال (stāyawā́l) ص.نر.م.
مداح ، خطیب.

ستخ (stax) ص.نر.م. ج.
۱) زمخت، نا گوار، ۲) شخ وراست.

ستر (stər) ص.نرم. ج. بزرگ، عظیم.

سترتوب (stərtób) نر.م بزرگي عظمت .

ستر درستیز (stərdarastī́z) نر.م. رئیس بزرگ قوای سه گانه.

سترګک (stərgák) نر.م.
چشمک

سترګور (stərgawár) ص.نرم.
بینا، بصیر، شخصیکه چشم کلان داشته باشد.

سترګه (stə́rga) ښځ.م.
(ج سترګې) چشم.

سترګی (stərgə́y) ښځ.م.
۱) عینک، ۲) لخک چرخ آسیا، ۳) لخک دروازه ٤) سوراخ چشمه آب ٥) پرده مخصوص چشم حیوان که ازان سبب از هر چیز تورم می خورد ، اگر همان پرده زایل شود بعد ازان رم خوردگی همان حیوان از بین میرود.

ستروالی (stərwā́lay) نر.م.
عظمت،بزرگی .

ستره محکمه
(stə́ramahkamá) ښځ.م. محکمه عالی.

ستری (satrə́y) ښځ.م. ۱) دسته، گندم و کاه و امثال ان۲) پوست شاریدهء انسان یا حیوان.

ستړېدل (stṛedə́l) مص.ل. مانده شدن.

ستړی مه شی (staṛaymáše)
خوش آمدید، مرحبا.

ستغ (stəǧ) ص.نر.م. (ج ستغونه)
۱) راه بلند بالاي تپه، ۲) کرم پوست حیوان و همچنان زخمیکه به ذریعه همان کرم که در پوست حیوان شده باشد ستغ میگویند؛۳) نبات بسیار خوبي که به رنگ بته هنگ میباشد که نره هایش را مردم صحرا در دیگ پخته کرده مي خورند، غذای خوبی است.

ستغه (stə́ǧa) ص. ښځ .م. سخن زشت.

ستن (stən) ښځ .م. سوزن.

ستنول (stanawə́l) مص.مت . باز داشتن ، منع کردن.

ستنېدل (stanedə́l) مص.ل.ازرا ه واپس گشتن.

ستوری (stóray) نر.م. ۱) ستاره، ۲) قسم از سمارق کوهی.

ستوغ (stoǧ) نر.م. زمخت، سخن زشت.

ستومان (stumā́n) ص.نر.م. مانده وخسته.

ستومانول (stumānawə́l) مص.مت.مانده وخسته کردن

ستوماني (stumaní) ښځ.م. مانده گی ، خسته گی.

ستومانېدل (stomānedə́l) مص ل. مانده شدن ،خسته شدن.

ستون (stū́n) نر.م. (ج. بازگشته . معطل.

ستونزه.(stū́nza) ښځ.م. تکلیف

ستونی (stū́nay) نر.م. حلق، گلو.

ستونی ستغ (stū́nay stáǧ)

نر.م. تخته بر پشت ، پشت بر زمین .

ستوی (stáway) نر.م. (ج ستوي) تنها، یک .

ستي (satí) ص.نب. سوخته.

ستېدل (satedə́l) مص.ل. از قهر فرو نشستن، راضي شدن، صلا شدن.

سټ (saṭ) ص. نر.م. ج. ۱) تباه و برباد، ۲)سندان آهنگر، ۳) ماش پخته، ٤) کنده چوبیکه سندان در ان نصب میکند.

سټکوری (saṭkū́ray) نر.م. (ج سټکوري) ۱) چکیده گی نان در تنور، ۲) غولک چوب، ۳) بیخ و بنیاد، ٤) خانه خراب، ٥) پژمرده و خشک شده، ٦) چوب نیم سوخته.

سټول (saṭawə́l) مص.مت. تباه کردن، از بیخ کشیدن.

سټه (sáṭa) ٤) ښځ.م. (ج. سټې) ۱) اساس، بن، بیخ، ۲) عماد، ستون، ۳) کنده درخت، ٤)قاعده .

سټېدل (saṭedə́l) مص.ل. تباه شدن.

سڅه (sacə́) ص.نب. سوچه .

سخ (sax) اد. خوشا ، بخت، زهی

سعادت.

سخا (sxā) ص.نب خراب، گنده، پوده.

سخات(sxāt) نر.م. اسقاط مرده.

سخت(saxt). ص.نر.م. ۱) محکم و متین، ۲) کار مشکل، ۳) بخیل و ممسک.

سختول(saxtawә́l) مص.مت. مشکل کردن.

سختېدل (saxtedә́l) مص.ل. مشکل شدن.

سخر(sxər)نر.م.(ج سخران) خسر.

سخرګنی(sxərganә́y) ښځ.م. خسرخیل.

سخره (sxә́ra) ښځ.م. (ج .سخرې) ۱) سخت شده ۲) ریسمان پلکش.

سخره غوټه(sxəraǧū́ta)ښځ.م. (ج سخرې غوټې) کورګره.

سخکی(sxakә́y) نر.م. (ج.سخکي) چوچه گاو،گوساله خورد.

سخوندر(sxwandә́r) نر.م. (سخونداران) گوساله کلان.

سخوندرکی(sxwandarkә́y) نر.م. گوساله خورد.

سخه (səxa) ښځ.م. کینه ،انتقام.

سدوزي (sadozí) نر.م. نام طایفهء مشهور ابدال و درانی است که احمد شاه بابا.نیز طایفهء سدوزی بود.

سربانډه(sarbā́nḍa) ښځ.م. (ج سربانډې) چرمینه قلبه کشی.

سربېره (sarbéra) ښځ.م. ۱) بالا، بالاي چیز، ۲) علاوه.

سرپټه (sarpә́ṭa) ښځ.م. (ج سر پټې) زن باکره و مستوره.

سرپرېکړی(sarprekә́ṛay) ص.نر.م. سربریده.

سر په سر(sarpəsár) ق. ۱) مساوی در مقدار، برابر، ۲) مقابله.

سرپښتی(sarpaṣtáy) ښځ.م. سرسینه.

سرپوښ(sarpúṣ) نر.م. (ج سرپوښونه). سرپوش.

سر تر پایه (sartərpā́ya)ق. از اول تا آخر، تا آخر.

سر ترونی (sartarū̃nay)نر.م.
سر بند، عصبه، دسما لیکه به آن سر مي
بندند.

ستریدل (staredә́l) ۲مص.ل.
بزرگ شدن.

ستړی (stәṛáy) ص.نــــــــر.م.
(ج. ستړی) مانده .

ستړیا (stәṛyā́) بنـــــــخ.م.
(ج. ستړیاوي) مانده گی.
خسرخیل ها .

سر تمبه(sartambá) ص.نب.
ضدی.

سر تمبګي (sartambagí)
بنخ. م. ضدیت.

سرتیر (sartér)ص. نر.م. شخص
شجاع، سر باز.

سرتیری (sarteray) ص.نر.م.
شجاعت، سربازی.

سر ټیټی (sartiṭay)ص.نر.م. سر
خمیده، خجل و شرمنده، بي همت.

سر چینه (sarč iná) بنــخ.م.
۱) سرچشمه. ۲) کاریز.

سرخوړلی (sarxwaṛә́lay)
نر.م.سر خورده، هلاک شده.

سرخوږی (sarxū̃ẓáy) نر.م.
سر دردی.

سر خیل (sarxél) نـــــــر.م.
سرکردهٔ قوم.

سرزوری (sarzóray) ص.نر.م.
(ج. سرزوری) سرکش، نا فرمان.

سرغړول (sarğaṛawә́l)
مص.ل. بغاوت کردن، باغی شدن.

سرغندی (sarğandáy) نر.م.
(ج. سرغندیان) شخص بزرگ خانواده ،
کلان قوم، کلان فامیل، خان.

سرکښ (sarkáṣ) ص. نــــر.م.
۱) باغی، سرزور، ۲) شاز.

سرکښي(sarkáṣ ay) ص، نر،
م. سر زور، باغی.

سرکوزی (sarkū̃zay) نر.م.
۱) خنزیر.

سرکول (sarkól) نر.م. سرخانهٔ
چلم .

سرکونډی (sarkonḍáy)
نر.م. سر ملاق.

سرګړی (sәrgáṛay) نر.م. اذخر،

یک نوع گیاه خوشبو است، که در کوهها میروید و خوراکه حیوانات میباشد.

سرلوړی (sarlwáṛay) ص.نر. م. سر بلند.

سروېږدی (sarwéẓday) نر.م. بالبنت.

سرویل (sroyə́l) مص.مـــت. سائیدن، مالیدن کیک و امثال آن.

سره (sə́ra) بنخ.م. پارو، کود.

سره (sará) اد. با هم یکجا، همراه، ازهم، با یکدیگر.

سره (sará) ص.نب. ۱) اعلا، نمبر اول. ۲) گاوېکه در قلبه آموخته شده باشد.

سره زر (srə́zar) نر.ج. طلا، زر سرخ.

سره بوڼي (srabū́ṇe) بنخ.م. چرمینهء قلبه.

سره غاړه (sraǧā́ṛa) بنـــخ.م. مری.

سرېن (saṛbán) نر.م. نام طایفهء از افغانها است.

سړوبی (saṛobáy) نـــــر.م. (ج. سړوبی) سرد آبه، آنجوری گلی.

سړول (saṛawə́l) مص.مت. خنک کردن، سردکردن.

سړی (sáṛay) نـــر.م.(ج سړي) آدم، ا نسان۲) مجازاً نوکر، ملازم شخص اخلاقی.

سړیتوب (saṛitób) نر.م. آدمیت، انسانیت

سړېچن (saṛeč án) ص.نر.م. خنک خور.

سړیخور (saṛixór) ص.نر.م. آدم خوار مجازاً بسیار حارص، و ممسک.

سړېدل (saṛedə́l) مص.ل. سرد شدن، خنک شدن.

سږ (sa ẓ) ق. امسال ·

سږکال (saẓkā́l) نر.م. امسال .

سږمه (saẓmá) بنـــــخ . م. (ج. سږمي) سوراخ بینی .

سږنی (sazanáy) ص.نــــــــر.م. (ج سږني) امسال.

سسکوره (soskóra) بنځ.م. سنگلاخ.

سکاره (skā́ra) نر.ج. ذغال.

سکروټه (skarwáṭa) بنځ.م.(ج. سکروټي) قوغ ، اخگر.

سکړک (səkṛə́k) مص.مت.نان جواری.

سکښتل (skaṣtə́l) مص. مت . برش کردن ، قیچی کردن تکه وغیره.

سکنی (sakanáy) ص.نر.م. اعیاني .

سکڼل (skaṇál) مص.مت. برش کردن، قیچی کردن.

سکو (sko) بنځ.م. شاخی خرمن بادی.

سکور (s kor) نر.م. ذغال.

سګه (segá) بنځ.م. (. سګي) نوعی از آهوی کوهی.

سل (səl) عد. صد.

سلايي (salāyí) بنځ.م. ۱) میل سرمه، چوب سرمه. ۲) نوعي از حشره .

سلګون (səlgū́n) نر.م. نوټ (۱۰۰).

سلګی (səlgə́y) بنځ.م. فواق، هکهک.

سلم (səlám) ص.عد .صدم

سلواغه (salwāğá) بنــــځ.م. (ج. سلواغي) دلو.

سليز (salíz) نر.م. صدی (۱۰۰)

سليمانخېل (salaymānxél) نر.ج.یکی از طایفه افغانها.

سمڅ (smoc) بنځ.م. (ج. سمڅي) سمچ، غار کوه.

سمدستي (samdastí) ق.بلا تأمل فوراً..

سمدلاسه (sāmdalā́sa) ق. ۱) بلا تأمل، ۲) سردســـــــــت ، ۳) پیــــــاپی، مسلسل .

سمسور (samsór) ص.نر.م. ج. تروتازه، بهار و خرم.

سمسورول (samsorawə́l) مص.مت تر و تازه کردن گل ها و باغ

سمسورېدل (samsoredə́l) مص. ل. سر سبز و خرم و تر و تازه شدن باغ و گل ها.

سمښت (samə́ṣt) نر.م.برابری، تنظیم.

سمول (samawə́l) مص.مت. درست کردن، راست کردن.

سمون (samūn) نر.م. انتظام، تصحیح، برابری.

سمېدل (samedə́l) مص.ل. راست شدن، درست شدن، برابر شدن

سنځله (sənzə́la) ښځ.م. سنجد.

سندرغاړی (sandarğā́ṛay) نر.م. خواننده، ترانه گوی، آواز خوان.

سندره (sandára) ښځ.م. (ج. سندرې) ترانه، نغمه.

سنډا (sanḍa) نر.م. (ج.سنډاگان) گاومیش نر، ۲) مجازاً شخص فربه و تنبل.

سنې (snəy) ښځ.م. ج. سر دوز.

سوب (sob) نر.م. حاضر، منتظر.

سوبتیا (sobtyā) ښځ.م. کتاب حاضری.

سوبمن (sobmán) ص.نر.م. ج. فاتح، مظفر.

سوبه (sóba) ښځ. م. ۱) فتح، ظفر ۲) ارام، راحت.

سوپره (suprá) ښځ.م. (ج سوپرې) مقعد.

سوتره (sutrá) ص.نب. پاکیزه، پاک.

سوټی (soṭáy) نر.م. (ج.سوټي) ۱) چقماق، ۲) چوب ضخیم نیم گز، ۳) کنایه از عضو تناسل.

سوچه (sučá) ص.نب. بي غش، خالص.

سوځند (swaǰánd) ص. نر. م. سوزنده.

سوځول (swaǰawə́l) مص.مت. سوختانده.

سودمن (sūdmán) ص.نر. م. فایده من.

سوده (sóda) ښځ. م. تسلي، اطمینان.

سوډر (soḍár) نر.م. خنزیر مجازاً گاو کاهل، انسان غیر مهذب.

سور (sūr) ص.نر.م. (ج.سره) ۱) سرخ، قرمزي، ۲) گرم وداغ و سوزان، ۳) راز و کیفیت مخفی، ۴) مجازاً شخصیکه به غضب آمده باشد.

سوراړ (sūrā́ṛ) نر.م. دشت خشک و سوزان.

سوراغزی (sūrağzáy) ص.نر.م. نوعی است از خار.

سوربخن (sūrbaxán) ص.نر.م. ج. سرخ مانند، مایل به سرخي.

سور بوڼی (sūrbūṇay)نر.م. سرخینه، سرخ رنگ.

سورلنډی (sūrlanḍáy) نر.م. (ج. سور لنډي) شغال.

سورلی (swarláy) نر.م. سواری.

سورمل(sūrmál) نر.م. گیاه آتشک که در ریگستان مي روید و خار کلوله دارد.

سورنی (surṇáy) نر.م. ۱) چلم خوردیکه از چوت بســـــازند؛ ۲) سورنا.

سوری (súray) نـــــر.م. ۱) سوراخ، شگاف؛ ۲) حریص.

سوړ (soṛ)ص.م. (ج. ساړه) سرد، مجازاً انسان یا حیوان کاهل.

سوړ باد(soṛbād) نر.م. ۱) باد سرد، ۲) کنایه از غم و مصیبت.

سوړسک(soṛsák)نر.م. نان جواری، ډوډۍ.

سوړه (sūṛa)ښځ.م. ۱) غار، ۲) مرض باد خورک.

سوزل (swazə́l)مص. مـــت سوختاندن.

سوزول (swazawə́l)مص. مت. سوختاندن.

سوزېدل (swazedə́l)مص.ل. سوختن.

سوغات (sawǧā́t) نــــــر.م. (ج. سوغاتونه) تحفه، ارمغان.

سوک (suk)نر.م. (ج.سوکونه) مشت (درحال ضرب).

سوګړ (sogáṛ) نر.م. بخیل، ممسک.

سوکړک (sokṛə́k)نر.م. نان جواري، وک. سوړسک.

سوګړ (sogáṛ) نر.م. ممسک.

سولول (solawə́l) مص.مت. زدودن، سائیدن.

سوله (sóla)ښـــځ.م. (ج سولي) صلح.

سولېدل (soledə́l) مــــص. ل. سائیدن، زدوده شدن.

سونګېدل (songedə́l)مص. ل. در بیني گریه کردن،و غون غون کردن

سوڼول (suṇawə́l) مص. مت .

۱) بيني افشاندن ۲) نسوار و غيره در بيني کشيدن.

سوی (sáway)ص.نر.م. سوخته شده.

سوی (suy)نر.م.(ج سويان) خرگوش.

سهار (sahā́r)نر.م. صبح، بامداد.

سهارنی (sahāranáy)ص. نر.م. صبح دم، صبح گاهی.

سهيل (soháyl)نر.م. ۱) جنوب، ۲) نام ستاره معروف.

سهيلي (sohaylí) ص.ن ب. جنوبی.

سيال (syāl) نر.م. همسر، کفو.

سياله (syā́la) ښځ.م. ۱) دم‌راستی ۲) همسری.

سيپی (sipáy) ښځ.م. صدف.

سېټ (seṭ) نر.م. دولتمند.

سېځل (seʒə́l)مص.مت. سوختن.

سيخ (six)نر.م. ۱) راست، مستقيم، ۲) گنده، پر.

سيخول (sixawə́l) مص.مت. ۱) نباشتن، ۲) برابر و مستقيم کردن.

سخېدل (sixedə́l) مص. ل. ۱) پر شدن ۲) راست شدن، مستقيم گرديدن.

سېرلی (serláy)نر.م. (ج سېرلي) بزغاله.

سيسی (sisə́y)ښځ.م. پرنده معروف که پرنده دشتي و کوهي خاکي رنگ است که از کبک خورد تر است.

سېلانی (selānáy) نر.م. (ج. سيلاني) سيل بين، تماشا گير، تماشا چي.

سېلی (seláy) ښځ.م. طوفان باد، باد صر صر.

سيمه (síma)ښځ.م. طرف، منطقه، ناحيه.

سين (sin) نر.م. (ج سينونه)وگ سينه

سيمه ييز (simayíz)ص. نر. م. ج. منطقوی، ناحيوی.

ش

ش(šin) نر.م . حرف بیست سوم الفبای پشتو است
(ج . شینونه)
شا(Šā) بنځ.م.(ج . شاوې) عقب ، پشت سر.
شاباز (Šābāz) نـــــــــرم ، (ج شابازونه)۱) زلف بافته ، دوطرفه رخسار زن که بعضی بر آن طلا و غیره نیز دوخته باشد ؛۲) چوب مخصوص.با آن رباب مي زنند.
شاپه شا(Šāpəšā) ص. پشت به پشت.
شاپیانګه(Šāpyānga) بنځ . م . پنیر مایه. (نبات).
شات (Šāt) نر . ج . عسل .
شاتره (Šātará) بنځ . م . گیاهی معروف است که برای دفع بخار بکار میبرند و آنرا (پاپړه) نیز میگویند.
شاتنی (šātanáy) نر . م . عقبي .
شاتوری (Šātǝ́r ay)ص . نر . م . (ج شاتوري) حیوان بی جل و لچ .
شاخل(Šāxál) نر.م. حبوبات وعلف معروف خوراک گاو ها است.
شاربل(Šār bə́l) مص . مت . دوغ زدن ، حرکت دادن مایع در چیزی .

شارو (šāró). ښځ . م . میـــــنا (پرنده)

شار یګر (šārigár) نر . م . شاعر یا غزل خوان مخصوصیکه در جمعیت غزل میخواند .

شاړ (šāṛ) ص . نرم.بي حاصل ، ناتراش، تنبل.

شاړه (Šāṛa) ص . ښـــــځ . م . ۱)، زمین با یر وبنجر ، (ج) شـــاړې). ۲) بلندی لب بام .

شاړې واړې (sāṛ ı wāṛi) ص . نب . سست و کشال ، بی نظم و بی حاصل .

شازه (Šāzá) ښځ . م . تخته سنګ (ج) شازې).

شاکاسه (Šākāsá). ښځ. م . کاسه کلان ، (ج.شا کاسی).

شاکړوپ(Šākṛóp) ص . نر . م. کوز پشت (ښځ. شا ګړوپه)

شاګوم (Šāgūm) نر . م . تفاول ، نیک فالي.

شاګی (šāgáy) ښځ . م ۱۰) تپه کوه ، دامان کوه ؛ ۲) مقبره .

شال(Šāl.) نر . م . چا در پشمی زنانه.

شالمې (šāl máy) ښـــځ . م . ۱)) مهره های که زنها به دور استین میدوزند ۲) نوعی از چین دوزی.

شالوری(šālóray)نـــــر . م . طرف پشت ،عقب .

شامت (šāmát) نر . م . بخت طالع .

شامتوره (šāmatóra)ښځ . م ، قره قوش . (ج شا متورې) .

شامې(šāmáy)ښځ . م . قبر ، تابوت مرده .

شان (šān) نر . م . طور ، آسا ، مانند .

شانټې(šānṭáy)ښځ . م .سد آب ، پایه که در بند آب میا ندازد تاآب بسته شود وبالاتر اید .

شانه وانه (šānawāná) ص . نب . خرامان ، چمیده .

شاوخوا (šāwuxwā́). ق . ګردا ګرد.

شبری(šabəɤáy)نر . م . شبکور . (ښځ . شبرۍ)

شپاړس (špāṛás) ش . شانزده .

۱۶.

شپږ (špaẓ)نر . م . شش ، عدد (۶).

شپږ ډزی.(špaẓḍázay) نر . م . تفنگ . شش تیره . تفنگ شش تکه .

شپنکی (špankáy) نـــر . م . چو پان بچه .

شپول .(špol) نــــــر . م . ۱) هاله ؛ ۲) نغول ، اغل ، احاطه.

شپول غالی (špolğālay)نر . م . جای ارام گوسفـــند ان که انـــــرا (گاچ ، گاش) نیز میگویند .

شپون .(špūn). نـــر . م . شبان (ج) شپانه.

شپه (špa) بنځ . م . شب .

شپېته (špetá) ش . شصت . ۶۰ .

شپېلی(špeláy) بنځ . م .توله . نی زبانه دار.

شتمن(štamán) ص . نر . م . ج . دارنده٬دولتمند ، سر مایدار .

شته ۱)(Šta) نر.ج . هستی ، جایداد .

شته۲) (Šta) ق . هست .

شته۳) (Šaṭa) بنځ . م . غوزه جواری پوست ناشده (ج شتی).

شخړه (Šxáṛa)بنځ . م. جنجال . کشاله ، دعوی.

شخوند .(Šxwand) نر .م. نشخوار.

شدیاره (šidyāra) بنـــځ .م. (شودیاره) شدیار.

شډل(Šaḍál) ص . نـــر .م. . ۱) خوشه بي باره ۲) ناتراش و نا خراش . ۳) مج . بي تهذیب.

شربل(Šaɤbə́l) مــــص . مت ۱)جک زدن،۲) جنبانیدن بیضه به غرض چوچه کشی.

شرپهار.(Šrapahār) نر . م. آواز مسلسل خوب ،خمچه ها ، قمچین وغیره.

شرمبڼ(šarmə́ṇ) نر . م .کرک کلان.

شرمبنکی(šarmə́ṣkáy) بنځ . م. چلپاسه.

شرمناک (šarmnāk)ص . نر . م . حیاناک.

شرمول(Šarmawál) ص .مت. خجالت دادن.

شرمېدل (šarmedə́l) ص، ل.

خجل شدن.

شرنګ (Šrang) نر . م .آواز زنګ و رباب، آواز با هم خوردن فلزات.

شرهار (šarahār.) نر .م.صدای اب جاری.

شری (šáray) نر.م. سرخکان.

شرعیت (šariát) نر.م. شرع ، قانون دین اسلام.

شړ (Šar) نر .م.۱) نا تـــــراش ، بی استفاده، ۲) قسمی از نی جنګلی پر مغز ، ۳) بی حاصل، بی اثر.

شړپ (Šrap) نر . م . آواز ریختن آب.

شړپول (srapawál) مص ، مت شور دادن آب، جیپه دادن آب درظرف.

شړشم (Šaršám) نر . ج. ۱)شرشم ، شرشف، ۲) تیل شر شم.

شړک (šrak) نر.م. اواززدن باقمچین ،قفاق وغیره.

شړل (sarál) مص . مت . راندن .

شړومبې (šrombé) ښځ . م . دوغ .

شړه (šára). ښځ . م . زمین با ير ولامزروع . ; ج . شړې .

شړۍ(šaráy) ښـــــځ . م . ۱) شا لکی ؛ ۲) چپن پشمی محلی.

شړېدل (šaredál) مـــص .ل . ۱) خاره شدن ؛ ۲) پوسیده شدن ، ۲) بایر شدن.

شستې(šastí). نـــــر . م . ګل داودی.

ششنا (šišnā) نر . م . شاهين اسپ، آواز اسپ .

شغ (šəğ) نر . م . صدای مر می تفنګ ، واواز پرش مرغ تیزپرو امثال ان.

شغالي (šağālí) ص . چیزی کم اصل وبدل وزر دالوی خسکی.

شکارل(skārəl)مص . مت . برغلا نیدن ،تحریص .

شکاوڼه(škāwána)ښـځ . م ۱) دزدی ، بطور فریب از کسی چیزی ګرفتن، ۲) بریدن .

شکرانه (šukrāná)ښـځ . م . ۱) نذرانه (؟)

شکره (šakára) ښځ م . قند سیاه میده که مخصوص ساخته میشود .

شکری (škarə́y)ښځ.م.یک نوع سبد بوریا ئی .

شکمن (šakmán)ص . نر.م . ج . متردد ، شکی.

شکنه(škaná) ښځ . م . پیاوه . (ج.شکنې)

شکور (škor) نر.م .شکور .

شکوڼ (škūṇ) نر . م . جیره .

شکول (škawə́l)مص . مت . گسیختا ندن ، کندن .

شکېل(škel) نر . م . پای بند حیوان حالت وطرز حیوانیکه به دو پای بسته باشد.

شګلن (šəglán) ص . نر . م . ج.ریگدار.

شګون(šugū́n) نر . م . فال نیک ویا بد .

شګه (šə́gə) ښځ . م . ریگ .

شل (šəl)ش . ١) بیست ، ٢) (شل کول) کنایه از :کار را تا در جه اخیر رساندن : šal شخص ویاحیوانیکه دست وپای آن بی‌حس واز کار مانده باشد،

٢) نردبان ، زینه؛ ٣) گوسفند یکه به خانه مرده ببرند .

شمکور(šamkór) نر . م . شب کور .

شمله (šamlá) ښځ . م . شف دستار وحاشیه چادر وغیره .

شموټګر(šamūṭgár) نر.م . غیبت کننده ؛ نمام .

شموخه (šamū́xa)ښځ . م . (ج شموخی) شاماق.

شمه ١)(šáma) ښځ . م . شمع ، شم .

شمه٢)(šə́ma) ښځ . غژدی سیاه که از پشم سیا ه بزساخته شده باشد .

شمېر (šmér)نر . م . حساب .

شمېرل (šmerə́l) مص . مت شمردن ، شماریدن ، حساب کردن .

شناخته(šnā́xta) ښځ . م . لوحهٔ ایستاده شدهٔ قبر .

شناز (šnāz) نر . م . مشک آب بازی .

شنالغه (šnālǧa) ښځ . م . خمیر نا رسیده .

شناوی(šnāwǝ́y) ښځ . م .
دوغ ابگین .
شنبه (šan bá)ښځ .م .شنبه٬روز
بعد از جمعه .
شنتی (šanțǝ́y) ښځ . م . سنگ
کاری لب زمین در ساحل دریا .
شندی (š a ndáy)نر . م .
نوع از گل لاله .
شنډ .(Š a nḍ) نر . م . بی ثمر
بی حاصل.
شنډول .(Šanḍawǝ́l) ښځ . م .
عقیم ساختن ،بی ثمر ساختن.
شنقار.(Šanqār) نر . م . نوع از
باز است.
شنکاړه. (Šankāṛa)ص .ښځ . م.
زمین سنگلاخ.
شنګ(Šǝng) نـــــــر . م.
۱) آواز خفیف ، ۲)چیز کم و اندک .
شنګرک(Šagrǝ́k) نــــــر . م.
عناب .
شنګړه(Šǝngáṛa) ښځ . م. زنی
که بدون رضای اولیای باکس بگریزد.
شنګوری(Šangū́ray) نر . م .
بوته خاکی رنگ کوهی است که برای
دفع اسهال به کار میبرند .
شنل (Šanǝ́l) مصــــــت ، مت ؛
۱) کاویدن ؛ ۲) تار تار کردن پشــم
و غیره.
شنه.(Šnǝ) نر . ج. علف ، گیاه ،
نباتات .
شنه ټوخله (Šnaṭūxála) ښځ.
م . ق. (ج . شنې ټوخلې).سیاه سرفه.
شنه خړه .(šnaxǝ́ṛa) ښځ . م
ق . وقت سفیده دم .
شل (šal) نر.م. شخص ویا حیوانیکه
دست وپای ان بی حس واز کار مانده
باشد.
شلت (šlǝt) ص.نر.م.سست وکاهل
(ښځ) شلته (ښځ.ج) شلتې.
شلخی (šalxáy) ص.نر.م. تفنگ
دیسی که درکارگاه دستی ساخته شده
باشد.
شلخورکه(šalxOráka) ښځ .م.
سوسمار ، (ج. شلخورکې) .
شلغټ(šalğáṭ) نر.م. چیز بدقواره
وبی نظم (ښځ) شلغټه)(ج) شلغټې).
شلول (šlawǝ́l) مص.مت پاره
کردن.

شلګی (šalgáy) نر.م. (ج.شلګي) سرنیزه خورد.

شلم (šlam) نر.م. بارکشال وسست بسته شده.

شلم (šləm) نر.م. بیستم.

شلنډ (šlanḍ) نر . م . تنومند و فربه .

شلول (šlawə́l) مص.مت. گسیختاندن.

شلومبه (šlumbá) بنځ.م. ج. دوغ ودُرد مسکهٔ اب شده.

شله۱) (šalá) بنځ . م . پرده چرب زیرپوست گوسپند وغیره .

شله۲) (šalá) ص. نب. چشم سفید.

شله۳) (šə́la) ص. نب . بیست ،بیستم.

شلېدل (šledə́l) مص .مت پاره شدن.

شلېدل (šaledə́l) مص .مت شل شدن، فلج شدن.

شلیل (š(a.ə)lil) نر.م. نوع از میوه که به شفتالووزرد الو مشابهت دارد.

شم (šam) معاون فعل ، صیغه مفرد متکلم .

شماخه (šamā́xa) بنځ.م. شماق (ج. شماخي)

شماخی (šamāxə́y) بنځ.م. شمه چای .

شمار (šmār) نر.م. حساب.

شمارل (šmārə́l) مص.مت. شمردن ،حساب کردن.

شمال (šamā́l) نر.م. ۱) سمت مقابل جنوب ۲) باد.

شمپانزی (šompānzə́y) بنځ .م. شادی ،انسان نما.

شمته (šəmáṭa) بنځ.م. بازی اطفال

شمزۍ (šamzə́y) بنځ.م. ج. ستون فقرات.

شمشاد (šamšā́d) نر.م. درخت بلند کوهی که برگهای گرد دارد ٬نام یک کوه بلند است که درتورخم موقعیت دارد.

شمشتی (šamšatə́y) بنځ .م. سنگ پشت.

شنه زرغونه (Šnázarǧūná) بنځ. م .قوس قزح.

شنه لوخړه (Šnálūxaṛa) بنخ . م . (ج.شني لوخړې) دود غليظ .

شني (Šánay) نر . م . ۱) خسک و کنه مرغهای خانگی و غيره طيـــور ۲) خسمار(نام مرض است)

شنيلي(Š neláy) نر . م . سبزه ، زار سبزه.

شڼ (Šaṇ) ص . نر . م ۱) مست ، ۲) شاهين اسپ .

شڼول (Šaṇawə́l) مص . مت . ۱) حرکت دادن و جنبانيدن شاخ درخت ۲) به شاهين آوردن است .

شواخون(šawāxū́n نـــر . م. جگر خون ، جگر خونی .

شوبله (šóbla) بنـــخ . م. (ج.شوبلې) ۱ خزنده هزار پا ، گوش خزک ۲)تانگ جنگی .

شو تتی(šawtatáy) نر . م. سنگ پشت.

شوتله (Šawtála) جن . شفتل ، شبدر .

شوخون(šawxū́n) نر . م. شبخون ، شبخون.

شوده(Šodə́) ص .نر.م .کم عقل ، ساده لوح .

شودې (Šodé) جن . شـــير.

شوديارہ (Šidyā́ra) بنـــخ . م. زمين قلبه شده.

شور (Šor) نـــر . م . غوغا .

شورش (Šorə́š) نر . م . اغتشاش .

شورکی(Šərakə́y) بنـــخ . م . مينا .شارو .

شورماشور(Šormāšór) نر . م غالمغال .

شورېدل (Šoredə́l) مـــص . ل . فرسوده شدن . شيفته شدن، ۲) ريختن آب و غيره .

شوړ پوړ (Šuṛpúṛ) ص. نـــر . م . ج .مردار ، نا جنس.

شوړگی (Šoṛgáy) نر . م . اونگ هاونگ . هاوند .

شوړول (Šuṛawə́l) مص . مت . ۱)شارانيدن، ۲) شيفته کردن ، فرسوده کردن .

شوغه (Šū́ğa)بنخ . م . ۱) مو های درشت ، و راست ۲) چين .

شوغېدل (Šūğedə́l) مص . ل . کج شدن ، منحنی شدن.

شوکاره (Šūkā́ra) ښځ . م .
(ج . شوکارې). خرا ش ناخون

شوک پوک (šūkpū́k)ص.
نر . م . تکه تکه وبریده .

شوکمار (šūk mā́r) ص . نر .
م . (ج.شوکماران) راهزن ، قطاالطریق.

شوکه (šūk a) ښځ . م .
دزدی ، رهزنی.

شول۱) (šwal)مص . ل . شدن

شول۲) (šul) ص . نر . م .
سخت٬چیزی درشت .

شولګره.(šolgára) ص . نب .
زمین شالیزار .

شوله(šóla) ښځ . م .(ج.شولې)
شالی.

شوم (šūm)ص . نر . ج . بخیل
گرسنه مانده .

شومړی (šumṛé) جن. دوغ.

شومه (šū́ma) ښځ . م .
۱) خیرات شب اول مرده٬ ۲) پاسي از
شب٬ ۳) مقدار خوراکهٔ یک وقته .

شومه دم (šūmadám)نر . م.
نصف شب ؛ شب هنگام.

شونټۍ (šonṭə́y) ښځ . م .
چراغ چوب .

شونډور (sunḍawár)ص . نر .
م . ج .شخصیـــــکه لب های کلفت
وضخیم داشته باشد .

شونډه (šúnḍa)ښـــــځ . م .
(ج.شونډې) لب .

شونی (šū́nay)مف . نر . م .
شدنی ، ممکن .

شهو(šahó) ښځ . م . محبوبا ،
معشوقه .

شیاځه (šyā́za)ښځ . م . تخته
سنګ ،سنګ پهن .

شیبه (šebá) ښځ . م . لحظه ، دم .

شیټه (šiṭá)ښځ . م . غوزه جواری
پوست ناشده .

شیدې (šidé) جن . شیر .

شیرازه (širā́za) ص . نب . تازه.

شیراک (širā́k) نر . م . لحاف .

شیشکه (šišáka) ښځ . م .بلای
مشهور.

شیشګی (šišgáy) نـــــر . م.
خارپشت .

شیشنی (šišnáy) نر . م . اواز اسپ .

شیگره.(šigára) ښځ . م . باران تند .

شیگره.(šigára) ښځ . م . زن شوهردار که از شوهر خود گریخته باشد.

شیله (šelá) ښځ . م . مجرای سیل ، شیله معروف آب و دریا.

شین.(šın) ص . نر . م .۱) رنگ آبی ، سبز٬ ۲) رونیده ، سبز شده.

شین تاغ(Šinṭāğ) نر . م . ماهی خورک .

شین چغزی(Šinčağzáy) ښځ . م . پسته .

شیندل (š indál) مص . مت . پاشیدن ، افشاندن.

شیندی(Šindáy) نر . م. ۱) نوعی از گیاه کوهی است که گل زرد دارد ۲) تخم حبوبات .

شین ږیری (Šinẓíray) ص . نر. م .شخص که ریش ماش و برنج داشته باشد .

شین سترگی(.Šinstárgay) ص . نر . م .کبود چشم.

شینشوبی(Šinšóbay) نر . م . پودینه .

شین غټ(šinğáṭ) نر . م.حبوبات نیم پخته.

شینکی(Šinkáy) نـــــــر . م . ۱) خربوزه خام و نازک٬ ۲) سنگ مخصوص نرم که آنرا میده میکند و با خاک تابه سازي مخلوط می سازند٬ ۳)چیز سبزرنگ٬ ۴) کاسه کاشي.

شینگلی (šingwálay) نر . م . ۱) سبز گل ، بوته مخصوص است که در پا لیزها میروید وبراي بیاره وتمباکو سخت مضر است ، ۲) سوسنگ (گل)

شینلی(šinaláy)نر . م . تازگی ، گیاه سبز وتازه .

شینواري (šinwāri)نر . ج . قبیله از پشتو نها است .

شین والی (šinwálay نر . م . سبز رنگ ، کبودی ، سبزی.

شینی (šínay)نـــــــر . م . (ج.شیني) شپشک ماکیان .

ښ

ښ (ṣin/ṣe) نر.م. / ښځ .م. حرف بیست وچهارم الفبای پشتو است.که درزبانهای فارسی وعربی نیست.

ښاپرک (ṣaperák) نــــر . م شب ترک ، شوپرک .

ښاپیری.(ṣāperáy) ښـــځ . م پری .

ښاخ(ṣāx)نر م . (ج ښاخونه) شاخ

ښاخی(ṣāxáy)ښـــځ . م . ح شاخی خرمن بادی .

ښاد (ṣād)ص . نر. م . ج. خوشنود ، کامیاب.

ښادي (ṣādí)ښځ .م. خوشی ،به مناسبت بعضی مراسم.

ښار (ṣār) نر . م . (ج.ښارونه) شهر ، شار .

ښارو (ṣāró) ښـــــــــــخ . م .
(ج ښاروګاني) مینا .

ښاروال (šārwā́l) ص . نر . م .
۱) شهری ، شهروند ؛ ۲) رئیس بلدیه.

ښاغلی.(ṣāǧə́lay) ص . نر . م .
محترم بودن ، خوب ، اقا ، جناب ،ستوده
صفات.

ښامار(ṣāmā́r) نر . م . اژدها .
شامار .

ښا نک .(ṣānák) نـــــــر . م
(ج ښانکونه) طبق کلان چوبی.

ښا یست (ṣāyást)نر . م .
حسن ، زینت ، جمال .

ښا یسته(ṣāyəstá) ص . نـــب
مقبول ، حسین ، جمیل ، خوش منظر .

ښایی(ṣāyí) ق : مناسب ، لازم ،
شاید ، باید ، بایستی .

ښپه .(Ṣpa) ښخ . م . (ج.ښپې)
پای.

ښځنوک(ṣaǰunók)ص . نر .
م . ایزک . خنسا ، زنچه .

ښځه (Ṣə́ǰa) ښخ . م. (ج.ښځې)
زن ، خانم .

ښخ(Ṣax) ص .نر. م . ج . دفن .

ښخول(Ṣaxawā́l) مـــــص .مت.
دفن.

ښخېدل.(Ṣaxedə́l) مص . ل .
دفن شدن.

ښیرا.(Ṣirā́) ښخ . م .(ج.ښیرا وي)
دعای بد.

ښکار (ṣkār) نر .م . شکار.

ښکارځن(Ṣkarǰán) ص . نر . م. ج
شکاري . صیاد .

ښکارندوی .(Ṣkārandóy) ص
نب . آشکار ، معروف ، معلوم.

ښکاره .(Ṣkārá) ص.نب . ظاهر ،
واضح، آشکارا .

ښکاري.(Ṣkārí) ص. نب .
شکاری ،صیاد.

ښکالو(Ṣkāló) ښخ م . ۱) آواز پای
شرفه ۲) سرگوشی.

ښکته (Ṣkáta) ق. پائین .

ښکر.(Ṣk(a.ə)r) نر .م.(ج.ښکرونه)
۱) شاخ گاو و غیره ۲) گلوگک دول
آسیا.

ښکرۍ(Ṣkaráy) ښخ .م . سبد .

ښکلا (Ṣk(u | ā) ي ښخ م .حسن ،
زیبائی .

ښکل .(Ṣk ə l) نر . م. بوسه.

ښکلی (ṣkwalay)ص.
نر. م .حسین ، خوبصورت .

ښکنځل (ṣk a n ǰə́l (
مص.مت /نر.ج . دشنام دادن ، دشنام.

ښکې(ṣke) ق . پایان ، زیر .

ښکېل (ṣkel) ق . پای بند .

ښکېلاک .(ṣkelā́k) نــر.م .
استعمار .

ښودل (ṣodə́l) مص . مت .
نشان دادن.

ښورښ(ṣorə́ṣ)نر . م . اغشاش
، بي نظمي ، انارشی .

ښورند(sorə́nd)ص . نر . م .
متحرک . جنبده .

ښوروا .(ṣorwā́) جن . / ښخ . م .
شوربا .

ښوروول.(ṣor a wə́l)
مص . مت حرکت دادن، حرکت اوردن
جبنانیدن .

ښون.(ṣow á n) نر.م .ج .
زیتون .

ښوول(ṣowə́l) مص.مت . تعلیم
دادن ،نشان دادن .

ښونګری(ṣungə́ray) نر . م .
بجلک.

ښوونځی(ṣowanǰ á y) نر.م.
مکتب.

ښوونکی(ṣowū́nk á y)نر
. م . معلم . استاد ، آموزگار .

ښوونه اوروز نه
(ṣowana awrozə́n a)
تعلیم وتربیه ، میتود درس دادن .

ښوی (ṣway) ص . نر م . ج.ښتم .

ښوېدل(ṣw a yedə́l)مص ،
ل . لغزیدن ، گمراه شدن.

ښه.(ṣə) ص . نـــــر . م . ج .خوب
پسندیده،خوبی ، نیکی ۲) بلی.

ښه راغلی (ṣarāglā́y) نر . م.
پذیرائی .

ښی (ṣay) ص . نر . م . راست ،
مقا بل .

ښېځه(ṣeǰa) ښـــــــــــــــخ . م .
(ج.ښېځې) سیچ .

ښېراز (ṣerā́z)ص . نر . م .
تروتازه ،اباد خوشوقت .

ښیښه (ṣiṣá) ښځ . م . شیشه .

ښی گرز (ṣaygə́rz) امر / ند
(عس) بطرف راست دورخوردن.

ښېگړه .(Ṣegā́ṛa) ښځ . م . احسان،
خوبی ، نیکی.

ښېگڼه (Ṣegā́ṇa) ښځ . م . (ج .
ښېگڼې) احسان ، خوبي ، نیکی .

ښینه(ṣína) ښځ.م. خاشنه

ص

ص(swāt)نر.م. حرف بیست وپنجم الفبای پشتو وحرف چهاردهم عربی‌است .

ض

ض(gdāt) (dwāt) نر.م. حرف بیست وششم الفبای پشتو وحرف پانزدهم عربی است .

ط

ط(twā) (twe) ښځ.م. حرف بیست وهفتم الفبای پشتو وحرف شانزدهم عربی(ست .

ظ

ظ(zwā - zwe)ښځ .م. حرف بیست وهشتم الفبای پشتو وحرف هفده هم عربی است .

ع

ع (ɛayn) نر.م.حرف بیست و نهم الفبای پشتو و حرف هژدهم عربی است.

غ

غ (ğayn) نر.م.حرف بیوم الفبای پشتو و حرف نوزدهم عربی است.

غاټره (ğātára) ——— . م (ج . غاټرې) قاطر، استر .

غاټول (ğāṭól) نر.م.ج .گل لاله.

غارمه (gārmə́) نر . ج. گرمی آفتاب، آفتاب سوزان .

غاړکی (ğāṛakáy) بنـــخ . م. ۱) قطار وزنه گردنی، ۲) زیوریکه زنان و دختران به گردن آویزند.

غاړه. (ğāṛa) بنـــــخ . م. (ج غاړې)۱) گردن ؛ ۲) گلو ؛ ۳) نغمه، ۴) یخن ، گریبان ؛ ۵) کنار و ســاحل ؛ ۶) ذکام.

غاړه غړی (ğāṛağaṛə́y) بنخ . م. بغل گیری ، معانقه.

غاښ (ğāṣ) نر . م. (ج .غاښونه)

دندان.

غاښوړ (ğāṣwár) نر. م. ج ۱) گاو زنبیل، ۲) چارشــــــاخه خرمن بادی، ۳) راکول، ۴) اشکی.

غاښی (ğāṣay) نر. م. کوتـــــل، ۲) قاش.

غالبوره (ğālbūza) ښـــــخ. م. (ج. غالبورې) زنبور.

غالی ۱ (ğāláy) ښخ. م. قالین.

غالي ۲ (ğālé) ښخ. م. ۱) فریب در بازی، ۲) دروغ.

غامبوری (ğāmbūray) نـــر. م. (ج غامبوري) کومه.

غبرگولی (ğbargólay) نر. م. ماه جوزا، ماه سوم هجری شمسی.

غبرگوني (ğbargūni) ص. نر. ج دوگانگی.

غپ (ğap) نر. م. غو غو آواز سگ.

غپل (ğapə́l) مص. مت. عف عف کردن سگ. به عف عف آمدن سگ.

غپیدل (ğ(a,ə) pedə́l) مص. ل. به عف عف امدن سگ.

غټ (ğaṭ) ص. نر. م. کلان، بزرگ، ضخیم.

غچ (ğ (a.o)č) نر. م. انتقام، عناد.

غځیدل (ğaǰedə́l) مص. ل. دراز کشیدن، دراز شدن.

غدی (ğadə́y) ښخ. م. ج. داړه و شبخونیکه از طرف یک گروه بصورت آشکار بعمل آید.

غر (ğar) نـــر. م. (ج غرونه) کوه.

غرامت (ğarāmát) نـــــــر. م. (ج. غرامتونه، غرامات)؛ تــــاوان، ۲) قرض.

غرب (ğrab) نـــر. م. آواز دهل؛ ۲) صدا افتیدن یک شی یا یک چیز وزن دار.

غربین (ğarabín) نرم. تفنگ دهن کشاده قدیم که ذریعه آن چند عدد گلوله انداخته میشد.

غرخنی(ğ(a.ə)rcanáy) نــر. م.(ج . غرخني) ۱ حیــــوان کوهی، ۲) بجل بز کوهی.

غرزی(ğarzáy) نر . م.کوهزاد ، کسیکه در کوه تولد شده باشد.

غرشین(ğaršín) نر . م . ۱) کوه نشین ۲) یک قبیله پشتونها است.

غرغښت(ğ (a،ə)rğáṣt)نر . م. نام یکی از اجداد بزرگ افاغنه که برادر سړ بن بود .

غرمه.(ğarmá) ښځ . م.(ج.غرمې) چاشت . نیم روز.

غرېو(ğrew) نر . م . گریــــــه گلو گیر . گریه مایوسی .

غړاشه(ğuṛāša) ښــــــځ . م. کره.

غړانګه(ğaṛā̃nga) ښځ .م. گردن دراز ؛ ۲) صدای‌بلندودراز ؛ ۳) فریاد و غوغا۴) آ وا زشـــتر .

غړپ(ğrap) نر . م. جرعه ، قرت.

غړغړه(ğaṛ ğará)ښځ . م. غر غره ، آ ب کشی.

غړکه(ğaṛə́ka) ښځ . م. مشک دوغ ، جک زدن .

غړل (ğ(a.ə)ṛə́l) مص . مت . تاب دادن ، تابیدن.

غړند(ğaṛə́nd) ص . نـــــر. م پژمرده ، سست .

غړوسکه(ğṛū́ska)ښځ . م. دود غلیظ و تلخ .

غړول(ğaṛawə́l) مـــــص . مت. ۱) باز نمودن چشم ، ۲) دور دادن تخم چشم در قالب چشم.

غړومبېدل(ğṛombedə́l) مص . ل. صدا کشیدن شیرو توپ و رعد.

غړوندی(ğaṛwandáy) نـــر.م. قلاده ،گردن بندحیوان ۲) جزم وعلامه سکون.

غړی (ğaṛá´y) نر.م . عضـــــله و

ماهی لگ ۲) عضو،اندام ۳) نان روغنی تاوکی چندلای.

غړی (ğaṛə́y) ښځ .م. ۱)حلـــقه کردن ۲) دهن کوزه .

غز (ğaz) نر.م.(ج.غـــــزونه) درخت گز.

غزا (ğazā́) ښځ .م (ج .غزاگاني) جهاد .

غزنی (ğaznáy) نــر.م.یک ولایت افغانستان است .

غزول (ğazawə́l) مـــــص .مت. درازکردن .

غږ (ğaẓ) نر.م.(ج غږونه) اواز،صوت، صدا .

غږول (ğaẓawə́l) مـــــص. مت . بصدا اوردن ، نواختن ۲) به سخن اوردن .

غږیدل (ğaẓedə́l) مـــــص. مت. گپ زدن ، سخن گفتن .

غشی (ğə́šay) نر.م .(ج غشي) تیر.

غښتل (ğaṣtə́l) مص .مت .تاب دادن .

غښتلی (ğaṣtalάy) ص .نر.م. توانا ، قوی ، ۲) تافته، ۳) چالاک، چابک.

غل (ğal) نر.م.(ج .غله) دزد ،سارق .

غلا (ğlā) ښځ .م. (ج.غلاوې) دزدی، سرقت.

غلانځه (ğ u,o)lānǰa) ښځ . م. پستان حیوان .

غلاوزه (ğlāwza) ښځ . م .زنبور عسل ۲) ماده گا و یکه شیر خود را در وقت دوشیدن در پستان خود نگاه میکند .

غلبیل (ğ(a.ə)lbél) نــــر . م. (غلبیلونه) غربال .

غلجي (ğalji) نر.ج.نام یک قبیله بزرگ پشتونها است.

غلمینه (ğalmína) ص . ښځ . م. (ج ، غلمیني) نان گندمی.

غله (ğalá) ښځ .م .(ج .غلې) ۱) حبوباتیکه از آن نان میپزند ،مانند گندم،جواری ۲) طعام مطبوخ .

غلی (ğálay) ص.نر. م . ۱)خاموش ، ارام ۲)دزدانه .

غلیم (ğ(a)lím) نر.م .دشمن .

غماز (ğamā́z) نر.م.(ج غمازان) شیطان .

غمبوری (ğambū́ray) نر.م.وګ . غومبوری .

غمجن (ğamj(áə)n) ص.نر.م.ج. غمگین ،اندوهناک .

غم ځپلی (ğamjapəlay) ص . نر.م . بستوه اورده .غمزده .

غمزه (ğamzá) ښځ .م . ۱)چشمک . ۲) ناز، نخره .

غمی (ğaymáy) نر.م .(ج.غمي) نگین .

غندل (ğandə́ l) مص. مت. تقبیح کردن،به بدی یادکردن .

غنم (ğanə́m) نر.م. ج.گند م .

غنم رنګی ğan(a)mrárgay) ص .نر.م.(ښځ .غنم رنګه) گندم گون، گندمی.

غنه (ğána) ښځ.م .بته انبوه خاردار .

غڼه (ğəṇa) ښځ.م .عنکبوت.

غوا (ğwā)ښځ .م .(ج.غواگاني) ماده گاو .

غوابنکی (ğwāṣkay) نر.م.دفه سوزن.

غوایی (ğwāyáy) نر.م.(ج غوایي) نر گاو .

غوباړی (ğobāṛay) نر.م.خرمگس ، مگس گاو .

غوبل (ğobál) نر.م.۱جغل ۲) پایمال .

غوبون (ğobū́n) ص . نر. م .و ګ . (غوبه)

غوبه (ǧobá) ص نر.م. پاده وان، گاو چران.

غوپه (ǧuPa) ص نب/نر.م.ښځ .ج غوطه.

غوټه (ǧūṭa) ښځ . م. گره.

غوټه (ǧuṭá) ښځ . م. غوټۍ) حمله.

غوټۍ(ǧuṭáy)ښځ م. شگوفه ، غنچه ، پندک ۲) گلوبند.

غوجل(ǧojál) نر. م. گاو خانه.

غوچ(ǧowč)ص. نر. م .ج .چقور ، ژرف.

غوڅ(ǧ(o.wa)c) ص .نر . م . ج بریدهٔ قطع.

غوڅېدل(ǧ(o.wa)cedál) مص. ل. قطع شدن.

غورچاڼ(ǧwarčāṇ)ص . نر. م.ج. انتخاب شده.

غورځنګ (ǧorǰáng) نـــــر.م. (ج غورځنګونه) ۱)جوش وخروش ، جست وخیز،۲) طغیان آب ،۳) نهضت، جنبش .

غورځول (ǧorǰawál) مص .مت. پرتاب کردن ،انداختن.

غورځې پرځې (ǧwarǰepárǰe) ښځ .م.، غیرارادی دست زدن،تپ وتلاش .

غورنیکه (ǧo rníka) نر.م. پدرپدر کلان .

غوره (ǧwára) ص .نب.برگزیده ، پسندیده ، منتخب.

غوره (ǧ óra) ښځ .م.(ج غورې) لاف وگزاف ، گپ وسخن .

غوریاخیل (ǧoryāxél) نر.م .ج . قبیله از پشتونهاست که منسوب به سړبن است .

غوړ۱ (ǧwaṛ) جن.روغن ، چرب ۲)تیل.

غوړ۲ (ǧwaṛ) ص.نر.م .حسین و

غولانځه (ğolãnǰa) ښـــــخ .م .
(ج.غولانځې، و . غلا ...

غولکه (ğoláka) ښـــــخ .م.
(ج. غولکې) کمان سنگچل زدن.

غولن (ğolán) ص.نــــــر.م.ج.
ترسوٌبزدل.

غولول (ğolawə́l) مص .مت .فریب
دادن .

غولی (ğólay) نر.م.(ج غولي)
صحن حویلی و خانه .

غولېدل (ğoledə́l) مص .ل .فریب
خوردن .

غوماشه (ğūmā́ša) ښــــخ.م.
(ج غوماشې) پشه .

غومبر (ğūmbə́r) نر.م.اوازکبوتر
دروقت مستی.

غومبسه (ğūmbə́sa) ښـــــخ.
م(ج.غومبسې)زنبور.

غومبوری (ğūbū́ray) نــــر.م.

کومه ،رخسار .

غونج (ğ wənj) ق.چـــــملوک
وکلوله .

غونج منج (ğ wə́njmənj)
ق.چملوک وپیچیده وکلوله .

غونځول (ğunǰawə́l) مص. مت
پهلوبه پهلو گشتاندن به حرکت اوردن .

غونځیدل (ğunǰedə́l) مص.ل .
حرکت کردن ، پهلوبه پهلوگشتن .

غوندی (ğū́nday) نر.م.جـــــوال
دوخانه نی.

غونډې (ğunde) ق.طور،ما نند .

غونډ (ğwanḍ) نر.م . ۱)جماعت ،
با صطلاح عسکری نام یک قطعه معین
است ، ۲)جمع وفراهم ،۳) کلوله
ومدور، پوره کامل.

غونډاری (ğu nḍāray) نر.م.
کلوله، جسم مدور.

غونډسکه (ğundə́ska) ښخ .م .

مقبول ، قشنگ وترتازه ، سرمایه دار و پول دار.

غوړپ (ğurạ́p) نر.م.قرت ، جرعه، شوپ.

غوړول (ğwaṛawə́l) مص.مت. چرب کردن .

غوړه‌مال (ğwaṛ a māl) ص. نر.م.(ج.غوړه مالان) شخص چاپلوس ، متملق .

غوړي (ğwaṛí) جن .روغن .

غوړېدل (ğwaṛedə́l) مص. ل. هموارشدن ، گستردن ، شگفتن .

غوز (ğoz) نـــر.م. (ج.غوزان) چارمغز .

غوزار(ğūzār) نر.م. افگنده ،افتاده برزمین .

غوزارول (ğūzārawə́l) مص .مت. افتیدن.

غوزه (ğozá) ښځ .م . پله ، گل پنبه ، دانه دان مدورهرنبات 3) نوعی اززیر

گوشی زنانه است .

غوږ (ğwaẓ) نر.م. (ج غوږونه) گوش .

غوږۍ(ğw a ẓə́y) ښځ .م . گوشی تیلیفون ،چهره شکار ، سرگوشی.

غوشایه(ğošāyá) جن /ښځ .م سرگین گاوو گاومیش .

غوښتل (ğūṣtə́l) مـــص. مت خواستن .

غوښتن لیک (ğūṣtanlík) نر. م. (ج ، غوښتنلیکونه)درخواست ، ورقه عرض .

غوښلن (ğwaṣlárn) ص.نــر.م . ج.گوشتی ، فربه .

غوښه (ğwɑṣa)ښځ .م.(ج .غوښې) گوشت .

غوغا (ğawğā) ښـــــــــــځ . م.(ج .غوغاوې) شور وغالمغال .

غوغو (ğáwğaw) نر.م .غوغوسگ .

ګوی ، توپ .

غونډک (ğ u ndák) نـــر.م.
عنکبوت زهردارکه انرا (غونډل) نیز میګویند.

غونډمشر (ğwandmaşār) نر.م
ع.رتبه بالا تراز جګړن.

غونډمنډ (gwandmánd) ص.
نر.م. ۱)مدور، کلوله، ۲)مجازا فربه، چاغ .

غونډوسکی (ğundúskay)
نر.م. توپ توپ بازی، کلوله .

غونډول (ğ u ndawál) مص.
مت .۱)جمع کردن ، کلوله کـــردن،
۲) اندوختن.

غونډه (ğwánda) بنخ .م. جلسه
اجتماع ، ۲) سنګ ویا کلوخ که به
دست زده می شود.

غونډۍ (ğ ū ndáy) بنخ .م .تپه
خاکی.

غونډېدل (ğündedál)
مص.ل . جمع شدن ــ اجتماع کردن.

غونه (ğūna) بنخ.م .رنګ وچهره.

غونی (ğūnoy) نـــر.م.موی بدن، پوست بدن .

غویمینډ (ğwaymánd) نر . م .
۱)جغل کردن ګندم به ذریعه ګاو، ۲) ازدحام غیر منظم بر پا نمودن .

غویمه (ğway a má) ص. بنخ .
م.ماده ګاو نرطلب .

غویی (ğw a yáy) نـــر.م.
(ج. غوایان) نرګاو.

غه (ğa) ض. مخفف (هغه).

غیرتمن (ğayratmán) ص.نر.م.ج
با غیرت ، غیرتی .

غېږ (ğez) بنخ.م. ۱) کنار ، آغوش
؛ کشتی ګیری.

غیور (ğayūr) ص.نر.م.ج. بسیار
دلاور ، ۲) با ناموس، ۳)سالک.

ف

ف(fe) ښځ .م.(ج .فی ګاني)حرف سی و یکم الفبای پشتوو حرف بیستم الفبای عربی

است.

فارغول (fārig̈awə́l) مص .مت .خلاص کردن .

فکاهي (fakā́hi) ښځ . م . مسخره ،مزاح .

فوځ (fawǰ́) نر.م.(ج فوځونه) فوج ، لشکر .

ق

ق (qāf) نر.م.حر ف سی ودوم الفبای پشتو و حرف بیست ویکم الفبای عری است .

قلار (qalā́r) ص.نر.م.ج.قرار،ارام.

ک

ک (kā(f,p))نر.م.حرف سی وسوم الفبای پشتو وحرف بیست دوم الفبای عربی است .

کابو (kābū) ق .نزدیک ، پهلو، تقریبا .

کارغه (kārğə́) نر.م (ج .کارغان) زاغ سیاه .

کارګه (kārgə́) نـــــــــــر.م. (جکارګان)و ګ .کارغه .

کاروان (kārwā́n) نـــــر . م . (ج . کاروانون) قافله .

کارول۱ (kārawə́l) مـــــص . مت. ۱) استـــــعمال کردن،۲) به کار انداختن ؛ ۳) مصرف کردن.

کارول۲ (kārawə́l) مص. مت . پاک کردن و یا کندن جوی.

کاری (kārə́y) بنخ.م.کجـــاوه ، سبدکلان که از خمچه ساخته میشود .

کاږل (kāẓə́l) مص .مت .کشیدن .

کاږه (kāẓə́) نر.ج .کج .

کاسه (kāsá) بنخ .م .ظرف نان خوری.

کاسه ګرب(kāsagráb) نر.م. سنګ پشت .

کاسی(kāsə́y) ښځ .م. چرم سنګچل پرانی غوله کمان ، کاسه فلاخن .

کاسیر (kāsír) ص.نر.م .ج.زانی ، بدکار.

کاش (kāš́) نر.م.(ج کاشونه) پوش تمانچه ، کمان زین .

کاشکي (kāš́ke) ارمان، افسوس .

کاکا (kākā́) نر.م.برادرپدر ، عم .

کاکړ(kākáṛ) نر.م. ج.نام طایفه ازپشتونها .

کال (kāl) نر.م(ج .کلونه)سال .

کالنی(kālanə́y) ښځ .م .ج سالنامه .

کالي (kālí) نر.ج.۱)اسلحه ۲)لباس ، پوشاک ، زیور .

کالیزه (kālíza) ښځ .م .سالګره .

کام (kām) نر.م. (ج کامونه) قوم .

کان(kān) نر.م.(ج کانونه) معدن.

کانټه (kānṭá) ښځ.م. جاروب کلان.

کانګه(kā́nga) ښځ.م.قی .استغراق

کانه (kānə́) ښځ.م.واقعه غیر متر قب ،آزمایش شوم و بد.

کاڼه (kāṇə́) نر.ج. جمع مذکر کوڼ به معنی کر.

کاڼی(kā́ṇay) نر.م.(ج کاڼي)۱سنګ لشم دریائی ، سنګ کلوله خورد ، ۲) سنګ ترازو،۳)نګین قیمتی .

کاواک (kāwā́k) ص.نر.م.ج .۱) سست و چیزیکه در معرض سقوط باشد ، ۲) مجوف.

کاوون(kāwū́n) نر . م. نام کوه است در غرب دره الیشنګ و در شرق ولسوالی تګاب موقعیت دارد.

کب(kab) نر.م.(ج، کبان) ماهی ، حوت.

کبا(kabā́) ښځ . م . تحفه که از طرف داماد برای مامای عروس داده میشود.

کبډي(kabaḍí) ښځ . م.(ج . کبډۍ) بازی معروف است.

کبرجن(kəbərján) ص.نر.م.ج .

۱) متکبر ، مغرور ؛ ۲) نا شکر.

کبړ(kabáṛ)نر.م.کمند اسپ ، ریسمان لک و ضخیم که به آن اسپها را بسته میکنند.

کبل(kabál) نر.م.گیاه معروف است.

کبله (kabála) ا د. ازین سبب ، ازین لحاظ.

کبلی (kabláy) نر.م. ۱) بچه آهو ، ۲) یک نوع مرض کشنده اطفال (تیتانوس).

کپر(kapár)ص.نر.م.بلندی و چقوری ، نا هموار.

کپړی(kaparə́y) ښځ . م . استخوان سر، جمجمه.

کپړه(kapṛá)ښځ.م. لباس. رخت.

کپه (káp a)ښځ . م.گوله ، لقمه کلان.

کپی(kapə́y) ښځ . م . پایزار ، کفش که آنرا پنی نیز گویند.

کپیدل(kapedə́l) مص . ل. لرزیدن از جهت ترس و بیم و یا از خنک و غیره.

کتاب پلورنځی(kitābPlo-ranǰə́y) ښځ .م.کتاب فروشی.

کتار(katā́r) نر . م (ج . کتارونه) قطار ، لین مسلسل.

کت بوزی(katbózay) نر.م. پوزبند حیوان.

کتره(katrá)ښځ.م. ۱) پارچه گوشت و نان ، ۲) طنز با اشاره و ناز سخن گفتن.

کتغ(katə́ǧ) نر.م . سالن.

کتل (k a tə́l) مص . ل .دیدن نگریستن، ۲) انتظار.

کتنځی (katə́nǰay) نر.م. معاینه خانه.

کته ۱) (káta) ښځ .م. . پالان خرواشتر.

کته ۲) (kə́ta) ق . پائین ، زیر.

کټ(kaṭ) نر.م(ج ،کټونه) چارپائی.

کټاره(kaṭā́ra) ص. ښځ ، م. لغتی ، گاویکه در وقت دوشیدن لغتک میزند.

کټ باڼ (katbā́n) نر.م.بافنده چارپائی.

کټبون (katbū́n) نر.م.مَنج چارپائی.

کټپوز (katpū́z) نر.م.پوزبند حیوان.

کټ کټ (kəṭkəṭ) نــــر.م.آواز خنده قهقه.

کټ مټ (kə́ṭmaṭ) ق. عیـــناً، بعینه.

کټمل (katmál) نر.م. خسک.

کټو (katáw) ښځ.م. دیگ گلی.

کټوری (katoráy) نر.م. اياغ ، جام.

کټه (katá) ص.نب.کلان ، جسیم.

کټه گوته (katagóta) ښځ . م. شصت کته ، انگشت کلان.

کټی (katáy) نر.م۱) چوچه گاومیش ۲) کاه ماش، ۳) چوب ا ندازه کردن شیر.

کټۍ (katə́y) ښځ . م. دیگ متوسط گلی.

کټېدل (katedə́l) مص .ل. حرکت دادن ، کوچیدن ۲) تورخوردن.

کټېيل (k a teyə́l) مص.مت . ۱) کورپه کردن موی بصورت غـــیر منظم، ۲) قطع کردن شاخچه های درخت و غیره.

کجاوه (kajāwá) ښځ . م. سبد که از شاخچه های نازک ساخته میشود.

کجل (kajál) جن . سرمه که در مسکه حل شده باشد ، دوده چراغ که با سرمه مخلوط میکنند .

کجی (kajáy) ص .نر.م ۱)کج پای ، ۲) شخص مخل.

کجیر (kajír) نر . م . ۱) کرگس ، پرنده کلان کوهی، ۲) دانه که زیر گلون پیدا میشود.

کچ (kač) نر .م. اندازه.

کچر (kač (ə.á)r) نر.م. قاطر.

کچکول (kačkól) نـــــر.م. (ج . کچکولونه) کیسه گدایان به شکل بیضوی ساخته شده باشد که گدایان در آن چیز های گدایی جمع میکنند.

کچ گر (kačgár) نر.م.ج.پیمایشی، نقشه کش.

کچنۍ (kačnə́y) ص. ښځ . م زن فاحشه ، زن بدکار.

کچسول(kačawə́l) مص.مت.
اندازه کردن،گز کردن، پیمایش نمودن.
کچه۱) (káča) ښځ . م. اندازه.
کچه۲) (kačá) ص . نب ؛ ۱) خام، ۲) اصل کم رنګ، ۳) منفعل و خجالت کشیده.
کچه (ká̜ča) ښځ . م. ۱) انګشت کوچک ؛ ۲) صدای دفع بز.
کځ(kac) نر.م. زمینکه به ساحل دریا شیله و مجرای سیل نزدیک به دامنه های کوه و یا بین دره کوه بچه و یا دو غونډی واقع باشد .
کځوړه(kac ú ṛa) ښځ . م.
خریطه .
کدو سری(kadūsáray) ص.
نر.م.(ج کدو سري) بی عقل آدم بی معنی ، ۲) خالي مغز.
کډ به(kaḍbá) ص.نب. خانه بدوش.
کډله (kuḍə́la)ښځ .م.خس پوشک.
کډون(kaḍán) ق . با عــــایله معه، فامیل .
کډو(kaḍ ú) نر.م.(ج.کډوان)
کدو.

کډوال(kaḍwā́l) ص. نر. ج .
۱) عایله دار ؛ ۲) خانه بدوش.
کډو سری (kaḍūsáray) ص.
نر. م .و ک .کدوسری.
کډه(káḍa) ښځ . م.(ج .کډې)
عایله ، زن منکوحه،۲) کوچ.
کر(kar) نر.م. کشت ، زراعت .
کراړ(krā́ṛ)ص. نر . م . ج . محکم سخت .
کراسته (krā́sta) ښځ . م. نمد.
کراکښ (krā́kaṣ) ص.نر.م.ج.
کرایه کش.کسیکه اموال دیگران را در بدل مزد انتقال میدهد.
کربوړی(karbóṛay) نر.م .شلند کوهی.
کربوسکه(karbū́ska)ښځ . م .
پنبه .
کرچ(krač) نر .م. شودیار بیل ، پاي بیل زمین.
کرده(kardá)ښځ .م.۱) قواره ، شکل،چهره ، ۲) کار ، عمل،کار و بار.
کرړه(kárṛa) ښځ . م. ۱) سلا له

نسب ۲) نام جمعیت بزرک پښتون که بر چند طایفه مشتمل است.

کرل (karә́l) مصر . مت . کشت کردن کاشتن .

کرمن (karmán) نر.م. ۱) بیخواب شخصیکه از بیخوابی گنگس شده باشد ۲) کرمی ، کرم خورده.

کرن (k rәn) ص . نر.م.ج. لاغر ، کیف ، ضعیف .

کرندوی (karandóy) ص . نر. م. ج .دهقان ، زارع.

کرندی (krandáy) نر.م. کلندیک سره که نوک آن تیز باشد.

کرنډ (krand) نر .م. منجمد، ریم سخت شده و بسته شده روی زخم و دانه.

کرنه (karәna) ښځ . م. زراعت.

کروړ ۱) (kr(o.u)ṛ) عد (ج.کروړونه) ۱۰۰۰۰۰۰۰ ،ده ملیون .

کروړ ۲) (kroṛ) ص.نر.م. ج. سخت، آهنین، محکم .

کرونده (karwandá) ښځ. م(ج کروندې) ۱) کشت ، زراعت ۲) زمین زراعتی ،مزرعه .

کرویږه (karweẓa) ص.نب.سست و بی مغز ، بی فکر ۲) کاواک.

کره ۱) (kara) ص .نب . مرادف کور به معنی خانه .

کره ۲) (kәra) ښځ .م. بیل .

کره ۳) (kará) ص.نب. خالص صاف.

کره ۴) (kara) ښځ . م.(ج کرې) چوری ، نوع از زیورات است.

کره کتنه (karakatә́na) ښځ . م نقد ، انتقاد ، نقد ادبی.

کرهڼه (karhә́ṇa) ښځ . م. زراعت کشت کردن.

کریاب (karyā́b) ص.نر.م.ج.معطل ، محتاج ، بیکارودرمانده .

کرېب (kreb) نر.م.رکاب اسپ .

کریچ (krič) نر.م.کرچ ، نوع ازشمشیر.

کریځ (karíʒ́) ص.نر.م.دهقان ، بزرگر.

کریړ (karéṛ) ص.نر.م.ج.سنگ جغله، نوع ازسنگ سفید خیلي سخت ، سنگلاخ .

کړیز (kuréz) نر.م.پرریختاندن طیور، استراحت دادن طیور.

کړ (kaṛ) ف.ریشه فعل است .

کړاسو (kṛāsū) ص.نب. ۱)چملک، ۲)پوده .

کړاغ (kṛāǵ) ص.نر.م .ضعیف وناتوان ، ۲)زاغ.

کړاو (ka ṛāw) نر.م(ج.کړاوونه) غم واندوه ،زحمت .

کړايي (kaṛāyí) ښځ .م کراهی ، ظرف معروفیکه دران جلبی وغیره میپزند.

کړپ۱) (kṛap) نر.م.اواز افتادن و بهم خوردن ظروف و غیره .

کړپ۲) (kṛap) ق.ناگهان ،فوری، دفعتا.

کړپندوکی (kṛapandū́kay) نر.م ۱)غضروف، ۲)شخص پرگوی.

کړپوز (kṛapū́z) نر.م.پوزبند شتر

کړپ وکړوپ (kṛapukṛū́p) نر.م.شوروغوغا،صدا حرکت دادن و بهم خوردن ظروف وغیره.

کړپول۱) (kṛapawә́l) مص.مت. باهم زدن و حرکت دادن ظروف وسنگها وغیره.

کړپول۲) (kṛapawәl) مص.ل . گپ زدن چتی و بی اراده .

کړپه (kṛapa) ښځ .م.راه لشم ناهموارکوهی .

کړپهار (kṛapahā́r) نر.م.صوت ۱)اوازباهم خوردن ظروف و غیره، ۲)اوازمستقل پای انسان و حیوان که دراثنای رفتارکوه وسنگ پیدامیشود.

کړتن (kṛatә́n) ص.نر.م.ج. پرگوی.

کړس (kṛas) نر.م /صوت ۱)اواز شکستن چوب ، ۲)گفتگوی جنگ امیز .

کړسول (kṛasawә́l) مص .مت. لت و توب باسیلی زدن.

کړشب (kaṛšáb) نر.م .جای عمیق بین دوتپه .

کړشوپ (kaṛšū́p) ص.نر.م.ج. بي دندان.

کړکچو (karkačó) نر.م. شور، غالمغال.

کړکی۱) (kəṛkə́y) ښځ .م. دریچه، کلکین، روز نه.

کړکی۲) (kə́ṛkay) نر.م.نی قلم، نی چلم ،

کړکېچ (kaṛkéč) نر.م. جنجال ، لجاجت.

کړکیچن (kaṛkečán) ص.نر .م.ج . ۱) لجوج ، ادم لجوج،کج بحث ، ۲) مغلق

کړل (kṛəl) مص.مت .کردن .

کړنګیدل (kṛangedə́l) مص .ل اواز با هم خورندن چیزهای فلزی وشیشه ای.

کړنلاره (kṛ(a.ə)nlā́ra) ښځ. م.پروګرام ، دستورالعمل ، خط مشی .

کړنه (kṛána) ښځ م. کردار ، عمل .

کړوپ (kṛū́p) ص .نر.م.ج .منحنی، خمیده.

کړویول (kṛūp a wə́l) مص.مت.خم کردن ، منحنی ساختن.

کړول (kaṛawə́l) مص.مـــت . ۱) آزار دادن ، جور دادن ؛ ۲) کبـــاب کردن، بریان کردن.

کړه وړه (kṛə wṛə́) نـــر . ج. ۱) شکل و شباهت،۲) افعال و اطوار ، کردار .

کړی (kaṛə́y) ښـــځ . م. ۱) حلقه، ۲) کلاوه تار ؛ ۳) سلسله.

کړیڅی (kaṛecə́y) ښـــځ . م . کرم جگر حیوانات.

کړیدل (kaṛedə́l) مـــص.ل. ۱) پریشان و اندوهگین شدن ؛ ۲) سرخ و برشته شدن کباب ، ۳) دور خوردن چیز بروی آتش.

کړیغه (kríǧa) ښـــځ .م. صدای مهیب و مخوف.

کړیکه (kṛíka) ښـــځ . م . و ګ کړیغه .

کزلاخ (kazalā́x) قزه لاق ، جل.

کږدی (kaẓdə́y) ښــــــځ.م. غژدی خیمه سیاه کوچیها.

کږل (kaẓə́l) مص.مت.بدشګون دانستن .

کږلیچ (kazléč) نر.م. کج گردیشی ، گولای.

کږول (kazawə́l) مص.مت.کج کردن.

کږیدل (kaẓedə́l) مص.ل. کج شدن.

کسات (kasā́t) نر.م انتقام .

کست (kast) نر.م (ج کستونه) بغض، عناد.

کسرمن (kasərmán) ص.نر.م.ج.معیوب ، نقصانی.

کسی (kə́say) نر.م.مردمک چشم .

کشاله (kašālá) نر.م.لانجه، جنجال، مسلهٔ پیچیده وحل طلب .

کشر (kašár) ص.نر.م. (ج کشران) خوردسال ،این صفت برای ذوی العقول استعمال میشود .

کشروپ (kašṛū́p) ص.نر.م.ج. بی دندان .

کشکارل (kaškārə́l) مص .مت. تحفیض سنگ برای حمله .

کشکودل (kaškodə́l) مص.مت. کش کردن .

کشکی (káške) ند.افسوس و ارمان .

کشمالی (kašmālə́y) نر.م.(ج کشمالي) گل ریحان ،نازبو.

کش وکړپ (kašokṛáp) نر.م . ۱) کشمکش ، جنجال ،۲) اواز حرکت پای .

کشول (kašawə́l) مص.مت . کش کردن ، تمدیدکردن .

کښ (kaṣ) نر.م . ست و سلا .

کښت (kaṣt) زراعت ، کشت ، مزارع۲) قسط.

کښتګر (kaṣtgar) ص.نر.م بزرگر ، دهقان .

کښتنی (kṣatanáy) ص.نر.م زیرین، پائین .

کښته (kaṣtá) ښځ.م.اشتق زردالو ، زردالوخشک.

کښل (kṣə́l) مص.مت. ۱)کشیدن ، خارج کردن ،۲)نوشتن ،نقاشی کردن ، رسم کشیدن .

کښندی (ksəndáy) نر.م.
يخمالک.

کښيباسل (ksebāsә́l) مص.مت.
گرفتار کردن.

کښنول (kṣenawә́l) مص.مت .
نشاندن ، نصب کردن ،توقيف کردن .

کښيوتل (kṣewatә́l) مص .ل .
گرفتارشدن ، به مصيبت دچارشدن .

کک (kak) نر.م۱) ذرهٔ خس،
،۲)ساجق،قند سياه ،۳)نوعی از چوچلی
(پرنده) .

ککاو (kakā́w) ښځ.م.درخت
مناطق گرم سير است که تا ۶متر بلندی
داشته برگ های ان بيضوی و کلان
ميباشد رنگ چوب سرخ ان .

ککره (kákara) ښځ.م (ج.ککري)
جمجمهٔ تالاق سر .

ککرۍ (kakorә́y) ښځ.م چوب
ضخيمی که بغرض عبوربالای جوی
انداخته شود .

ککرۍ (kakrә́y) ښځ .م.سنگ
سانه .

ککړ (ka káṛ) ص.نـــر.م.ج
۱)اغشته الوده ،۲)فساد پيشه فتنه انگيز

ککوی (kakoy) نر.م. هدهد.

ککوی (kakә́way) نر.م. مر غ
باران طلبک.

کلپ (kalp) ص.نر.م.ج ۱)
زرناسره وسکه ناچل، ۲) منـــــافق،
۳) درموقع مبالغه بمعنی سخت وغيره.

کلکل (kalkál) نر.م. شور،غالمغال ،
گفتگو.

کلکول (klakawә́l) مص. مت
سخت کردن ،محکم کردن ،قوی کردن.

کلل (kәlә́l) مص.مت. اندازه کردن،
پيمايش کردن ،تعين نمودن مسافه بين
چند چيز.

کلمه (kulmá) ښځ .م. روده.

کلن (kalán) و ر . ساله . لفظ
منسوب به سال که با عدد استعمال
ميشود مثلاً اته کلن – هشت ساله .

کلنګ (kaláng) نر.م.(ج.کلنګونه)
۱) نذر نغدی و جنس ايکه در اوقات
معين سال از طرف اشخاص و اغنيا به
مستحقين آن داده ميشود ؛ ۲) چيزيکه
عروس از خانه پدر به خانه شوهر با خود

آورده و به اقربای شوهر خود تقسیم میکنند.

کلوښته (klóṣta) ښـــخ . م.
۱) موی غنچه ۲) بیده علف ۳) نوعی از تازیانه .

کله (kә́l a) ق. ۱) کی ، چه وقت ۲) گاهی.

کلی(kálay) نر.م. قریه ، ده .

کلیچ (klec̆) ص.نر.م. ج. سر دوز یا تار سخت تابیده و شخ.

کلیز(kalíz) ور. سالگرد ، جنتری.

کلیوال (kaliwā́l) ص.نر.م.ج.
۱) هم قریه ۲) دهاتی .

کمپار (kampā́r) ص .نر.م.کلال.

کمرغوړی (kamarğwáẓay)
ص . نر. م. شخص متوسط العقل .

کم کانی (ka,kanay) ص.نر.م.
سنگ مثانه.

کمکی (kamkáy) ص.نر.م.خورد و ریزه.

کملی(kamláy) ص.ښځ.م. زن دعوایی که از بین دو نفر مدعی و مدعی علیه جهت رفع نزاع شان به ثالث داده شود.

کمندری(kamandráy) ص.نر . م. قد پست .

کمیس (kamís)نر.م(ج .کمیسونه) پیراهن .

کنجوس(kanjū́s)ص.نـــر.م.ج . بخیل ، ممسک.

کنځا(kanǰā́) ښځ.م(ج. کنځاوې) دشنام.

کنځر(kanǰaṛ)نــــــر.م .لحاف.

کنځل (kanǰә́l)نر.ج.دشنام دادن.

کند(kand)نر.م.ژند درویش.

کندغالی(kandğā́lay) نر.م . (ج کندغالي)چقوری.

کندل (kәndә́l) مص.مــــــت. چقور کردن.

کنده (kánda) ښځ .م(ج .کندې) چقوری طویل کم عرض .

کنډ (kanḍ) جن.(ج.کنـــــډونه/ ۱) گند ،صمغ عربی ۲)پله خام .

کنډاس (kanḍā́s) ص.نر.م .ج. شخص دندان افتاده، شخصیکه چند

دندان ان افتیده باشد.

کنډک (kanḍák) نـــــر.م. (ج.کنډکونه) ۱) یک قسمت از رمه گوسفندان، ۲) دراصطلاح عسکری جماعت ۳۰ نفری عسکر ۳) پارچه ویا حصه ایکه از کدام چیز جدا شود.

کنډ کپر (kanḍkapár) ص.نر.م.ج. ناهموار.

کنډک مشر (kanḍakmáš̌ər) ص.نــــر.م. به اصطلاح عسکری کرنیل.

کنګل (kangal) نر.م. (کنګلونه) یخ، منجمد.

کنګو (kangū́) جن، زعفران.

کنګوله (kangolá) ښخ.م.کنګینه انګور، ظرف خاکی که در آن انګور نګاه میکنند.

کنګی (kangə́y) ښــخ.م. لوحه سنگ قبور که آنرا شنخته نیز میگویند.

کنل (kanə́l) مص.مت.کندن، حفر نمودن ،حک نمودن.

کنوبی (kanóbay) نـــــر.م. شوربائیکه در تهٔ دیگ باقی می ماند.

کنه (kána) اد.حرفسیت که بصورت تاکید و تصدیق موضوع استعمال میشود مثلاً کنبینه کنه (ښشین نی).

کنه (kaná) ښخ.م. شبش حیوانات.

کنی (kanə́y) ښخ.م. ۱) جال گرفتن ماهی ۲) گوشهٔ گرد زمین.

کناوه (kaṇāwá) ښـــخ.م. (ج، کناوې) نعلین چوبی.

کنېدل (kaṇedə́l) مــص.ل.کر شدن.

کوپ (kūp) ص.نر.م.خمیده پشت.

کوپړی (koprə́y) ښـــخ.م.ج. جمجمه کاسه سر.

کوپول (kūp a wəl) مــص مت.خم و منحنی ساختن.

کوت (kwat) ص.نر.م (ج کوتونه) چین، چملوک.

کوتر (kawtár) نر.م.ج.کوتري) کبوتر نر.

کوتره (kawtára) ښخ.م(کوترې) کبوتر ماده.

کوتری (kutráy) نر.م.ج.قسمی از بوته ایست که دانه های سرخ دارد.

کوټ (kot̩) نـــر.م.(ج. کوټونه)
۱) قلعه ، حصار، ۲) انبار، ۳) قلعه مستحکم ، قلعه کلان جنگی.

کوټخه (kot̩ə xa) ښـــځ. م.(ج. کوټخې)اطاق خورد.

کوټګی (kot̩gáy) نر.م.(ج کوټګي) قلعه خورد.

کوټنی(kot̩anə́y) ښـــځ .م . ج. حجره خورد ،اطاق خورد.

کوټوال (kot̩wā́l) نـــــــر.م .
(ج.کو ټوالان)قلعه دار ، عسس .

کوټه۱ (kot̩á) ښـــــــخ .م .
(ج کوټې) اطاق .

کوټه۲(kwát̩a) ص.نب . توده،انبار.

کوټه۳ (k ot̩á) ص، نب . ناچل، نابکار ، قلب ،ناسره.

کوټی (kū́t̩ay) نـــــــــر.م.
(ج. کوټي)کره خر .

کوټی(kot̩ə́y) ښځ .م .قصر .

کوچ (k wač) جن . مسکه .

کوچنی (k u čnáy) نــــــر.م.
(ج کوچنیان)طفل خورد .

کوچی (kočáy).نـــــــــر.م
(ج.کوچیان) خانه بدوش .

کوچیدل (kočedə́l) مص.ل.
کوچ کردن .

کوڅه (kūcá) ښځ .م.(ج.کوڅې)
کوچه .

کوڅه درب(kocadráb) نر.
م.یله ګرد،کوچه ګشت .

کوڅه ډب(kocad̩ab)نر.م.
وګ. کوڅه درب.

کوڅی(kawcə́y) ښځ .م .ج.
ګیسو .

کودوړی (kawdū́r̩ay) نر.م.
(ج کودوړي) تیکر، سفال .

کوده (kawdá) ښځ .م .(ج.کودې)
قوده ، دسته ګیاه یا ګندم وغیره .

کودی (kawdáy) نر.م. تیکر ، سفال ، ظرف ګلی شکسته .
وګ . کودوړی.

کودی (ka wdáy) نـــر.م .پسر
کواسه .

کوډخه (kūdáxa) ښځ .م . خس

پوټک ،برجک .

کوډګر (kodgár) ص.نر. م.

ساحر، جادوګر.

کوډله (kūḍ á la) ښـــــخ .م .

وګ‌ډ. کوډخه .

کور۱) (kor) نـــــر.م .(کورونه)

خانه ،حویلی ،۲) جهیز عروس ،۳) صفه چوبی که بران کالاورخت خوابهای خانه چینند.

کور۲) (kwa r) نر.م .ج . انګور.

کوراړی (kurāṛay) نـــــر.م.

(ج.کوراړي)کردکوچک زمین زراعتی.

کوربه (korbá) ص.نر.م. صاحب خانه ، مهماندار.

کورت (k orә́t) جن .قروت .

کوره‌ټ(kurәṭ) ق.۱)صاف و واضح ،۲) هرګز ، قطعاً.

کورخه (kwárxa) ښـــــخ .م

(ج.کورخي) لوبیا .

کورداري (kordārí)ښـــخ .م.

روابط جنسی بین زن و شوهر.

کورکمن (kurkamán) جن .

زرچوبه.

کورکورکه (kūrkūráka) ښځ .

م .نوعی از فاخته که رنګ سرخ مانند دارد.

کورګډی (korgáḍa y) ص.نر.

م . خانه خراب .

کورګی (korgáy) نر..م

.(ج.کورګي)خانه خورد .

کورنی (koranáy) ص.نر .م.

خانګی ،داخلی ، مربوط خانه .

کورنۍ(koran ә́y) ښـــــځ .م.ج .

خاندان اهل بیت ، فامیل .

کورواکی (korwākay) ص.نر .

م . اختیار دارخانه .

کوروالا (korwālā) نر.ښځ .م.ج .

۱)متاهل ، ۲)صاحب خانه ،۳) عیال دار

کورودانی (korwadānī) ښځ.م .

خانه ابادی ، تشکر .

کوروړانی (korwrānay) ص .

نر.م.خانه خراب .

کوروکهول (kor ukahól) نر

م.خانه و دودمان ، کنایه از موافقه و محبت با همی.

کوری (kwaráy) نر.م.۱) ترنګن ،

کاه کش ۲) پوزبند لخی حیوانات .

کوریخ (kurı́ǐ) نر.م. کریز. پروبال کهنه ریختاندن.

کوړکه (kuṛə́ka) ص. ښځ . م. ماکیان کرک .

کوړمه (koṛmá) ښــــــځ .م. (ج . کوړې) خاندان ، اهل بیت.

کوړنج (kwṛanj) نر.م. ناله سگ در وقت زدن و افگار شدن.

کوړی (kawṛáy) نــــــر.م. (ج . کوړي) آونگ چــــــــوبی (هاوند چوبی).

کوړوی (kūṛwáy) نــــــر.م. (ج . کوړوي) ۱) ظرفی است که با آن گندم پیمانه میکنند که تقریباً یک چارک کندهار یا دو نیم پاو کابل ظرفیت دارد، ۲) سبد خورد لخی.

کوز (kūz) ق. پائین ، زیر.

کوزده (kazda) ښـــــــځ.م. (ج.کوزدې) نامزادی.

کوزول (Kūzawə́l) مص.مت. پائین کردن.

کوزه (kūzá) ښځ.م.(ج . کوزې) آفتابه گلی و مسی .

کوزیدل (kūzedə́l) مص .ل. پائین شدن.

کوږ (Koẓ) ص.نر.م. ۱)کج ، خم، ۲) منحرف ، دو روی.

کوږ (Koẓ) نر.م. کفتار، یکنوع حیوان درنده است .

کوږل (Koẓə́l) مص. مـــــت . ۱) پوست کردن حـــــیوانات، ۲) لباس کشیدن، ۳) بیرون کردن .

کوږل (Kūẓə́l) مص . ل . کوشش کردن ، زحمت و محنت کشیدن.

کوښه (káwṣa) ښــــــــځ .م . (ج. کوښې) کفش مخصوص زنانه .

کوغ (kwaǧ) نر.م .بقــــه کلان .

کوغ (kūǧ) ص.نر.م .خمــیده.

کوغالی (koǧā́lay) نــــــر.م . (ج.کوغالي)۱) چقوری ، ۲)خانه محقر، ۳) جای چقوری که دربین برنج برای قروت وروغن میسازند.

کوک (kūk) نر.م. پیاز، پیاز کوهی .

کوک (kūk) نر.م . گوسفندی

که اصلا گوشها نداشته باشد .

کوکاره (kūkāra) ښـــځ .م (ج کوکارې)فریاد ، غوغا .

کوکرې (kokré) ښـــځ . ج . تراخم چشم .

کوکری (kukray) نـــــر.م . (ج. کوکري)چوچه سگ .

کوکنار (koknār) نـــر.م. ج . خاشخاش .

کوکو (kuku) ص.نب . چیزی مقبول و پسندیده (اصطلاح اطفال).

کول (ka wə́l) مص .مت. کردن.

کولمه (kūlmá) ښځ .م.(ج.کولمې) روده.

کنډواله (kanḍwāla) ښـــځ .م. (ج .کنډوالې) ویرانه خـــرابه ،اثار یا ابادیهای قدیم .

کنډول (kanḍól) نر.م، ظرف اب خوری گلی ، ظرف نان خوری گلی.

کنډه (kanḍá) ښځ .م .ترازوخورد زرگرودوافروشی.

کنستل (kanastə́l) مص.مت.کندن ، چقور کردن.

کنکرک (kankarák) نر.م . یخ منجمدشده .

کنگاش (kangā́ š) نر.م.ملا، مشوره ،مصلحت.

کنگال (kangā́ l) نر.م. ظرف ابکش شده .

کنگخر (kangxár) نر.م.ج.خس وخاشاک که‌سیلاب اورده باشد .

کنگس (kangə́s) نر.م.افتادن ، بدری خودن.

کولنډ (kolanḍ) نر.م . قلاده چوبی که بگردن گاو یا سگ جهت جلوگیری از گریز میاندازند.

کولول (kūl a wə́l) مص . مت. ۱) چیـــزی مدور را لول دادن ، ۲) چیزی را به سبب ریختن تیزاب سست کردن و جوشاندن.

کوم (kaw(á.ə)m) ف.میکنم.

کوم (kūm) ض. کدام .

کومبار (kūmbā́r) نر.م. کلال.

کومڼ (kūmáṇ) نـــر.م. پژمره و گندیده.

کوناټ (kūnâṭ) نر.م. پیچ بیضه٬بیخ بیضه و کوزه و غیره.

کوناټي (kūnāṭí) نر.م.ج .سرین.

کونج (kw á nj) نـــــــر.م. (کونجونه) گوشـه .

کونجکه (kūnjáka) ښـــځ.م. (ج .کونجکي) خرمهره.

کونجي (konjí) ښـــــــځ.م. (ج . کونجۍ، کونجیاني) کلید.

کوندرۍ (kundráy) نـــر.م. (ج . کوندري) ۱) دستر خوان ؛ ۲) روی لحاف ۳) چقوری.

کونډ (kw a nḍ) ص. ښځ ، م . ۱)شخص زن مرده٬ ۲) سر کوه .

کونډه (kw á nḍa ص. ښځ.م.(ج . کونډې) بیوه.

کونډېدل (k wan ḍedә́l مص . ل. بیوه شدن.

کونسټ (kwansáṭ) ص.نر .م. ۱) بیخ درخت ، ۲ شل و شوټ.

کونګ (k ung) نـــــــر.م. (ج ، کونګان) بوم ، جغد.

کونه سوی (kwanasóway) ص.نر.م. ته دیگی سوخته .

کونیکبر (kūnikábar) نر.م.ج خرچنگ ، چار پا یک ، سرطان.

کوڼ (kūṇ) ص.نر.م. . (ج (کاڼه) کر.

کوهړ (kūhaṛ) نر.م. تازیانه سخت و محکم.

کوهی (k(ū.o)háy) نـــــــر.م. (ج. کوهیان) چاه.

کوی (káw a y (نر.م. چیچک یک مرض ساری است.

کویلی (kwelá̃y)نــــــــــــر.م. (ج ، کویلي) ته دیگی.

کوین (kawyín) نر.م. در بعضی مناطق پښتون نشین نکاح را میگویند.

کهول(kahә́l) نر.م. خـــــاندان ، اهل بیت.

کیازه (kayā́za) ښځ.م.لعاب دهن.

کیدل (kedә́l) مص.ل. شــــدن ، پیدا شدن .

کیر (kīr) جن ، شـــــــیر برنج.

کیږی (keṛə́y) ښخ.م.ج. چپلی مخصوصی است که از چرم و منج میسازند.

کیږدی (kiẓdáy) ښخ.م.ج. غژدی ، خیمه ، د پسرلی په وخت کی راشه چی تور اوربل درته کیږدی و دړومه (لنډی)

کیسه (kisá) ښخ.م.(ج.کیسې) قصه .

کیسۍ (kisə́y) ښخ.م.ج. چیستان ،

کیمنډل (kemanḍə́l) مص.مت. ۱)مشتمالی کردن ، تخته کردن ۲) چاپی کردن.

کیندل (kində́l) مص.مت. کندن.

کیڼ (kīṇ) ص.نر.م. ج. چپ.

کیڼ کرځ (kīṇgə́rǰ) نر.م. قوماندهٔ عسکری است بمعنی طرف چپ دور بخور.

کیوتل (kewatə́l) مص .مت .مبتلا شدن ، گرفتار شدن.

گ

گ(gāf) نر.م .حرف سی و چهارم الفبای پشتو است.

گاټه (gāṭə́) ص.نب. ؛ ۱) مایع غلیظ، ۲) قطع، خشک شدن آب جوی و غیره.

گاټی (gāṭay) نر.م. (ج.گاټي) ۱)تخم چشم ، کره چشم ۲) سنگچل غولک.

گاډۍ (gāḍə́y) ښځ . م. عراده ، بگی ، تانگه.

گډون(gaḍū́n)نر.م. اشتراک ، اجتماع.

گارگوټي (gārgūṭí) ص.نب.موی مجعد و به هم پیچیده.

گازره(gāzára) ښځ.م(ج.گازرې) زردک.

گالل (gālə́l) مص.مت. برداشت کردن ، تحمل کردن ، غمشریکی کردن.

گام (gām) نر.م.(ج.گامونه) مسافه بین دو قدم.

گانده(gā́nda) ښځ.م.آینده ، مستقبل فردا ، عاقبت .

گاڼه (gāṇá) ښځ. م.(ج.گاڼې)

۱) زیور ۲) گرو ، رهن.

ګاونډی (gāwandáy) نــــر.م. (ج. ګاونډي،ګاونډیان)همسایه ،همجوار.

ګب(gəb) نـــــــــر.م.جنین .

ګبین (gabín) نر.م.ج.عسل ، شهد.

ګپاوو (gapāwū́) ص.نب. شخص پرگوی .

ګتل (gaṭəl)مص .مت.کمایی کردن.

ګتنډوی (gaṭəndóy)نر.م.کمایی کننده.

ګټور (gaṭawár) ص.نــــــر.م.ج. فایده مند.

ګټه (gáṭa) بنځ.م.(ج ګټې) کمایی ، نفع ، فایده،۲) سنگ،۳) انگــــــشت نرو ابهامه.

ګجری(gajráy) بنځ .م.ج.نوعی از کره است که از طلا و نقره میسازند.

ګخ(gəc) ص .نــــــــر.م.ج.چپ.

ګدله (gad(á.ə)la) بنــــــځ .م . (ج.ګدلې) ژند ، خرقه دوخته کهنه وپاره.

ګدۍ(gaday) بنځ . م.ج .زن هر جائی.

ګدۍ (gadə́y) بنځ .م.۱) مجلس ۲) تخت، اریکه، مسند ، سجاده؛ ۳) بالشتک سپر و زخم ۴) توشکچه که بر روی زین اسپ به غرض استراحت می اندازند.

ګډ (gaḍ) ص .نر.م. ج . مخلوط با هم آمیخته.

ګډ (gəḍ) نر.م . (ج . ګډان) گوسفند نر ، قوچ نر .

ګډا(gaḍā́) بنــــځ.م.(ج ، ګډاګانې) رقص.کننده.

ګډلی(gaḍə́lay)نر.م.(ج .ګډلي) نان جواری.

ګډوډ(gaḍwaḍ)ص.نـــــــر.م. ج.مخلوط آمیخته ، بی ترتیب و بی نظم.

ګډوډي (gaḍwaḍí) بنــــځ . م. (ج . ګډوډۍ) بی نظمی٬ هرج و مرج.

ګډول(gadeḍə́l) مـــــــص.ل. ۱)امیختن٬مخلوط کردن ،۲)رقصاندن .

ګډوله(gaḍolá) بنـــــــځ .م. نان مخلوط از هرقسم غله.

ګډیدل (gaḍedə́l) مـــص.ل.
۱) مخلوط شدن۲) دراب درامـــــدن،
۳) رقصیدن۴) درسخن وارد شدن.

ګران(grān) ص.نـــــــــر. م.
ج. ۱) مشکل ؛ ۲) عزیز ؛ ۳) قیمتدار.

ګرانښت (grānə́ṣt)نر.م. عزیز
بودن ؛ ۲) قیمتی ، اشکال.

ګرانیدل (grānedə́l) مص . ل.
۱) عزیز و محبوب شدن ؛ ۲ قیمتی شدن،
۳)مشکل شدن.

ګربت (gūrbə́ṭ)نــــــر.م.عقاب.

ګرت(gurə́ṭ)نــر.م۱) فاصله میان
انګشت سبابه و ابهامه ؛۲) زاویه بین شاخ
و تنه درخت ؛ ۳) و بصورت عموم تمام
فاصله های بین انګشتهای دست و پای را
(ګرت) ګویند.

ګرځ (garǰ) نــــر.م.(ج.ګرځونه)
ګشت ، دور ، ګردش.

ګرځند (garǰand)ص.نر.م.ګردنده
دور خورنده.

ګرځندوی (garǰandóy) نر.م.
سیار. سیاح.

ګرځنې(garǰanáy) نــــر.م.
(ج.ګرځني) ۱)ګردش ؛ ۱) چقوری که
در بین قچری قروت میسازند.

ګرځول (garǰawə́l) مص.مت.
ګردانیدن ، دور دادن.

ګرځیدل (garǰedə́l) مــص.ل.
ګشتن ، دورخوردن.

ګرد (gard) ص.نـــــــر.م.ج.
۱)همسر،کلّ ،تماماً،۲) مدور،کلوله.

ګرد سره (gárdsará) ق. بالکل،
هرګز ، تماماً.

ګردنی(gardanáy) بنـــخ.م.ج.
۱) قطار کارطوس، ۲) مشت زدن در قفا.

ګردومه (gardū́ma) بنخ. م.هاله

ګرده (gárda) ص.نب. تمـــاماً ،
همګی.

ګرډی (garḍáy) نرم.کلوله ، مدور.

ګړول (garṛawə́l)مص .مـــت.
لول دادن ، غلطاندن .

ګرز (garz) نــــر.م. (ج. ګرزونه)
ګرد، غبار، دمه.

ګرزل (garzə́l)مــــــص .مت.

خراشیدن .

گرگه (gárga) ښځ .م.(ج.گرگې) کنده چوب،کنده تا ک .

گرلاځه (garlācá) ښـــځ .م. (ج گرلا ځې) کاه کش ، ترنگن .

گرم (gɾam) ص.نر.م. ج . ملامت .

گرمکه (garmáka) ښـــځ .م. (ج.گرمکې) گَرم دانه ، دانه های خورد بخار.

گرمول (gɾamawə́l) مص.مت. ملامت ساختن ، ملزم کردن.

گرول (garawə́l) مص.مت . ۱)خاریدن٬۲) حک کردن.

گروهول (grohawə́l) مص . مت.معتقد ساختن .

گروهیدل (grohedə́l) مص. ل.گرویدن ، اعتقاد کردن .

گروېږنه (grawezə́na) ښځ.م.ج.گرویږنې) پژوهش ، پرسان .

گړ (gaṛ) نر.م.(ج.گړونه) قلعـــه ، حصار،۲) بمعنی ظرف مکان می اید مثلاً یا غی گړ (یاغستان)،۳)زر ورق موی زنها،۴) gəɾ تلفظ .

گړاوو (gaṛāwū́) ص. نـــــر.م. پرگوی ، بسیارگو .

گړبړ (gəṛbə́ṛ) نر.م. ۱) هرج و مرج، ۲) گپ شپ .

گړد (gəṛd) نر.م. گرد .

گړد (gaṛd) نر.م .(ج گړدونه) غبار.

گړندی (gaṛanday) ص . نر. م . تیز ، چست و چالاک .

گړندی(g(ə،a)ṛandáy) ښځ .م. چلپاسه کوچک خانگی.

گړنگ (gaṛáng) نـــــــر.م . (ج.گړنگونه) کمرکوه ، کودال بزرگ کوه ودریا .

گړول (gaṛawə́l)مص .مـــت. بسخن اوردن .

گړی (gaṛáy) نر.م .(ج گړي) کوزه گلی اب .

گړیال (gaṛyā́l) نر.م.(گړیالونه) ساعت دیواری کلان زنگ دار .

گړیدل (gaṛedə́l) مص .ل . سخن

ګفتن تلفظ کردن .

ګزول (gazawə́l) مص . مـــت .
ګز کردن .

ګږ (gaẓ) ند.م شخصیکه موی ریش وی سیاه و سفید باشد . ۲) میوه نیم پخته ، ۳) دورګ ۴) شخص پرموی.

ګګړه (gagaṛa) بنـــخ . م . (ج.ګګړې) ۱) پشت حیوانات ۲) سنګ خاره .

ګلالی (gulā́lay) ص .نـــــر .م. (ج.ګلالي) قشنګ ، زیبا، ګلرو ،مقبول، خوش خلق .

ګمارل (gumārə́l) مص .مـــت.
ګماشتن .

ګنجی (ganjáy) نر.م (ج.ګنجي)
کل ، اقدع .

ګنډل (ganḍə́l) مص .مـــت،
دوختن .

ګنډونکی (ganḍū́nkay) نر .م.
(ج.ګنډونکي) خیاط .

ګنډه (gáṇḍa) ښځ . م .(ج ګنډې)
ګره .

ګنډیری (ganḍeráy) نـــــر.م . (ج.ګنډیري) بوته است که ګل سرخ میدهد اګر حیوان انرا بخورد میمیرد و بته های خورد ان برای سوخت بکار میبرند.

ګڼ (gaṇ) ص . نر. م .ج . انبوه ، غلو .

ګڼل (gaṇə́l) مـــــص .مـــت .
۱) شمردن ۲) قیاس کردن یا پنداشتن .

ګڼه (gáṇa) ښځ .م . (ج.ګڼې)
شماره .

ګڼه ګوڼه (gaṇagū́ṇa) ښځ .م.
انبوه خلق ، ازدحام.

ګڼیه (gaṇyá) ښـــــخ .م.ګرو.

ګواښ (gwāṣ) نـــر.م.(ګواښونه)
۱)اخطار،تهدید ۲) جداکردن ازجنګ .

ګواکي (gwā́ki) اد. ګـــــویا ، مثلیکه.

ګوتمی(gutmáy) ښځ.م.انګشتانه .

ګوته (gwáta) ښځ. .م.(ج.ګوتې)
انګشت، انګشتری رانیز ګوته میګویند .

ګوټ (g u ṭ) نر.م.۱)(ج ګوټونه)
چهارراهی ۲) کنج ، زاویه ، ګوشه .

ګوټ (gwaṭ) نـــــــر.م.جرعه .

ګوټ (goṭ) نـــــر.م .کشتی .

ګودر (gudár) نر.م .(ج ګودرونه) ګذردریا ، جای ګرفتن اب درلب جوی یادریا .

ګوډ(gwạḍ)ص .نر.م. (ج ګوډان) لنګ ، شل .

ګوډاګی (guḍāgáy) نـــــر.م. (ج.ګوډاګي) دست نشانده ، غلام.

ګوډی (gū̃ḍay) نر.م .(ج.ګوډي) ۱) انبان،۲) دسته مشک دوغ .

ګوډي (goḍí) نر . م . خیشاوه کردن.

ګوډی (goḍáy) نر.م.(ج.ګوډان) لنګ .

ګوډېدل (guḍedə́l)مـــص .ل. لنګ شدن.

ګور (gor) نـــــــــر.م . انبوه .

ګوربت (gurbə́t) نر.م.عــقاب.

ګوړه (gwáṛa) ښـــــخ .م. ګور، قندسیاه.

ګوزارول (guzārawə́l) مص . مت .انداختن .

ګوزمـز(guzmúz) نر.م.شخص سخت خووترش رو که باکس کمتر کپ میزند.

ګوزڼ (guzə́ṇ) نــــــر.م.فالج .

ګوښه (goṣá) ښـــــــــخ .م. (ج.ګوښې)ګوشه،کناره .

ګوښی(gwáṣay)ص.نر.م.تنها،جدا .

ګوګ(gog) ص. نر.م .ج.میان تهی، مجوف.

ګوګړ (gugə́ṛ) نر.م.ج. ګوګرد.

ګوګل(gogál) نر.م (ج ګوګلونه) صندوق سینه .

ګولۍ (golə́y) ښــــــــخ . م . ج. ۱) ګلوله تفنګ ، ۲) ګولی دوا ، تابلیت .

ګومبته (gumbata) ښخ. م. ګنبد، ګومبزه نیز میګویند.

ګومنځ (gumúnǰ) ښـــــــخ . م. (ج. ګومنځي) شانه موی.

ګونځه (gwánǰa) ښـــــــخ . م. (ج. ګونځي) چملکی.

ګوند (gwand) نـــــــــــر.م. (ج ګوندونه) حزب ، جنبه .

ګوندې (góndè) اد . شاید،به احتمال.

ګونډه (gonḍá) ښځ.م.(ج ګونډې) زانوقات کرده شتر و برزانوی انسان نیز در حالات قات کردن آن اطلاق میشود.

ګونډی (gondáy) نـــــر.م. (ج.ګونډي) خوشه های نیم جغل شده گندم .

ګونډیمال (gondimā́l)نر.م.جغل کردن ثانوی خوشه های نیم جغل شده .

ګونګ (gung) ص .نـــر.م .ج. گنگ .

ګونګټ (gongáṭ) نـــــر.م. قانغوزک .

ګونګوړی(gongū́ṛay) نــر.م (ج. ګو نګوړي) خوشه انگور وامثال انها .

ګهیځ (gahíǰ) نر.م. صبح ،سحر .

ګېبی (gébay) نـــــر.م (ج ګیبي) تنبان چین دار پاچه تنگ .

ګیدړ (gidáṛ) نر.م.(ج. ګیدړان) روباه.

ګېډه (géḍa) ښځ . م.(ج.ګیډې) شکم .

ګیډی (giḍáy) نر.م.(ج.ګیډي) بارکوچک پشتاره .

ګېډۍ (geḍáy) ښځ.م . ۱) دسته گل و گیاه،۲) یک ستری گندم .

ګیرا(gerā́)ص.بلد،اموخته ، چالاک .

ګېڼه(geṇá)ښځ . م.(ج ګیڼې) زیور.

ل

ل (lām) نوم حرف سی و پنجم زبان پښتو است.

لاچي (lāčí) نر.ج. هیل .

لار (lār) ښځ م. راه .

لاروهنه (lārwahə́na) ښځ . م

۱) راهزنی، ۲) راه پیمانی.

لاروهونکی (lārwahū́nkay)

نر.م.(ج.لاروهونکي) راهزن.

لارښونه (lārṣowə́na) ښځ.م.

(ج لارښونې) راهنمائي.

لاروی(lārawáy) نر.م.(ج.لاروي)

راهرو ، راه رونده ، مسافر راه .

لاس (lās) نر.م.(ج.لاسونه) دست.

لاس نیوی (lāsnīwáy) نر.م.

(ج لاس نیوي) دستگیری ، مرید شدن.

لاهانده (lālahā́nda) ص. نب .

سرگردان .

لالی (lāláy) نر.م .(ج لالي)

۱) لقب طفلک ، طفل خورد ،

۲) محبوب ، معشوق .

لامبات (lāmbā́t) نر . م . ج .
قند ، نبات سفید .

لامبل (lāmbə́l)مـــــص. ل .
غسل کردن ، شناوری کردن .

لامبو (lāmbó) ښـــــخ . م .
(ج.لامبوګانې) شناوری ، اب بازی .

لامبوزن (lāmbozán) نر . م .
ابباز ، شناور .

لامل (lamə́l) نر. م.(ج لاملونه)
سبب ، علت ، باعث .

لانجه (lānjá)ښخ. م.(ج.لانجې)
جنجال .

لانجه مار (lānjamā́r) نر . م .
شخص بد معامله ، لجوج .

لاندی (lā́nday) نـــــر . م .
(ج.لاندي) قدید ، گوشت قاق گوسفند
یا گاو .

لاندی (lāndé) ص . نب . ق.
زیر ، تحت .

لاندې باندې (lā́nde bā́nde
ص . نب . ق . سروزیر ، ته وبالا .

لاهم (lā́ham) ق . تاکنون ،
تاهنوز .

لاهو (lāhū́) ص . نب . غرق ،
دراب انداخته .

لپاره (ləpā́ra) اد. بـــــرای .

لپه (lápa) ښځ . م . (ج لاپې)
پیمانه دودست .

لتاړ (latā́ṛ) ص . نر . م . ج .
اغشته .

لټ (laṭ) نر . م ۱.پهلو.۲) گیټ
تفنگ ، ۳) تلک اهنی .

لټکه (laṭə́ka)ښځ.م. (ج لټکې)
کورمار.

لټول (laṭawə́l) مص . مـــت.
۱) پالیدن ، تفتیش کردن ، شوردادن ،
۲) خیستاندن .

لټون (laṭūn) نر. م. (لټونونه) تلاش ، تفتیش ، کشف .

لیچر (lačár) ص . نـــر . م . ضعیف الا خلاق ، سرزور .

لډ ر (laḍár) نر . م . ۱) کهنه فروش، ۲) شخص بیـــباک ویله گرد .

لر (lar) ص . نر . م . نشیب ، پایین ، سرازیر ، مغلوب .

لربر (lárbar) ص . نر . م . ج . ته وبالا .

لر غون (largūn) ص . نر.م . پیش . قبل ، قدیمی .

لرغون پیژندنه

(larğūnpežandə̄na) ښځ . م . (ج.لرغون پیژند نې) باستان شناسی

لرغون پیژونکی

(larğūnpežandūn kay) نر . م . (ج.لرغون پیژندونکي) باستان شناس.

لرغونتوب (larğūntób) نر . م . باستانی .

لرغونی (larğūnay) ص . نر . م . قدیمی ، ازلی ، پیشینه .

لرګی (largáy) نـــــــر . م . (ج.لرګي) چوب .

لرل (larə́l) مص . ل .داشتن .

لری (ləray) نر . م . (ج لري) شکمبه .

لرې (láre) ص . نب. دور .

لړ (laṛ) نـــــــر . م . (ج لړونه) سلسله ، قطار ، هار .

لړزاند (laṛzānd) ص . نر . م . ج . متزلزل ، مرتعش .

لړزول (laṛzawə́l) مص. مت. لر زا ندن، .

لړل (laṛə́l) مص . مـــــــــت ؛ ۱) الودن،اغشتن، ۲) شورددادن . کاویدن .

لړم (laṛám) نر . م . ۱) گژدم، ۲) نام برج عقرب .

لړمون (larmūn) نر . م . دل جگر .

لړمۍ (laṛamə́y) ښځ . م . پت ، بخار .

لړومی (laṛū́may) نـــر . م . (ج لړومي) مشتاق ؛ ۲) آتشکا و .

لړه (lə́ṛa) ښځ . م . (ج.لړې) غبار .

لړۍ (laṛə́y) ښځ . م . وگ. لړ .

لژند (lažánd) ص . نر . م . ج . الوده .

لږ (ləẓ) ص . نب . کم ، اندک ، قبل .

لږ تر لږه (ləẓtarlə́ẓa) ق . کم از کم .

لس (las) عد . ده ، (۱۰)

لستونی (lastū́ṇay) نـــر . م . (ج لستوني) آستین .

لشکه (lašáka) ښـــــځ . م . (ج. لشکې) نیش ، سوزنک خوشه .

لښته (lášta) ښـــــــځ . م. (ج.لښتې) خمچه .

لښتی (laṣtáy) نـــــــــر . م (ج.لښتي) جویچه .

لښتۍ (lastə́y) ښځ . م . ج ۱) رقاصه ، بازیگر ؛ ۲) گوشواره .

لښکر (laṣkár) نر . م . لشکر .

لغړ (lağáṛ) ص . نـــــر . م . ۱) برهنه ، عریان، ۲) خالص .

لغړول (lağaṛarwə́l) مص . مت. برهنه کردن ، لچ کردن .

لغم (láğam) نر. م .(ج.لغمونه) نقب .

لغوړن (lağwaṛán) ص . نر . م . ج . چتل ، چرک ، چرب ودود الود .

لک (lak) ص . نـــر . م . ج . ۱) شخ استاده ، نصب ؛ ۲) تعداد

معروف صدهزار .

لکره (lakára) ښـــــخ . م .
(ج.لکړې) ۱) عصا ، چوب دســت ؛
۲) چوب دراز وباریک .

لکول (lakawə́l) مص . مت .
شخ وعمود استاده کردن .

لکه (lə́ka)ص . نب . مانند ، مثل.

لکی (lakə́y) ښخ . م . ج . دم .

لګت (lagát) نـــــــر . م .
(ج.لګتې) لګد .

لګښت (lagə́ṣt) نـــــر . م.
(ج.لګښتونه) خرچ ، مصرف .

لګ لګ (laglag) نر.م.
پرنده معروف آبی که پاهای دراز دارد .

لګول (lagawə́l) مص . مت.
۱) دردادن ؛ ۲) بکار مقررنمودن ؛
۳) مصرف نمودن ، ۴) اتصال دادن،
تطبیق کردن ؛ ۵) به جنـــگ انداختن ؛
۶) تصادم نمودن .

لګیا (lagyā́) ص . نب .مشغول ،
مصروف .

للمه (lálma) ښـــــخ . م ، زمین
بارانی ،کشت بارانی .

للو (laló) ښځ . م . کلمهٔ است
که انرا زنان برای خواباندن طفل کوچک
میگویند .

للون (lalū́n) نر . م . خیشاوه
شالی وغیره .

لم (ləm) نر . م . (ج . لمونه) دَم
ودَ نبه .

لماست (lmāst) ص . نر . م .
خوابیده . درازکشیده .

لمانځل (lamānǰə́l) مص . مت .
تقدیر نمودن . عزت دادن ، احــــترام
وستایش کردن .

لمباځی (lambāǰáy) نر . م .
حوض آبازی .

لمبل (lambə́l) مص . ل . غسل

کردن ، اب بازی کردن .

لمبه (lambá) ښـــــــــځ . م .
(ج.لمبې) شعله آتش .

لمڅی (ləmcáy) نـــــــــر . م
(ج. لمڅي) نمد .

لمدبل (lamdabál) نـــــــــر . م .
۱) رطوبت ، ۲) کتغ ، نان خورش .

لمر (lmar) نر . م . افتاب .

لمرخرک (lmar crák) نر . م
وقت طلوع افتاب ، افتاب برامد .

لمرخریکه (lmar críka) ښځ
م . (ج.لمرخریکې) ۱) افتاب برامد ؛
۲) شعاع افتاب .

لمرخانه (lmarxātə) نر . م . ۱
).مشرق ؛ ۲) وقت طلوع .

لمرختیځ (lmarxatīź) نر . م .
مشرق یا افتاب بر امد .

لمرګلی (lmargwálay نر . م .
(ج لمرګلي) افتاب پرست .

لمرلوېدل (lmarlwedə́l)
مص . ل .غروب افتاب .

لمرلوېدیځ (lmarlwedíz) نر
. م . غرب . افتاب نشست .

لمسول (lamsawə́l) مص . مت .
تحریک دادن ،برانگیختن .

لمسون (lamsū́n) نـــــــــر . م .
(ج.لمسونونه) تحریک ، تحضیض .

لمسی (lmasáy) نـــــــــر . م .
(ج.لمسيء،لمسیانْ) نواسه .

لمن (lamán) ښځ . م .(ج لمنې)
دامن .

لمنځه (lmánǰa) ښـــــــــځ . م .
(ج.لمنځې) درخت ارچه .

لنډ (landḍ) ص . نر . م . ج .
کوتاه ، مختصر .

لنډغر (landḍağár) ص . نر . م
۱) یله ګرد ، اوباش ، ۲) دم بریده .

لنډی (landə́y) ښځ . م . ج .

نوع از اشعار ملی پشتو است که مصرع اول ان ۹ سیلاب و مصرع دوم ان ۱۳ سیلاب است .

لنډیز (landíz) نـــــر . م .

۱) خلاصه ، اختصار . ۲) کوتـــاهی وفیصله .

لنګر (langár) نـــــر . م .

.(ج. لنګرونه) خانقاه ، جای نان دهی شیخ وپیر .

لنګوټی (langoṭáy) نـــر . م .

۱) دستار ، دستار خورد۲) لنګ خورد .

لنګون (langū́n) نر . م . زایش ، زائیدن .

لنګه (lánga)ښځ .م . ج لنګې) پچاری چهارپایی .

لنګه (lā́nga) ښـــــځ . م .

(ج . لنګې) زچه .

لو (law) نر . م . (ج . لوونه) درو . فصل پخته مانند درو ګندم .

لوا (liwā́) ښځ . م . (ج لواوېی)

غونډ ، قطعه عسکری .

لواړ (lwāṛ) ص . نر . م . ج . درشت .

لوباتل (lubātə́l) مص . مت . قسم دادن .

لوبغاړی (lobǧā́ṛay) نـــر . م (ج.لوبغاړي) ؛ ۱) ورزش کـــار ؛ ۲) بازیګر .

لوبغالی (lobǧā́lay) نــر . م . (ج.لوبغالي) ستودیم ، جای ورزش

لوبول (lobawə́l) مص . مت . به بازی مصروف ساختن ، بازی دادن .

لوبه (lóba) ښځ . م . (ج.لوبې) بازی ، ورزش .

لوپټه (lopaṭá) ښـــــځ . م. (ج لوپټې) قسمی چادر زنانه .

لوټ (lūṭ) نر . م . ج. غارت . وتاراج .

لوټمار (lūṭmā́r) نـــر . م .

(ج.لوټماران) غارت کننده ؛
۲) چوب کلوله که به ان کلوخ میده میکنند ، کلوخ کوب .

لوټول (lūṭawə́l) مص . مت . تاراج کردن .

لوټه ۱) (lū́ṭa) بنـــخ . م . (ج.لوټي) کلوخ .

لوټه ۲) (loṭá) بنـــځ . م . (ج.لوټي) دولچه اب .

لوڅ (lūc) ص . نـــر . م . ج . برهنه

لوخړه (lūxá ṛa) بنـــځ . م (ج.لو خړې) دودکثیف باشعله اتش شعله دود امیز .

لوخه (lū́xa) بنـــځ . م . (ج.لوخې) لُـخ .

لور ۱) (lūr) بنځ . م . دختر . (ج لوڼه)

لور ۲) (lor) نـــــر . م . (ج.لوری) طرف .

لور۳) (lowr) نر . م . رواداری ، پیرزو .

لورونه (lowrawə́na) بنځ . م . (لورونې) رواداری .

لوری (lóray) نــــر . م . (ج.لورې) طرف، جانب .

لوړ ۱) (lwaṛ) نر . م . بلند . بالا .

لوړ ۲) (lawáṛ) نر . م . چوب ضخیم دستی که برای زدن وکو بیدن بکار میبرند .

لوړتیا (lwaṛtyā́) بنځ . م . ارتفاع ، بلندی ، ترقی واعتلا .

لوړه (lóṛa) بنـــــځ . م (ج.لوړې) سوګند یاقسم .

لوړه (lwaṛa) بنځ . م ، بلندی ، ارتفاع ، جای بلند .

لوز (lawz) نــــــر . م (ج.لوزونه) وعده ، قول .

لوړه (lwáẓa) ښـــــــــخ. م.

(ج .لوړې) گرسنه گی ،

لوست (lwast) نر . م . درس ،

قرائت ، خواندن .

لوستل (lwastə́l) مص . مت .

درس خواندن .

لوشل (lwašə́l) مص . مت .

دوشیدن .

لوښی (lóṣay) نـــــــر . م .

(ج لوښتي) ظرف .

لوغړن (lūǧaṛán) ص . نر . م .

ج . ۱)نیم ســـــــــوز . دود الودهٔ

۲) . چرکین وچرب ، ۳) مجازاً روز

کشته .

لوغړول (lūǧṛawə́l) مص .

مت . در خاک وخاکستر غلطاندن .

لوکاټ (lūkā́ṭ) نر . م . ج .

نوعی ازمیوه زرد میخوش است که چند

تاخسته سیا ، دربین دارد.

لوګری (lawgáray) نر . م .

(ج.لوګري) دروکننده .

لوګی (lūgáy) نـــــــر . م .

(ج.لوګي) دود.

لولپه (lū́lapa) ص . نب . بالکل

سوخته ، سوخته تر، ۲) مجازاً غمگین

ومحزون وبرباد .

لومړی (lomṛáy) ص . نر . م .

اول . نخست .

لومه (lū́ma) ښـــــــخ . م .

(ج.لومې) دام .

لوند (lūnd) ص . نر . م . تر ،

نمناک .

لونډ (lawánḍ) ص . نر . م .)

ج.لونډان) مجرد و غیر متاهل وبي روز

کار .

لونګ (lawáng) نر . م . ج .

قرنفل . میخک .

لونګۍ (lūngə́y) ښځ . م .

دستار ابریشمی ، دستار مخصوص نخی

رنګه .

لونګی (lawangə́y) ښخ . م .
ج .قسمی از برنج خوشبو .

لونګین (lawangín) نر . م .
حمایل قرنفل که زنها در گردن می اندازند .

لونل (lunə́l ـ lwanə́l) مص
مت افشاندن ؛ پاشیدن .

لوی (lūy) – (loy) ص . نر.
م . ج . کلان ، بزرگ ، عظیم .

لوېدل (lwedə́l) مص . ل .
افتادن ، درماندن .

لوېدیځ (lwedíǰ) نر . م .
مغرب .

لوېشت (lwešt) ښخ . م .
بلست ؛ بلیست .

لویول (loyawə́l) مص . مت.
کلان کردن ، بزرگ کردن .

له (lə) اد . از .

له دې کبله (lade kabála
ق.از اینجهت .

له دې امله (ladeamála)
ق. از ین سبب .

له ښه مرغه (laṣamárǧa)
ق .خوشبختانه .

له کومه (lakū́ma) ق . از
کجا .

له مخې (lamáxe) ق .
بلااستثنا ، از یکسر .

له منځه (lamánǰa) ق .
خارج از قسمت ، از بین .

له واره (lawā́ra) ق .دفعتا ،
بلاتأمل .

له ورایه (lawrā́ya) ق . از
دور .

لیتاړه (litāṛa) ښـــــخ . م .
(ج.لیتاړې) پارچه کهنه وپاره جامه .

لیت پیت (let pét) ص . نر .
م . ج.اغشته . الوده ، بالکل سابیده .

لیټی (leṭә́y) ښــــخ . م . اش ، کاچی ، شیره آرد که قدری سختر باشد.

لیچ۱) (leč) نر . م . (ج.لیچي) ساعد .

لیچ۲) (leč) نـــر . م . مرض چشم ، چشم دردی.

لید (lid) نر . م . ۱) دید ، قوه باصره ، ۲) تماشه . نگاه .

لیدل (lidә́l) مص .مت . دیدن

لیري (líri) ص. نب. بعید، دور.

لیږد (lezd)نر.م. رحلت ، کوچ.

لیږدول (lezdawә́l) مص. ل کوچاندن از جای بجای حرکت دادن.

لیږل (lezә́l) مص . مت. فرستادن.

لیک (lik) نر.م.(ج.لیکونه) نوشته، مکتوب.

لیک دود (likdód) نـــر.م. (ج.لیک دودونه) رسم الخط، املا .

لیکل ((likә́l))مص مت . نوشتن

لیکنه (likәna) ښـــــــــخ.م. (ج.لیکنې) تحریر،نوشته

لیکوال (likwā́l) نـــر . م . (ج.لیکوالان) نویسنده ، اهل قلم .

لیکه (líka) ښځ. م . (ج.لیکې) خط ، سطر ، قطار .

لیمڅی (limcáy) نـــر . م . (ج.لیمڅي) نمد .

لیمه (lemә́) نر . م . ج . چشم

لینځکه (linǰә́ka) ښځ . م . (ج.لینځکې) کودی ، عروسک .

لینده (lindá) ښـــــځ . م . (ج.لیندې) قوس ، کمان .

لیندۍ (lindәy) ښځ . م . ماه نهم سال هجری شمسی ، ماه قوس .

لیو (lew) نر . م . کاه گل بسیار نازک وصفا .

لېوال (lewā́l) ص . نر . م .
مشتاق .

لېور (lewár) نــــــــــر . م .
(ج.لېورونه) ایور ، برادر شوهر .

لېورزی (lewarzáy) نر.م .
پسر ایور .

لېونی (lewanáy) ص . نر . م .
(ج.لېوني) دیوانه ، مجنون .

لېوه (lewǝ́) نر . م . (ج لېوان)
گرگ ،

لیه (layá) ص . نب . فارغ ،
بیکار.

م

م (mim) نر. م. حرف سی وششم زبان پښتو است .

ماپښين (māpaṣín) نر . م .

بعد از ظهر ، پشين .

مات (māt) ص . نر . م . ج .

شکسته ، مغلوب ، ريزه وميده .

ماتول (matawə́l) مص . مت .

شکستاندن . مغلوب ساختن .

ماته (mā́ta) ښځ . م . (ج.ماتې)

شکسته ، شکست .

ماتېدل (mātedə́l) مص.ل .

شکستن .

ماخستن (māxūstán) نر . م .

خفتن ، عشاء .

ماز ديگر (māzdigár) نر .

م . عصر .

مازغه (mazǧə́) نر . ج . مغز

استخوان وکله .

ماشوم (māšū́m) نـــــر . م

(ج.ماشومان) طفل .

ماښام (māṣā́m) نر . م . شام .

ماغزه (māğzə́) نر . ج . دماغ.

مالت (mālā́t) نـــــر . م .

(ج.مالتونه) گذر ومحله .

مالخړ (mālcáṛ) نـــــر . م.

(مالخړونه) چراگاه.

مالگه (mā́lga) ښځ . م . ج .

نمک .

مالوچ (mālū́č) نر . م . ج .

پخته ، پنبهٔ حلاجی شده .

ماليار (mālyā́r) نـــــر . م .

(ج.مالياران) باغوان .

مانا (mānā́) ښـــــځ . م .

(ج ماناوی) معنی.

ماندينه (māndinā́) ښځ . م .

(ج.مانديني) زن منکوحه .

مانډه (mānḍá) ښـــځ . م .

(ج.مانډې) پل پای ، اثر ونقش قدم.

مانړو (māṇū́) نر . م .(ج.مانړوگان)

۱) ملاح ، کشتيبان ۲) نبات خوشبو

است) مورم .

مانړۍ (māṇə́y) ښځ . م . قصر .

مانېجن(māṇeján) نر. م . ازرده

خاطر ، شکر رنج .

متره (mátra) ښځ . م . همت ،

طاقت ، قوت .

متل (metál) نر . م . (ج متلونه)

ضرب المثل .

متى (matə́y) ص . نر . م .تيز .

متيازن (mityāzán) ص . نر .

م . شاشوک .

متيازې (mityā́ze) ښځ . ج .

شاش ، بول .

۱) **مټ** (məṭ) نـــــر . م .

(ج.مټونه) بازو ، قوت .

۲) **مټ** (maṭ) نـــــر . م .
۱) خاک نرم و خشک ، خاک تهنشین سیلاب وجوی ۲) خُم گلی کلان .

متاک (maṭāk) نر . م . چار مغز سنگکی وسخت .

متکور (maṭakór) نر . م .
۱) سخت ۲) دانه های سخت نیم بریان جواری . نخود وغیره .

متّه (máṭa) ښځ م . (ج.متې)
ستون . و تیریکه در بعضی خانهابر پوشش بصورت عمودی ایستاده کند .

متۍ (maṭáy) ښځ . م . ج . خُم کوچک که دران ماست را دوغ سازند .

متیزه (maṭíza) ښځ . م . ج زن دوشیزه که ازخانه خود بطلب شوهر برآید .

متینه (maṭína) ښـــــځ . م .
(ج.متینې) زمینکه خاک نرم وخشک دارد .

متینګی (maṭingáy) نـــر . م
(ج.متینګي) طفل حرامی .

مچ (məč) نر . م . (ج.مچان)
مگس .

مچغنه (mačūğna) ښځ . م .
(ج.مچغنې) فلاخن .

مچول (mačawə́l) مص مت .
بوسیدن .

مچه (máča) ښــــــځ . م .
(ج.مچې) بوســـــه .

مچۍ (mačə́y) ښځ . ج .
زنبور .

مځکه (mǰə́ka) ښـــــځ . م .
(ج.مځکې) زمین .

مخ (max) نر . م . (ج.مخونه)
روی .

مخامخ (maxāmáx) ص .نب .
ق .روبرو ، مقابل .

مخامخ کول
(maxāmaxkawə́l) مص .مـــــت .
روبرو کردن ، مقابل .

مخامخ کیدل(maxāmәxkedә́l
مص ل . روبرو شدن . مقابل شدن .

مختورن(maxtorán) ص . نر . م . ج . روسیاه . دروغ گو .

مخکښ (maxkás̩) نر . م . ص . پیشرو .

مخکې (máxke) ق . پیش ، سابق . قبل .

مخکینی (maxkináy) ص . نر . م . سابق .

مخنیوی (maxniwáy) نر . م ۱) روی گیری ، ۲) جلوگیری .

مخور (maxawár) ص . نر . م . معزز ، رویدار ، باحاظ ، لحاظ دار .

مخه (máxa) ښــــــــخ . م . (ج.مخې) طرف پیش روی .

مخه ښه (maxas̩á) ښخ . م . وداع ، خدا حافظی .

مخی (muxáy) نــــــــــر . م (ج.مخي) مقابل ، ستایل ، مساوی .

مرانده (mrә́nda) ښــخ . م . (ج.مراندې) تناب باریک غرِدی . مجازاً رگهای دل .

مرستون (mrastún) نــــر . م . (ج مرستوانونه) دارالمساکین .

مرسته (mrásta) ښـــــخ . م . (ج مرستې) تعاون، امداد ، کومک .

مرستیال (mrastyā́l) نر . م . (ج.مرستیالان) معاون .

مر غلره (marğalára) ښخ . م . (ج.مرغلرې) مروارید .

مرغومی (marğúmay) نر . م (ج.مرغومي)بزغاله . ماه جدی.

مرکه(maraká)ښخ.م.(ج.مر کې) مجلس ، مذاکره ، نماینده های خواستگاری دختر ، نمایند ه های عذرخواهی .

مرکوال (marakwál) نر . م. نماینده ، شخصیکه به حیث عضو در

جرګه شامل میباشد .

مړګونی (margū́nay) ص . نر.م.
قریب الموت ، مردنی .

مرور (marawár) ص . نر . م
. ج . خفه ، رنجیده . ازرده .

مروړل (mroṛə́l) مص . مت
کف مال کردن ، توسط دست وانګشتان
چیزی را فشاردادن .

مری (marə́y) ښځ . م . ګلون .
حلقوم ۲) مهره .

مریی (mrəyáy) م. نر . م .
(ج.مریان) غلام .

مړ (məṛ) ص . نر . م .
(ج مړیان) مرده .

مړاوی (mṛā́way) ص . نر .
م . (ج.مړاوي) . پژمرده ، افسرده.

مړتت (məṛ tát) ص . نر . م .
شخص سست وبیکار ه .

مړز (maṛáz) نر . م .
(ج.مړزان) بودنه.

مړستون (mṛasrtū́n) نر . م .
(ج.مړستونونه) قبر . مقبره .

مړښت (maṛə́ṣt) نر.م . سیری.

مړغونی (maṛağūné) ښځ . م .
ج . حنظل .

مړوند (maṛwánd) نر . م .
(ج.مړوندونه) بنددست .

مړی (maṛáy) نر . م . ۱) نان ،
۲) لقمه .

مړی (məṛáy) نر . م .
(ج.مړي) مرده .

مړیدل (maṛedə́l) مص .ل .
سیرشدن .

مړینه (mṛína) ښځ . م . مرګ .

مړیی (muṛyáy) ص . نر . م .
اجزای منسوب به ګوسفند مانند چربو و
ګوشت وپوست ودنبه ګوسفند .

مزدک (muzdák) نر . م .
(ج.مزدکونه) مسجد.

مزری (mazáray) نـــر . م . (مـزري) بوته بوريا .

مزل (mazál)نر . م . (ج .مزلونه) منزل ، قطع مسافه .

مږ (maẓ) نـــــــــــــر . م . (ج.مږکان،مږکونه) گوسفند نر.

مږک (muẓák) نر . م . موش .

مږل (muẓә́l)مص.مت. مالیدن.

مږوی(ma ẓ wáy) نـــــــــر.م. (ج. مږوي) میخ چوبی .

مږه (mә́ ẓ a) ښــــــخ.م. (ج.مږې) کور موش.

مږیمه(ma ẓ emá) ښخ.م. میش نر طلب.

مستې(masté)ښځ.ج.ماست.

مستېدل(mastedә́l) مص ل. نشه شدن، مغرور شدن.

مسک(mәsk)ص.نر.م.ج.تبسم .

مسکا (mәskā́) ښـــــــــخ.م. (ج.مسکاگاني)تبسم.

مسکېدل(muskedә́l) مص ل. به تبسم آ مدن، تبسم کردن.

مشر(mā́š ar) ص.نـــــــــر. م. (ج.مشران) رئیس، کلان سال، بزرگ.

مشرتوب(maš artób) نر.م بزرگی، کلانی، ریاست.

مشغول(maš ğ ū́l)ص.نر. م. ج.مصروف.

مشغولېدل(maš ğūledә́l) مص . ل.مصروف شد ن.

مشوانی(maš wānә́y)ښــــخ. م.دوات.

مشوکه(maš ū́ka) ښځ.م. .(ج. مشوکې)نول،منقار.

مښتل (maṣ tә́l)مــــــــص.ل. چسپیدن، اصابت کردن.

مښتی.(muṣә́tay) ص.نر.م .

چسپیده، مصروف، پیوسته،اصابت کرده.

مښل (muṣ ə́l)مص مت، مالیدن.

مښلول (maṣ lawə́l) مص مت.

۱) چسپاندن، اتصال دادن ۲،) شـروع کردن.

مکړک (makaṛák) نر.م. گردن بند مخصوص چوبی گوسفند وغیره، قید تفنگ.

مکړن(makṛán) نر.م. گوسفند مریض.

مکړی(makṛay) نـــــر. م. (ج.مکړي) ۱) گوسفند خـــــار (نوعی ازخار)۲،) کرم سرخ آب.

مکوټ.(makwə́ṭ) ص.نر. م. ج. سوخته، بریان.

مکۍ (makə́y)ښځ.م.نان چپاتی.

مکیز)(makíz) نر. م.(ج.مکیزونه)

مګ (məg) نر.م. دود کـــــشی که بالای دیگدان میباشد.

مګنه.(məgəná) ښــــــــځ. م. (ج.مګنې)دریچه .

مل (mal)نر.م. همراه، رفیق .

ملا(mlā) ښـــځ.م. (ج ملا ګانې) میان ، کمر .

ملا تړ(malātáṛ) نر.م. ۱) کمر بند، ۲) معاون، مدد کار.

ملاست (mlāst) ص. نر.م. ج. دراز کشیده، خوابیده.

ملاستل(mlāstə́l) مص.ل.دراز کشیدن. خوابیدن .

ملګر توب(malgərtób) نــر. م.رفاقت، همراهی، انډیوالی.

ملګری(malgə́ray) نـــــر.م. (ج.ملګري)همراه،معاون، رفیق.

ملنډه(malánḍa) ښځــــــــ. م (ج.ملنډې) استهزا، ریشخند،

منځ(manʒ) نـــــــــــر.م.ق.

(ج.منځونه). ۱) جوف ۲) میان .

منځگړ توب (manǰgaṛtób) نر.م. میانجیگری، منصفی.

منځنی (man ǰanáy) ص . نر . م. میانه، وسطی، ما بینی.

مندا ڼو (man dāṇū) نر . م. مندانو (ج منداڼوان) چرخک دوغ زدن .

مندته (mandáta) ښځ.م. (ج.مندتې) ۱) زردالو، ۲) خسته زردالو.

مندکه (mandáka) ښځ.م. (ج.مند کې) خسته بادام، زردالو و امثال آن .

منډ (manḍ) نر.م. (ج منډونه)قدم. اثر پا، ۲) اساس و تهداب ، ۳) راه ما بین برف.

منډل (manḍál) مص.مت .درون کردن و داخل نمودن به زور و فشار.

منډه (mánḍa) ښځ. م. (ج.منډې) تاخت، دوش.

منښت (manəṣ t) نر.م. قبول، پذیرفتن.

منګ (mang) نر.م. مقدار واندازه در عمر و جنس.

منګری (mangaráy) نر . م. قسمی از مار مهلک.

منګوټی (mangoṭáy). نر . م. کوزهء خورد گلی، کوزه چه.

منګول (mangwál) ښځ.م. (ج.منګولې) پنجهء دست.

منګی (mangáy) نر.م. (ج.منګي) کوزه گلی آب.

منل (manál) مص.مت. پذیرفتن. قبول کردن، اجابت.

مننه (manána) ښځ.م. (ج.مننې) تشکر.

منی (mánay) نر.م.خزان (ج . مني) تیرماه.

منڼه (maṇá) ښځ.م. (ج.منڼې)سیب .

منڼه غوني (maṇağūne) ښځ.

م.حنظل .

موټی(mūṭay)نر.م. ۱)(ج . مو ټي) مشت؛ ۲) دستگیر قلبه؛ ۳) کرچ.

موچڼه (močáṇa) ښـــــځ.م. (ج.موچڼې)پایزار.

موچي (močí)نــــــــــر.م. (ج.موچیان)پایزار دوز.

موخه (mūxa) ښځ.م. (ج.موخې) هدف، نشانه.

موذي (mozí) ص.نب.مضر.

مور (mor) ښځ.م. (ج میندې)مادر.

مورچل (murčál) نـــــر.م. (ج.مورچلونه) سنگر، استحکام عسکری.

مورچه (murčá) ښـــــځ.م. (ج.مورچې) (وګ مورچل).

مورنی۱) (moranáy) ص.نــــر.م. منسوب به مادر.

مورنی۲) (moranáy) ښــــځ.م. مادری.

موړ (moṛ) ص.نـــــــر.م.(ج.ماړه) ۱)سیر؛۲)دولتمند.

موړه (moṛá) ښـــځ م.(ج.موړې) ۱) با لشتک پا لان؛ ۲) پلوان گرداگرد غـــــژدی؛ ۳) دیوار خـــورد چوبی گرداگرد دستک اسیا؛ ٤) نوعی از درخت، ٥)بیده؛ ٦) مهره دیوار؛ ۷) بلندیها و بر امدگی های دراز زمین.

موزی (mozí) ص. نــــــر . م. بی همت، ممسک.

موږیکی (možigáy) نر.م.(ج. موږیکي)موزی

موږ (muẓ) ض.ج.ما، ضمیر جمع متکلم.

موږک (mozák) نر. م. موش.

موږل (mozə́l) مص.مــــــت. (وګ موښل) .

موږی (mowzáy) نـــــر . م. (ج.موږي) میخ چوبی و آ هنی.

موسکا (moskā́) ښځ. م. تبسم.

موښل (mūṣə́l) مص. مت. مالیدن .

مول (mol) نر. م. فش دستار که گوشها و زنخ با ان بسته میکنند.

مولۍ (mo l ə́y) ښځ.م. ترب.

مونجی (mūnjáy) نــــر . م .

۱) چملک ؛ ۲) بیني پچق.

مونځ (mūnǰ)نر. م.(ج .مو نځونه) نماز .

مونډری (mondráy) ص.نر. م .

۱) قد پست ۲) گوش کوتاه.

موندل (mundə́l) مص. مــــت.

پیدا کردن، یافتن .

مونډه (munḍə́) نـــــــــر. م.

(ج.مونډان) تنه کلوله، درخت که برگ و شاخ نداشته باشد. شاخ بزرگ درخت.

مهار (mahā́r) نر . م. (ج مهارونه) جلو شتر.

مهال (mahā́l) نر.م. (ج مهالونه) وقت .

مۍ (məy) ښــــــــځ. ج. ماش.

میاشت (myāšt) ښـــــــځ.م. (ج.میاشتې) ماه٬ماهتاب ، هلال.

میا شه(myā́ša) ښځ.م. پشه .

میټی (mitáy) نــــر.م.(ج میټي) کلنگ دو ســـره .

میچ (meč) نر.م. اندازه پیمایش .

میچن (mič ə́n) ښـــــــځ.م. (ج میچنې) اسیای دست.

میچول (meč awə́l) مص. مت. اندازه کردن، پیمایش کردن، قد اندام گرفتن.

میخول (mexawə́l)مص.مت. میخ کردن.

میرا ت (mirā́t) ص. نر. م. ج؛ ۱) میراث؛ ۲) تباه و برباد.

میر خمن (mercaman) نر.م. دشمن .

میرات (mirā́t)ص.نر.م. ج.
میراث ۲) تباه وبرباد .

میرخمن(mercamán)نـــر.م.
دشمن.

مېرمن(mer mə́n)ښځ.م.(ج.مېرمنې)
خانم ،زن، صاحبخانه، کدبانوان، صاحب خانه .

میره ۱) (məyrá) ښځ. م. (ج.میرې)
مادراندر.

میره ۲) (mayrá) ښځ. م. (ج.میرې)
. دشت،بیابان.

مېړانه (meṛā́na ښــــځ.م. غیرت، شجاعت، بهادری.

مېړنی (meṛanáy) ص.نــــر. م.
(ج.مېړني)مرد، جوان مرد، بهادر، مردانه.

مېړوښه (meroṣ a ښـــــځ. م.
(ج مېړوښی) شوهردار.

مېړه (meṛə́) نر . م.(ج.میــړونه)
۱) شوهر۲) مرد شجاع جوانمرد، بهادر.

مېږتون (meẓatū́n) نـــــر. م.
۱) لانهء مورچه ها، غار مورچـــــه ها.
۲) مورچه.

مېږه (mé̤za) ښـــــــــځ . م.
(ج.میږې) میش.

مېږی (meẓáy) نر.م.(ج. میږي)
مورچه .

میشت (mišt) ص. نــــر. م. ج؛
۱) مقیم، ساکن؛ ۲) طرز امیختن.

میشتول (mištawə́l) مص.مت.
مقیم کردن.

مېښ(meṣ) نر. م. (ج.مېښان)
(ښځ.مېښه) گاو میش .

مېښ کټی (meṣkaṭáy) نر. م.
(ج.مېښ کټي) چوچه گاو میش.

میلاوېدل(milāwidə́l) مص.ل.
بدست اوردن ،رسیدن.

مېلمانه(melmānə́) نـــر.ج.

(سخ میلمې) مهمانان

مین(mayán) ن ر. د. عاشق. مفتون. شیدا.

مینځ(myanǰ) ن ر. د. میان.

مینځګړی(myanǰgəray) ن ر. د. (ج. مینځګړي) ثالث. میانجی. متوسط وسطی.

مینځه (mínǰa) سخ. د (ج. مینځې) کنیز

مینځل(minǰə́l)مص. مت.شستن.

مینځوی(myanǰway) ن ر. د

مندل (mində́l) مص. مت. یافتن.

مینه۱(mína) سخ. د. محبت. عشق

مېنه۲(ména) سخ. م. (ج. مېنې) مسکن. خانه. محل بود وباش.

مینیدل(mayanedə́l) مص. ل. عاشق شدن.

ن

ن(nūn)نر.م. حرف سی وهفتم الفبای پشتو است .

نا ببره(nābubára) ق.ناگهان دفعتاً . غیرمترقبه.

نا پام(nāpām)نر. م. بي فکر، بی توجه .

نا پوه (nāpóh) ص. نر . ښخ. م. نادان، بی عقل، جاهل.

ناتار(nātár) نر. م. تاراج ،جبر، ستم.

نا جوړه(nājóra) ص. نب. بیمار، مریض .

ناځواني (nāǰwāní)ښځ. م. نا جوانی، نا مردی.

ناڅاپه(nācạ́pa) ق. نا گاه دفعتاً .

ناڅګر(nācgár) نر. م. رقاص، بازیگر .

ناخوالي (nāxwā́li)ښځ. ج. نا سزا. نا مناسب.

نارو غ(nāróğ)ص. نـــــر. م.
مریض، نا جور، بیمار.

ناره(nārá)) ښـــځ. م. (ج.ناري)
صدا. نعره.

نارینتوب(nārintób) نر. م.
جوانمردی، مردانگی.

نارینه(nāriná) ص. نر. م. ج.
۱) مرد،مذکر۲) شجاع، دلاور، سخی.

ناست(nāst) ص.نـــــر.م. ج.
نشسته، متقاعد.

ناسته(nāsta) ښـــــــځ.م.
۱) قعده،جلسه، نشست۲) اسهال، عمل جلاب.

نا سوب(nasob)ص. نر . م.
ج. غیر حاضر.

ناشونی(nāš ūnay)ص.نر.
م : نا ممکن .

ناغه(nāğ á) ښځ. م. (ج.ناغي)
۱)جرمانه۲) تخم یا نهال غیر سبز شده، ۳)رگ های سرخ چشم که در وقت غضب و حزن پیدا می شود۴) غیر حاضری.

نا لی(nāləy) ښځ. م. توشک.

نا متو (nāmtū)ص. نـــــب.
نامدار، مشهور.

نانڅری (nāndrəy)ښځ. م.
ج.۱) منازعه وگفتگوی، بحث وسوال جواب زنها،۲) سخن های مسخره.

ناورین(nāwrín)نـــــــر. م.
سوگ،غم ،مصیبت.

ناوړه (nāwaŗa)ص نب، بد،
خواب، نا مناسب.

نا وکی (nāwakəy)ښځ. م..
گدی ، عروسک.

ناولی(nāwəlay) ص نر. م.
(ج.ناولي) نا پاک، چرکین، نا شسته .

ناوې(nāwe)ښځ. م. عـــــروس.

نایي(nāyi) نر. م. دلاک،سلمانی.

نتکی (natkə́y) ښځ. م. بلاق (زیور).

نتل (natəl) مص مــت. زار و زبون ساختن.

نجلی (njilə́y) ښــځ. م. (ج نجونی) دختر.

نڅا (nacā́)ښــځ. م. (ج نڅا وی) رقص.

نڅل (nacə́l) مص. ل، رقصیدن.

نڅول (nacawə́l)مص.ل، رقصاندن.

نخښه (náxṣa) ښــځ. م. (ج. نخښې) نشانی، هدف، اثر،علامه، داغ.

ندرور (ndrór) ښــځ. م. (ج. ندروراني،ندرورګانې)، همشــیره شوهر ، ننو.

نرخ (narx) نر. م. (ج. نرخونه) حکم و قضاوت مردمی.

نرخي (nərxí)ص. نــر. م. (ج.نرخیان) . حکم و قضاوت کننده، یقین کننده نرخ.

نرښځی (narṣəǰáy)نــر. م. (ج.نر ښځې) خنثی.

نروب (narób)ص، نــر. م. نرم، آبګین، رقیق.

نری (naráy)ص. نر.م. باریک، نرم.

نری رنځ (naray ránǰ)نــر. م. مرض سل.

نری ملا (narə́ymlā́) ښځ. م. (ج.نری ملاوې) کمر باریک،

نړول (naṛawə́l) مص مــت ویران کردن، تخریب کردن.

نړۍ (naṛə́y) ښــځ.م. دنیا، جهان،ګیتی.

نړیدل (naṛedə́l)مصل. ویران شدن، تخریب شدن.

نړیوال (naṛaywā́l) ص.نر. م.

ج. جهانی، بین المللی.

نږدې(nizde) ص نــب. نزدیک. قریب .

نږور(nzor) نــــخ م. (ج.نږندې) سنو، زن پسر .

نس(nas)نر.م. (ج نسونه)شکم .

نس خوږى(nasxūẓáy) نــر.م. پیچش.

نسکورول(naskorawə́l) ص. نر.م.واژگون، سرنگون،سرچپه.

نسکوریدل(naskoredə́l)مص. ل.سرنگون شدن.

نس ناسته (nasnā́sta) ښځ.م اسهال.

نشت (našt) نر.م.عدم.نیست.

نښان(nis ān) نــــــــر.م (ج.نښانونه) ۱)علامه.اثـــــر۲)بیرق، نشان،هدف.

نښتر(naṣtár) نــــــر.م(نښترونه) درخت نوع از ارچه که قد بسیار بلند دارد.

نښتل(naṣ tə́l) مص.ل .چسیدن .

نښته(nṣə́ ta) ښځ.م(ج.نښتې) منازعه.

نښتيخل(nṣteǰə́l) مص.مـــــت . فشردن.

نښلول(nas ḷawə́l) مص.مت . چسپاندن.

نښليدل(naṣ ledə́l) مص.ل چسپیدن.

نښه(náṣ a) ښـــــــــــخ.م. (ج.نښې)هدف، نشانی.

نغاره(nağārá) ښځ م(نغارې) . نقاره.

نغاړل (nğāṛə́l) مص.مـــــــت پیچانیدن. نور دیدن.

نغرل (nğarə́l) مص.مت .بلعیدن. قرت کردن.

نغری(nğaráy) نر. م (ج.نغري) دیگدان. سه پایه، اجاق.

نغښت(nğaṣt) نـــــــر.م. ۱)عمل پیچاندن، ۲) همه، تماماً.

نغښتل(nğaṣtə́l) مص.مـــــت، پیچاندن،نوردیدن.

نغلاند (nağlánd) ص.نـــر.م. گرسنه چشم.

نغم (náğam) نر.م. (ج.نغمونه) نقب،لغم نیز میگوئید.

نغن(n ğan) نر.م. نان گندم که بر تابه پزند.

نغوتل (nğūtə́l) مص.ل.مص.ل. گوش کردن. اشاره نمودن.

نغوته(nğū́ta) ښـــځ.م(ج.نغوتې) ایما، اشاره.

نغوړل(nğoẓə́l) مص.ل.گوش دادن، شنیدن.

نکریزې(nakrízi)ښځ. ج. حنا.

نګولی(nogólay)نر.م(ج.نګولي) نان خورش ، کتغ .

نګه (nagá) ص.نب. بیغش، صاف، خالص.

نلۍ(naláy) ښځ.م. ج. ۱)پوچک کارتوس، ۲)نې چلم، نیچهٔ کلان.

نمانځل(nmänǰə́l) مص.مت. ۱) پرستش و ستایش، ۲)اعزازو تقدیر.

نمځی (nimcáy)نـــــــر.م. (ج.نمځي) نمد .

نمر(nmar) نــــــر.م. ۱ فتاب.

نمړل(nmaṛə́l) مص.ل. لقمه کردن.

نمړۍ(nmaṛə́y) ښځ.م. ج. لقمه نان.

نمزدک(nmazdák) نـــر.م. (ج.نمزدکونه) مسجد.

نمسی(nmasáy) نـــــر.م. (ج.نمسي) نواسه.

نمنځل (nmanǰə́l) مص.مت، وگ. نمانځل.

نمونځ (nmūnǰ)نـــــــــر.م. (ج.نمونځونه)، نماز.

نن(nən) ق. امروز، اليوم.

ننځړه(nanǰṛə́) نــــر.ج. قطران ، نيل ناچ.

ننداړتون(nandārtū́n) نر.م. (ننداړتونونه) نمايشگاه.

ننداړچي(nandārčí) نـــر.م (ج ننداړ چيان) تماشا كننده.

ننداړچي(nandārčí) نر.م. (ننداړچيان) تماشاكننده .

ننداړغالی(nandārğā́l ay) نر.م. (ج.ننداړغالي) ميدان تماشا.

ننداره(nandārá) ښـــــخ.م. (ج. ننداري) نمايش، تماشا.

نندرور(nandrór) ښځ.م .زن برادر.

نڼوور(nanẓór)ښځ.م .وگ.نږور.

ننګه (nanəǵá)ښځ.م. حمايت.

ننګ (nang) نر.م. (ج ننګونه) غيرت، حمايت.

ننګوړی(nangū́ṛay)نـــر.م. (ج.ننګوړي) انار.

ننګه (nangá)ښځ.م. (ج.ننګې) طرفداری، حمايت .

ننګيالی(nangyā láy) ص.نر.م. ج. ننګيالي). با غيرت، بلند همت.

نننی(nananáy)ص.نر. م. امروزه.

ننواتي(nanawā́te)ښځ.م. عذر خواهی، عفوه خواستن.

ننوتل (nanawatə́l) مص.ل. داخل شدن.

ننول(nənawə́l) مص.مـــــت. تقطير و قطره قطره چكاندن .

ننه ايستل(nanaistə́l) مص.

مت. داخل کردن .

ننه باسل(nanabāsә́l) مص. مت.(و ګ. ننه ایستل).

ننېدل(nanedә́l) مص.ل. تقطیر شدن، صاف شدن، چکیدن.

نو(naw) نر.م. (ج.نوونه) ۱)ریم؛ ۲) نم.

نو (nū)نـــــــــر.م. ناف.

نوجن(nawján) ص.نـــــر.م. ج. ۱) ریم دار؛ ۲) مرطوب.

نور۱) (nor)نر.م.دیګر، اضافه،

نور۲) (nwar)نر.م. ا فتاب.

نوم (nūm) نرم. نام، اسم.

نومورکی(nūmwrákay) ص. نر.م. (ج.نومورکي) گمنام .

نوموړی (nūmwә́ṛay)ص. نر. م. نامبرده، مذکور.

نومیالی(nūmyā|áy) ص.نر. م. مشهور، نامدار.

نومیدل(nūmedә́l) مـــص.ل. مسما شدن، نامیده شدن.

نونکی(nūnakáy) ښــځ.م. ج. دانه خورد. بخار.

نهار(nahā́r) نر.م. ګرســـــنه.

نه بدلیدونکی (nabadlidū́nkay) ص.نر.م. تغیر نا پــــــــــذیر .

نیا(nyā) ښځ.م.(نیاګانې) مادر کلان.

نیاز (nyāz) نـــــــر.م. (نیازونه) ۱)عذر؛۲)ناز.

نیاز من(nyāzmán) ص.نر.م. محبوب، محترم.

نیالګی(niyālgáy) نــــر.م. (ج، نیالګي) نهال.

نیالي (niyālí) ص.نب(ج.نیا لی) توشک.

نیاو(nyāw) نر.م (نیاوونه) عدالت، انصاف.

نېټه (neṭá)ښـــــځ.م.(ج.نېټې.)

تاریخ ،وقت.

نېز (nez) نر.م (ج نیزونه) سیلاب .

نېزوړی (nezwəṛay) نـر.م. (ج.نېزوړی) خس و خاشـاک سیل اورده.

نېستمن(nestmán) ص.نـر.م. نادار، مفلس.

نېغ(neğ) ص نر.م.ج. لخت استاده، شاقولی، راست.

نېغکی(neğakay) نـر.م. (ج.نېغکي) ۱)چنگ فرج زن۲)شخصی که قد بلندک میکند.

نېغول(neğawə́l) مص.مت.شخ استاده کردن.

نېغېدل(neğedə́l) مص.ل .شخ استادن .

نیکمرغه(nekmárğa) ص.نب خوشبخت، نیک بخت.

نیکه(niká) نر.م.(ج.نیکه گان) پدر کلان.

نیم (nim) ص.نـر.م.ق. نصف.

نیمڅی(nimcáy) نر.م.(نیمڅي) نمد.

نیم سری(nimsaráy) نـر.م. (ج.نیم سري) درد شقیقه.

نیمګړتیا (nimgaṛtyā́) ښځ.م. (ج.نیمګړتیاوې) ۱)مناصفه ۲)نقص و نا تمامی.

نیمګړی (nimgə́ṛay) ص.نر.م. (ج.نیمګړي) ناقص، نیم کاره.

نیمول(nimawə́l) مص.مت. نیم کردن، نصف نمودن.

نیمه خوا(nimaxwā́) ص.نب ۱)نیم طرف۲) جوانی مرگ، ناکام، به مطلب نه رسیده.

نیمېدل(nimedə́l) مص.ل.نیم شدن.نصف شدن.

نینک(ninák) نـر.م(ج.نینکونه)

مردمک چشم.

نینول(ninawә́l) مص.مت.وگ.

ننول.

نینې(niné) ښځ.ج. دانه های بریان.

نیوکه(niwә́ka) ښځ.م. (ج

نیوکې) انتقاد.

نیول(niwә́l) مص.مت. گرفتن،

فتح کردن، گرفتار نمودن.

نیهام .(nihā́m) ص.نر.م. غائب،

پنهان، ماورای پرده.

ڼ

ڼ(ṇūṇ)حرف ۲۸ زبان پشتو است. دغه توری د کلیمې یا ولیې(لغت) په پیل ، سر او شروع کې نه راځی.

و

و (wāw) نر.م. حرف ۲۹زبان پشتو است .

واټ(wāṭ) نر.م. (ج.واټونه) جاده، راه .

واټن (wāṭán)نـــر.م. (ج واټـنونه) فاصله،بعد، و مسافه.

واټې(wā́ṭay) نر.م .طاقت، قوت.

واخ (wāx) اد. اه و فریاد.

واده(wādá) نـــر.م.(ج.ودونه) عروسی.

واده والا(wādəwālā́) ص.نر. م.شاه، جوانیکه عروسی میکند.

وار (wār) نـــــــــــر.م(ج.وارونه)

۱)نوبت،دفعه،۲)ضربت،۳)صبر.

وار په وار(wārpawār) ق. نوبت به نوبت، درجه به درجه، تدریجاً.

وارتل(wārtə́l) مص.مت. پرتاب کردن، انداختن.

وارختا(wārxatā́)ص.نب.مضطرب، سراسیمه، حواس باخته .

واردواره (wārdawā́ra) ق. دفعتاً، اولاً، ابداً.

واروپار (wāropā́r) نر.م. حواس، معنویات، فرصت، موقع.

واری (wāráy) نر.م. جارو قربان.

واړه(wā́ṛə) ص.نب .ق. تماماً، همه، کل.

واړه(wāṛə́) نر.ج. اطفال، چیز های خورد.

واز(wāz) ص.نر.م. ۱)کشاده؛ باز؛۲) شخص کلانکار.

وازګه (wā́zga) ښخ.م.(ج.وازګې) چربو.

وازول (wāzawə́l) مص.مت. کشادن، بازنمودن.

وازیدل (wāzedə́l) مص.ل. کشادن شدن، بازشدن.

واښ(wāṣ̌) نر.م. (ج. واښونه) ریسمان موی و پشم.

واښه(ګ wāṣ̌) نر.ج. علف، ګیاه، کاه سبز، کاه ګندم.

واک(wāk) نر.م. (ج واکونه) اختیار، قدرت، طاقت.

واکدار(wākdā́r) ص.نر.م. (ج.واکداران) اختیار دار، صاحب قدرت.

واکمن(wākmán) نر.م. (واکمنان) اختیار دار، پادشاه، زمامدار.

والګی(wālgáy) نر.م. ریزش، زکام.

واله(wālá)ښخ.م. (ج.والې) جوی.

والی(wālay)ښخ.م. ج.گوشواره.

واوره(wāwra) ښځ.م. ۱) برف ۲) بشنو .

واورین(wāwrín)ص.نر.م.ج. برف دار، پر برف.

واویلا(wāwaylā́) ښخ.م. چیغ و فریاد، شکایت.

وایه (wāyá) ښځ.م. ۱) حیا،شرم ، ۲)چیز کار آمد.

وایه (wāyə́)ښځ.م.گفتار.

وبله.(wabə́la) ق.۱)باهم، با همدیگر ،۲)چاره، ۳)رقص.

وپار(wapā́r) نر.م.(ج وپارونه) ۱)اعتبار تجارتی.معامله، تجارت ۲) اثاث البیت.

وپاري(wapāri) ص.ز.م. اعتباری، معامله دار. سودا گر .

وت(wat) نر.م. شگاف، فرجه،وقف،فاصلهٔ کم.

وتره(wátra)ښخ.م. زمین نمناک کشتی. زمینیکه بعد از آبیاري قابل کشت گردد.

وتره(watrá) ښځ.م. (ج.وترې) دهنهٔ آب، (ورخ نیزگویند).

وتل(watə́l) مص.ل. بر آمدن. خارج شدن.

وته (wáṭa) ښځ.م. (ج.وټې) اندازه،تفاوت،فرق،تبادله.

وتی(waṭáy) نر.م. (وټي)حصهٔ بلندی جوی که زیر آن ناوه آسیا نصب میباشد.

وچ (wač) نر.م.۱)خشک، ۲) عقیم.

وچت (wuč át)ص.نر.م. بلند.

وچکالي(wač kāli) ښځ.م. خشک سالی.

وچ کلک(wačkilák) ص.نر م.۱) خیلی خشک۲) کم جان ولاغر.

وچموری(wač móray) ص. نر.م.(ج.وچموري) طفل شیر سوخته.

وچول(wəč awə́l) مص.مت.
خشک کردن.

وچولی(wač wúlay) نـــر.م.
(ج.وچولي) پیشانی.

وچه (wáč a) ص.ښځ م. ۱)خشک
۲) زن عقیم.

وچیدل(wəč edə́l) مـــص.ل.
خشک شدن.

وڅکه(wác ka) ښـــــــځ.م
(ج.وڅکي) مويز، کشمش .

وخت (waxt) نر.م. (ج.وختونه)
وقت .

وخت ناوخته(waxt nā wáxta)
ق.گاه گاه. وقت نا وقت.

وختي(waxtí) ص.نب. بسیار وقتی.

وختینی(waxtinay) ص.نـــر.م.
قدیمی. سابقه .

ودان(wadā́n) ص.نر.م ج. آ باد.
معمور. مجازاً ثروتمند.

ودانول(wadānawə́l) مص.مت.
آباد کردن.

وداني(wadā́ni) ښځ.م. آبادی.
تعمیر .

ودول(wadawə́l)مص.مـــت.
عروسی کردن.

وده (wáda) ښځ.م.(ج.ودې) نشو
نما.

ودیدل (wadedə́l) مـــص.ل.
عروسی شدن.

وډ(waḍ) نر.م.(ج.وډونه) زمینیکه
کشت آ ن تازه درو شده باشد.

ور (war)نر.م. (ج.ورونه) دروازه،
در .

ورا (wrā)ښځ.م. (ج وراوې ،
وراګاني)جمعیتیکه عروس رامیآورند.

ورابانی (wrābā́ṇay) نـــــر.م.
(ج.ورابانې) یک تن از جمعتیکه عروس
را میآورند.

ورارہ (wrārá)نر.م.(ج.وريرونه)
برادرزاده .

وراسته (wrāstá) ص.نـــــر.م.ج.
گنده. بوسیده.

ورانول(wrānawə́l) ص نر.م. ج.
خراب کردن، ویران کردن.

ورانېدل(wrānedə́l) مص.ل.
خراب شدن، ویران شدن.

وربشه (wurbášə̌a) ښــــخ.م.
(ج.وربشې) جو.

وربشينه(wurbašína) ص.ښخ.م.
نان جو .

وربوز(wurbūz) نـــــــر.م.
(ج.وربوزونه) ۱)پوز،۲) پوزهٔ کوه.

ورپسې (wurpasé) ق.پشت
سر.عقب .

ورتول(wəratawə́l) متی.مـــت.
کباب کردن .

ورته (wárta)ص.نـــــــب.
۱) مشابه، ۲) برایش.

ورېت ورېت(wrət wrət) ق.
جریان مسلسل اشک، گریه مسلسل با
جریان اشک .

ورچنې (wárč ane) ق. بیرون.

ورځ (wraǰ) ښځ. م. (ج ورځې)
روز.

ورځپانه (wraǰpāna) ښــــخ.م.
(ج.ورځپاڼې) روز نامه، اخبار.

ورځنی(wraǰanáy) ص.نر.م. ق.
روزمره، روزانه.

ورځنې(warǰáne) ق.از نزدش.

ورځه(warǰá)امــــــــــر . برو.

ورڅخه(warčáxa)ق. از نزدش.

ورخ (warx) نر.م.ج (ورخونه)
دهنهء آ ب، دهنه جوی.

ورخاړی (warxāṛay) نر.م.(ج
ورخاړي).خرفه ۲) مرض اسهال گوسفند
و بز.

ورزول(warzawəl) مص.مت

۱) با لا بالا کردن، ۲) قیمه کردن، ریزه ریزه کردن.

ورزېدل (warzedə́l) مص.ل.

بالا با لا شدن.

ورړ (wraẓ) نر.م. ج. یال اسپ.

ورړه(wrə́ẓa) ښځ.م. (ج ورړې)

کیک.

ورړه (warẓá) ښځ.م. ج. فله.

ورستول.(wrastawə́l) مص.

مت. گنده کردن ، بوسیده کردن .

ورستېدل (wrastedə́l)مص.ل.

گنده شدن، بوسیده شدن.

ورسک (warsák)نر.م. بینیچهٔ

کوه، پوزه کوه.

ورشو(warš ó) ښځ.م.

(ج.ورشوگانې) چراگاه.

ورغالی(warğā́lay) نر.م.

(ج.ورغالي)۱) دېگدان. آتشدان.

۲) ډنډوگی چقوری که در بین کچری قروت می سازند.

ورغومی(warğū́may) نر.م.

(ج.ورغومي) ۱)بزغاله، ۲) جدی، ماه دهم هـ ش.

ورغوی (warğáway) نر.م.(ج ورغوي) (ج. ورغوي) کف دست.

ورک(wrək) نر.م. (ښځ.ورکه)گم.

ورکړه(warkṛá) ښځ.م. بخشش، دادن .

ورکول۱)(warkawə́l) مص.مت

دادن، بخشش کردن .

ورکول۲)(wrəkawə́l) مص.مت.

گم کردن.

ورکېدل(wrəkedə́l) مص.ل.

گم شدن.

ورمېږ (wurméẓ) نر.م.

(ج.ورمېږونه) گردن .

ورانداره(wrəndā́ra) ښځ.م.

(ج ورېنداري) زن برادر.

ورنیکه (warnika) نــــــر. م،

(ج.ور نیکونه) پدر پدر کلان.

ورو (wro) ق. آهسته.

وروځه (wrūza) ښـــــــځ. م.

(ج. وروځې) ابرو .

ورور(wror) نــــر.م. (ج.وروڼه)

برادر.

وروړکی(wuṛukay)

۱) سراب؛ ۲؛ کرم شب تاب .

وروست (wrost) ص.نر.م. پوده ،

گنده.

وروستاړی(wrostāṛay) نر.م.

(ج.وروستاړي) د مچی، پسوند، پساوند.

وروستنی(wrūstanáy) ص.نر.

م. عقب، اخرین.

ورون(wrūn) ق. (ج.ور نونه) ران.

وری۱(wray) نـــــــــــــر.م.

۱) بره، حمل؛۲)ماه اول ســــــال

خورشیدی.

وری۲(wrəy) ښـــــــــځ.م.

۱) بیره دندان؛۲)اله مخصوص پر کردن

نیچه.

وریت(writ) ص.نـــــــــر.م. ج.

کباب بریان.

وریتول(writawə́l) مص.مت.

کباب کردن. بریان کردن.

وریجې(wríje) ښځ.ج. برنج.

ورېځ (wrej) ښځ.م.(ج. ورېځې)

ابرو.

وریځ (waryaǰ) ښـــــــځ.م.

(ج.وریځې) ابرو.

وریدل (waredə́l) مص.ل.

باریدن.

ورېره(wrerá) ښځ.م(ج وریرې)

دختر برادر، برادر زاده.

ورېشل (wrešə́l)مص.مـــــت.

ریستن.

وربښم (wreṣə́m) نـــر.م. ج.
ابریشم.

ورین(wrin) ص.نر.م. پراخ، کشاده

ورینداره(wrendā́ra) ښځ.م. زن
برادر.

وړ(wạr) ص.نر.م. لایق، مناسب،
شایان .

وړ(wạr) نر.م. چـــیره و غالب،
برنده .

وړاندې(wrā́nde) ق. مقدم،
سابق، پیش، پیشتر، پیـــــــشرو.

وړانګه (wrā́nga) ښځ.م. شعاع،
پرتو.

وړتوب(wartób).م.۱)لیاقت ،
۲) غلبه، کامیابی.

وړل.(wrə́l) مص.مت. حمل نمودن،
بردن.

وړم کال(warəmkā́l) نـــر.م.
پرار سال.

وړمه شپه (warəmašPa) ښځ.م.
پریشب.

وړمه ورځ(warəmawrā́j) ښځ .
م. پریروز.

وړنګن(wrangán) ص.نـــــر.م.
مشعشع، درخشان.

وړوکی(warū́kay) ص.نـــر.م.
خورد ترک، بچه خورد.

وړول(warawə́l) مــــــص.مت .
میده کردن .

وړه (wará) ښځ. م. خورد.

وړې ۱)(waré) ښـــــځ.ج. ریزگی
برنج و غیره.

وړی۲) (warə́y) ښځ. ج. پشم .

وړیا(waryā́) ص.نــــــب، مفت،
رایگان.

وړین(warín) ص.نر.م.ج. پشم
دار، پشمی.

وز (wəz) نـــــــــر.م. بزنر.

وزر (wazár) نر.م. بال، بازو، وقایه کتاب.

وزګار (wʊzgār) ص.نر.م. غریب ، بیکار.

وزګارول (wəzgārawə́l) مص.مت.بیکار ساختن.

وزګاریدل (wʊzgāredə́l) مص.ل. بیکار شدن.

وزګړی (wuzgə́ṛay) نـــــــر.م (ج.وزګړي) بز نر.

وزګوړی (wuzgū́ṛay) نر.م. وګ. وزګړی .

وزه (wuzá) ښخ.م.(ج.وزې) ماده‌بز.

وزیمه (wuzimá) ښـــــــــخ.م. (ج.وزیمې) ماده بز نر طلب.

وژغنې (wužğə́ni) ښخ.م. ج. بز موی.

وژل (wažə́l) مص.مت.کشتن،ګل کردن ،آتش و چراغ.

وژه (wə́ža) ښـــــخ.م. (ج. وژې) ۱) چقـــــــوری پس ګردن انسان، ۲)اعصاب و پې ګردن، ۳) اعصاب و پی زیر زانو.

وږبی (wazbə́y) ښخ.م. عـــکه .

وږسترګی (wuzstə́rgay) نر.م. (ج.وږ سترګي)ګرسنه چشم، طماع، حریص .

وږم (wázam) نر.م بوی، بخار دیګ و غیره.

وږمه (wazmá) ښخ.م. (ج.وږمې) باد نسیم.

وږی (wə́zay) ص. نر.م. (ج.وږي) ۱)ګرسنه، ۲) خوشه ګندم.

وس (was) نر.م. توان، سعی، طاقت .

وسپنه (wáspana) ښـــــخ.م. (ج.وسپنې) آهن.

وسله (waslá) ښخ.م. (ج وسلې)

سلاح.

وسله وال (wasławāl) ص. نر.م. ج. مسلح،اسلحه دار، اسلحه فروش.

وسه (wása) ښځ.م. (ج.وسې) برسات، باران.

وښ (waṣ) نر.م. سم،زهر .

وښتې (waṣté) ښځ.م. گل مهره و مرجان که زنها به سینه وپیشانی اویزان میکنند

وښکه (wúṣka) ښځ.م. (ج. وښکې) اشک .

وښکی (waṣkáy) نر.م. (ج.وښکي) ۱) کنج دهن، خوشه انگور.

وښی (waṣáy) نر.م.(ج.وښي) ۱) چوری دست، کره، حلقه ا هنین.

وګړی (wagáṛay) نر.م. (ج.وګړي) فرد یا نفر.

ولاړ (walāṛ) ص.نر.م. ج. ایستاده.

ولاړول (walāṛawál) مص. ایستاده کردن، خیستاندن .

ولاړیدل (walāṛedə́l) مص.ل. بر خاستن، ایستاده شدن .

ولس (wulas) نر.م. (ج ولسونه) امت، عشیره، قوم، جمعیت.

ولسوال (wulaswā́l) نر.م. حاکم.

ولور (walwár) نر.م. مهر عروس، شیربها.

وله (wə́la) ښځ.م. درخت بید .

ولی۱ (wə́lay) نر.م. (ج. ولي) استخوان شانه.

ولې۲ (wále) اد . چرا، برای چه .

ولی۳ (wálay) ښځ.م. ج. ریشه.

ونډ (wanḍ) نر.م. (ج ونډونه) ۱)حصه، بخش؛ ۲) یک قطعه زمین مزروعه.

ونډه (wánḍa) ښځ.م.(ج ونډې)

حصه، سهم .

ونډۍ (wanḍáy) بښـــــــخ.

م. ۱) تقسیم؛ ۲) قصابی؛ ۳) گوسفندیکه بصورت مشترک خریده شده وگوشت آن بین مشترکین تقسیم گردد.

ونډۍ ونډۍ (wanḍay wanḍay)

ص. حصه حصه، تکه تکه. پارچه پارچه، بخش بخش .

ونه (wána) بښـــخ.م. (ج. ونې)

۱) درخت؛ ۲) قد.

ووړ (woṛ)ص.نر. م. خورد، میده، کوچک.

وهل (wahə́l)مص. مت. زدن.

ویار (wyār) نـــــــــــــر.م.

۱) بد گمـــانی؛۲) حسد؛ ۳) عیب.

ویاړ (wyāṛ)نــــر.م. افتخار،فخر، مباهات.

ویال (wyāl) ص.نر.م. ۱)تازه، ازاده .

ویاند (wayā̄nd) ص. نـــر.م.

گوینده،نطاق.

ویت (wit) ص.نر.م. ۱) دهن باز؛ ۲)مجازاً بی حیا.

ویجاړ (wijā̄ṛ) ص.نر.م. ج درهم بر هم، خراب .

ویجاړیدل (wijāṛedə́l) مص.ل. درهم برهم شدن، خراب شدن.

ویدول (widawə́l).مص.مـــت . خوابانیدن، خواب دادن.

ویده (widə́)ص.نـــــــــر. م. خفته به خواب رفته.

ویر (wir) نر.م. (ج. ویرونه) نوحه، ماتم.

ویران (wayrā̄n) ص.نر.م. ج. تخریب .

ویرانه (wayrānā́)بنځ.م. خرابه.

ویرول (werawə́l) مـــص.مت. ترساندن، تخویف.

ویړ (wiṛ) ص.نر. م. ۱)باز، کشاده؛

۲)هموار،گسترده.

ویړول(wiṛawә́l) مص.مت. هموار کردن، فرش گستراندن .

وېسا(wesā́) ښځ.م. تکیه، اعتماد .

وېش(weš) نر.م. تقسیم.

ویشتل(wiš tә́l) مص.مت .زدن چیزی توسط سنگ.

وېشل(weš ә́l) مص.مت. تقسیم کردن.

ویښ (wiṣ) ص.نر.م. بیدار ، از خواب برخاسته.

وېښته (weṣtә́) نر.م. ج. موی.

ویښول(wiṣawә́l) مص.مت. بیدار ساختن.

ویل(wayә́l) مص.ل.گفتن، حرف زدن .

وېلنی(welánay) نر.ج. پودینه.

ویلول(wilawә́l) مص.مت گداختن، ذوب کردن.

وېله(welә́) ښځ.م. (ج.وېلې) وگ ویاله.

ویلېدل(wiledә́l) مص.ل. گداخته شدن، آب شدن، ذوب شدن.

وینا(waynā́) ښځ.م. (ج.ویناوې) تقریر، بیان، نطق، خطابه،گفتار.

وینځل(winǰә́l) مص.مت.شستن.

وینه(wína) ښځ.م.(ج.وینې) خون.

ویه(wíya) ښځ. م.(ج ویې) تخم مرغ.

هـ

هـ : حرف چهلم الفبائی زبان پشتو.

هاړ (hāṛ) نر.م. ۱) موسم گرمی، ۲) غبار و دمه.

هاند (hānd) نر.م. سعی وکوشش.

هټۍ (haṭə́y) ښځ.م (ج.هټۍ، ګاني) دوکان.

هڅه (hác a) ښځ.م.(ج.هڅې) طلب، تلاش، جستجو.

هډ (haḍ) نر.م. (ج هډونه) استخوان بزرگ.

هډو (haḍó) ق. هرگز، بالکل، قطعاً.

هډور (haḍawár) ص.نر.م.ج. استخوان‌دار.

هډوکی (haḍū́kay) نر.م. (ج.هډوکي) استخوان.

هډي (haḍi) نر.ج. پایگک گلون، درد گلو، افتادن گلووغدود آن.

هر کلی (harkalaý). نـــر.م.
(ج.هر کلي) پذیرایی ، خوش آمدید .

هراند(harānd)ص.نـــر.م. ج.
سرگردان، پریشان.

هستوګنځی(hastogan ǰaý
نر.م. (ج.هستوګنځي) جای بود و باش، مسکن.

هستوګنه(hastogə́na)ښخ.م.
سکونت.

هسک(hask)ص.نر.م. اسمان، فلک، ۲)بلند، بالا.

هسکول(haskawə́l)مص.مت
بلند کردن ، بالاکردن.

هسکیدل(haskedə́l) مص. ل.
بلند شدن.

هسې(hasé) ق ۱)
چنین،همینطور۲) رایگان، بدون عوض.

هغسې(hağáse) ق. همانطور.

هغلته(hağálta) ق.و ګ.هلته .

هغومره(hağū́mra) ق.انقدر، همان قدر.

هغه(háğa) ض. آن. او.

هک پک(hakpak) ص.نـــر.
م.ج. حیران تر. حیرانی دریان .

هګی(hagə́y) ښخ.م. تخم مرغ.

هلک(halák) نـــــــر. م.
(ج.هلکان) بچه، پسر خورد .

هله ګوله(halagū́la)ښخ.م.
پرخاش، انقلاب، شورش، اغتشاش.

هلې ځلې(haleǰále) ښخ. ج.
جزع وفزع ، داد وفریاد .

همځولی(hamǰólay) ص.نر.م.
هم سال، هم سن.

همدارنګه(hamdāranga) ق .
همین قسم، همچنان.

همیانی(hamyāni) ښـــــخ.م.
خریطه پیسه.

هنداره (hindā́ra) ښـ خ. م. (ج. هنداري) ائینه.

هندوانه (hindwāṇá) ښخ.م. (ج.هندوانې) تربوز.

هنګېدل (hangedə́l) مص.ل. اواز کشیدن خر.

هوډ (hūḍ) نر.م. (ج.هوډونه)عزم، اراده.

هوږه (hū́ẓa) ښـــخ.م. سیر.

هوسا (hosā́) ص.نب.اسوده ، ارام.

هوساینه (hosāyána) ښخ.م. ارامی، سلامتی.

هوسۍ (hosə́y) ښخ.م. آ هو.

هوسیدل (hawasedə́l) مص.ل. خوشوقت شدن، به چیزی خوشی کردن .

هوښیارېدل (husyāredə́l) مص.ل .دانا شدن، هوشیار شدن.

هیڅ (hic) ص.نــــب. هیچ.

هېر (her) ص.نر.م.ج. فــراموش .

هېرجن (herján) ص.نـــر.م. فراموش کننده. فراموش کار .

هېرول (herawə́l) مص.مـــت. فراموش کردن.

هېرېدل (heredə́l) مـــص ل. فراموش شدن.

هېښ (heṣ) ص.نر.م. ج.حیران.

هیله (hī́la) ښخ.م. (ج.هیلې) امید. ارزو، تمنا .

هېلۍ (heláy) ښـــځ.م. مرغابی.

هېواد (hewā́d) نر.م.(ج هېوادونه) وطن. مملکت.

ی

ی(ye)ښځ.م. حرف چهلم ویکم الفبای پشتو.

یابو (yābū́)نــــر.م. اسپ باری.

یاد (yād) نــــــر.م. (ج یادونه) حفظ حافظه.

یاد ښت(yādə́ṣt) نـــــــر.م. یاد داشت، یاد دهانی.

یادول (yādawə́l)مـــص مت. حفظ کردن، یادکردن.

یادونه(yādawána) ښځ.م. حفظ

کردن، یاداشت .

یادونه(yādawána) ښځ .م .

حفظ کردن، یا داشت .

یا دېدل (yādedál)مص.ل. یاد

شدن، ذکر شدن.

یخني(yaxní) ښځ.م. ۱)سردی،

۲) گوشت جوش داده و پخته شده.

یخول(yaxawál) مص مت. سرد

کردن .

یخ(yaxáy) نر.م. اب

منجمدشده. یخ،منجمد.

یخېدل(yaxedál) مص ل. سرد

شدن، خنک شدن.

یرغل(yarğál) نر.م.

(ج. یرغلونه) هجوم نا گهانی، حمله.

یرغمل(yarğamál) نر.م.

گروگان.

یرغه (yarğá)ص.نر. م، اسپ

یرغه. اسپ تیز رفتار.

یږی(yaži)ښځ. ج. چراغ چوب.

یږ (yaẓ) نر.م. خرس.

ینه (yána) ښځ.م. جگر.

یو (yaw) عدد. یک .

یوازې (yawāze) ص.نب.ق.

تنها، مجرد ، یگانه .

یور (yor) ښځ.م. (ج.یورې)

زن برادر شوهر.

یوم(yūm) نر.م. (ج.یومونه)بیل.

یون(yūn) نر.م. (ج.یونونه)

۱)رفتار، رحلت ۲) خوی، عادت.

یو والی (yawwālay) نر.م.

یکی بودن، اتفاق، یگانگی.

مننه او کور ودانی

دافغانستان د علومو اکاډمۍ د ژبو او ادبیاتو مرکز د درانه او محترم دانشمند محترم مسافر رئیس خیل څخه زیاته شکریه او مننه کوي چې د دغه قاموس د ترس په تصحیح کې یې پوره پوره مرسته او همکاری کړیده، دغه شان د ژوند په ټولو چارو کې د پاک خدای «ج» څخه ورته بری او کامیابي غواړي.

د آزادی مطبعې له ټولو کارکوونکو او په تیره بیا د کمپوټر له لوی مدیر محترم اما ن ا لله « جاوید » او نورو غړو څخه ډیره مننه کوي چې د دغه قاموس د ډیزاین، کمپوز او چاپ په برخه کې پوره پوره مرسته او همکاری کړیده په دې وسیله دوي ټولوته کور ودانی وایي.

Paṣto - Dari Short Dictionary

Academy of Sciences
Of Afghanistan
Institute of the
language of pashto
2006

دآزادي مطبعې چاپ